

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
RADYO TV VE SİNEMA ANA BİLİM DALI**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
IRAK'TA KİTLE İLETİŞİMİ VE BASIN ÖZGÜRLÜĞÜ**

**HAZIRLAYAN
ŞEMSETTİN HİDİR**

**TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. KORKMAZ ALEMDAR**

ANKARA - 2008

ONAY

Şemsettin Hıdır tarafından hazırlanan "İrak'ta Kitle İletişimi ve Basın Özgürlüğü" başlıklı bu çalışma 23.07.2008 tarihinde yapılan sınav sonucunda (oybirliğiyle/oyçokluğu) ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Radyo TV ve Sinema bölümünde yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

İmza
K. Alemdar

[Unvanı, Adı ve Soyadı] (Başkan)

Prof. Dr. Korkmaz Alemdar

İmza
S. L. Bükür

[Unvanı, Adı ve Soyadı]

Prof. Dr. Seçil Bükür

İmza
R. Uzun

[Unvanı, Adı ve Soyadı]

Doç. Dr. Rıdvan Uzun

ÖNSÖZ

Irak ile Türkiye arasındaki ilişkiler yalnız komşulukla kalmamıştır. Türkiye’de Türk/Türkmen, Arap, Kürt ve Hristiyanların da yaşadıkları gibi Irak’ta da aynı etnik grupların yaşadıkları komşuluk bağlarının kenetlenmesini göstermektedir. Irak’ta yaşam mücadelesi veren 3 milyon Türkmen’in varlığı dikkate alınırsa bu etnik grup, Türkiye için her zaman çok önem arz etmiştir.

Irak’ta iletişim sisteminin kurulmasına öncülük yapan Türkmenler, bu sistemi bugün de korumaya çalışmaktadırlar. Dillerinin yanında kültürlerini de koruyarak Arap ve Latin alfabesinde İstanbul Türkçesini kullanmışlardır. Irak’ta Türkmenlerin yüzlerce kitap gazete, dergi vs. yayınları Arap ve Latin alfabesiyle İstanbul Türkçesinde yayınlanmıştır. Irak dışında ise başta Türkiye olmak üzere, Azerbaycan, İran ve Suriye’de de yine İstanbul Türkçesinde, Türkmen varlığının tanıtımına büyük katkı sağlamıştır. 2003 sonrası Irak’ta açılan Türkçe okulları sayesinde yeni kuşak İstanbul Türkçesini Latin alfabesini daha da benimsemişlerdir. Dolayısıyla da Irak’ta yeni bir iletişim dönemi başlamıştır.

Irak’ın bilinmeyen iletişim sistemini yerinde araştırmak ve incelemek, Türk iletişimine büyük ölçüde katkı sağlayacağı düşüncesi ile bu çalışmayı yapmak arzusuna kapıldık. “Irak’ta Kitle İletişimi ve Basın Özgürlüğü” konusunu da seçtiğimiz de bazı eleştirilere maruz kalacağımızın da farkındaydık. Çünkü bugüne kadar Irak’ta bir demokratik sistemin olmadığı bir gerçektir. Bu bağlamda Irak iletişimi de bağımsız ve objektif olmadığı şüphesizdir. Çalışmamıza benzer çalışmalar başta Fransa olmak üzere birçok Avrupa ülkelerinde yapılması bizi cesaretlendirmiştir. Bu çalışmanın bölgeyle ilgilenen herkes için önemli olduğuna inanıyoruz. Gelecek nesillere de ışık tutacak bir çalışma olacağının da farkındayız.

Çalışmamızın başlangıcından tamamlanmasına kadar olan süreçte bizi teşvik eden ve destek veren başta G.Ü. İletişim Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Korkmaz Alemdar olmak üzere, Eşim, Çocuklarım, Irak Milletvekili Fevzi Ekrem Terzioğlu, TKO Başkanı Prof. Dr. Mehmet Ömer Kazancı, Behçet Gamgin, Faruk Faik Köprülü, Sami Yusuf Tütüncü, Osman Oktay, Prof. Dr. İsa Kayacan, Dr. Mustafa Ziya, Necmettin Evci ve öldürülmeden öncesine kadar bizi bilgilendiren Irak Gazeteciler Cemiyeti Başkanı Şahap El-Timimi'ye teşekkür etmeyi bir borç biliriz.

Şemsettin HIDİR

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
İÇİNDEKİLER.....	iii
KISALTMALAR.....	vii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

IRAK'TA KRALİYET DÖNEMİNDE İLETİŞİM GELİŞMELERİ

1921–1958

1. Yasal Gelişmeler.....	22
2. Kraliyet Döneminde Kitle İletişimi Hukukunun Durumu.....	24
3. Irak'ta Kitle İletişimi Özgürlüğü.....	25
3.1. Irak Anayasalarındaki Temel Haklar Ve Ödevler.....	28
3.2. Temel Hakların Sınırlanması.....	29
4. Kraliyet Döneminde İletişim Gelişmeleri.....	30
5. Irak'ta İşitsel Ve Görsel Basının Başlangıcı.....	33
5.1. Irak Radyosu.....	33
5.2. Irak Televizyonu.....	34
6. Kraliyet Döneminde Yayınlanan Gazete Ve Dergiler.....	35
7. Irak'ta Basın Öncüleri.....	43

İKİNCİ BÖLÜM

CUMHURİYET VE BAAS PARTİSİ DÖNEMİNDE KİTLE İLETİŞİMİ

(1958–2003)

1. Cumhuriyet Döneminde Kitle İletişim Hukukunun Durumu.....	60
2. Cumhuriyet Döneminde Kitle İletişimi Gelişmeleri.....	63
3. Cumhuriyet Döneminde Yayınlanan Örnek Gazete Ve Dergiler.....	70
4. K. Irak “Güvenlik Bölgesi”nde Kitle İletişimi (1991–2003).....	82

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İŞGAL SONRASI KİTLE İLETİŞİMİ VE BASIN ÖZGÜRLÜĞÜ (2003–2007)

1. ABD'nin Irak'ta Medya Terörü.....	91
2. İşgal Sonrası Kitle İletişimi Gelişmeleri.....	92
2.1. Görsel Basın(TV Kanalları).....	96
2.1.1. Arap Şii Gruplarının TV Kanalları.....	98
2.1.2. Arap Sünni Gruplarının TV Kanalları.....	100
2.1.3. Kürtlerin TV Kanalları.....	102
2.1.4. Türkmenlerin TV Kanalları.....	103
2.1.5. Süryanilerin TV Kanalları.....	104
2.1.6. Bağımsız TV Kanalları.....	104
2.1.7. Örnek Televizyon Kanalları.....	106
2.2. İşitsel Basın(Radyo Yayınları).....	117
2.2.1. Arap Şii Radyoları.....	118
2.2.2. Arap Sünni Radyoları.....	119
2.2.3. Kürtçe Radyolar.....	119
2.2.4. Türkçe Radyolar.....	120
2.2.5. Süryani Radyoları.....	120
2.2.6. Bağımsız Radyolar.....	120
2.2.7. Kerkük'te Yayın Yapan Radyolar.....	121
2.3. İnternet Yayıncılığı.....	122
2.3.1. Arapça Haber Ve Önemli Web Siteleri.....	124
2.3.2. Türkçe Haber Ve Önemli Web Siteleri.....	125
2.3.3. Kürtçe Haber Ve Önemli Web Siteleri.....	125
2.3.4. Süryanice Haber Ve Önemli Web Siteleri.....	126

2.4. Yazılı Basın(Gazete Ve Dergiler).....	126
2.4.1 Arapça Yayınları.....	128
2.4.2. Kürtçe Yayınları.....	137
2.4.3. Türkçe Yayınları.....	149
2.4.4. Süryani Yayınları.....	170
3. Irak Gazeteciler Cemiyeti.....	173
3.1. Irak Gazeteciler Cemiyetine Kayıtlı Yayın Organları.....	176
4. Irak İletişim Ağı.....	180
4.1. Irak İletişim Ağı'na Bağlı Televizyon Kanalları.....	182
4.1.1. İraqiye Televizyonu.....	184
4.1.2. Kerkük Televizyonu.....	186
4.2. Irak İletişim Ağı'na Bağlı Radyo İstasyonları.....	188
4.3. Irak İletişim Ağı'na Bağlı Yazılı Basın Organları.....	189
4.4. Irak İletişim Ağı'nın Yurtdışı Temsilcilikleri.....	189
5. ABD işgali sonrası Irak'ta İletişim İhlalleri.....	190
5.1. Irak'ta Fikir, Düşünce Ve İfade Özgürlüğü.....	191
5.2. Irak'ta Yayını Durdurulan Bağımsız Gazeteler.....	193
5.3. 2003–2007 Yıllarında Irak'ta İletişimcilerin Durumu.....	195
5.3.1. İşgal Sonrası Irak'ta Öldürülen İletişimcilerin Listesi.....	197
5.3.2. Irak'ta Öldürülen Yabancı İletişimcilerin Listesi.....	204
5.3.3. Kaçırma Olayları.....	205
5.3.4. Tecavüzler.....	209
SONUÇ	220
KAYNAKÇA	226
EKLER	232
ÖZET	247
ABSTRACT	249

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AB	: Avrupa Birliği
a.g.e.	: Adı Geçen Eser
a.g.m.	: Adı Geçen Makale
a.g.t.	: Adı Geçen Tebliğ
bkz.	: Bakınız
CİA	: Amerika Haberleşme Merkezi
DGTYB:	Dünya Genç Türk Yazarlar Birliği
Der.	: Dergi
Dr.	: Doktor
Gaz.	: Gazete
IGC	: Irak Gazeteciler Cemiyeti
İİA	: Irak İletişim Ağı
ITC	: Irak Türkmen Cephesi
KTV	: Kürdistan Televizyonu
KDP	: Kürdistan Demokrat Partisi
KYB	: Kürdistan Yurtseverler Birliği
Prof.	: Profesör
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
TERT	: Türkmeneli Radyo, TV
TKO	: Türkmen Kardeşlik Ocağı
TV	: Televizyon

Giriş

Bu çalışmanın konusu Irak'ta kitle iletişimi ve basın özgürlüğü konusunun incelenmesidir. Irak⁽¹⁾, dünyanın en eski medeniyetlerine ev sahipliği yapmış olan aşağı Mezopotamya bölgesinde kurulmuş bir devlettir. Bugün Irak, Orta Doğu'da yer alan stratejik mevkisi yanında sahip olduğu petrol rezervleri ile Körfez'in önemli ülkelerinden biri durumundadır.

1535–1917 yıllarında Osmanlı Devleti tarafından idare edilmiş, Lozan Antlaşması'ndan sonra İngiltere'nin denetimine girmiştir. İngiltere'nin 1971'de Ortadoğu'dan tamamen çekilmesi ile, bu bölge üzerinde ABD hakim güç olmaya başlamıştır. Soğuk Savaş sonrası Orta Doğu'da etkisini artıran ABD'nin Irak'a özel bir politik ilgisi vardır. Irak, Osmanlı Devleti'nden koparıldıktan sonra İngiliz mandası altına girmişti. 1932 yılında Cemiyeti Akvam'a üye olarak Ortadoğu'da kurulan resmi bir devlet statüsünü kazandı. Tarih içinde daha önce yaşamış bir Irak devleti veya bir Irak halkı olmamıştır. Irak adı da Osmanlı İmparatorluğu döneminde merkeze olan uzaklığından dolayı Irak kelimesiyle isimlendirilmesinden gelmektedir.

Irak Osmanlı döneminde Musul, Bağdat ve Basra eyaletlerinin bir araya gelmesiyle oluşmaktaydı. Üç asil ve birkaç etnik grubun birlikte yaşamaları Irak'ı mozaik bir ülke haline getirmiştir. Yaklaşık 30 milyon nüfusa sahip olan Irak'ın %97'si Müslüman, %3'ü gayrimüslimdir. %50 Şii, %40 Sünni ve %10 da diğer mezheplere bağlı gruplardan oluşur.

¹⁾ Irak Devleti'nin kuruluşu ve gelişimi için bkz: Sinan Marufoğlu, *Osmanlı Döneminde K. Irak* (1831–1914) İstanbul, 1998, Eren Yayınları; *Misak-i Milli ve Türk Dış Politikasında Musul*, Ankara 1998, Atatürk Araştırmaları Merkezi Yayını; Suphi Saatçi, *Tarihi Gelişim İçinde Irak'ta Türk Varlığı*, Tarih Araştırmalar ve Dokümantasyon Merkezleri Kurma ve Geliştirme Vakfı, İstanbul 1996; *Musul ve Kerkük ile Arşiv Belgeleri* (1525–1919), Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, Yayın nu:11, Ankara 1993; *Devrimci Irak*, Irak Büyükelçiliği Yayınları, Ocak 1974 Bağdat.

Irak'ın etnik dağılımı ise %61 Arap, %18 Kürt, %13 Türkmen, %4 Arami (Süryani) ve %4'ü de Yezidi, Ermeni ve diğer etnik unsurlardır. Şiiler Güney Irak'ta yaşarken, Bağdat civarında Sünni Araplar, Kuzeyde ise, Kürt ve Türkmen nüfusu ağırlıklıdır.

Irak'ta çok önemli petrol yatakları mevcuttur. Suudi Arabistan'dan sonra dünyanın en büyük ikinci petrol rezervine sahip ülkedir. Irak varlığını bu kaynakla sürdürmektedir. ABD'nin 2. Körfez hareketi sonrası Saddam iktidarını yok ederek Irak'ı işgal etmiştir. Irak tarihinin ABD tarafından yeniden şekillendirildiğini söylemek mümkündür.

Irak 1918–1921 yılları arasında İngiliz mandası altında varlığını sürdürürken 23 Ağustos 1921 tarihinde Kraliyet dönemi başladı. İlk Anayasası Irak Temel Kanunu adı altında 1925 yılında kabul edildi. 1932 yılında Temel İlkeler Deklarasyonunu kabul ederek, Cemiyeti Akvam üyeliğine kabul edildi. Böylece 3 Ekim 1932, Irak devletinin kuruluşu olarak tarihe geçti. 14 Temmuz 1958 devrimi ile Irak Cumhuriyeti ilan edildi. ⁽²⁾

Cumhuriyet'in temel yasası 1958'de geçici Anayasa olarak kabul edildi. 1964, 1968, 1990 yıllarında Irak Anayasaları Cumhuriyet iktidarlarının benimsedikleri doğrultuda yazıldı. 1968 yılında bir darbeye Abdülkerim Kasım'ı deviren Baasçılar İktidara gelerek Irak'ı yönetmeye başlar. Bu durum 2003 yılına kadar devam etti. Nisan 2003 yılında Irak rejimi (Saddam iktidarı ve Baas Partisi) devrildikten sonra, 30 Haziran 2004/ 31 Ocak 2005 tarihleri arasında geçerli olmak üzere, 62 maddeden oluşan bir geçici Anayasa, işgalci güçlerin direktifleriyle yazıldı. Ardından da tartışmalı bir referandum sonucu, 15 Ekim 2005 tarihinde 144 maddeden oluşan Irak'ın şu anda yürürlükte olan Anayasası kabul edildi.

²⁾ Saif Ketene, *El-Türk Velarap-Türkler ve Araplar*. Devletul Irak av Bilad El-Rafideyin- (Irak Devleti Veya İki Nehir Ülkesi), Ankara 2000, s. 326–338

Irak'ın kuruluşundan bu yana kabul edilen bütün anayasalarda hak ve hürriyetler maddeleri çerçevesinde fikir, ifade, düşünce ve basın yayın özgürlüğü hakları benimsenmiştir. Ancak, bu hak ve özgürlükler hiçbir zaman yasalarda olduğu şekilde uygulanmamıştır. Tüm iktidarlar bu hakları hemen hemen kendi lehlerine uygulamışlar, işlerine geldiği zaman basını özgürlüğünü serbest bırakmışlar, işlerine gelmediği zaman da sansür uygulamışlardır. ⁽³⁾

Irak coğrafyanın getirdiği sorunlarla karşı karşıyayken 1980'den bu yana çok ciddi sıkıntılar yaşamaktadır. Siyasi oyunlara maruz kalan ve sekiz yıl süren Irak-İran savaşı, 1990'da birinci ve 2003'te ikinci Körfez savaşlarının bölgeye ve Irak halkına verdiği istikrarsızlık Irak halkını ve komşu ülkelerini derinden etkilemiştir. Böylesine bir yıkımla karşılaşan ülkede her şeye rağmen yaşam devam etmektedir. Biz bu çalışmada bütün sorunlara rağmen kitle iletişim gibi önemli bir konunun nasıl geliştiğini inceleyeceğiz.

Irak'ta ilk gazete 1869 yılında dönemin Bağdat Valisi Mithat Paşa'nın Osmanlı Devleti tarafından Irak'a Vali atanmasıyla çıkarılmıştır. Reformcu Vali Mithat Paşa tayininden iki ay sonra Paris'ten Irak'a ilk matbaayı getirmiş; Vilayet Matbaası adı altında faaliyete başlayan matbaa Irak'ta *Zevra* adı altında ilk gazete'yi Arapça ve Türkçe olarak 15 Haziran 1869 tarihinde yayınlanmaya başladı. ⁽⁴⁾Ancak, bazı kaynaklara göre Irak'ta yayınlanan ilk gazete *Zevra* değil, *Jurnal Irak* gazetesidir. ⁽⁵⁾

³⁾ Şemsettin Küzeci, "Irak'ta Basın Özgürlüğü", www.avrasyagundemi.com 30.09.2007

⁴⁾ Numan Mahir El-Kenani, *Methal Fil İlam-* (İletişime Giriş), Kültür ve İrşat Bakanlığı Yayınları, Bağdat 1968 s. 20

⁵⁾ Musul'da yayınlanan Nemce gazetesinin sahibi Rezzuki İsa, (1934 yılındaki makalesinde) yabancı Seyyahlara dayanarak (Grofis, Frizer ve Pitler) Irak'ta ilk yayınlanan gazetenin *Jurnal Irak* olduğunu belirtir. Bu gazetenin taş matbaada basıldıktan sonra bazı nüshalarının Darulimare duvarlarında asıldığını, bu gazeteyi Vali Davut Paşa El-Kerhi 1816 yılında Irak'a Vali atanmasından sonra çıkarttığını ileri sürdü. Ancak *Jurnal Irak* gazetesinin herhangi bir sayısı ne Britanya (İngiltere) müzesinde ne de Osmanlı Arşivlerinde bulunabildi. Böylece *Zevra* Irak'ta yayınlanan ilk gazete olarak tarihe geçti.

Osmanlı yönetimindeki Irak'ta iletişim sisteminin temel özellikleri şunlardır: Gazeteciler gerçek anlamda gazeteciliği meslek olarak benimsememişlerdir. Çoğu amatör bir şekilde gazetecilik yapıyordu. Osmanlı devletinde memur olanlar, toplumun aydın kesimleri olarak basında çalışmışlardır. Bu nedenle Osmanlı döneminde ne herhangi bir gazete bir sanayi projesine yönlendirildi, ne de bu alanda çalışan gazeteciler tüccar veya sanayici oldu. ⁽⁶⁾

1865'te Matbuat Nizamnamesi'nin düzenlenmesinden sonra, Türk basın hayatı yeni bir döneme girdi. Irak (Bağdat, Basra, Musul) vilayetleri o dönem Osmanlının idaresinde olduğu için Matbuat Nizamnamesini olduğu gibi uygulamaktaydı. Bu nizamname, ön sansürü bütünüyle kaldırıp, yabancı basının sorumsuzluklarına da sınırlar getirmişti. Nitekim Nizamname'nin üçüncü maddesi, yabancıların da yerliler gibi muamele göreceklerini hükme bağladığından, dokunulmazlıkların basın alanına da yayılması önlenmiş oluyordu.

Nizamname bir ön sansür koymuyordu ama ağır para ve hapis cezalarıyla, başta padişah olmak üzere, bütün idareyi (bakanlar, meclisler, mahkemeler, devlet kurumları ve memurlar), yabancı devlet başkanları ve temsilcilerini, suçlayıcı ve kötüleyici yayınlardan koruyordu. Nizamname, umumi çizgileriyle 1909 yılına kadar yürürlükte kaldı. ⁽⁷⁾

15 Haziran 1869 tarihi, Osmanlı döneminde Irak'ta Basın tarihinin başlangıç tarihi, aynı zamanda Basın bayramı olarak kabul edildi. Zevra'nın Arapça ve Türkçe yayınlanması aynı zamanda Irak'ta Türk Basın tarihinin de başlangıcı sayılmaktadır.

⁶⁾ İbrahim Dakuki, İletişim Profesörü, İletişim Araştırmaları ve Kültürler Uzantısı İlim Merkezi" Başkanı Mülakat, 17 Kasım 2007

⁷⁾ Sina Akşin, "1864 Matbuat Nizamnamesi Basın Özgürlüğünü Kısıtladı mı, Geliştirdi mi?", 13. Türk Tarih Kongresi, 3. Cilt, 2. Kısım, Ankara, 4-8 Ekim 1999, Ankara 2002, s. 979

48 yıl boyunca 2607 sayı çıkan *Zevra*'nın son sayısı 11 Mart 1917 tarihinde Bağdat'ta yayınlandı. 1908 tarihinde Osmanlı Anayasası kabul edilene kadar Bağdat'ta yayınlanan tek gazeteydi. Öte yandan Bağdat Ordusu'nun baskı ihtiyacını karşılamak için bir taş basma matbaası da yine Mithat Paşa tarafından aynı tarihte Bağdat şehrinde te'sis edilmiştir. Bu matbaa ile askeriyeyle ait belge, broşür ve özel kitaplar basılırdı ki bunlar çok kez halktan gizli tutulan kanunları içine aldığı için sadece büyük rütbeli subaylara dağıtılırdı. ⁽⁸⁾

Irak'ta baskıcılık önce taş basma matbaalar yöntemiyle gerçekleştirildi. Nitekim Kâmil Tebrizi'nin matbaası (M.1861) yılında Abbas Mirza adında bir kişi tarafından Bağdat'a getirilmiştir. Ayrıca, 1859 yılında Musul'da ilk taş basma matbaa, yabancılardan oluşan Dominiken papazlar tarafından kurulmuştur. Musul Vilayeti'nde Osmanlı'nın resmi gazetesi olarak *Musul* 25 Haziran 1885 tarihinde yayınlandı. *Musul*, *Zevra*'dan sonra Irak'ta yayınlanan ikinci gazete idi. Ayrıca, Osmanlı döneminde Musul'da beş gazete birden yayınlanıyordu. Musul Gazetesi 1918'de İngilizlerin Musul'u işgal ettikleri tarihe kadar yayınlandı. Ayrıca Cemalettin Baban, 1913'te 15 günde bir Arapça ve Türkçe olarak Musul'da yayınlanan bir derginin de imtiyaz sahibi ve yazı işleri müdürlüğünü yaptı. Bu dergi beş sayı yayımlandıktan sonra belirsiz nedenlerden dolayı yayını durduruldu.

Musul'a bağlı Kerkük şehrinde ise, ilk matbaa 1878 yılında Vali Feyzi Paşa tarafından kuruldu. Bu matbaaya da " Vilayet Matbaası" adı verildi. 1911'de Abdullah Kazım Paşa Kerkük'e Vali atandığında Sanayi Matbaasını kurdu. Bu matbaada Havadis Gazetesi ile Maarif Dergisinin yanı sıra birçok dini ve edebi kitap da yayınlandı. ⁽⁹⁾

⁸⁾ İbrahim Hilmi, *Lugat-ül Arap- Arap Dilleri*, S, 7, Ocak 1913 Bağdat, s. 304,

⁹⁾ Ata Terzibaşı, *Kerkük'te Matbuat Tarihi*, Kerkük 2001, C.1, s. 25

Osmanlı döneminde Kerkük'te bir gazete ve iki dergi yayınlandı. 24 Şubat 1911'de Kerkük'te yayınlanan Havadis Gazetesi, Kerkük'te Türkçe yayınlanan ilk gazete oldu. Bu gazetenin imtiyaz sahibi Mehmet Kutsizâde idi. Edebiyat editörlüğünü Türkmen gazeteci Ahmet Medeni Kutsizâde yaptı. Havadis Gazetesi yedi yıl boyunca 25 Kasım 1918 tarihinde İngilizlerin Kerkük'ü işgaline kadar Kerkük'te yayınlandı. O dönemde en uzun süreli yayınlanan gazete olmuştu. Gazete'nin üst köşesinde “İslami Genel Gazetedir. Geçici olarak haftada bir yayınlanır” yazısı yer almaktaydı. Bu gazete dopdolu konularıyla Kerkük'teki kültürel, siyasi ve sosyal haberlerin yanında dünya haberlerine de yer vermekteydi. Ayrıca, edebiyat konusunda Kerküklü Hicri Dede, Muhyettin Kabil, Seyit Mahmut Urfi ve Nesimi Kutsizâde gibi Türkmen şairlerinin şiirlerine de sık sık yer verirdi. Havadis Gazetesi'nde, Bağdat ve Kerkük'te yayınlanan kitap, dergi ve gazetelerin haberleri de yer alırdı.

Kerkük'te Havadis Gazetesinin yanında bir de 1913 yılında 15 günde bir kültür, sanat ve edebi konularını kapsayan Maarif Dergisi tanınmış Türkmen gazeteci, şair Ahmet Medeni Kutsizade'nin çabalarıyla yayınlanıyordu. Bu derginin imtiyaz sahibi de Mehmet Cevat Necipoğlu'dur. Maarif Dergisinin yayını kısa sürmüştür. Yedi ay boyunca 13 sayısı yayınlanmış ve yerine Kevkebul Maarif Dergisi geçmiştir. Bu dergi, Maarif Dergisi'nin kapatılmasından sonra Kerkük'te Kültür alanındaki ortaya çıkan boşluğu doldurmak amacıyla yayına koyuldu. Kevkebul Maarif Dergisi Kerkük sanayi matbaasında ayda üç defa olarak basılırdı. Bu derginin neden durdurulduğu konusunda kesin bilgi elde edilemedi. Dergi'nin 10 sayısı yayınlandı.

Osmanlı Devleti'nin Bağdat ve Musul'dan sonra Irak'ın ikinci büyük şehri olan Basra vilayetinde, 31 Aralık 1889 tarihinde Basra Gazetesini yayınladı. *Basra*, Irak'ta *Zevra* ve *Musul*'dan sonra üçüncü ve Basra'da yayınlanan ilk gazete oldu. Bu gazetenin yayını 25 yıl sürdü.

Osmanlı döneminde Basra'da 12 gazete yayınlandı. Bu gazetelerin altısında çalışan gazetecilerin Türkmen kökenli oldukları saptanmıştır. Gazetelerin ya imtiyaz sahibi ya yazı işleri müdürü ya da editörleri Türkmen gazetecilerden oluşmaktaydı. Kerkük kökenli Türkmen gazeteci Mektubizâde; Ömer Fevzi, Basra basınının öncülerinden biri sayılırdı. Mektubizâde; 1909'da Basra'da ikinci gazete ve Meşrutiyet'ten sonra ilk gazete sayılan İkaz gazetesinin Türkçe bölümü editörlüğünü yaptı. Bu gazeten'in sahibi ve yöneticisi Hacı Süleyman Feyzi El-Musullu idi.

1910'da Mektubizâde; Basra'da yayınlanan Tezhip Gazetesi'nin Türkçe editörlüğünü, Yeni Feyz Gazetesi'nin sorumlu yazı işleri müdürlüğünü, Attı Gazetesinin imtiyaz sahipliği ve sorumlu yazı işleri müdürlü görevlerini yürütüyordu. Mektubizâde; 1913'te yine Abdulvahap El-Tabtabai tarafından çıkarılan Seda El-Destur Gazetesinin sorumlu yazı işleri müdürlüğü ve Türkçe editörlüğünü yaptı. Bu gazete İngilizlerin 1914 yılında Basra'yı işgal etmelerine kadar yayını devam etti. Basra'da aktif gazetecilik yapan diğer bir Türkmen gazeteci ise, Erbilli Avukat Davut Niyazi idi. Yeni Feyz Gazetesinin imtiyaz sahibi olmasına rağmen *İzharulhak* adında Basra'da yayınlanan gazetenin sorumlu yazı işleri müdürlüğünü yaptı. Bu gazetenin imtiyaz sahibi Musul'un ileri gelenlerinden Kasım Celmiren idi.

1910–1913 yılları arasında Basra'da yayınlanan Basratul Feyha Gazetesi Kerkük'te yayınlanan Havadis Gazetesinden sonra Irak'ta renkli olarak yayınlanan ikinci gazete idi. 14.05.1918 tarihinde, İngilizlerin Irak'ı işgal etmesiyle Osmanlı dönemi sona ermiştir. 14.05.1918-/28.08.1921 yılları arasında Irak İngiliz Mandası altında idare edildi. İngiliz Mandası altında Irak'ta yayınlanan en önemli gazetelerden; Arapça ve Türkçe olarak iki günde bir yayınlanan Arap ve Avukat El-Basriye (Time Gazetesini Farsça ve İngilizce tercümesi) gazeteleri dönemin önde gelen gazetelerinden sayılırdı.

Bu dönemde İngilizler, Osmanlı döneminde yayına başlayan birçok gazete ve dergiyi kapattı. Ayrıca bazı matbaaları ele geçirerek, politikalar doğrultusunda önce bazı bildiri ve el ilanlarını daha sonra da yeni gazete ve dergileri yayınlamaya başladılar. ⁽¹⁰⁾

Osmanlı döneminde Irak'ta yazılı basın çok sesli bir dönem yaşadı diyebiliriz. Özellikle de basın özgürlüğü konusunda iktidarı uyarıp eleştiriler ve çözüm önerilerini yazmakla, ülkenin birçok problemlerine çözüm buldu. Halkın ufkunu genişletti. ⁽¹¹⁾

Osmanlı döneminde 1869–1917 yılları arasında Irak'ta yayınlanan gazete ve dergilerin sayısı; Bağdat'ta 51 gazete ve 11 dergi Basra'da 16 gazete, Musul'la Kerkük'te altı gazete ve iki dergi olmak üzere toplam 87 adet yayın yapılmıştır. ⁽¹²⁾ Ancak, bizim araştırmalarımız sonucu bu sayı kadarı gözle görünen ve elle tutulan gazete yayınları bulmadık. Titizlikle yaptığımız araştırmamızda 50 civarında gazete ve derginin kimliğini çıkardık.

Ağustos 1921 yılında Birinci Faysal'ın tahta oturmasıyla Irak'ta Kralliyet Dönemi başlamıştır. Bu süreçte Irak basını farklı bir döneme başladı. Birçok gazete işgalci İngilizler tarafından kapatıldı. Bazı özel matbaalar İngilizlere satıldı. O dönem- deki Kitle İletişim araçlarından olan gazete ve dergiler Arapça ve Türkçe'nin yanında İngilizce ve Fransızca olarak da yayınlandı.

¹⁰⁾ Habib Hürmüzlü, “*Tarih El-Sahafa Fil Irak- (Irak'ta Basın Tarihi)*”, Kardaşlık Dergisi, S. 11 Temmuz-Eylül 2001, İstanbul s. 56

¹¹⁾ Sinan Sait, *Dirasat Filsahafa El-Iraqiyye-* (Irak Basını Hakkında Araştırmalar), “*1917 Yılına kadar Irak'ta Basın Özgürlüğü*” Irak Kültür ve Enformasyon Bakanlığı Yayınları, No. 30, Bağdat 1972, s. 23

¹²⁾ *Delil El-Devriyat El-Haliciyye-* (Arap Süreli Yayınlar Rehberi), Körfez Ülkeleri İletişim Merkezi Yayınları, Birinci Baskı, Kuveyt 1988, s. 93

Kraliyet döneminin başlangıcında Irak'ta yalnız yazılı basın baş göstermiştir. 1925 Irak Anayasası (Irak Temel Kanunu) adı altında oluşmuş, içerdiği maddelerde hak ve hürriyetlere yer verilmiş, ancak bu dönemde basın özgürlüğü konusunda bazı Iraklı gazeteciler tarafından verilen mücadele gerçekten de takdire şayandır. Hele hele, çok değerli idealist gazetecilerin faaliyet göstermesi ve iktidara karşı eleştiri ve tenkitleriyle tanınan usta kalemlerin dönemi Irak gazetecilik tarihinin altın çağı olarak nitelendirilebilir. Bu dönemde Irak'ta yıldızları parlayan Arap, Kürt, Türkmen ve Süryani gazetecilerden Muhammet Mehdi El-Cevahiri, Ahmet Medeni Küdsizâde, Şakır Sabır Zabit, Sami Honde, Cafer Eset El-Halili, Ata Terzibaşı, Sadık Muhammed El-Ezdi, Selim Hassün, Rofail Batti, Avukat Cevat Hibettin El-Şehristani, Baba Enstas Mari Kırımlı, Tevfik Bin Mahmut Ağa Hamza (Piremird), Hicri Dede ve diğerleri gibi birçok gazeteci kendi imkânlarıyla onlarca yayına imza atmışlardır.

Kral ve yandaşları tarafından çok kez yayınlar kapatılmıştır. Kimisi sürgün edilmiş, kimisi tutuklanmış, öldürülmüş, intihar etmiş ve bazıları da mücadelesini var gücüyle sürdürmüş hatta halkın aydınlatılması ve refahı için yazıp çıkarttığı gazetelerinden dolayı iki bölgede birden milletvekili seçilmiş, daha sonra Dışişleri Bakanı olarak Irak kabinesinde yer alanlar da olmuştur. Örneği Musul doğumlu gazeteci Refail Batti gibi öncü bir isim bunlardan birisidir.⁽¹³⁾ Irak'ta basın kadınlara yönelik ciddi anlamda yayınlar yaptı. Kadınlar ile ilgili bazı yayın organları 1940'lardan sonra dergiler halinde görüldü. Leyle, Fetatul Irak ve Rihap adındaki dergiler bu dönemde yayınlandı.⁽¹⁴⁾ Bu dönemde Bağdat'ta yayınlanan gazete ve dergilerin sayısında bir patlama oldu. Son 10 yılda yani 1949–1958 yılları arasında Bağdat'ta 105 gazete, 58 dergi yayınlandı.

¹³⁾ Mustafa El-Salih, *El-Sahafa fil Irak-* (Irak'ta Basın tarihi), www.iraqpress.info/ 2007

¹⁴⁾ Salahattin Sakı Veli, Mehmet Hurşit Dakuklu, *Irak'ta Basın Tarihi*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Bağdat 1981

Irak'ta ilk radyo 22 Mart 1932 tarihinde saat: 8.30–10.30 arasında Irak Radyosu adı altında deneme yayınına başlandı. 1 Nisan 1932 Irak'ta Sanayi-Ziraat Fuarı'nın açılışı dolayısıyla Irak Kralı Faysal Irak Radyosu'nda bir ulusa sesleniş yaparak radyonun açılışını yapmıştır. 1936 yılında Irak Radyosu düzenli olarak yayına başladı. Önce Arapça daha sonra Türkmençe, Kürtçe ve Süryanice dillerinde yayını devam etti. Türkmençe bölümü ise 1 Şubat 1959 Pazar günü kısa dalgadan 30 dakika süreyle (15.25–15.44) saatleri arası ilk yayınına başladı. ⁽¹⁵⁾

Irak'ta görsel basın 1952 yıllarına dayanır, O tarihlerde İngilizler tarafından Kerkük'te düzenlenen İlk Sanayi Fuarında bir televizyon istasyonu olduğu gibi Irak'a hediye edilmiştir. Dolayısıyla da 1953–1956 yıllarında Irak Televizyonu kurulmuş olup siyah beyaz olarak 1956 yılında yayına başladı. ⁽¹⁶⁾ İktidarın kontrolünde yayın yapan Irak TV Kerkük-Musul ve Basra'da irtibat büroları açtı. Oralardan da bazı programlar ve belli zamanlarda yayın yapılmaya başladı. Irak televizyonu Kerkük Bürosu günde 8 saat bölgesel yayın yapıyordu. Bu yayınlar Kerkük ili sınırları dışında Irak'ın Kuzeyi Erbil, Süleymaniye ve Dohok illerinde de izleniyordu. 6 Saat Kürtçe, 75 dakika, Arapça, 15 dakika Süryanice ve 30 dakika Türkmençe yayın yapan Kerkük TV Irak'ın Kuzey bölgesini kapsamaktaydı.

14 Temmuz 1958'de Cumhuriyetin ilanı ile Irak'ta kitle iletişimi farklı boyutlara uzandı. Birçok Irak yöneticisi tarafından basın özgürlüğü yok sayıldı. Başından beri iktidarın güdümüne sokulmakla da bitmedi, tam iktidarlara gebe bırakıldı. Irak'taki iktidar (Arap Baas Partisi) ülkede varlık gösteren görsel ve yazılı basının yönünü iktidarın politikası doğrultusunda çizmiştir.

¹⁵⁾ Beşir Gazetesi, *Türkmen Radyosu'nun Açılışı*, S. 20, 03 Şubat 1959 Kerkük, s. 10

¹⁶⁾ Hafız El-Adili, Irak Radyo ve Televizyoncular Sendikası Başkanı, Mülakat, 15 Kasım 2007

Cumhuriyet döneminde etkin olan Baas rejimi basın yayın organlarını devletin tekeliyle idare etti. Arap Baas Partisi rejimini fikir ve idealleri halka zorla dayatılmıştır. Bu dönemde serbest özgür bir gazetenin yayınlanması hemen hemen imkânsız hale gelmiştir. Bu dönemde Irak'ta yayınlanan gazete, dergi ve diğer yayınlar özellikle de yazılı matbuat devlet tarafından denetim altına alınmıştır. Devletin atadığı Baasçı deneticileri uzman (Bilirkişi) adı altında Kültür ve Tanıtma Bakanlığına bağlı "Rekabet El-Matbuat" dairesinde görev alarak Irak'ta yayınlanan bütün yayınların denetimine al koymuşlardır. Basılı Matbuatı özellikle de Türkmençe ve Kürtçe kitapların basılmadan önce iki nüsha kitap el yazısı ile adı geçen daireye bir üst form ile teslim edilirdi. Birkaç ay sonra onay verildiği takdirde o kitap basılacağı matbaaya taahhütlü bir biçimde ilave veya altı-üstü çizilen bölümlerin basılmama kaydıyla çok titizlikle incelenir daha sonra basılırdı. Basılan kitaptan beş nüshası Kütüphaneye verilmek için aynı daireye teslim edilirdi. Ancak asıl hedef basılan kitabın taslağı ile karşılaştırması idi. Devlet kütüphanelerinde az sayıda Türkçe ve Kürtçe kitapların bulunduğu bir gerçektir. ⁽¹⁷⁾

1968 yılında iktidara gelen Baas Partisi Cumhuriyete sahip çıktı. Irak basın gününün 100. yıldönümünde Cumhuriyet adında yeni bir gazete çıkardı. İlk sayısı 15 Haziran 1969 tarihinde basılan gazete ilk defa olarak ofset ve Irak'ta yayınlanan ilk gazete Zevra'nın ilk sayısının aynısı (orijinal gibi) basıldı. O dönemde bazı gazete ve dergiler de yayınlanıyordu. Onlardan *Muarif, Misbah, Teceddüd, Necmet Kerkük, Şaip, Huriyye, Irak, İstiklal, Yakza, Rafideyin, İnkaz, Irakilyevm, Takaddüm, Sada El-Ahid, Afak, Aıyan, Menar, Savutulvahde, Muhatar, Şuula, Hayat, Savutulahali, Misak, Nida, Savutulislam, Kaza, Adap, Fikir* vs. Baas Partisi'nin 35 yıllık iktidarı süresince bağımsız ve özgür bir gazete yayınlandığını söylemek zordur. ⁽¹⁸⁾

¹⁷⁾ Şemsettin Küzeci, "Irak'ta İletişim Tarihinden Yapraklar" www.kerkukgazetesi.com 14.10.2007

¹⁸⁾ Felah Yazaroğlu, "Beşir Gazetesi", www.alturkmani.com 2007

Irak devletine bağılı üniversiteler, cemiyetler ve devlet dairelerinin yayınlacakları yayının Irak Gazeteciler Cemiyetince kayıt altına alınması zorunlu kılınırdı. Cumhuriyet ve Baas Partisi döneminde Irak'ta 1990'da 219 gazete ve dergi yayınlanıyordu.⁽¹⁹⁾ Bu rakam aynı zamanda Saddam rejimi düştüğünde de kabul edilir bir rakamdır. Yani 10 Nisan 2003 tarihine kadar Irak'ta bazı önemli gazeteler yayınlanmıştır. Arapça; *Cumhuriyet*, *Sawra*, *Irak*, *Kadisiyye*, *Elifba*, *Turasulşabi* dergileri, Türkmence; Yurt gazetesi, *Birlik Sesi* ve Kardaşlık Dergisi, Kürtçe Hawkari, Süryanice Beytulnahrain Gazetesidir. Ayrıca İngilizce olarak; 15 günde bir Baghdat, Fransızca dergisi, İngilizce günlük gazete *Baghdat Observer* ve İngilizce iki ayda bir Gilgamesh Dergisi yayınlanıyordu.

1991 yılında Birinci Körfez Savaşı sonrası ABD, İngiltere, BM ve Türkiye'nin taraf olduğu Irak'ın Kuzeyinde oluşan "Güvenlik Bölgesi" adıyla adlandırılan bölgede, Saddam güçlerinin yokluğu, orada varlık gösteren Türkmen, Kürt, Süryani ve muhalif Arapların Baas iktidarına karşı verdikleri milli mücadele çerçevesinde 50 civarında gazete, dergi ve bülten yayına başlamıştır. BM kararıyla Erbil, Süleymaniye ve Dohok illerinden Kerkük ve Musul'a çekilen Irak ordusu, bölgeyi Talabani ve Barzani güçlerine terk etti. Orda muhalifler önce kendi dillerinde yazılı basınlarını oluşturdular. Daha sonra görsel basın da devreye girince tam donanımlı bir iletişim rejimi meydana çıktı.

Dünyaya yayın yapan Kürdistan TV Hotbird üzerinden yayına başladı. Yazılı basın konusunda Türkmenlerden çok geride kaldılar; beş gazete ile birkaç dergi çıkarabildiler. Türkmenlere ise; Türkiye'nin desteğiyle hem eğitim konusuna hem de enformasyona yani iletişim konusuna ciddi bir şekilde önem verdiler. Yazılı basını daha da benimsediler.

¹⁹⁾ *Delil El-Devriyat El-Haliciyye-* (Arap Süreli Yayınlar Rehberi). a.g.e., 12

Başlangıçta *Doğuş* daha sonra *Türkmeneli* adındaki gazeteler ile birlikte 20 civarında gazete ve dergi yayınladılar. *TERT* adında yerel bir TV kanalı kurdular. Erbil’de ve Süleymaniye’de FM olarak birer radyo istasyonu yoluyla da seslerini ve davalarını Irak’taki kamuoyuna yetiştirdiler. Dünya’da gelişen İletişim gelişmeleri Irak’ın Kuzeyinde de farklı bir yol aldı. Bölgedeki muhalif guruplar profesyonelce ilerleyen teknoloji nimetinden yararlanmaya başladılar. Yazılı ve görsel basının yanında elektronik yayıncılıktan da yararlanmaya gayret gösterdiler. ⁽²⁰⁾

Bu konuda yurtdışındaki muhalefet guruplarının temsilcileri lobi çalışmaları sonucu, verimli işler elde edebildiler. Kürtler ve Türkmenler kendi web sitelerini açarak, davalarını bütün dünyaya tanıtmaya çalıştılar. *www.kdp.org* ve *www.puk.org* web siteleri *KDP* ve *KYB* denetiminde Kürtler için, *www.turkmencephesi.org* ve *www.kerkuk.net* adında web siteleri Irak Türkmen Cephesi’nin (ITC) denetiminde önemli bir iletişim aracı oldu. Bu çalışmalar sonucu, Irak muhaliflerinin sesi, dünyaya hitap eden birer süreli yayın organı haline geldi. Ayrıca Matbuat konusunda büyük mesafeler kat edildi. Sansürün olmadığı bir bölgede basın özgürlüğünün de ardına kadar açıldığını hisseden Güvenlik Bölgesi’nde yaşayan Muhalifler çok sayıda önemli yayın ve kitaplar ortaya çıktılar. Türkmenler, Kürtlerin baskıcı tavırlarına rağmen bu imkândan en iyi şekilde yararlandılar. Bu dönemi 1991–2003 yılları arsında sözünü ettiğimiz “Güvenlik Bölgesi”nde Irak muhaliflerin dönüm noktası olarak adlandırabiliriz.

9 Nisan 2003’te demokrasi ve özgürlük adına Irak’ı işgal eden ABD ve müttefikleri, öncelikle Enformasyon Bakanlığı’nı feshederek yerine Irak İletişim Ağı’nı kurdu. Sansürü kaldırdı. Basın Kanunu’nu yok sayarak Irak’ta yazılı ve görsel basını sonuna kadar özgür bıraktı.

²⁰⁾ Şemsettin Küzeci, *Türkmeneli Edebiyatı*, DGTYB Yayınları, Ankara 2005, s. 25–32

Saddam sonrası birtakım gazete, dergi, TV kanalları, radyo ve iletişim organları devletten izin almadan, serbestçe yayın yaptılar ve hala da yayınlarını sürdürüyorlar. Bunların yanında devlete ait TV kanalları, radyo istasyonları Irak İletişim Ağı'na bağlı olarak faaliyet göstermektedir. Ancak, Irak'ta yayın organları Planlama Bakanlığı'na bağlı Sivil Toplum Dairesi'nden ticari iş yaptıkları için çalışma müsaadesi ve izin belgesi almak zorundadırlar. Devletin dışında yayımlanan gazetelerin tek sıkıntıları güvenlik ve ekonomidir. Güvenlik ve basım giderleri temin edilirse yayınlar sürekli olarak devam eder. Bugün birçok gazete ve yayın organı iflas etmiştir. Birçok yayın organı da çalışanlarının can güvenlikleri tehlikede olduğu için kapatılmıştır.

Irak'ta 2003–2007 tarihleri arasında yaklaşık 2000 civarında gazete, dergi, bülten vs. yayınlar günlük, haftalık, 15 günde bir, aylık olarak, siyasi parti ve hareketler, sivil toplum kuruluşları tarafından ülkenin etnik guruplarının konuştukları muhtelif dillerde çıkarılmaktadır. Bu gazetelerin sayısı kadar gazete ve dergi de çeşitli nedenlerden dolayı birkaç ay yayınlanarak kapanmak zorunda kalmıştır. Ancak 2003–2007 tarihleri arasında IGC yayın yapmak için resmi izin başvurusunda bulunan gazete, dergi, haber ajansı, TV, radyo ve iletişim şirketlerinin sayısı 367 olarak tespit edilmiştir. ⁽²¹⁾

Halkın, dikta rejim korkusuyla yaşadığının farkına varan Irak rejimi ve Saddam'ın oğlu Uday, kendisine özel olarak *Şebab* adında bir TV kanalı kurdu. Baas Partisi muhaliflerini özellikle de Irak'ın aydın kesimini kontrol altına almak istedi. Ancak bunu başaramadı. Şebab TV çok kez Saddam rejiminin bakanlarına karşı yayınlarından dolayı, baba ile oğul arasında ciddi çekişmeler yaşandı. Dolayısıyla da *Uday* güpegündüz Bağdat'ın ortasında kurşungeçirmez arabasında çapraz ateşe tutuldu. Yaklaşık iki yıl yatakta kaldı.

²¹⁾ Şahap El-Timimi, Irak Gazeteciler Cemiyeti Başkanı, *Mülakat*, 24 Ekim 2007

Dünya’da iletişim teknolojisi ilerlerken Irak halkı bu teknolojiye uzak kaldı. Saddam ve Baas Partisi halkı, kapalı bir devre içerisinde tutarak hem dünya gelişmelerinden hem de ülke ile ilgili olup bitenden habersiz kalmalarında başarılı olmuştur. Demokrasiyi benimseyen ülke halkları, uydu ve Internet üzerinden dünya ile iletişim kurarken Irak halkı uydu sistemini kullandıkları zaman hapis ve para cezasına maruz kalma tehlikesiyle karşı karşıya kaldılar. Saddam’ın talimatıyla yayınlanan genelge gereğince her kim uydu üzerinde yabancı bir kanal veya bir İletişim aracı kullanıldıysa, vatana hıyanet suçu ile yargılanıyordu. Bu karar gerçekten de Irak halkını korkutmuştur. Saddam sonrası Iraklıların ilk yaptıkları iş evlerine bir çanak alarak bu sistemi doyasıya kullanmak oldu. Dünya teknolojisi ve gelişmeleri ile bağlantı kurmayı başardılar.

Saddam sonrası dönemde yani, ABD’nin işgali döneminde ulusal ve yerel TV ve radyo istasyonlarının hızla artışı gözlemlendi. ABD güçleri başta her siyasi parti ve guruplara Kitle İletişimine önem vermeleri açısından mali destek vermeye başladı. Ancak, bu destek daha sonra kısıtlandı. Çünkü birçoğu, yayın organlarında ABD’nin işgalci güç olduğunu haber ve yayınlarında vurguladılar. Daha sonra bazı kesimlere destek vermeye başlayan ABD, birçok Kitle İletişim aracının faaliyetini durdurdu ya da dolaylı yollarla engelledi. ⁽²²⁾

Kitle iletişim teknolojisiyle birlikte gelişen Internet yayıcılığı, Saddam döneminde 1990 yılından sonra Irak’a giren bilgisayar teknolojisi (computer) yalnız devlet dairelerine ve eğitim kurumlarında kullanılmaya başlandı. Internet hizmeti ise sınırlı saatlerde ve devletin gözetiminde, aylık 100 dolar karşılığı ev ve iş yerlerinde 2000 yılından sonra halkın hizmetine sunuldu. 2003 öncesi Irak Devletinin tek web sitesi *www.uruklink.net* idi. Şimdi bu web sitesi Irak Devletinin resmi gazetesinin adresi olmuştur. Ama aktif değildir.

²²⁾ Şemsettin Küzeci, “ABD’nin Irak’ta Medya Terörü”, *www.avrasyagundemi.com* 21.05.2007

Bu web sitesinde Irak'la ilgili bazı bilgilere erişiliyordu. Özellikle de devletin yayın organları olan *Cumhuriyet*, *Sawra*, *Kadisiye* ve Irak gazeteleri izlenebilirdi. Saddam sonrası ülkenin dört bir yanına hızla yayılan Internet teknolojisi bireysel hizmete sunulmakta büyük ilgi gördü. Irak sınırları içerisinde ve yurtdışında Irak ile ilgili yüzlerce web sitesi yayına başladı.

ABD'nin dışındaki diğer batılı güçler, Irak'ta istihbarat faktörünü ele almak amacıyla Irak'ın kitle iletişim dalında yayın yapan bazı TV, radyo, gazete, dergi ve web sitelerine sponsorluk yaptılar ve hala da yapmaktadırlar. Örneğin Radyo Sewa ve Hurra TV.

2003'ten sonra Irak ile ilgili yayın yapan web siteleri sırasıyla bakanlıklar, haber siteleri, yazılı basın (gazete ve dergiler), görsel basın (TV ve radyolar), siyasi partiler, sivil toplum kuruluşlarına ait tanıtıcı web sitelerdir. Ayrıca, Irak'ta ve yurtdışında onlarca bireysel, kurumsal ve ticari web siteleri bulunmaktadır. Bu siteler o kuruluşların kurum şemasını, faaliyetlerini ve bazı gizli bilgileri yayınlamakla dikkat çekiyor. Örneğin "Irak'ın Milli Güvenlik Stratejisi Planı 2007–2010" ve "Kerkük Petrol Şirketi'nin gizli kalması gereken önemli bilgileri" sitelerde yer almaktadır.

Bugün Irak'ı anlamak ve izlemek için, takip edilecek yüzlerce web sitesi vardır. Ancak, bunların yanında parmak sayısı kadarı bağımsız web sitesi Irak'ı gerçek anlamda yansıtmaktadır. Onlardan ikisi: www.nahrain.com ve www.kitabat.com.

ABD işgali sonrasında Irak'ta görsel basın, bir hayli ilerledi. Irak halkı tarih boyunca yalnız bir TV kanalını zorunlu seyrederken, şimdi devletin 10 TV kanalı dışında 100 civarında özel, yerel ve ulusal TV kanalı bulunmaktadır. Irak'ın resmi devlet kanalı olan İraqiyye TV merkezi Bağdat'ta olmak üzere 10 ilde TV vericileri vardır. Bu kanalların başında Kerkük TV gelmektedir. Dört dilde yayın yapan Kerkük TV, Irak iletişim tarihinde ilk yerel bağımsız TV olarak 1967 yılında Kerkük'te kurulmuştur.

Yayını Irak'ın Kuzeyindeki bölgeleri kapsayan Kerkük TV bugün aynı heyecanla yayın yapmaktadır. İşgal sonrası Irak'ta yayın yapan özel kanallar çok önemli gelişme gösterdiler ve özellikle de habercilik konusunda büyük başarılar kaydettiler. Bu kanallardan Arapların; *El-Diyar*, *Sharqiye*, *Feyha*, *Bağdadiye*, *Sümeriye*, *El-Hurre*, Kütlerin; *Kürdistan*, *KürtSat*, *Zagros*, Süryanilerin; *Ashur*, Türkmenlerin ise, Türkmeneli TV her ne kadar olumlu ve olumsuz eleştirilere maruz kaldıysa da "Irak'ın Aydınlık Yüzü" sloganını kendine hedef koyarak cesur yayıncılık anlayışıyla Irak Türkmenlerinin sesi olmuştur.

Radyo yayınları büyük gelişme gösterdi. 1932'den beri yayın yapan Irak radyosu 60 yıl boyunca Irak'ta iktidarların sözcüsü olmuştur. İşgal sonrası televizyon kanallarının sayısını dört katına yükselten radyo vericileri bulunmaktadır. Kimi parti binasının çatısı katında bir verici ile basit bir mikser ve birkaç cihaz, bir spiker ile partisinin propagandasını yapmaktadır. Kimi de farklı amaçlar için yayın yapıp, Irak'ta denetim, yayın kanunu ve yayın yasağının bulunmayışından yararlanmaktadırlar. Bugün Irak'ta 200'den fazla radyo istasyonu ve vericiler bulunmaktadır. Bu radyolar; siyasi partiler, üniversiteler, sivil toplum örgütleri, dini akımlar ve ticari amaçla, siyasi, sosyal, ekonomi, kadın, gençlik- spor, öğrenci, kültür -sanat, gaziler ve çocuklara yönelik çeşitli programlar üretmektedirler. ⁽²³⁾

Televizyon kanallarının hemen tamamının bir FM radyosu bulunmakta ayrıca yerel ve ulusal yayın yapan birçok radyo istasyonu da yayın yapmaktadır. Bu radyoların yayın politikaları ise siyasi partiler tarafından bazen engelleniyor, özellikle de yayın sonrası denetim mekanizması devreye giriyor. Bu mekanizma yasal olmayan yollarla Irak'ın bütün iletişim alanlarında hâkim bir durumdadır. Bazı radyolar ekonomi ve siyasi destek bulmadıkları için yayın hayatına son vermişti.

²³⁾ Nasır Hasan, Belgesel "Irak'ta Radyo Tarihi", www.babagurgur.net 2007

ABD işgali sonrası Irak'ta kitle iletişimi bir bütün olarak ele aldığımızda, devletin iletişim organları hariç, iletişim konusu etnik ve mezhebi faktörlere ayrılmıştır. Yazılı ve görsel basını Arap Şii, Sünni, Kürt, Türkmen, Süryani, Kildani, Yezidi ve diğer yabancı gurupların dil, din, kültür, inanç, sosyal, kültür ve siyasi rantlarını gerçekleştirmek için iletişim araçlarını kullanmaktadırlar. Irak'ta hak ve hürriyetlerinin yanında basın sistemini çalıştıran bir basın kanunu hiçbir zaman uygulanamadı. Malum siyasi nedenler ve dikta iktidarın hâkim olduğu bir gerçektir. Ancak Irak'ta bazı dönemlerde basın özgürlüğü ara sıra yaşanır olmuştur. Irak Basın Kanunu, Görüş Basını olarak Arap dünyasında en zengin ve önemli Basın rejimlerinden biridir.

Irak'ta Basın Kanunu 1908 yılında Osmanlı'nın Meşrutiyet Kanunu'ndan sonra, 16 Temmuz 1909'da oluşmuştur. 1931'de 82 sayılı ilk basın kanunu ve 1954 ile 1963 yıllarındaki değişiklikler, 1964 tarih ve 206 sayılı kanun basın özgürlüğüne önemli bir engeldi. Buna rağmen Irak'ın geçirdiği devrimlerde basın önemli bir rol oynamıştır. ⁽²⁴⁾

Mart 1954 tarihinde çıkan 24 nolu kararla 163 gazete ve derginin imtiyaz hakkı iptal edilmiştir. Dönemin Başbakanı Nuri Sait hükümetinde Irak İşleri Bakanı olan Saat El-Kazzaz, Tanıtma Genel Müdürü ve bazı gazetecileri Bağdat'a çağırdı. Kendileri ile bir toplantı yaparak, ertesi gün 163 gazetenin imtiyaz hakkı iptal edildi. Yalnız yedi gazete ve haftalık bir dergiye yayın hakkı verildi. İptal edilen gazetelerin sahipleri kanunu protesto etti. Yeni çıkan basın kanunun asıl amacı, Irak'ı emperyalist güçlerinin vagonuna bindirmek idi. Dolayısıyla da Bağdat Antlaşması* yapıldı. Ancak bu antlaşma çok uzun sürmedi. 14 Temmuz 1958 devrimi yapılarak Kraliyete son verildi ve Irak Cumhuriyeti ilan edildi. Gericilerin ve emperyalist güçlerin sesleri sustu ve Irak basını yeni bir sayfa açarak yoluna devam etti. ⁽²⁵⁾

²⁴⁾ Cahit Bayati, Gazeteci-Yazar, *Mülakat*, 22 Kasım 2007

²⁵⁾ Felah Yazaroğlu, a.g.m. 18

Irak basın tarihinde bugüne kadar çeşitli nedenlerle durdurulan ve imtiyazı hakları iptal edilen yayınların sayısı yaklaşık 500'e ulaşır. Irak'ın dikta rejimi devredildikten sonra, yani 10 Nisan 2003'den sonra basın özgürlüğünün gelişimi mümkün hale geldi. Bugün Irak'ta yayınlanan yazılı basın sayısı yaklaşık 2000'in üzerine çıkmış durumdadır.

2003–2007 tarihleri arasında Irak'ta işgal güçleri veya terör örgütlerince öldürülen Iraklı gazetecilerin sayısı 250'ye ulaşırken 20 civarında da yabancı basın mensubunun öldürüldüğü tespit edilmiştir. ABD, burada bir medya terörü planı uygulamaya koymuştur. Dolayısıyla da 3 Mayıs 2007'de basın günü bayramı münasebetiyle Fransa'da yapılan protestolarda Irak'ta öldürülen Iraklı ve yabancı gazeteciler anıldı. ⁽²⁶⁾

Irak'ta kitle iletişim araçlarının bir kısmı devletin tekelinde ise de, kamu sektörü yararına ayrılan araçlar yanında özel sektörün de araçları vardır. Ancak, kitle iletişimi ve basın özgürlüğü genel anlamıyla fikir ve vicdan hürriyetleri çerçevesinde mutlaka yeniden gözden geçirilmelidir. ⁽²⁷⁾

Bugüne kadar Irak'ta iletişim sistemi birçok çalkantılı dönemden geçti: 23 Temmuz 1908 tarihinde 2. Sultan Abdülhamit dönemi, 1908'de Irak'ta Anayasa ilanı ile Osmanlı'nın son dönemi. 22 Kasım 1914 yılına kadar Basra'nın İngilizlerce işgali ve 23 Ağustos 1921 yılında İngilizlerin Irak işgalinin sona erdirilmesi. Milli Hükümetin başlangıcı ve Kraliyet rejiminin kurulması ile Birinci Faysal'ın Irak'a Kral tayin edilmesi. 1968'de Baas Partisinin iktidara gelmesi, ⁽²⁸⁾ 1991–2003 Irak'ın Kuzeyinde oluşan güvenlik bölgesi dönemi ve son olarak 2003'te ABD'nin Irak'ı işgali dönemi Irak İletişim tarihinin en önemli dönemi sayılır.

²⁶⁾ Basın Günü, Haber, www.aktueldergi.org 3 Mayıs 2007

²⁷⁾ İbrahim Dakuki, *Irak Anayasalarında Kütle Haberleşme Özgürlüğü*, Önder Matbaası, 1975 Ankara, s. 162

²⁸⁾ Mustafa El-Salih, a.g.m. s. 13

Bu çalışma Irak'taki gelişmelerin genel bir değerlendirmesini yapmaktadır. Bu önemli bir noktadır. Siyasal gelişmelerin son derece karmaşık hale getirdiği yapıda, Irak'ta kitle iletişiminin genel durumunun bilinmesi önemlidir. Ayrıca Türkmen varlığının sorgulanmaya, yok edilmeye çalışıldığı bir ortamda Türkçe gazete ve radyo televizyonların varlığının bilinmesi son derece önemlidir. Bu çalışma Irak'taki gelişmeleri bir bütün olarak değerlendiren nadir araştırmalardan biridir.

Çalışmayı büyük güçlükler içinde gerçekleştirdiğimi belirtmek zorundayım. Bugünkü Irak bilimsel bir çalışmaya olanak verecek bir ortamı sağlamaktan uzaktır. Kütüphane hizmetleri büyük zorluklarla karşı karşıyadır. Bilgi alınabilecek insanlar ya ölmüş ya da öldürülmektedir. ⁽²⁹⁾

Bu tez çalışması sırasında Ankara ve İstanbul kütüphaneleri başta olmak üzere Türkiye'nin birçok kütüphanelerinde Irak ile ilgili kaynak taraması yaptım. Çok az olsa da bazı kaynakları buldum. Ankara, İstanbul, Konya, İzmir, Malatya, Antalya'da bulunan Irak Türkmen derneklerinin arşivlerinde bile kaynak bulmak çok zor oldu. Azerbaycan, Kıbrıs ve Avrupa'daki uzman Iraklı iletişimcilerle iletişimi kurarak kimine internet yoluyla kimine de mektup yazarak bazı mülakatlar gerçekleştirebildim. 1970'lerde Azerbaycan'da Irak Türkmen basını ile ilgili Dr. Sinan Sait tarafından yapılan doktora tezine ulaşmak çok zor oldu. Kiril harfleriyle yazıldığı için Moskova kütüphanesine kaldırıldığı için iki defa Bakû devlet Üniversitesine giderek bazı bölümlerini elde edebildik. Araştırmacı yazar Ata Terzibaşı'nın eserlerinden de çok yararlandım.

²⁹⁾ Irak Gazeteciler Cemiyeti Başkanı *Şahap El-Temimi* ile iletişim kurup, çalışmamıza çok önemli destek verdiğini bildirmek zorundayım El yazısıyla bize yaklaşık 32 sayfalık bilgi ve doküman yazıp gönderdi. Bu önemli bilgilerini değerlendirip G.Ü. İletişim dergisinde yayınlamamıza da müsaade etmiştir. Derginin Yaz-Güz 2007, s. 135–148, de 25. Sayısında yayınlandı. Ama ne yazık ki, 75 yaşında olan Irak gazeteciler Cemiyeti Başkanı bir suikasta kurban gitti ve yazımı okuyamdı.

İngiliz kaynaklarını de ihmal etmedim. Kıbrıs'ta Doğu Akdeniz Üniversitesi ile Yakın Doğu Üniversitelerinde bile Irak basını ile ilgili kaynak bulamadım. İki defa Irak'a gittim. Başta Kerkük, Bağdat olmak üzere Musul, Erbil, Süleymaniye illerinde, İşgal sonrası Irak iletişim sistemi ile ilgili bazı çok önemli kaynaklar elde edebildim. Bazı önemli uzman ve duayen iletişimciler ile yararlı mülakatlar yapmak fırsatı buldum. Ancak Irak'ın malum siyasi durumu ve işgal güçleri ve çeşitli etnik gruplarının silahlı milislerince İletişimcilere özellikle de basın mensuplarına karşı uygulanan gizli sansür ve sorgulama endişesi ile geçmişe dönük araştırmalarımı istediğim ölçüde yapmama izin vermedi. Ancak işgal sonrası Irak'ta kitle iletişimi iyi derece de araştırıp önemli verileri toplayabildim. Bulduğum kaynakların çoğu Arapça ve Kürtçe olduğu için de çoğu zamanımı tercümeyle verdim. Ancak gönül isterdi ki, Irak'ın bütün kitle iletişim araçlarını incelemek ve analiz yapmak, bu da anormal durumun etkisi ve çalışmanın türü bana o fırsatı tanımadı. Irak-Türkiye sınır kapılarından iki ülkeye Türkçe yazılı veya görsel malzemenin girişinin sınır kapılarını elde tutan Kürtlerce yasaklanmasına rağmen Irak hükümetinin bazı üst düzey yöneticilerinin yardımcıyla önemli kaynakları Türkiye'ye getirebildim.

Öte yandan bazen da şans yüzüme güldü diyebilirim. 14–16 Mart 2008 tarihinde İstanbul'da gerçekleşen II. Irak Türkmen Basın kurultayına katılan 50 Iraklı İletişimci ile görüşmem çalışmaya son şeklini vermemde büyük ölçüde yardımcı oldu. Bütün zorluklara rağmen bu önemli çalışmayı başarıyla sonuçlandırdığımıza inanıyoruz.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde kraliyet dönemindeki gelişmeler anlatılmaktadır. İkinci bölümde 1958–2003 yıllarında cumhuriyet dönemi hakkında bilgi verilmektedir. Üçüncü bölüm Irak tarihinin en dramatik bölümü olan ABD'nin işgali sonrası Irak'ta gelişen kitle iletişimi ve basın özgürlüğünün ayrıntılarını incelemektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

IRAK'TA KRALİYET DÖNEMİNDE İLETİŞİM GELİŞMELERİ

1921–1958

1. Yasal Gelişmeler

1466'da Almanya'nın Mainz şehrinde Gutenberg tarafından icad edilerek kurulan matbaanın yanı sıra aynı tarihte Hollanda'nın Harlem şehrinde Koster tarafından da bu usulle kitap basıldığı da bilinmektedir. ⁽¹⁾ Bundan tam 403 sene sonra Irak'ta 1869'da Zevra gazetesini çıkarmak için Irak Valisi Mithat Paşa tarafından Fransa'dan getirilen ilk matbaa olan, Vilayet Matbaası kurulmuştur. ⁽²⁾

1869 yılından beri Irak'ta iletişim sisteminin olduğunu göze alırsak ve Bağdat, Basra ve Musul vilayetlerinden oluşan Irak'ta ilk iletişim hukuku Osmanlı döneminde uygulanan Matbuat Nizamnamesi sitemine bağlı idi. Osmanlı Vilayetlerinden biri olan Irak'ta da yürürlükte olan 1864–1909 arasındaki Osmanlı Matbuat Nizamnamesine göre “herhangi bir basılı yayının neşri hükümetin iznine tabii tutulmuş, verilen izin her zaman geri alınabilmektedir. Hükümdar ve ailesine hakaret, dost devletleri kınamak, Elçi vs. gibi yabancı temsilcilere karşı yayın yapmak suçunu işleyenlerin gazeteleri idari takdir yoluyla kapatılabiliyordu. Bu devrede ayrıca sansür, sürekli bir kurum olarak uygulanmış. Bu arada mizah yayını tamamen yasaklanmıştı. ⁽³⁾

Batı'daki mutlakıyetçi monarşinin en yoğun devresini andıran bu sıkı, baskıcı ve otoriter ilk safhayı takiben ikinci meşrutiyetle birlikte “kısa bir dönem süresince de olsa” Osmanlı imparatorluğunda liberal görüşün yankısı sayılabilen bir Matbuat Kanunu kabul edilmiştir. 1909'da kabul edilen bu kanuna göre gazete yayınlama imkânı sadece belirli niteliklere sahip bir

¹⁾ Server İskit, *Türkiye'de Matbuat Rejimleri*, İstanbul 1939; Giriş, s. XI

²⁾ Rafael Butti, *El-Sahafe El-Irakiyye* “Irak Basını”, Kahire 1955, s.12.

³⁾ Server İskit, a.g.e., s. 34-74

gazete mes'ul müdürünün beyanname sunması ile sınırlandırılmıştı; başka bir deyişle gazete çıkarmak için “İhbar” yeterli sayılmamıştı. Adı geçen kanun 1913 yılında değiştirilmiş, gazete çıkarmak için belli bir depozito ödemek şartı konulmuş, ayrıca hükümete “İç veya dış güvenlik” sebepleri ile gazete kapama yetkisi tanınmıştır. 1914 yılında yapılan bir değişiklik sonucunda her türlü haberler ancak sansürden geçirilmek suretiyle yayınlanmaya başlanmıştır. ⁽⁴⁾

1917'den itibaren İngiliz Mandası altına giren Irak'ta 1909 Osmanlı Matbuat Kanunu yürürlükte olduğu gibi 1921'den sonraki krallık rejiminde de aynı kanun yürürlükte kalmıştır. Durum 1931'e kadar öyle devam etmiş ve 1975 yılının sonlarına doğru Irak hükümeti 82 nolu kanunla yeni bir Matbuat Kanunu uygulamışsa da bu kanundaki basın üzerine konulan ağır şartlar dolayısıyla, özellikle gazetelerin idari takdir yoluyla kapatmak yetkisi İçişleri Bakanı veya Bakanlar Kuruluna verilmesi, eski Osmanlı Kanununda bulunmayan engeller getirilmiştir. ⁽⁵⁾ 1909 tarihli Osmanlı Matbuat Kanununun Irak'ta 1931'e kadar yürürlükte kalma nedeni 21 Mart 1921 Krallık Anayasasının 113. maddesidir. ⁽⁶⁾

Irak'ta kitle iletişim hukuku çağdaş anlamıyla ilk defa 1958 ihtilalinden sonra benimsenmiştir. 10 Nisan 1958'de Irak'ta ilk defa olarak kurulan Haberler ve Yönetme Bakanlığı hem anlam hem de teşkilat bakımından İkinci Dünya Savaşından önceki kitle haberleşmesi anlamına çok daha yakın idi. Halbuki 22 Ağustos 1959 da kurulan İrşad Bakanlığı tümüyle bu günkü anlamdaki kitle haberleşmesi kavramını benimsemiş ve teşkilatını da ona göre kurmuştur. ⁽⁷⁾

⁴⁾ Abadan, Nermin, a.g.e., s. 95-96

⁵⁾ Rafael Butti, a.g.e., s.114.

⁶⁾ Bu maddeye göre “5 Kasım 1914'den önce Irak da yürürlükte olan bütün Osmanlı kanunları, 21 Mart 1921 Anayasasının 114. maddesindeki bildiri, genelge ve kanunlara aykırı veya yasama organı ve Yüksek Mahkeme tarafından ilga edilmiş bir durumda değilse, yürürlükte kalacaktır.

⁷⁾ İbrahim Dakuki, a.g.e., s. 113

1925 Irak'ın Temel Kanunu ve 1932 Kraliyet döneminde çıkarılan Irak Temel İlkeler Deklarasyonunda düşünce ve basın yayın özgürlüğü benimsenmiştir.

2. Kraliyet Döneminde Kitle İletişimi Hukukunun Durumu

Krallık yönetimi süresince yürürlükte bulunan 57 nolu 1933 tarihli ve onun düzeltimi 33 nolu 1934 tarihli ve en son 57 nolu 1954 tarihli Matbuat Kanunları, Irak Anayasasının sözde demokratik bir anayasa olmasına ve 12. maddesinde “Iraklılar, düşüncelerini belirtmekte, yayın toplantı yapmak, dernek kurmak özgürlüğüne kanun çerçevesi içinde sahiptirler” demesine rağmen ancak otoriter rejimlerde benimsenen baskıcı bir düzen olarak gazete çıkarmak isteyenlerin önceden bir ruhsatname almalarını, mes’ul müdürün birçok şartlara tabi tutulmasını, devletin ve yetkili memurların işlerinin hiçbir şekilde eleştirilmemesini öngören bu kanunlar aynı zamanda da idareye gazete kapama yetkisi de tanınmıştır. Irak’ta krallık rejimi süresince sık sık sıkıyönetim ilanı buna ilave edilirse matbuatın durumunun zorluğu anlaşılacaktır. Kitle iletişim araçlarının en eskisi sayılan matbuatı hemen izleyerek Irak’ta 1936 da kurulan Bağdat Radyo İstasyonu bir genelge ile önce matbuat işlerini idare eden İçişleri Bakanlığına sonra Başbakanlığa bağlanmıştır. Durum 1958’e kadar bu şekilde devam ettikten sonra, radyo ve 1956 da kurulan televizyon Haberler ve Yönetme Bakanlığı’na bağlanmıştır. Irak filmciliğine gelince, krallık devrinde Matbuat Şefliği tarafından İçişleri Bakanlığı gözlemciliğiyle, sadece yabancı filmler denetleniyordu. 1952’ye kadar devam eden bu durum, Irak’ta filmcilik işletmesinin başlamasıyla ⁽⁸⁾ değişmiş ve 1954 de 38 nolu kanunla yayınlanan “film ve benzerlerinin sansür edilmesi hükmüne göre Irak filmleri de buna kanuna tabi tutulmuştur.

⁸⁾ İlk Irak filmi 1948 de Mısır ile ortaklaşa yapılan “Kahire-Bağdat” filmi idi. Irak’ta yapılan ilk film ise, artistleri, yönetmenleri, senaryo yazarlığı Iraklılar tarafından yapılan “Said Efendi” filmi 1952’de çevrilmiştir.

Basın-Yayın ilancılığı ise 1922 de kurulan Matbuat Şefliği kanalıyla düzenlenmiş ve 1958e kadar İçişleri Bakanlığı tarafından hükümete muhalif gazetelere karşı bir baskı vesilesi olarak kullanılmıştır.

3. Irak'ta Kitle İletişimi Özgürlüğü

Irak'ta kitle iletişimi bugün, mevcudiyeti için lüzumlu şartlar bakımından sadece hukuki bir sorun olmayıp, sosyal ve ekonomik görünüşleri de bulunan bir problem teşkil etmektedir. Irak'ta kitle iletişimi özgürlüğünü hukuki yönden ele alırken bunun genel görünüşünü tespit etmek için muhakkak Irak Anayasalarını gözden geçirmek gerekir.

Irak'ta iletişimi özgürlüğünün temel ilkelerini 1968 ve 1970 Anayasalarında bulabiliriz. 21 Eylül 1968 geçici anayasasının 31. maddesinde “düşünce ve bilimsel araştırma özgürlüğü teminat altına alınmıştır. Herkes istediği gibi düşünebilir ve kanun çerçevesi içinde sözle, yazıyla ve resimle istediğini yayınlatabilir.” 32. maddesinde de “basın-yayın özgürlüğü halk menfaatine göre ve kanunun sınırları içinde garanti altına alınmıştır.” Bu hükümlere ilaveten 16 Temmuz 1970 geçici anayasasının 23. maddesinde telgraf, telefon, posta yoluyla yapılan haberleşmenin gizli tutulması garanti altına alınmıştır.

Yargı ve milli güvenlik zorunlulukları halinde açıklanması kanunun çizdiği sınır ve usullere göre yapılır.” ve 26. maddesinde ki “anayasa fikirleri yaymayı toplantı ve gösteri yapılmasını, anayasanın amaçlarına göre siyasi partiler, sendikalar ve dernekler kurma özgürlüğünü kanun sınırları içinde garantiye almıştır. Devlet, ilerici milli devrimin amaçlarına uygun gelen bu hürriyetlerin uygulanmasında gereken olumlu şartları yaratmaya çalışır” ve 27. maddesinin “c” fıkrasındaki “devlet bilimsel araştırma özgürlüğünü temin ederek, fikir, bilim ve sanat faaliyetlerini teşvik eder ve çeşitli halk istidatlarında üstünlük gösterenleri ve yaratıcı olanları gayrete getirip

mükâfatlandırır.” Aynı anayasanın 28. maddesindeki “ eğitimin amacı, genel kültür seviyesini yükseltmek, geliştirmek, bilimsel düşüncüyü kalkındırmak, araştırma ruhunu canlandırmak, ekonomik, toplumsal geliştirme ve kalkınma programlarının isteklerini yerine getirmek, Arap birliğini, özgürlük ve sosyalizmi gerçekleştirmek amacı ile istismarcılık, gericilik, Siyonizm, emperyalizm ve kapitalizm görüşlerine karşı mücadele yapan ve halkına yurduna ve milli mirasına kıvanç duyan, tüm Irak azınlıklarının varlık haklarını benimseyen, eyleminde ve ahlakında güçlü, ilerici ve özgür milliyetçi bir kuşak yaratmaktır.” Ve 29. maddesindeki “devlet, modern uygarlığın elde ettiği kazanç ve başarılarından yararlanma olanağını tüm halk kütlelerine temin etmeğe ve çağdaş uygarlığın ilerici verilerini tüm yurttaşlara ulaştırmaya çalışır.” Deyimiyle yukarıdaki ilkeleri tamamladığı gibi, son olarak 15 Kasım 1971’de yayımlanan “yurtsal çalışma sözleşmesi”nin sosyal düzen, kültür ve kitle haberleşmesi başlıklı bölümlerindeki “herkesin kendi dilediği gibi deyim şekillerini ve biçimlerini seçmekte özgür olduğunu ve devletin bu özgürlüğe karşı saygılı davranmasını öngörür. Çünkü devrimin kitle iletişimi kültür ve sanat görüşü halk kitlelerinin menfaati, konuları ve duygularıyla bağlı olduğundan genellikle hümanist ve özellikle ilerici kültürlerle kaynaşan, milli, demokratik ve sosyalist bir görüştür. “ve aynı sözleşmenin” siyasi düzen “başlığı altında da sosyalist Arap Baas Partisinin 17 Temmuz 1968 de kurduğu siyasi, düzen, halk kütleleri ve ilerici yurtsal güçlerine bütün demokratik hürriyetleri: Siyasi partilerin sendika, meslek ve sosyal derneklerin çalışma özgürlüğünü, basın, düşünce ve fikir özgürlüklerini devletin yürürlüğe koyduğu kanunlara göre garanti altına almıştır.”⁽⁹⁾

Bu metinlerden anlaşıldığı gibi Irak Cumhuriyeti kitle iletişim özgürlüğü kavramının modern yönünü⁽¹⁰⁾ benimseyerek, bu özgürlük, büyük hukuki önem taşıdığından, sosyal bir hak olarak tanınmıştır.

⁹⁾ İbrahim Dakuki, a.g.e., 27

¹⁰⁾ Kitle iletişimi özgürlüğünün modern anlayışı yöneticileri aydınlatmak görevi yüklenmek ve bunların da hem seçme hem de seçilme olanaklarının olgun ve yerinde olmasını sağlamak amacıyla yöneticileri tenkit etmek hakkına sahip olurlar.

Irak kitle iletişim organlarının yayın ilkeleri arasında ülkede uygulanan Baasçılık politikası nedeniyle ilk sırayı: “rejimin eylemlerini halka anlatma, yayma, Arap dünyasında olup bitenleri bildirme, Arap-İsrail çatışmasındaki Arap görüşünü dünyaya açıklama teşkil etmektedir. Bundan başka halkı eğitmek bakımından da yine, siyasal iktidarın politikası çerçevesinde halkın sosyal, ekonomik ve siyasal yönlerden aydınlatılması, din ve kültür seviyelerinin yükseltilmesi için de yayın yapmakla yükümlü kılındığı ileri sürülmektedir.”⁽¹¹⁾

Ekonomik ve sosyal gelişmeler dolayısıyla kitle iletişim alanında devlet tarafından bazı tedbirlerin alınması ve buna karşılık fikir ve düşüncelerin serbest olarak yayımı ve bütün halk kütlelerini kapsar olarak kullanılmasını sağlamak zorunludur. İşte bu yüzdendir ki, modern kitle iletişim hukuku, kitle haberleşme özgürlüğünü bir çeşit sosyal hak telakki etmektedir. “Bu hürriyetin özü yönünden bir sosyal hak teşkil eylemesi, icrası bakımından hükümetlerin sadece hareketsiz kalmaları değil ve fakat müspet olarak icraya geçmelerini temin edecekleri hizmetler ve davranışlarla sağlanır.”⁽¹²⁾ Böylece de Irak kitle iletişim araçlarının bir kısmının kamu kurumu olarak hükümetin bünyesinde örgütlenmesi, diğer bir kısmının ise “özellikle basın” özel kişiler veya müesseseler tarafından yürütülmesi“ bu gün Irak’a siyasi iktidarın, başta gelen Baas partisinin siyasi programı ayrıca da dördüncü Irak Cumhuriyetinin geçici anayasaları “haberleşme araçlarının çalışması ve işletilmesini düzenleyen haberleşme, söz ve fikir özgürlüklerini taşımaktadır.”⁽¹³⁾

¹¹⁾ Oya Tokgöz, *Türkiye ve Ortadoğu Ülkelerinde Radyo-Televizyon Sistemleri*, Ankara 1972, s.189

¹²⁾ Sulhi Dönmezer, *Basın Hukuku*, İstanbul 1968, s. 57

¹³⁾ Oya Tokgöz, a.g.e., s.189

Dördüncü Cumhuriyetin anayasalarındaki kitle iletişime verilen anlam yalnız teorik bakımdan değil objektif bakımdan da kendini göstermiştir. Irak anayasalarının kitle iletişim özgürlüğünün modern telakkisi anlamı içinde, iktidarın halkçı fonksiyonunun icra edilmesi zorunlu olduğundan, basın bu fonksiyonu ifa eden vasıtalardan biridir. Bu fonksiyonun yerine getirilebilmesi bakımından gerekli şartların tesisi devlet için bir yükün, basın içinde bir haktır. Irak kitle haberleşme araçlarının, biraz önce de dediğimiz gibi, bir kısmının devlet elinde olmasına karşılık, devletin tekelinde ve millileştirilmiş bu durumda değildir. Aynı zamanda da kitle haberleşme özgürlüğünün Irak basınında en bariz misali iktidarın basında olan Sosyalist Arap Baas partisinin organı “El Sevre” gazetesi ile yine iktidar koalisyondaki demokratik Kürdistan partisinin organı “El Taakhi” arasında Ekim ve Kasım 1972 de yayınlanan eleştirileri gösterebiliriz.⁽¹⁴⁾ Bu eleştiriler “El Taakhi”nin iktidardaki hükümeti şiddetli bir dille suçlayan “Barış ve demokratik çözüm yolu uğruna” başlıklı seri yazısıyla başlamış “Sevre” gazetesinin de aynı başlıkla diğer bir seri yazıyla cevap vermesinden ileri gelmiştir.⁽¹⁵⁾

3.1. Irak Anayasalardaki Temel Haklar Ve Ödevler

21 Eylül 1968 anayasasının “temel haklar ve genel ödevler” başlığı altındaki “20–40” maddelerindeki ve 16 Temmuz 1970 anayasasının “temel haklar ve ödevler” başlığı altında “19–36” maddelerindeki hükümlere ilaveten 15 Kasım 1971 de yayınlanan “Yurtsal iş sözleşmesi” nin siyasi düzen, sosyal amaçlar ve kültür, sanat ve kitle haberleşmesi başlıklı bölümündeki hükümlerde herkesin kişiliğine mahsus, temel hak ve hürriyetlere sahip olduğu devletin, kişinin temel hak ve hürriyetlerini kişi huzuru, Irak sosyalizmi ve hukuk devleti ilkeleri ile bağdaşmayan surette sınırlayan siyasi, ekonomik. ve sosyal hiçbir engel koymayacağı, insanın maddi ve manevi varlığının

¹⁴⁾ Bu yazılar sonradan “El Sevre” ve “El Taakhi” gazeteleri tarafından birer kitap halinde yayınlanmıştır. Makaleler ise bu iki gazetede 8 Ekim 1972 tarihi ile 16 Kasım 1972 tarihi arasında yayınlanmıştır.

¹⁵⁾ İbrahim Dakuki, a.g.e., s. 148

gelişmesi için gerekli eğitim, sağlık ve sosyal şartları hazırlayacağı belirtilmiştir Temel hak ve hürriyetlerin anayasanın sözüne ve ruhuna uygun olarak ancak kanunla sınırlanabileceği ve kanunun kamu yararı, genel ahlak, milli güvenlik, Irak sosyalizmi ve 1968 devriminin getirdiği düşünce ve ilkeler gibi sebeplerle de olsa bile bir hakkın veya hürriyetin özüne dokunulmayacağı açıklanmıştır.

3.2. Temel Hakların Sınırlanması

Dördüncü Cumhuriyetin anayasaları, kişinin temel hak ve hürriyetlerini ana kurallarla kesin olarak düzenledikten sonra, kanun koyucunun bunları hangi durumda ve hangi düşüncelerle ve ne ölçüde sınırlayabileceğini ve bunun bir hakkın ve hürriyetin özüne dokunamayacağını da kesinlikle açıklamıştır.

Bu hak ve hürriyetlerin kanun koyucu tarafından sınırlanmasında göz önünde tutulacak ve amaç olarak kaydedilen hususlar, yerine göre yine anayasalarda belirtildiği gibi, sınırlamaların ancak anayasa çerçevesinde olması gerekçesiyle kanun koyucunun herhangi bir konuyu düzenlerken, bu esaslara bağlı kalması gerekeceği doğal olduğundan, anayasalarımız bunları da teminat altına almıştır. 21 Eylül 1968 geçici anayasasının 31 ve 32. Maddelerine ilaveten 16 Temmuz 1970 geçici anayasasının 23 ve 26. maddelerinde “devlet ilerici milli devrimin amaçlarına uygun gelen bu hürriyetlerin uygulamasında gereken olumlu şartları yaratmaya çalışır” denildiği gibi garanti altına da almıştır. ⁽¹⁶⁾

¹⁶⁾ İbrahim Dakuki, a.g.e., s. 149

4. Kraliyet Döneminde İletişim Gelişmeleri

1917 yılında kadar Osmanlı idaresinde kalan Irak, o dönemden sonra İngilizlerin işgali ile karşı karşıya kaldı. Irak'ın yönetimini ele geçiren İngilizler Irak'ta Basını da yeniden şekillendirmeye çalıştılar. Osmanlı döneminde yayınlanan 50 civarında gazete ve dergilerin çoğunun yayını bu dönemde işgalciler tarafından durduruldu ya da yasaklandı. Bazı matbaalara el konuldu. Bazıları da sahiplerinden zorla satın alındı. Milliyetçi gazeteciler tutuklandılar.

1917–1921 İngiliz işgal döneminde, basın yaşamı büyük yara aldı. Bağdat ve Basra vilayetlerini kapsadığı gibi Musul vilayeti ve ona bağlı Kerkük sancağı büyük değişimlere sahne oldu. Kerkük, 14.5.1918 tarihinde İngilizler tarafından işgal edildi. 21.08.1921 tarihine kadar İngiliz mandası altında bütün Irak'ta olduğu gibi Kerkük'te de hak-hürriyet, ifade-düşünce ve basın özgürlükleri kısıtlandı. Sansür uygulaması devreye koyuldu. Ancak, 01.06.1918 tarihinde Osmanlı Kerkük'ü yeniden alıp, 09.11.1918 tarihinde tekrar İngilizlere bırakmıştır. Bu ara tarih halk tarafından İki Sukut Arası olarak anılır. ⁽¹⁷⁾

İngilizler, Bağdat'ta yayınlanan *Zevra'yı* 11 Mart 1917'de kapattılar. *Zevra'yı* 49 yıl aralıksız özveriyle basın görevini yerine getirerek Irak İletişim (gazetecilik) tarihinin çekirdeğini oluşturdu. Toplumu aydınlatmada, bilinçlendirmede, olayları topluma yansıtmada basının önemli rolü oldu. Ne var ki ülkenin her bir kısa dönemde tanık olduğu gelişmeler, problemler ve komploların üst üste gelmesi basın özgürlüğü önünde engeller yaratmıştır.

¹⁷⁾ Ata Terzibaşı, *Kerkük'te Matbuat Tarihi*, Ankara 2005, Türkçe baskısı, s. 75

23.8.1921 yılında tahta çıkan Faysal ile Irak'ta Kraliyet dönemi resmen başlamış oldu. Basın ve matbuat sistemi de bu dönemde yeni bir aşamaya girdi. İngilizler tarafından durdurulan bazı gazeteler tekrar yayına başladı. Birçok gazete ve dergi her ne kadar zor da olsa yayınlandı. Osmanlı döneminden kalan bazı gazeteler de yayınını yeniden sürdürdü. Kraliyet döneminin başlangıcında Irak'ta yalnız yazılı basın baş göstermiştir.

Kral ve yandaşları tarafından çok kez yayınlar kapatılmıştır. Kimi sürgün edilmiş, kimi tutuklanmış, kimi öldürülmüş kimi de intihar etmiş ve bazıları da mücadelesini var gücüyle sürdürmüş hatta halkın aydınlatılması ve refahı için yazıp çıkarttığı gazetelerinden dolayı aynı anda İki bölgede birden Milletvekili seçilmiş ve daha sonra dışişleri bakanı olarak Irak kabinesinde yer alanlar da vardır. Örneği Musul doğumlu gazeteci Refail Batti gibi öncü isimler. ⁽¹⁸⁾

1925 Irak Anayasası Irak Temel Kanunu adı altında oluşmuş, içerdiği maddelerde hak ve hürriyetlere yer verilmiştir. Bu dönemde basın özgürlüğü konusunda Rafail Batti ve Ahmet Medeni Kutsizade gibi Iraklı gazeteciler tarafından verilen mücadele bağımsız bir gazetecilik örneğidir. Bu idealist gazetecilerin faaliyet göstermesi ve iktidara karşı eleştir ve tenkitleriyle tanınan usta kalemler Irak gazetecilik tarihinin “altın çağı” olarak nitelendirebilir. Kralın birçok yandaşları, aydın kimseler Kraliyete yakın olmalarına rağmen görevlerinden istifa ederek, serbestçe ve bağımsız bir şekilde gazete çıkarmaya başlamışlar. Kraliyet teşrifatı görevinden istifa eden ve gazete çıkarmaya başlayan Muhammet Mehdi El-Cevahiri bu dönemin en önemli simalarından biridir.

¹⁸⁾ Mustafa El-Salih; a.g.m., 13

Bu dönemde Irak'ta tanınmış bazı gazeteciler Kral ile halk arasında köprü rolünü oynamışlardır. O gazetecilerden biri de Refail Batti'dir. Onlarca defa çıkardığı gazeteleri kapatılmış. Her seferinde yeni bir gazete çıkarmaya çalışmış, Kral tarafından sürgüne gönderilmiş, daha sonra 3 yıl tutuklanarak cezaevine girmiştir. Mücadelesine devam ederek Basra ve Musul bölgelerinden milletvekili seçilmiş ardından da dışişleri bakanı olmuştur. Kraliyet döneminde Irak'ta yıldızları parlayan Arap, Kürt, Türkmen ve Süryani gazetecilerden Muhammet Mehdi El-Cevahiri, Ahmet Medeni Küdsizâde, Şakır Sabır Zabit, Sami Honde, Cafer Eset El-Halili, Ata Terzibaşı, Sadık Muhammed El-Ezdi, Selim Hassün, Rafail Batti, Avukat Cevat Hibettin El-Şehristani, Baba Enstas Mari Kırımlı, Tevfik Bin Mahmut Ağa Hamza (Piremird), Avukat Muhammet Hac İzzet, Hicri Dede ve diğerleri gibi birçok gazeteci kendi imkânlarıyla onlarca yayına imza atmışlardır.

Irak'ta basın kadınlara yönelikte ciddi anlamda önemli yayınlar yaptı. Kadınlar ile ilgili bazı yayın organları 1940'lardan sonra dergiler halinde görüldü. Leyle, Fetatul Irak ve Rihap adındaki dergiler yayınlandı. ⁽¹⁹⁾

Bu dönemde Bağdat yayınlanan gazete ve dergilerin sayısında bir patlama oldu. Son 10 yılda yani 1949–1958 yılları arsında Bağdat'ta 105 gazete, 58 dergi yayınlandı. ⁽²⁰⁾

¹⁹⁾ Huda Abdurrahman, *El-Sahafa El-Nüsviyye Fillrak Kablelrbainyyat* (1940'lardan önce Irak'ta Kadın Basını), *Disarasat Filsahafa El-Iraqiyye* (Irak basını hakkında Araştırmalar) Enformasyon Bakanlığı Yayınları, 1975 Bağdat, s.74

²⁰⁾ Faik Bati, *Sahafatullrak Tarihuha ve Kifah Acyaluha-* (Irak Basının Tarihi ve Mücadelesi), Edip Matbaası, Bağdat 1968

5. Irak'ta İşitsel Ve Görsel Basının Başlangıcı

5.1. Irak Radyosu:

Kraliyet döneminde yazılı basının yanında ilk defa olarak işitsel ve görsel basın da yayına başladı. 1932'de ilk defa olarak Irak'ta radyo aracı kullanıldı. Irak'a İngiltere tarafından radyo vericileri getirildi.⁽²¹⁾ 22 Mart 1932 tarihinde saat: 8.30–10.30 arasında Irak radyosu adı altında deneme yayınına başlandı. 1 Nisan 1932 Irak'ta Sanayi-Ziraat Fuarı'nın açılışı dolayısıyla Irak Kralı Faysal Irak radyosunda bir ulusa sesleniş konuşması yaparak radyonun açılışını yaptı. Radyonun başlangıcı mütevazı, küçük bir istasyon olarak günde 3 saat yayına başladı. Yayın akışı Arapça olarak Kuran Kerim, haber bülteni ve bazı müzik parçalarından oluşuyordu. Yayın gücü yarım kv. olup, 391 m uzunluğunda orta dalga üzerinden yayına başladı. Daha sonra Irak radyosu gelişti. Gücü arttı. .eşitli dalgalar üzerinde yayın kapasitesi genişletildi. Günlük yayınında birkaç yabancı dilde programlar hazırlayarak yayın yaptı. Yeni stüdyolar açıldı. Irak radyosu gittikçe gelişti. Müzik, Teknik, Programlar, Tiyatro, Dinleme ve Kütüphane bölümleri de radyo bünyesinde oluşturuldu. Daha sonra yayın süresi 20 saate yükselen Irak radyosu, Arapçanın yanında İngilizce, Almanca, Fransızca, Türkçe, Farsça, Kürtçe, Orduca ve Türkmençe dillerinde de yayın yapmaya başladı.⁽²²⁾ 1936 yılında Irak radyosu düzenli olarak yayına başladı. Önce Arapça daha sonra Türkmençe, Kürtçe ve Süryanice dillerinde yayını devam etti. Türkmençe bölümü Pazar, 1 Şubat 1959 yılında kısa dalgadan 30 dakika süreyle (15.25–15.44) saatleri arası yayına ilk yayınına başladı.⁽²³⁾ 1970'den sonra yayın süresi günlük 6 saate yükseldi. Kürtçe yayını 1939 yılında 30 dakika süreyle yayına başladı. 1972'de 9 saat ve 1975'te günlük 15 saat Kürtçe yayın yapıldı. Süryanice ise, 1974 yılında 30 dakika süreyle yayın yapıtı. 1975'te 90 dakika ve 1976'de 120 dakikaya yükseldi.⁽²⁴⁾

²¹⁾ Nasır Hasan, a.g.m., 23

²²⁾ Numan Mahir El-Kenani, a.g.e., s. 46

²³⁾ Beşir Gazetesi, a.g.m.

²⁴⁾ Hafız El-Adili, *Mülakat*

Radyo üç verici istasyona sahipti. O dönemde silahlı kuvvetler adlı ilgiyle izlenen programlara yer veriliyordu.*

5.2. Irak Televizyonu:

1952 yılında ise görsel basın devre girdi. Kerkük'te düzenlenen bir sanayi fuarında İngilizler tarafından Irak'a bir televizyon istasyonu hediye edildi. 1953–1956 yılları arasında altyapısı hazırlamaya çalışıldı.⁽²⁵⁾ 2 Mayıs 1956 yılında Kral İkinci Faysal Kraliyet tacını taktığında, Irak'ta ilk Televizyon yayını başladı.⁽²⁶⁾ Yarım kv. Resim vericisi ve çeyrek kv. Ses vericileri ile yayın yaptı. Daha sonra resim beş kv. ve ses 1kv ile yayına devam etti. Yayın yumurta şeklinde Bağdat merkezli kuzeyden ve güneyden 90km. gücünde ve doğudan, batıdan da 60km. gücünde Avrupa sistemi gibi yayını yaptı. Yönü de Kanal sekiz olarak saptandı.⁽²⁷⁾

İstasyonda 1964 yılına kadar bir kayıt cihazı bulunuyordu. O tarihten sonra bir ek cihaz bir araca monte edilerek Televizyon dışında program ve diğer haberleri kayıt tesisi edildi. Bağdat TV de 2 yöntemle yayın yapıyordu: Canlı Yayın ve Paket yayın. TV'de 16m ve 35m. Sinema filmleri yayınlanıyordu. Haberler ise bazı şirketlerle TV arasında antlaşma yaparak TV'ye verilirdi. Bağdat Televizyonunun daireleri başlangıçta film, dekor, yönetmenler, spikerler, film çekimi ve ticari ilanlar bölümlerinden oluşuyordu. Bu dönemde Irak radyo ve televizyonunun devlet kontrolünde birebir devletin siyaseti ve kralın isteği doğrultusunda yayın politikasını yürüttüğü bir gerçektir.

*Abu Garip vericisi İstasyonu: A. 2 orta verici, her verici 100 kv. gücünde frekans 330m. B. 2 kısa verici, her verici 100 kv. gücünde frekans 41m ve 49m.; Salman Pak (Huriye) Verici İstasyonu: A. 2 orta verici, her verici 150 kv gücünde, frekans 394 m. B. 8 kısa verici, her verici 50 kv. gücünde, frekans 48m,75m, 31m.; Abu Garip Telsiz istasyonu: A. Bir orta verici 20 kv gücünde, frekansı 222m.

²⁵⁾ Tarık Gündüz. İletişim Uzmanı, *Mülakat*, 17 Temmuz 2007

²⁶⁾ Numan Mahir El-Kenani, a.g.e., s. 45

²⁷⁾ Hafız El-Adili, *Mülakat*

Bağdat'tan sonra Kerkük'te 1967'de, Musul'da 1968'de, Basra'da 1969'da Musanna'de 1970'de ve Meysan'da 1974'te kuruldu.

6. Kraliyet Döneminde Yayınlanan Gazete Ve Dergiler:

Bu dönemde yayınlanan gazete ve dergilerin sayısı Osmanlı dönemindeki gibi artış kaydedememiştir. Irak Türklerinin yoğun oldukları bölge Kerkük olduğuna göre, bu dönemde Irak'ta Türk basının merkezi de Bağdat'tan sonra Kerkük olmuştur. Bu bağlamda Kerkük'te dönemin yazılı Türk basını Havadis gazetesi İngilizler tarafından kapatıldıktan sonrası El-Nemce gazetesi ile yoluna devam etti. Nemce gazetesinin ilk sayısı 15 Aralık 1918'de haftada üç gün Arapça yayınlandı. İşgalci İngilizler bir süre sonra Kerkük ve civar kasabalardaki Halkın çoğu Türk olduklarının farkına varınca Türklerin ağzında El- oturmadiği için El-Necme gazetesinin (EL)ini kaldırıp, adını Nemce olarak değiştirdiler. Bu arda da Gazetenin Sorumlu müdürlüğüne de Kerkük'te yerleşen Türkmenleşen Hristiyanlardan(Kale Gâvurları) Şükrü Abdulahad'i getirdiler. ⁽²⁸⁾ Bu dönemde Irak'ta aktif olarak süreli yayınlardan bazı örnekler:

- 1-Afak gazetesi, Kerkük, Türkçe-Arapça, 8 Mayıs 1954
- 2-Ümit İstiklal gazetesi, Süleymaniye, Türkçe-Arapça-Kürtçe, 20 Eylül 1923
- 3-İleri gazetesi. Türkçe, Kerkük, 2 Mart 1935, haftada 2
- 4-Bank Kürdistan gazetesi, Türkçe-Kürtçe, Süleymaniye, 2 Ağustos 1922
- 5-Diyarı Kürdistan gazetesi, Arapça-Kürtçe, Bağdat, 11 Mart 1925
- 6-Reşat gazetesi, Arapça –Türkçe, Basra, 29 Ağustos 1910
- 7-Röji Kürdistan gazetesi, Kürtçe-Türkçe, Süleymaniye, 15 Kasım 1922
- 8-Kerkük gazetesi, Türkçe-Arapça, Kerkük, 12 Ekim 1926
- 9-Küçük Kardeşlik gazetesi, Türkçe, Bağdat Ekim 1967
- 10-Kevkep El-Maaruf dergisi, Türkçe-Arapça, Kerkük, 27 Rabilevvel 1334 H
- 11-Yeni Irak gazetesi, Türkçe, Musul, 25 Haziran 1933

²⁸⁾ Ata Terzibaşı, a.g.e.

Kerkük Gazetesi

12 Ekim 1926'da yayın hayatına başlayan Kerkük gazetesi bir süre sonra işgalci güçler, bu gazetenin idaresini Irak Hükümetine devrettiler. Kerkük belediye başkanı (Dayı Cemal) adıyla tanınan Cemal Yakubi'nin idaresinde Nemce yerine Kerkük adıyla yayına haftalık Türkçe olarak devam etti. Gazetenin idaresini müteakip olarak Vecdi Efendi, Türkmen Şairi Hicri Dede, Eğitimci Abdurrahman Bekir ve Cemal Yakubi. Kerkük gazetesi özellikle belediyenin haberleri ve ilanların dışında tanınmış birçok Türkmen şair ve yazarların şiirlerine yer verdi. Onlardan; Hicri Dede, Mehmet Sadık, Esat Naip, Reşit Akif Hürmüzlü, Osman Mazlum, Ata Terzibaşı ve başkaları.

Yayını (1928–1959) yıllarında; 46 yıl devam eden Kerkük gazetesinin adı 1959 yılında Gavurbağı⁽²⁹⁾ oldu. Bu ad değiştirme olayının ilginç tarafı ise, Kerkük belediyesini kontrol altına alanlar Kerkük yerine “devrimci” ve ya İlerici” adı koymaya çalıştılar. Gavurbağı adını uygun gördüler, Ama yanıldılar. Çünkü Gavurbağı adı Türkmenleri sembolize den bir isimdir. Kerkük Gazetesi Gavurbağı adıyla 34 sayısı yayınlandı. Daha sonra eski adı “Kerkük” olarak tekrar değiştirildi. Bu dönemde son sayısına kadar artık Kerkük adıyla yayınlandı.

1920'de İngilizlerin Kerkük'te Havadis gazetesini kapattıktan sonra Nemce gazetesinin çıkarması ve Havadis matbaasını ele geçirmeleri, Kerkük'teki Türkmen aydınlarını galeyana getirmiştir. Büyük tepkilere neden olan bu olay, Kerküklü Ahmet Medeni Kutsizade'nin arkadaşları Bağdat ve Basra'dan İngilizlerin lehine yayınlanan bazı yazı ve makaleler bu gazetede

*Irak'ta Kraliyet döneminde yayınlanan gazete, dergi ve gelişmeleri için bkz: *Delil El-Sahafa Filkerkuk-* “Kerkük'te Basın Rehberi”.1900–2000, A.Küçüoğlu, B.Merdan Gamgin, İsmet Sarıkahay, Kerkük 200; *Delil Matbuat El-Kerkükiyye-*“Kerkük matbuat Rehberi”, Salahhattin Sakı Veli, Kerkük 2003; *Tarih El-Sahafa Filirak-*“Irak'ta Basın Tarihi”, Salahhattin Sakı Veli ve Mehmet Hurşit Dakuklu, Kültür Bankalığı Yayınları, Bağdat 1981; Sinan Sait, *Irak'ta Türk Matbuat Tarihi ve Kültür Meseleleri*, 1954–1969, Azerbaycan 1970.

yayınlayınca, Ahmet Medeni bu gazeteden çekilerek gazeteyi satılmış arkadaşlarına bıraktı. Ancak, arkadaşları bu gazeteyi ondan sonra 3 sayı çıkarabilmişlerdir. Ardından da gazeteyi kapatmak zorunda kalmışlardır.

Gavurbağı⁽²⁹⁾ Gazetesi

İlk sayısı, Pazartesi 29 Haziran 1959 tarihinde yayımlanan *Gavurbağı*'nın 15 Eylül 1960 tarihli 34. sayısı çıktıktan sonra 26 Eylül 1960 tarihinde 1731 numara ile tekrar *Kerkük*'e dönüştüğünü görmekteyiz. *Gavurbağı*'nın baş levhasında ilk kez tespit edilen "Türkmence Kısmı" ibaresi, daha önce Kerkük gazetesinin baş levhasında "Türkçe Kısmı" biçiminde idi. Her ne ise, Gavurbağı iki sayı çıktıktan sonra "Türkmence Kısmı" ibaresi, kaldırılarak gazete sadece Arapça olarak yayımlandı. Gazetenin baş levhasını süsleyen Gavurbağı deseni kırmızı renkli, bunun yanında bir petrol kulesi ile bir başak yeşil renkli olarak basılıyordu. 29. sayıdan itibaren gazete yalnız siyah renkle çıkmaya devam etti.

İleri Gazetesi

Bu olaydan sonra Türkmen toplumu sesini ve kültürünü yaşatmak ve yansıtmak için Kerkük'te 15 yıl yayın organından mahrum kaldılar. 1935 yılında bir grup Türkmen genci haftalık *İleri* adında Türkçe yeni bir gazete çıkardılar. Gazetenin başına Seyit Bekir Sıtkı Genel Yayın yönetmenliğini Abdülkadir Hallusi Kifirli ve Sorumlu Yazı işleri müdürlüğüne Reşat Arif getirildi. Bu gazete bazen Bağdat bazen da Musul'da yayınlanırdı. 17 sayı yayındıktan sonra bilinmeyen nedenlerden dolayı gazete kapatıldı. Kraliyet döneminde Irak halkına yapılan aşırı baskıdan Türkmenleri de etkiledi. Aydın ve bağımsız fikir adamlarına yönelik baskılar arttı. 2. Dünya Savaşı başlayınca da Kerkük'te basın yayın faaliyetleri durma noktasındaydı.

²⁹⁾ Gavurbağı Kerkük'te bir Türkmen yerleşim bölgesinin adıdır. Kerkük Petrol Şirketinde çalışan gayri Müslimlerin de yaşadıkları bir semttir.

1954 yılına kadar Kerkük belediyesinin çıkardığı Kerkük gazetesi dışında 20 yıl boyunca Kerkük'te bir gazete yayınlanmadı

Es-Sahafet-ül Hadise Dergisi

Arapça aylık, ilmi ve edebi, araştırma dergisi olan *Es-Sakafet-ül-Hadise*'nin imtiyaz sahibi Kerkük Muallimler Cemiyeti idi. Mes'ul müdürlüğünü ise Ata Terzibaşı üstlenmişti. İlk sayısı 1 Mayıs 1954 tarihinde yayımlanmıştır. İkinci sayı 1 Temmuz 1954 tarihinde yayımlandıktan sonra dergi kapatılmıştır. Nitekim 1954 yılında çıkan 19 numaralı kararın 25. maddesi gereğince Irak'ta daha önce kurulmasına izin verilen bütün cemiyetlerin lağv edilmesi kararlaştırılmış olup bu kuruluşların çıkarmakta oldukları gazete ve dergilerin de imtiyaz hakları tabiatıyla lağv edilmiş sayıldıklarından Dâhiliye Vezareti'nin 3 Teşrinievvel 1954 tarihli tahriratında kapatıldığı belirtilen matbuat arasında *Es-Sakafet-ül-Hadise*'de bulunmaktaydı. Böylece bu derginin sadece iki sayısı yayımlanmış oluyor.

Bağdat'ta Dar-ül-Ma'rife Matbaası'nda basılan derginin birinci sayısı 58, ikinci sayısı 68 sayfadan ibaret olup 22x16,5 cm. ebadında idi. Son sayısı resimli olarak çıkmıştır. Derginin fiyatı başlıkta yazılmamakla birlikte nüshasının elli filise satıldığını söylemek yerinde olur. Fikir ve düşünce dergisi olan *Es-Sakafet-ül-Hadise*'nin maddeleri, ciddi aktüalite konularına veya haber mahiyetinde günlük olaylara hiç yer vermiyordu. Zamanında Irak dergileri arasında ön sırada bulunan bu kaliteli yayın organının ilk sayısı çıktığında, Irak matbuatı, bu arada Bağdat'ta yayımlanan ünlü Liva-ul-İstiklal gazetesi, kaynak göstermeden muhteviyatından önemli ölçüde iktibaslar yapmaya başlamıştı. Dergide yerli yazarlar yanında Iraklı âlimler de özel bahisler yayımlıyorlardı. Nitekim meşhur tarihçi Abbas El-Azzavi ikinci sayıda Davud Paşa zamanında yetişen Kerküklü şairlerden Es'ad Naib hakkında etraflı bir inceleme, Dr. Abdül Celil Et-Tahir de çağdaş sosyoloji hakkında toplu bir değerlendirme yazısı yayımlamışlardır.

Afak Gazetesi

8 Mayıs 1964'te Arapça ve Türkçe olarak Afak adında 8 sayfalık Haftalık bir gazete Şakır Hürmüzlü'nün özverisiyle yayınlandı. Gazetenin sorumlu müdürü Mehdi El-Rahal oldu. Daha sonra 7. sayından beri yayın kuruluna Başyazarlığına Ata Terzibaşı, Sorumlu Müdürlüğüne Hüsamettin Salihi getirildi. 12. Sayısında başyazarlığından Ata Terzibaşı çekilince gazetenin diğer sayıları ile karşılaştırdığımızda yazım seviyesi düşüğe gitti. Bu gazete (Afak) cumhuriyet döneminde yaşadı. 202 sayısı yayınladıktan sonra 27 Mart 1959 tarihinde Genel Askeri Savcı kararıyla kapatıldı.

Afak, siyasi, sosyal ve edebi bir gazete olarak, Kerkük'te ehli matbaalarda yayınlandı. Gazetenin Arapça bölümünde Kerkük haberleri ve memleket sorunlarına yer verirdi. Türkçe bölümünde ise haber ve memleket sorunları dışında Ata Terzibaşı, Rifat Yolcu, Mehmet Sadık, İzzettin Abdi Bayatlı, Esat Naip gibi Türkmen şair ve yazarların şiir ve makalelerine geniş yer verirdi. Bu gazete 9 yıl boyunca Türkmen Basın dünyasının bıraktığı boşluğu onurla buldurabilmişti. ⁽³⁰⁾

İmtiyaz Sahipleri Yerli Olmayan Kerkük Matbuatı

El-Vahde Gazetesi

Beşlevhasında “Edebi, içtimai, genel günlük gazetedir şimdilik haftada bir defa yayımlanmaktadır” anlamlı sözler yazılan bu Arapça gazetede Türkçe olarak sadece tapu ilanları göze çarpıyordu ki bu ilanlar bazen bir sayfanın tamamını kapsıyordu. İlk sayısı 20 Mart 1948 Cumartesi gününde yayımlanan El-Vahde'nin sahibi ve başyazarı Cemal Abdunnur, mes'ul müdürü de Alber KAsto adındaki kişilerdi.

³⁰⁾ Habib Hürmüzlü, a.g.m., s.10

İleri gazetesinin büyüklüğünde dört sayfa olarak çıkan El-Vahde gazetesi Musul'da önce Mahfuz, sonra İttihad Matbaası'yla basılmakta idi. İdarehanesi, sahibinin geçici olarak Kerkük'te en düşük otellerden biri olan Fırat Oteli'nde kaldığı odada idi. Daha sonra meşhur Ahmet Ağa gazinosu'nun karşısında yıkık bir binaya taşınmıştır. Daha çok o zamanki Kerkük ve Musul livalarının haftalık haberlerini içeren bu gazetede görkemli hiçbir yazı veya şiir dikkati çekmiyordu. Arasına yerli öğrencilerden Abdülhalik Beyati ve Nafi Bazirgan'ın önemsiz bazı manzumeleri yayımlanıyordu. 15 Eylül 1948 tarihli 22. sayısı çıktıktan sonra gazeteyi bir daha izleyemedik. Anlaşılan Kerkük'te dikiş tutturamayınca başka bir tarafa götürülmüştür. Zamanında Vahideddin Bahaeddin bu gazeteyi İttihad gazetesinde yayımladığı kırıcı bir yazı ile ağır şekilde tenkit etmiştir.

Sada'eş-Şimal Gazetesi

İmtiyaz hakkı günlük olmakla birlikte haftada bir defa çıkan bu Arapça siyasi gazetede sadece tapu ilanları Türkçe olarak yayımlanıyordu. İlk sayısı 6 Şubat 1951 tarihinde çıkan Sada'eş-Şimal'in sahibi ve başyazar Maruf El-Arif adında bir şahıs idi. Mes'ul müdürlüğünü Av. Burhan Et-Tikriti üstlenmişti. Kerkük Belediye Matbaası'nda basılan bu şaklaban gazete, Kerkük'te tutmayınca 20 Mayıs 1951 tarihli 13. sayısı çıktıktan sonra sahibi tarafından Bağdat'a götürülmüştür.

Şafak Dergisi

Başlevhasında "On beş günde bir çıkar edebi ilmi, içtimai Arapça Kürtçe dergidir... Şimdilik Ayda bir defa çıkmaktadır." Anlamalı sözler yazı bu aylık derginin sahibi Süleymaniyeli emekli Yarbay Abdülkadir Berzenci, mali işler müdürü yine Süleymaniyeli Ali Bapir adındaki kişilerdi. İdarehanesi sahibinin kaldığı Ümera Oteli'ndeki yatak odasındaydı. İlk sayısı 15 Kânunusani 1958 tarihinde yayımlanan bu dergi Kerkük'te Şimal Matbaası'nda basılıyordu. Nüshası yetmiş filise satılan Şafak'ın yıllık abone

bedeli bir dinardı. Derginin amacını açıklayan ilk sayıdaki baş makalede Kürt ve Arap kavimlerinin görüşlerini birbirine yaklaştırmak ve bunu yerli Türkmenlerin anlayış göstererek desteklemeleri isteniliyordu. Dergi sanki başka bir şehirde çıkıyor gibi Kerkük toplumunun kültür ve edebiyatından hiç söz etmiyordu. Bu yüzden yerli halkça boykot edilen ve başkaca rağbet görmeyen Şafak ikinci yılına girdiğinde hacmi küçülterek “Beh yan” yani Beyan adı altında Süleymaniye’de sadece Kürtçe olarak basılmaya başlamıştır. Bunu Mayıs 1959 tarihli dördüncü sayısı çıktıktan sonra izleyemedik.

Okul Yayınları ⁽³¹⁾

Kerkük’te okul idare ve öğrencilerinin yardımıyla çıkarılan, öğrencilere mahsus ufak broşürlerin sayısı bir hayli kabarıktır. Bunlar önceleri, güzel yazı yazan ve resim yapan sanatçı öğrencilerin kalem ve fırçasıyla yazılır ve çizilirdi. Yazı ve şiirler renkli, desenli olarak büyük kalınca bir tabaka karton kâğıt üzerine çizilen süslü bölmelere yerleştirilerek mektebin salonunda duvara asılmak suretiyle bir hafta süre ile teşhir edilirdi. Bu çeşit yayınlar, yılda bir veya iki kez yayımlanırdı. 1949 yılında Kerkük Maarif Müdüriyeti tarafından, aşağıda sözünü ettiğimiz Sada’eş-Şebab adlı Arapça yayın organı olan küçük kaliteli dergi, resmen imtiyazı alındıktan sonra ilk kez matbaa ile basılmak suretiyle yayımlanmıştır. Bunu, görüleceği gibi cumhuriyet devri başlangıcında birçok basılı yayınlar izlemiştir.

³¹⁾ Ata Terzibaşı, a.g.a. 9, s.122

Sada'eş-Şebab Dergisi

Bu adla çıkarılan Arapça öğrenci dergisi bir ara lise, bir ara da muhtelif ortaokullar tarafından yayımlanmıştır. Zamanında, şehrin biricik lisesinin çıkardığı Sada'eş-Şebab'ın ilk sayısı 23 Nisan 1949 tarihine rastlar. Normal bir dergi büyüklüğünde 9x22 cm. ölçülü 24 sayfadan ibaretti... Üzerinde matbaa adı yazılmayan derginin Bağdat'ta basıldığı düşünülmektedir. Mayıs 1950 tarihli sayısı El-İhlâs adıyla basılmışsa da başlevhasına sonradan ayrı bir kâğıt parçasına basılan Sada'eş-Şebab adı eklenmiştir. Bu da, derginin imtiyaz hakkında gösterilen adının öz haliyle kalması mecburiyetinin sonradan anlaşılması üzerine, yapılan yanlışın düzeltilmesinden doğmuştur. Bu sayı kırk sayfadan oluşup Kerküklü şair Hicri Dede'nin Türkçe bir manzumesini de içine almıştır. Başlevhasında görüldüğü gibi Bağdat'ta El-Arabiyye Matbaası'nda basılmıştır. Sada'eş-Şebab'ın Şubat 1952 tarihli sayısı da Bağdat'ta basılmıştır.

Kanunu sani 1958 tarihli sayısı öğretim üyelerinden Muhammed Eş-Şeyh ile Mahmud El-Ubeydi'nin denetimi altında hazırlanıp Kerkük'te Şimal Matbaası'nda basılmıştır. Kerkük Garbiye Ortaokulu'nun yine Sada'eş-Şebab adıyla çıkardığı derginin ilk sayısı 1.1.1950, ikinci sayısı 18.12.1950, üçüncü sayısı 24.12.1950, dördüncü sayısı 6.1.1952 tarihinde hep Bağdat'ta En-Necah Matbaası'nda basılmıştır. Nisan 1955, Mart 1957 ve Mart 1958 tarihli sayıları öğretim üyesi Sinan Sa'id'in denetiminde Bağdat'ta Es'ad Matbaası'nda basılmıştır. Böylece, topu topuna on bir sayısını izlediğimiz Sada'eş-Şebab'ın başka sayılarının çıktığına ihtimal veremiyoruz.

7. Irak'ta Basın Öncüleri

Bu bölümde Irak Basınına hizmet eden birçok gazeteci iktidar ve hükümetler tarafından nasıl bir iletişim sistemiyle karşı karşıya kaldıklarını yansıtmaya çalıştık. Bu gazetecilerin bir kısmı gerçekten de iktidarın uygulamalarına karşı, cesaretle hareket ettiklerini gördük. Bir kısmı da tamamen iktidara gebe olarak iktidar gücünden nemalandığını, gazetecilerin hayat serüvenlerinden anlayabiliriz. Bu nedenle bu bölümü Irak'ta yazılı basın öncülerinin etnik kimliklerini de dikkate alarak, özgeçmişlerini inceledik. Basın özgürlüğün ne kadar var oluşunu ve Sansürün hangi yöntemlerle uygulandığını ortaya koyduk. Ayrıca bazı örnek gazeteleri ve yayın sahiplerinin kimler olduğunu görüyoruz...

Muhammet Mehdi El-Cevahiri: ⁽³²⁾

Muhammet Mehdi El-Cevahiri, 1899 yılında Necef'te doğdu. Okuma ve yazmayı Necef'in bir kütüphanesinde öğrendi. Kraliyet teşrifatının temsilcisi olarak tayin edildi. Daha sonra Orta ve lise okullarında öğretmenlik yaptı. Gazete çıkarmaya başladıktan sonra Kraliyet teşrifatı görevinden istifa etti. Çıkardığı gazeteler: 1930'da Fırat gazetesi, 1936'da İnkılâp gazetesi, 1939'da Rayülam gazetesi, Avukat Bağdadiye, Sebat ve Cihat adında gazetelerin de imtiyazı sahibi idi.

İlk şiirini 1921 yılında yayınladı. İlk gazetesi olan Fırat'tan 20 sayı yayınladıktan sonra gazete iptal edildi. Eğitimde çalışmak için 1927'de Necef'i terk ederek, Bağdat'ta döndü. 1935 yılında "Divan El-Cevahiri" ikinci divanını çıkardı. 1947'de Kerbala'den Milletvekili seçildi. İlk Irak Edebiyatçılar Birliği Başkanı ve ilk Gazeteciler sendikasının ilk başkanıdır. 27.07.1997, Pazar günü Allah'ın rahmetine kavuştu.

³²⁾ Mustafa El-Salih, a.g.m.

Ahmet Medeni Küdsizâde: ⁽³³⁾, ⁽³⁴⁾

Ahmet Medeni Küdsizâde, 1890'da doğdu. Türkmen Basının öncüsüdür. İlk yeni matbaayı Kerkük'te tesisi etti. 24 Şubat 1911'de Kardeşi Muhammet Zeki Küdsizâde ile Irak'ta ilk Türkmen gazetesi Havadis'i çıkardı.

Ahmet Medeni, Şair Abdullah Kutsizade'nin oğludur. Annesi An-Gaylan caminin sahibi Hacı Mustafa Kırdar'ın kızıdır. Hicri 1307, Rumi 20 Mart 1326 (1890 Miladi) yılında Kerkük Musalla mahallesinde doğmuştur. İlk tahsilini mahalle mekteplerinde cami hocaları ve ayrıca babasının yanında yapmış, orta tahsilini nizami mekteplerde yaptıktan sonra Mart 1319'da Reşidiye Melikiye mektebinde yapmıştır. Kendisini yetişkinler arasına geçirebilmiştir. Nisan 1328 yılında Kerkük livası tahrirat kaleminde kâtip olarak çalıştığı bilinmektedir. Daha sonra nüfus başkâtipliğine atandığını ve Rumi 1330 yılında bu vazifede bulunduğunu ve aynı zamanda Sultan mektebi idaret heyeti arasında yer almıştır. Ahmet Medeni, hakkında edindiğimiz bilgiler özel kitaplığımızda bulunan Havadis, Nemce, Kerkük, İleri, Muarîf, Kavkef Muarîf, Fuzuli dergileriyle Makalet Medeniye kitabında geçen ilgili konular ve şairin dost ve tanıdıklarının anlattıklarından ve ailesi yanında saklı bazı notlardan ibarettir. Miladi 1919 yılında Kerkük'te medrese ilmiye de tarih ve coğrafya öğretmeni olarak çalıştığını ve bir ara bu mektebin bütün memurlarına 1921 yılı başından beri yapılan zamlardan Ahmet Medeni'nin de yararlanıp maaşının 115 rupiye'den 130 rupiye (altın lira) iblağ edildiğini öğreniyoruz. 1924 yılında Kerkük'e bağlı kifri ilçesinde ilkokul öğretmeni olarak görev almış. Sonra uzun yıllar Kerkük'ün nüfus memurluğunda bulunmuş. Asıl işi milli uğraşı saydığı basın çalışmasıdır.

³³⁾ Ata Terzibaşı, *Kerkük Şairleri*, C, 4, Kerkük 2000, s. 3–27

³⁴⁾ Mehmet İsmail, "Ahmet Medeni Kutsizade Türkmen Basının Öncüsü", Barış dergisi, S.11, Ocak 2003

Batı medeniyetine hayranlık duymasından ve Avrupalı zihniyetiyle davranışını kınayanlara karşı tepki anlamında soyadını Medeni olarak kullanmaktadır. Ahmet Medeni adının aynı harflerinden mürekkep olan “Hamid Nedim” takma adı olarak birçok yazısında kullanırdı. Kerkük’te Kırdar ailesinden Ülfet hanımla evlenen Ahmet Medeni henüz 48 yaşını tamamlamadan 24 Ocak 1940 Perşembe sabahı Allah’ın rahmetine kavuşur. Kerkük’ün Musalla bölgesinde bulunan büyük türbelik Cümcüme Mezarı yakınında toprağa verilmiştir. Orta boylu, şişmanca, beyaz tenli, alçak gönüllü ama sinirli de bir kişiydi.

Ahmet Medeni Kutsizade Kerkük’te fikri ve edebi hayatı basın yoluyla başlattıran kişilerin öncülüğünü yapmıştır. Onun bu alandaki verimli çalışmaları şairliğini gölgede bırakmıştır. Kerkük’te Matbuat neşrine başlayan aydınların başında olan Ahmet Medeni’yi görüyoruz. Daha 17–18 yaşındayken 1909’da Bağdat’ta çıkan Türkmençe-Arapça El-Zuhur gazetesinin Türkmençe bölümünde yazılar yazmaya başlamış. Aynı zamanda Musul’da çıkan Neynava ve 1910’da Necah gazetelerinde yazılar yayınlamış, bir ara yazdığı bazı yazılarından ötürü 1912 yılının Nisan ayında Bağdat’ta yapılan muhakemesi sonunda beraat etmiştir. Ahmet medeni 24 Şubat 1911 de kendisinden üç yaş küçük kardeşi Muhammet Zeki ile birlikte Kerkük şehrinde ilk kez havadis adında Türkçe siyasi bir gazete çıkarmaya ve şahsi teşebbüsüyle bu adla bir matbaa kurmakta başarılı olmuştur.

Büyük zorluklarla çıkarttıkları gazetenin 29 sayısını Jelâtin baskısıyla basmışlardır. Hep el ile hazırlanan gazetenin bütün maddelerini şairin Hattat olan kardeşi el yazısıyla yazdıktan sonra gliselin maddesini eritip jelâtin üzerine iptidai el aletleriyle kopya ederek 4 sayfalık gazeteyi 60–70 nüsha kadar bastırmışlar. Memleketin münevver gençlerine dağıtılan gazetenin 30 ve 31 sayılarının hacmi biraz büyütülen jelâtinden farklı olan sanayi matbaasının botografi kısmıyla bastırılmış. 32.sayısından itibaren gazete eski hacmine dönmüş bu kez sanayi matbaasında harf dizisiyle prova destgahında basılmıştır. Nihayet matbaa makinesinin geri kalan parçaları

ulaşınca gazetenin hacmi büyütülmüş ve tamamıyla normal biçimde basılması mümkün ve böylece yayın alanı genişletilen ve tirajı de çoğaltılan Havadis siyasi ve edebi bir gazete halinde ve bir ara resimli olarak çıkmaya başlamıştır.

Gazetenin klişeleri İstanbul yoluyla ve yanede yapıldığı söylenir. Bu konuda İleri gazetesinin 04.04.1930 tarihinde yayınlanan bir yazıda Havadis'in Irak'ta çıkan resimli ilk gazete olduğu belirtilmiştir. Gazetenin 8 ve 29. sayılarında Ahmet Medeni'nin edebi muharrir olarak adının baş levhadan kaldırılıp 30. sayıda tekrar tespit edildiği görülmektedir. Bu ad tespiti ve çıkarılması olayına gazetenin sonraki sayılarında ikide bir rastlanmaktadır. Aslında Ahmet Medeni devamlı olarak Havadis gazetesinin muharrirliğini yapmıştır. Onun bir yandan açık olarak yayınladığı edebi siyasi ve içtimai yazıları ve şiirleri yanında bir de "Hamit Nedim" takma adıyla aynı konuda yaptığı yayınlar gözden kaçmamaktadır.

Nitekim o Havadis siyasi bir gazete olması sebebiyle memurların siyasetle uğraşmaları yasak edildiğinden bir yandan takma adıyla gazetenin edebi muharrir'i öte yandan Seyit Muhammet Cevat Efendi ile birlikte yayımladığı "Edebi Muharir" dergisinin kurucusu sıfatıyla hem açık adıyla derginin yazı işlerini hem de takma adıyla Havadis'te siyasi çalışmalarını yürütüyordu. Ayrıca yazı ve şiirlerini gazete ve dergilerde gerçek adıyla sık sık ve bazen bir arada yayımlanmasından tevazu göstermesiyle bağdaşmaya çağını düşünmüş olabilen Medeni'nin iki çeşit ad kullandığını söyleyebiliriz.

Ahmet Medeni Kerkük'te Müdefai Milli Heyeti tarafından 20 Ocak 1331 tarihinde çıkarılan Türkçe edebi Kavkaf Muarir dergisinde hem hakiki hem de takma adıyla yazı ve şiirler yayımlamıştır. Kendisi de heyetin irşat konumunda üye olarak çalışıyordu. 1918 de İngiliz idaresi tarafından kapatılan daha doğrusu Ahmet Medeni ve kardeşinin buna ve halka birlikte bu işgalci idare ile işbirliği yapmamaları sebebiyle durdurulan Havadis gazetesi bir daha çıkmamıştır. Havadis matbaasına gelince sahipleri önce

ücret karşılığında kiraya vermişler sonrada belediyeye satmak zorunda kalmışlar. Bu matbaa ile basılan işgalci güçler yanlısı Türkçe Necme gazetesini aydınlarla birlikte boykot eden Ahmet Medeni bu gazetenin sadece 30.09.1919 tarihli sayısında bir açıklama yayımlamak gereğini duymuştur.

Bir ziyafet münasebetiyle başlığını taşıyan bu yazıda Medrese İlmiye ve Zafer mektebi muallimlerinin katıldığı bir toplantıda kendisinin de hali buluşunu Sutevül (yanlış yoruma) yol vermemekle milli mefkûresinde her hangi bir şüpe ve tereddüde mecal bırakmamak maksadı ile ki o zamanki resmi ve yarı resmi toplantılara katılanları halk milli hıyanetle suçlardı. Toplantının sırf ilmi tartışmadan ibaret olduğunu açıklayarak mekteplerde öğrenci sayısının azlığından şikâyetle veli emirleri çocuklarını mektebe göndermekte teşvik etmek ayrıca mahalle mekteplerine de önem vermek konusunun zel alınıp kararlaştırıldığı belirtiliyordu.

Ahmet Medeni 20.11.1920 tarihinde ilk sayısı yayımlanan Türkçe Teceddüt gazetesinin imtiyaz sahibi olmuş ama istenilen milli gayenin gerçekleştirilmeyeceğini anlayarak gazeteden ayrılmıştır. Arkadaşları bu ayrılma olayını şahsi bir mesele gibi okuyucuya duymuşlardır. Medeni uzun yıllar gazetecilik ve yazarlık hayatından çekilen bir süre içinde Bağdat'ta basılıp Kerkük'te yayınlanan Türkçe ileri gazetesinin 09.03.1935 tarihli 2. sayısında yazdığı bir makale ile bu gazetenin birinci sayısında görülen maddelerin bir değerlendirmesini yapmıştır.

Ahmet Medeni Kutsizade yukarıda sözü edilen bu iki yazısında başka 1918 de Kerkük'ün İngilizler tarafından işgalinde 1940 da ölümüne dek hiçbir gazetede yazı ve şiirlerini görmemekteyiz. Aynı zamanda milli görüşünde en ufak bir endişesi duyulmamıştır. Ahmet Medeni'nin kardeşi Mehmet Zeki ve bazı arkadaşlarıyla birlikte yayımladığı Havadis Gazetesiyle birlikte Muarif ve Kavkep Muarif dergileriyle kapsadıkları şiir ve yazılarıyla onun başlıca eserleri olarak kabul edilir. Bunlardan başka Makalat Medeniye adlı basılmış ve vatan için feryadım adlı basılmamış eserleri de bulunmaktadır. Makalat

Medeniye eseri 1330 yılında Bağdat Adap matbaasında basılmıştır. Küçük boy 56 sayfadan oluşan bu kitapta daha önce gazetelerde yayınlamış yazılarından edebi, içtimai ve ahlaki olanların bir kısmı bir ifade “Önsöz” ve bir hatime “Sonsöz” ve bir de şair Baha’nın takrizi (değerlendirmesi) yer almaktadır. Yazıların 28 Nisan 1328’de toplanıp baskıya verildiği kitabın son sözünden öğrenildiği gibi eserin bir ay sonra yani 26 Mayıs 1328 tarihli sayısından anlaşılmaktadır. Yazar kitabın son sözünde “burada toplanan makalelerin hepsini havadis gazetesinde yayımlanmış yazılarımdan teşkil ettiğini” söylerken yanılmıştır. Nitekim havadis gazetesinin eski koleksiyonunu tarayarak yaptığımız araştırmada şairin kitaba aldığı yazıların sadece gıpta-his başlıklı olan havadis 3 Mart 1328 tarihli sayısında yayınladığını öteki yazılarının ise daha önce başka gazetelerde neşrolduğunu öğrendik.

Şakır Sabır Zabit: ⁽³⁵⁾

Irak Türkmen Tarihinin yazarı, Şakır Sabır ZABİT 1913 yılında Kerkük’te doğdu. İlkokulunu Kifri’de, Ortaokulu Kerkük’te liseyi de Bağdat’ta bitirdi. 1938 ‘de Harbiye’den mezun oldu. Irak ordusunda subay olarak görev yapan Zabit, 1959 yılında Albay rütbesinde emekliye ayrıldı. Şakır Sabır’ın görevi subaylık olduğu için bu sözcüğün karşılığı olarak Zabit soyadını kullandı. Arapça ve Türkmence bir takım eseri olan yazarımızın en önemli kitaplarından biri *Irak’ta Türkmen Tarihinin Özet’i*’dir.(1961, Bağdat) Bu kitap dolayısıyla yargılanmıştır. Kitabı, Iraklı bir bilgin olan Mustafa Cevat i gözden geçirmiş ve bir önsöz yazmıştır. Şakır Zabit, gazetecilikte de büyük emekler harcadı. El-Turas El-Şabi adında bir dergi çıkarttı. Bu dergide konular birkaç dilde yazılıyordu. Bir yıl sürdürdükten sonra dergi durduruldu.

³⁵⁾ Abdullatif Benderoğlu, *Irak Türkmen Edebiyatına Bir Bakış*, Bağdat 1989, C.1, s. 196

1964 yılında Zabıt, Arapça ve Türkmençe Irak adında haftalık bir gazetenin yayımlanmasına başladı. 62 sayı çıkan gazete aylık bir dergiye dönüştürüldü ve 8 sayı çıktıktan sonra 1968 yılında kapatıldı. 31.01.1990 yılında Bağdat'ta vefat etti. Kerkük'te toprağa verildi. ⁽³⁶⁾

Sami Honde: ⁽³⁷⁾

1900 yılında Bağdat'ta yeni Hüseyin Paşa mahallesinde doğdu. 1921'de Rafideyin gazetesini çıkardı. Abdulgafur El-Bedri İstiklal gazetesi Hükümet tarafından kapatıldığında Haras İstiklal Cemiyeti üyesi idi. Sami Honde kendi gazetesini arkadaşı El-Bedri'ye bıraktı. Ancak Mendüp Sami izin vermedi. Gazeteyi kapattı. 23.08.1922 yılında iki milli parti hakkında bir yazı yazdığından dolayı, Mendüp Sami tarafından Sami Honde' de Hencam adasına sürgüne gönderdi. Sami Honde 1. Dünya savaşında yedek subay idi. 1919'da ülkesine döndükten sonra gizli milli siyasi hareketlerle uğraştı. Bir süre İstiklal gazetesinde çalıştı. Gazetecilik mesleğine başladığında daha 20 yaşına bile ayak basmamıştı. O, en küçük siyasi gazeteci unvanına sahiptir.

Cafer Eset El-Halili:

1902'de din, ilim ve tıp evinde Necef'te doğdu. "El-Fecir El-Sadik" adında ilk gazetesini haftalık olarak 1931 yılında Necef'te yayınladı. Ekonomik sıkıntıdan dolayı bir yıl sonra gazete kendi sahibi tarafından durduruldu. 1934'da El-Rai adında ikinci bir gazete yayınladı. Bir yıl sonra gazete, bu defa hükümet tarafından kapatıldı. Sahibi hapse girdi. Sahibi hapisten çıktıktan sonra 1935'te El-Hatıf adında yeni bir gazete çıkardı.

³⁶⁾ Zabıt'in Eserleri: *Türkiye-Irak Dostluğu*, Bağdat 1954, *Irak Türkmen Tarihi*, Bağdat 1961, *Irak Türkmenleri Ağzında Atasözü*, Bağdat 1962, *Kerkük'te İçtimai Hayat*, Bağdat 1962, *Bayat Aşireti hakkında araştırma*, Bağdat 1965, *Zabıt'in Mektebi*, Bağdat 1968, *Bizdeki ahlak ve ahlak anlamı derdi*. Bağdat 1966, *Zabıt'in gözyaşları*, Bağdat 1968, *Zabıt'in Güzgüsü*, Bağdat 1968.

³⁷⁾ Mustafa El-Salih, a.g.m.

Bu gazeteyi Bağdat'ta taşıdı. Yayını 20 yıl sürdü. El-Hatîf gazetesi 1935 yılında Necef'te yayınlanarak, 1955 yılına kadar yayınıni sürdüren ilk edebi gazetedir

Avukat Ata Terzibaşı ⁽³⁸⁾

Avukat Ata Terzibaşı 1924'de Kerkük'te doğdu. Öğrenimini Kerkük'te tamamladıktan sonra Bağdat Hukuk Fakültesinden mezun oldu (1950). Türkçe gazetelere gönderdiği edebi konulardaki yazılarının değişik Arap dergilerinde de Arapça olarak yayınladı. Gazetecilik alanında çalışmasıyla da kültür alanına başlayan Ata Terzibaşı; Kerkük, Afak gazetesinde günlük yazılarının yanı sıra kendisinin öncülüğünde Kerkük'te yayınlanan diğer gazetelerde yazılarını yayınlardı. 1958'de Kerkük'te çıkan Beşir gazetesi ve bazı Arap dergilerinde çeşitli yazıları yayınlandı. Bunların başında, Mısır "El-Risale", Lübnan'ın "El-Edip" ve Suriye'nin "El-Hadis" dergileri gelir. Ayrıca Irak'ın El-Aklam, El-Mektebe, El-Tazamun, El-Sakafa El-Hadise, El-Ahaa, El-Ehbar, El-Mese, El-Şaab, El-Emel, Kerkük, El-Siyase, El-Eyyam, El-Bele, Türkiye'nin Türk Dili, Türk Sanatı, Türk Yurdu, Türk Kültürü gibi dergilerinde, edebiyat, hukuk, tarih, folklor ve dil alanlarında birçok yazısı yayınlandı. ⁽³⁹⁾

Ata Terzibaşı, Irak Türkmen basının duayenlerinden biridir. O' gelecek nesillere ışık tutacak birçok bilimsel ve kültürel araştırmalarıyla da önemli eserler meydana koymuştur. Alçak gönüllü biri olan Avukat Terzibaşı bugün Kerkük'te yaşayan efsanelerden biri bilim adamıdır. Tek başına bir enstitü ve Kerkükşinaszdır.

³⁸⁾ Fazıl Mehdi Bayat, *Irak'ta Türkmen Edebiyatı Tarihi*, 1958–1968, Bağdat 1984, s. 326

³⁹⁾ Ata Terzibaşı'nın Eserleri: *Kerkük Şairleri*, 13 cilt., *Şarkı ve Türküler*, Bağdat 1953, *Kerkük Hoyratları ve Manileri*, 3 cilt, 1955, 1956 ve 1957 Bağdat, *Kerkük, Kerkük Havaları*, Bağdat 1961, *Kerkük Eskiler Sözü*, Bağdat 1962, *Arzu Kamber Matalı*, Bağdat 1964/İstanbul 1971, *Kerkük Hoyratları ve Manileri*, İstanbul 1975, *Kerkük Havaları*, İstanbul 1980, *Kerkük'te Matbuat Tarihi*, 2 cilt, Kerkük 2001, *Erbil Şairleri*, Kerkük 2004

Sadık Muhammed El-Ezdi: ⁽⁴⁰⁾

Gazetecilikle ilişkisi evde makale yazarken başladı. 15 yaşındayken yazdığı yazılarını posta yoluyla El-Nakit gazetesinin sahibi Mihail Titsti'ye gönderirdi. 1937'de Cemil Ruhi'nin sahibi olduğu El-Yevm gazetesinin resmi muhabiri oldu. Daha sonra Serkis Sorani'nin El-Difa gazetesine geçti. Birkaç haftalık mizah dergilerinde de çalıştı (Nedim ve Keşkül gazeteleri). 1940'ta Muhabir ve musahhih olarak El-İhbar gazetesine geçti. 1942'de Yusuf Hürmüz Cemmo'nın Savt El-Şaib gazetesinin muhabiri oldu.

1947'de Havadis ve Ahbarul Mesa gazetesinin yazı işleri müdürü ve haftalık Menar gazetesinin sekreterliğini yaptı. Sahafa gazetesinin sahibi(1954). Difa (Savuna) gazetesinin yazarı(1936). El-Nedim gazetesinin yazarı (1939). 1959'da mizah yazılarına son verdi. Daha sonra birçok gazetede sekreterlik ve muhabirlik yaptı. Son olarak Cumhuriyet gazetesinde çalışırken emekliye ayrıldı. 11.08.1997 yılında vefat etti.

Selim Hassün: ⁽⁴¹⁾

Musul'da doğdu. Birçok görevlerde bulundu onlardan: 1918'de Musul gazetesinin yazı işleri müdürü, Âlem El-Arabî gazetesinin de sorumlu yazı işleri müdürü, Osmanlı idaresinde Musul'da bulunan Alman Kütüphane Müdürlüğünü yaptı. Daha sonra Eğitim alanına geçti. İngiliz ihtilali döneminde Musul'da Maarif müfettişi olarak çalıştı. 1919'da Nadi El-İlmi dergisinin yazı işleri müdürlüğünü yaptı. Bağdat'a gittikten sonra Milli hükümet döneminde El-Âlem El-Arabî gazetesini çıkardı.

40) , 41) Mustafa El-Salih, a.g.m.

Rofail Batti: ⁽⁴²⁾

1901'da Musul'da doğdu. Yüksel Domonikan okulunda okudu ve 1914'te mezun oldu. İlkokul öğretmeni olarak Süryanilerin Artedoks "Mar suma" okulunda Süryanice derleri verdi. 1924–1929 yılları arasında Hukuk fakültesine okudu. Musul'da öğrenciyken gazetecilik mesleğine atıldı. 23 yaşındayken Kahire'de iki ciltlik Irak şair ve edipleri içine alan "Edip El-Asri fil Irak El-Arabî" adı kitabı basıldı.

1929'da Savut El-Arap, 1930'da Savut El-Irak, El-Cihad ve El-Şaib, 1931–1938 yılları arasında El-İhbar, 1952'de El-Zemale ve El-Rabi, Arap, Lisanülarap ve Darüşşelam gazetelerinde çalıştı. 1929'da Cebran Melekon ile birlikte Bilad gazetesini çıkardı.

1930 yılında 211. sayısında sonra kapatılan Bilad gazetesi yerine *Takaddüm*'ü çıkardı. Yayını üç gün süren bu gazete hükümet tarafından kapatıldı. 25.08.1930'da tekrar Cihat adında yeni bir gazete çıkardı. *Cihat* da hükümet tarafından kapatıldı. Tekrar Şaib (Halk) adında bir gazete çıkardı. Bu gazeteden bir sayı çıktı ve kapatıldı. Daha sonra İbrahim Salih Şükrü'nün Zaman gazetesine geçti. Hükümet, Zaman gazetesini de 7.10.1930 yılında kapattı ve Rofail Batti'yi Süleymaniye'ye sürgüne gönderdi.

27.3.1931'de Bilad gazetesi tekrar yayına başladı. Beş gün sonra tekrar durduruldu. Ardından El-Ehbar gazetesini yayınladı. Tekrar Hükümet tarafından durduruldu. 2.11.1930'da daha önce durdurulan Milli Kardeşlik gazetesini tekrar çıkardı. Daha sonra 11.12.1934'te Bilad gazetesi tekrar yayına başladı. 18 ay sonra Bekir Sıdkı hareketi başlayınca Bilad gazetesi tekrar kapatıldı.

⁴²⁾ Mustafa El-Salih, a.g.m.

1942'de tekrar yayına başladı. Bu defa İmare şehrinde Rofail Batti hükümet tarafından tutuklandı. 3 yıl sonra salıverildi. Ardından da 1945'te Cibran Melekon ile anlaşmasını fesih ettikten sonra tekrar Bilad gazetesini yayınladı. Daha sonra Mısır'a göç etti. 1948'de Mısır'dan döndükten sonra seçimlere katıldı ve Milletvekili seçildi. 1952 yılına kadar Milletvekili olarak çalıştı. 1935 Musul Milletvekili seçilmiş, 1936 seçimlerinde Musul ve Basra vilayetlerinden milletvekili seçilmiş, Basra milletvekilliğinden istifa ederek yalnız Musul milletvekilliğine devam etmiştir. O sırada Nakit adında bir gazete yayınladı.

Rofail Bati; Halkın sevgilisi nişanını alın teriyle hak etmiş bir insandır. Kuzeyin ve güneyin sevgisini biranda kazanmıştır. 1939 seçimlerinde Basra'dan milletvekilliği kazandı. 1949'da Bağdat'tan Milletvekili seçildi. Ancak muhalefet gurubu ile topluca istifa ettiler. 1952–1953 seçimlerinde 6.kez Bağdat'tan milletvekili seçildi. Rofail Bati hayatı boyunca çalıştığı bazı önemli görevlerinden: 10.12.1950'de içişleri genel müdür muavini, Dışişlerinde Genel Müdür, daha öncede sekiz ay Irak'ın Kahire Büyükelçiliğinde Basın müşaviri olarak görev yapmıştı. 1952 yılına "kadar Dışişleri Bakanlığında çalıştı. 18.9.1956 yılında Başbakan Fazıl El-Cemali'nin kabinesinde Tanıtmadan sorumlu Devlet Bakanı görevini yaptı. 10 Nisan 1956 yılında gazeteye gitmek üzereyken ani bir kalp krizi sonucu hayatını kaybetti.

Avukat Cevat Hibettin El-Şehristani

27.11.1916 yılından Bağdat Kazımiye mahallesinde doğdu. Liseyi Bağdat'ta bitirdi. 1956 yılında hukuk fakültesinden mezun oldu. Avukat ve gazeteci olarak çalıştı. Birçok gazetenin yazı işleri müdürlüğünü yaptı(El-Enba, 1952 ve El-Haris, 1954). Ortadoğu'nun Asya Haber Ajansının muhabirliğini yaptı. 1938 yılında Lise öğretmeni olarak Maarif bakanlığında çalıştı. 1939'da spiker, yorumcu, Tiyatro senaristi, din-edebiyat komisyonu başkanı ve Genel Müdür yardımcısı görevlerinde bulunarak Irak radyo TV

istasyonunda çalıştı. 1953 yılında Karaçi'de ve 1956'da Suriye'de düzenlenen İletişim konferansında Irak'ı temsil etti. El-Kazimiye'de bulunan genel Cevadeyin Kütüphanesinin genel müdürü görevini yaptı. Daha sonra Kraliyet iktidarında ilk maarif Bakanlığını yaptı (23.08.1921). 14.8.2005 tarihinde vefat etti. Kazimiye'de Genel Cevadeyin Kütüphanesi avlusunda babasının yanında defnedildi. ⁽⁴³⁾

Baba Enstas Mari Kırımlı:

05.08.1866'da Bağdat'ta doğdu. Annesi Irak kökenli, Lübnan asıllı Babası Cibrail Yusuf Avvat (1823'de Cebel Lübnan'da doğdu, 1850'de Bağdat'a göç etti). Kırımlıların Babası okulunda Bağdat'ta okudu. Daha sonra Arapça öğretmeni olarak çalıştı. Ardından da yüksek okulunu 1882'de bitirdi. 1886 yılında Lübnana'a giderek, orada Babalar Yesüiler Fakültesinde öğretmen olarak çalıştı. 7 Ocak 1947'de Bağdat'ta vefat etti. ⁽⁴⁴⁾

Tevfik Bin Mahmut Ağa Hamza (Piremird)

1867'de Süleymaniye'nin Koyze mahallesinde doğdu. 7 yaşındayken dini okul (ketatip) te Kuran'ı Kerim ve Arapçanın temel gramlarını öğrendi. Daha sonra Süleymaniye'de ve dışında birçok dini okulda okuyarak bilgisini artırdı. 1882'de Süleymaniye nüfus dairesine kâtip tayin edildi. 1886'da Süleymaniye'nin "Şarpazar" adliyesinde kâtip olarak atandı. 1895'te Başsavcı olarak Kerbela'ya görevlendirildi. Kısa bir süre sonra görevinden istifa ederek doğum yeri Süleymaniye'ye döndü. 1898'de Şeyh Mehmud El-Berzenci'nin Babası Şeyh Sait El-Berzenci ile İstanbul'a göç etti. 14.09.1899'da İstanbul'da Yüksek Meclis üyesi olarak tayin edildi. ⁽⁴⁵⁾

^{43), 44)} Mustafa El-Salih, a.g.m., s.13

⁴⁵⁾ Jamal Kahaznazar, *Kurdish Journalism Guide* (Kürt Basın Rehberi), Kültür Bakanlığı Yayınları, Bağdat 1973, s.139

Sultan Abdülhamit ona Beg nişanı verdi. 1905 yılında Hukuk diploması aldı. 1907 yılında Kürt adında İstanbul'da bir gazete yayınladı. Ayrıca, Musavvir Muhi, İkdam, Ferhank ve Türkçe Serbesti gazetelerinde editör olarak katkıda bulunuyordu. 1909–1918 yıllarında Türkiye'nin Gölemirk, Tirmors, Yalava, Beytulşebab, Gümüşköu ve Adpazarı'nda kaymakam olarak görev yaptı. 1924 yılında doğum yeri Süleymaniye'ye döndü. 1926'da Süleymaniye'de "Jiyan" ve "Zeyi" adında iki gazete birden çıkardı. Bu gazeteler 1950 Tefvik Bin Mahmut Ağa Hamza (Piremird)'in ölüm tarihine kadar devam etti.

Hicri Dede

Hicri Dede, 1877 yılında Kerkük'te doğdu. Asıl adı Mahmut, lakabı Hicrî'dir. Babası Mürîdzâde Molla Ali, dedesi şair Naziri Dede'dir. İlk tahsilini Kerkük'te Hacı Mustafa Kırdar Medresesi'nde Oçuşlu Molla Mehmet Efendi'de gördü. Vaiz Molla Rıza Efendi'nin öğrencisi oldu. Bir süre, Kerkük'ün tanınmış bilginlerinden Ali Hikmet Efendi'den yararlandı. Birinci Dünya Savaşı'ndan önce Kerkük Sultanisi'nde 3 yıl kadar öğretmenlik yaptı. Savaşın başlaması üzerine okul kapanınca işine son verildi. Savaşın sonraya tayin edildiği Kerkük Kale ilkokulunda birkaç yıl öğretmenlik yaptı. Bir süre geçim sıkıntısı çekti. Bu yüzden belediyeye ait Buğday Meydanı'nın vergi kesenekçisi olarak hayatını kazanmaya çalıştı. 1927 yılında Kerkük gazetesinin başyazarlığına getirildi. Daha sonra Belediye Sağlık Müfettişliğine tayin edildi. Yaşlanınca belediye tarafından kendisine tahsisat bağlanarak, ömrünün sonuna kadar bununla yaşadı. Hicrî Dede, Irak Türkmen edebiyatının yirminci yüzyılda yetiştirdiği şairlerin en büyüğü sayılır. Geniş edebiyat kültürü, köklü eğilimi ve üstün edebî sanat yeteneği ile çağdaşları arasında sivrilerek, büyük bir kimlik kazanmıştır.⁽⁴⁶⁾

⁴⁶⁾ Şemsaddin Küzeci, *Kerkük Şairleri*, C.2, DGTBYB Yayınları, Ankara 2007, s. 258–263

Yaşadığı toprakların kültür, edebiyat, tarih, sanat ve folklor birikimlerinin tamamına vakıf olduğunu, şiirlerinden anlamak mümkündür. Edebî kişiliğine ve şiirlerine üstünlük kazandıran özellik de, yaşadığı çevrenin kültürel verileri ile içice yaşamış olmasıdır. 11 Aralık 1952 yılında Kerkük'te vefat etti. Hicrî Dede'nin şiirleri Havadis, Kerkük, Afak ve Kardaşlık gibi gazete ve dergilerde yayımlanmıştır. Türkçenin yanında Farsça şiirler de yazan H. Dede'nin eserlerinin bir kısmı basılmışsa da, en değerli olanları, ne yazık ki yazma hâlinde beklemektedir. Bunların arasında özellikle Kerkük şairlerini içine alan Riyazü's-Şuara başta gelir. ⁽⁴⁷⁾

Prof. Dr. İbrahim DAKUKLU ⁽⁴⁸⁾

30 Haziran 1934 yılında Kerkük'ün Dakuk ilçesinde doğdu. Soyadını da ilçesinden aldı. İlk, Orta ve Lise öğrenimini Kerkük'te bitirdikten sonra 1954'te İlkokul öğretmenleri eğitim kursundan mezun oldu. Lisede Arapça öğretmenini olan Kasım Beg Salihli'den ve İngilizceyi Mısırlı Emil Haddad'dan dil ve edebiyat konusunda ve İbrahim Dakuklu şahsiyetinin oluşmasında büyük rolleri olmuştur. Kursun diğer bir arkadaşıyla birincisi oldu. Doğum yeri olan Dakuk İlçesinde öğretmen olarak göreve başladı. Arapça dersinden 98 not aldığından dolayı Arapça öğretmen olarak başladı. Bu görevi altı yıl sürdürdü. Eskiden Irak eğitim sisteminde eğitim kurslarının ilk üçe gireni kendi istedikleri bölgelerde tayin olabiliyorlardı. Diğerleri ise köy ve kasaba okullarına dağıtılıyorlardı. 1960 yılında eğitim hizmetini milli eğitim bakanlığından İrşat Bakanlığına transfer etti. Bir Mütercim olarak Kültü, enformasyon bakanlığı ile üniversitede çalışmaya başladı.

⁴⁷⁾ *Hicri Dede'nin Eserleri: Yedigâr-i Hicrî*, Bağdat, 1329; Tercî-i Bent Ya, *İntibah-i Millet*, Kerkük, 1333; Nam-i Kitap, *Tuhfe-yi Süleyman* (Farsça), Bağdat 1335, *Güldeste* (Farsça), Bağdat 1342, *Ruba'ıyyât-i İrsadât-i, Kâinat* (Farsça), Bağdat 1342.

⁴⁸⁾ Şemsettin Küzeci, "İbrahim Dakuklu'nun Ardından", www.iraqiyoona.com, köşe yazısı. 21.1.2008

1956 yılında edebi hayatına tercüme ile başlayan Dakuklu, yazı hayatını 1958–1962 yıllarında Kerkük'te yayınlanan Şafak dergisi ile Bağdat'ta yayınlanan Kardeşlik dergisinde öyküler yazarak devam etti. Arap ülkelerinden ilk folklor dergisi E-Turas El- Şabi'yi 1962 yılında Bağdat'ta çıkardı. 1964–1966 yıllarında Irak Enformasyon bakanlığında Rekabet El-Matbuat heyetinin başkanlığını yaptı. 1966 yılına Irak'ın Ankara büyükelçiliğinde Basın ataşeliğine atandıktan sonra derginin başyazarlığını bıraktı. Ankara'da göreve başladıktan sonra Bağdat Mustansırıyya Üniversitesi Hukuk Fakültesi 3. sınıf öğrencisiydi ve Ankara Hukuk Fakültesine nakletti. 1969 yılında Ankara Üniversitesi Hukuk bölümünden gece eğitimini bitirerek mezun oldu. 1966–1972 yılları arasında Irak'ın Ankara Büyükelçiliğinde Basın Ateşliğini yaptı. 1972'de Irak Enformasyon Bakanlığında Basın Müdürü olarak göreve başladı. 1974 yılında dil ve Türk edebiyatı öğretmenini olarak hizmetlerini Bağdat Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Ortadoğu Araştırma Merkezine nakletti.

Ankara'da görev yaptığı sıralarda hem edebiyat hem de Hukuk fakültesinde doktora öğrencisi oldu. *Irak Anayasalarında "Kitle Haberleşme Özgürlüğü"* başlıklı doktora tezini 1975 yılında Ankara Hukuk Fakültesinde bitirdi. Edebiyat fakültesindeki *Fuzuli El- Bağdadi ve Kaybolan Arapça Divanı* konulu doktorası ertelendi. Ülkeye dönüşünde Bağdat Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Ortadoğu Araştırma Merkezinden İletişim Fakültesine atandı. 1976–1982 İletişim bölümü adına ve başyazarlığını yaparak Sahafa gazetesine alternatif haftalık olarak İletişim gazetesi çıkardı. 1981'de Arap dünyasında İlk İletişim Araştırması dergisi olan "Havliyat El-İlam" adında bir dergi çıkardı. 1982'de Bağdat'ta Edebiyat Fakültesi İletişim Bölümü Başkanı seçildi. 1982–1985 yılları arasında İletişim Hukuku" Hak ve Hürriyetler" ile dünyada radyo sistemler derslerini okuttu. 1980–1985 yılları arasında İngiltere, Federal Almanya, Japonya ve Türkiye'de misafir öğretim üyesi olarak bulundu.

İletişim hukuku eseri 1984 yılından bu güne kadar hem Irak hem de Arap üniversite ve enstitülerinde temel ders olarak okutulmasına rağmen 1985 yılında profesörlüğe yükselmemesi için 50 yaşındayken emekliye sevk edilip görevinden emekli oldu. 1987’de bir grup akademisyen arkadaşlarıyla Bağdat’ta özel bir tercüme, basım ve yayınevi kurdu. 1987–1993 yılları arasında Bağdat’ta körfez ülkeleri iletişim dokümantasyon merkezi’nde müsteşarlık yaptı. Ayrıca, İletişim Rehberi dergisinin de yayın kurulu üyeliğini yaptı. Kahire’den Bağdat’ta nakledilen Arap Ülkeleri Üniversitesi Arap Araştırmaları Merkezi’nde yüksek lisans ve doktora öğrencilerine danışmanlık yaptı(1983–1987). 2. Körfez Savaşı sonrası Irak terk edip Avrupa’ya göç etti. Önce İstanbul’da Marmara üniversitesinde dil ve Arap edebiyatı derslerine girdi. 1993 yılından beri İstanbul’da Türkiye diyanet işleri vakfı’nda Arap işlerinden sorumlu iletişim uzmanı olarak çalıştı. 1993–2000 yıllarında Türk üniversiteler ve diyanet işler vakfı yüksek lisans öğrencilerine Arap dili ve edebiyatı ile ilgili dersler verdi. 1996 yılında diyanet işleri vakfına bağlı İslam eğitimi dairesinin bilim kurulu üyesi seçildi. 1998’de öğretim görevlisi olduğu Marmara üniversitesi tarafından “Fuzuli’nin kaybolan Arapça divanı” mukayeseli şark edebiyatı adında ikinci doktora tezine profesörlük unvanını aldı. Bu tez Fuzuli’nin 500 doğum günü anısında kitap olarak basıldı.

2000 yılında Türkiye’den Viyana’ya göç etti. 2003’te “İletişim Araştırmaları ve Kültürler Uzantısı ilim Merkezi”ni kurdu. Bu merkez’de çeşitli alanlarda 28 Avrupalı, Arap ve Iraklı profesör bulunmaktadır. Bu merkezin üç ayda bir yayınlanan “Âlim El-Gad” adında bir derginin de yazı ileri müdürlüğünü yapmaktadır. Ayrıca bu merkez son beş yılda beş seminer düzenledi. Yılda iki seminer düzenleyen merkeze Avusturya devleti ile dış ilişkiler kültür dairesi tarafından maddi olarak hem dergiyi hem de merkezi desteklenmektedir.

Prof. Dr. İbrahim Dakuklu, Arapça, Türkçe ve İngilizce olarak dil, edebiyat, tarih, iletişim, hukuk ve sanat alanında 35 adet kitabın tercüme ve müellifidir. Dakuklu’nun onlarca bilimsel araştırmaları Arap ve yabancı

dergilerde yayınlanmıştır. Onlardan: Ahram, İttihad, Şarkulavsat, Türk solu, İstanbul'da yayınlanan İngilizce Hivar dergisi ve Yugoslavya'da yayınlanan Sahafa dergisinde yayınlanmıştır. 1956 yılından beri edebi çalışmaları ve yaratıcılığı şiir, eleştiri, kısa hikâye, araştırma ve bilimsel inceleme üzerinde yoğunlaşmıştır. Edebi ürünlerini Arap ve yabancı yayın organlarında Arapça, Türkçe ve İngilizce olarak yayınlamış ve hala yayınlamaktadır. Son 20 yılda İletişim, fikir, düşünce ve kültür-sanat alanında Türkiye, Avrupa ve Arap ülkelerinde düzenlenen konferans ve kongrelere katılmıştır. Bağdat'ta Kardaşlık dergisinde yayınlanan "Nesimi El-Bağdadi mükemmel bir insan" başlıklı şiiri Nazım Hikmet, Pablo Neruda, Mayakovski, El-Cevahiri, Muhammed Salih Bahrilulum, Mahmut Derviş ve diğerlerinin şiirleri ile birlikte 1982 'de Bakû'de yayınlanan "çağdaş İnsani şiir antolojisi" adında bir kitap'ta yer aldı. 2005'te Tunus'ta Mutbeim Araştırmaları Merkezince düzenlenen 16. Arap düşünce konferansında kendisine "Şeyhul Bahisin" Araştırmacılar Şeyhi lakabı verildi. Ocak 2006'da 44 Arap ve Araplaşan bilim adamı, şair, Araştırmacı ve Mütercim ile birlikte Uluslararası Arap Dilciler ve Mütercimler Cemiyeti tarafından ödüllendirildi. Haziran 2006'da Uluslararası Arap Dilciler ve Mütercimler Cemiyeti tarafından Hakemler konseyine seçildi. Yaşamını sürdürdüğü Viyana'da, İletişim Araştırmaları ve Kùltürler Uzantısı İlim Merkezi'nin kurucu başkanı iken 17 Ocak 2008'de vefat etti. ⁽⁴⁹⁾

⁴⁹⁾ İbrahim Dakuklu'nun Eserleri: *Kanun El-Edeb El-Şabi El-Türkmani*. Zaman basımevi. Bağdat 1962, Arapça. *El-Müstedrik ala El-İslahat El-Müsikiyye*. Enformasyon Bakanlığı. Bağdat 1965, Arapça. *Irak Türkmenleri*, Güven yayınları, Ankara 1970-Türkçe. *Fuzuli El-Bağdadi ve kaybolan Arapça Divanı*, Basılmamış. Doktora Tezidir. Ankara 1972. *Irak Anayasalarında Kitle Haberleşme Özgürlüğü*. Güven yayınları. Ankara, 1975- doktora tezi, Türkçe. *Mevsuat Teşriat El-Savra*, Bağdat 1979, Arapça. Türkçe-Arapça-Farsça ve Osmanlıca Sözlük, 4 cilt. Ortaklaşa. Enformasyon bakanlığı, Bağdat 1979–1984. *El-İlakat El-Amma Filbuldan El-Namiye*, Bağdat Üniversitesi. Ortaklaşa. Bağdat 1980 Arapça. *Nazra Fililam Alem El-Salis*, Yakza Yayınları. Kuveyt 1982 Arapça. *Edep El-Türkî El-Muasir*, Avrasya Yayınları. Bağdat 1982 Arapça. *Elkavait El-Esasiye Liluget El-Türkiyye*, Mustansiriyye Üniversitesi. Bağdat 1984, Arapça. *Anzima El-Izaiyye filalem*, Bağdat 1985 Arapça. *Kanun El-İlam*, Bağdat 1986 Arapça. *Filistin ve El-Sahayine filvesail el-İlam El-Türkiyye*, Merbit matbaası. Bağdat 1987 Arapça. *Surat El-Arap leda El-Etrak*, Beyrut 1996 2. Baskı 1998 Arapça. *Surat El-Etrak Leda El-Arap*, Beyrut 2001 Arapça. *Ekrad Türkiye*, Meda yayınları. Suriye 2004, Arapça. *Kavait El-Esasiye lilluğelt El-Arabiyye*, Ankara Üniversitesi 1972 Türkçe. *Hüriyyet El-İlam*, Siltat Tağyir El-Demokrati ve Asır El-Avleme. Basım hazır. 2008 Viyana Arapça. *El-Alaviyyon*, Basıma hazır. Viyana 2008 Arapça. *El-Muçtame El-Medeni zıd El-Sultā*, Tercüme Fransıca'dan Salah Neyyuf. Redaksiyon ve takdim, İbrahim Dakuklu, Viyana, Arapça.

İKİNCİ BÖLÜM

CUMHURİYET VE BAAS PARTİSİ DÖNEMİNDE KİTLE İLETİŞİMİ (1958–2003)

1. Cumhuriyet Döneminde Kitle İletişim Hukukunun Durumu

1958 devriminden sonra krallık rejiminin matbuat kanunu, “Cumhuriyet rejimine aykırı olmasına rağmen” yürürlükten kaldırılmamıştır. 1959’da yayınlanan 50 nolu kanunla “Haberler ve Yönetme Bakanlığı”nın adı “İrşad Bakanlığı” olarak değiştirilmiş ve bu kanunun üçüncü maddesine göre bu Bakanlık basın yayın teşkilatının tümünü, bu yıl içinde ilk defa olarak Irak’ta kurulan “Sinema ve Tiyatro Kurumu” ile “Irak Haber Ajansı”na ilaveten basın yayın, radyo ve televizyon genel müdürlüklerini bünyesinde toplamıştır. Diğer yandan kitle iletişimin önemini benimsemek bakımından büyük bir adım sayılan 98 no’lu ve 1959 tarihli kanunla gazeteciler sendikasının kurulması, fikir işçilerine önemli kazançlar sağlamıştır. Kamu tüzel kurumu olan Gazeteciler Sendikası Kanununun 21. maddesine göre gazetelerde meslek çalışma süresi, emeklilik bakımından fiili hizmet sayılmış ve böylece gazetecilerin emekleri boşa gitmemiş, aksine herkes geleceğini garantiye bağlamıştır.

1963 ihtilalinden sonra ise durum aynen devam etmişse de, bu yıl yayınlanan 24 no’lu kanunla yeni bir matbuat rejimi yürürlüğe girmiştir. Bu yeni kanun, gazete yayınlamayı ön izne tabi tutmuş, gazetenin kapatılmasını idarenin takdirine terk etmiş, devlet, dost memleketler ve iç asayiş bozucu nitelikte olan haberlerin gazetelerde yayınlanmasını “12–22” maddelerle yasaklamıştır. Aynı kanunun 23–26 maddeleri ülke dışarıdan gelen bütün matbuat üzerine sansür koymuştur. ⁽¹⁾

¹⁾ İbrahim Dakuki, a.g.e., s.118

Aynı yılda bu zamana kadar yürürlükte olan 1909 Osmanlı Matbaalar Kanunu 71 nolu kanunla yürürlükten kalkmışsa da bu yeni kanunda kitap basılmadan önce izin alınması ve matbaanın kurulmasında damga vergisinin ödenmesi gibi, 1909 Osmanlı Matbaalar Kanununda bulunmayan, yeni hükümler yer almıştır. Matbaanın kurulmasını engelleyen bu kanun aynı zamanda da kitle İletişim yönünden bir gerileme teşkil etmektedir. Durum 18 Kasım 1963 inkılâbından sonra da 29 Nisan 1964 da yayınlanan Anayasanın 31. maddesindeki “Kanun çerçevesi içinde basın-yayın özgürlüğü garanti altına alınmıştır.” Hükmüne rağmen devam etmiş ve 1964 yılında yayınlanan 14 no’lu kanunla yeniden teşkilatlandırılan “Kültür ve İrşat Bakanlığı” bünyesine kütüphane haberleşmesi ile ilgili diğer kuruluşları da almış ve bu meyanda yılın Nisan ayında 53 no’lu kanunla yeni bir matbuat sistemi yürürlüğe konmuştur. Bu kanunun ikinci maddesine göre mevkuteler yine de önceden alınan bir izinle beş kişilik bir heyet tarafından çıkarılacak ve 16.maddesinin ikinci fıkrasına göre de 500 Dinar aşağı yukarı 21.000 TL bir depozito ödenecektir ve 27. maddesine göre de dışarıdan gelen matbuat sansüre tabi tutulmuştur.

1965’de devletlerarası telekomünikasyon sözleşmesini Cenevre’de imzalayan Irak Cumhuriyeti, ülkede gelişen filmcilik işletimini düzenlemek için 15 nolu kanunla yeni bir film ve benzerlerinin sansür edilmesi” kanununu yürürlüğe koymuştur. Hem yerli filmciliği hem de toplumu zararlı filmlerden koruyucu bir mahiyette olan bu kanun Kültür ve İrşad Bakanına bir filmin gösterilmesini yasaklama yetkisi vermişse de bu yetkinin kesin olmadığı ve on gün içinde istinaf edilmesi de kararlaştırılmıştır. Aynı zamanda da Cumhuriyet devrinde kitle iletişim biliminde profesyonel kimselere büyük ihtiyaç duyduğundan, yine 1965’de Bağdat Üniversitesinin Edebiyat Fakültesine bağlı bir de Basın-Yayın Bölümü açılmıştır. Yüksekokul niteliğinde olan bu bölümde, liseden sonra dört yıl süreyle basın-yayın alanında yetişme imkânı sağlanmıştır.

Bu günkü Irak kitle İletişim hukuku sisteminin temel ilkeleri, 1968 ve 1970 Anayasaları ile belirlenmiştir. 21 Eylül 1968 geçici anayasasının 31. maddesinde düşünce ve bilimsel araştırma özgürlüğü teminat altına alınmıştır. “Herkes istediği gibi düşünebilir ve kanun çerçevesi içinde sözle, yazıyla ve resimle istediğini yayınlatabilir.” 32. maddesinde de “Basın-Yayın özgürlüğü halk menfaatine göre ve kanun sınırları içinde garanti altına alınmıştır.” 16 Temmuz 1970 geçici Anayasasının 23. maddesinde “telgraf, telefon ve posta yoluyla yapılan haberleşmenin gizli tutulması garanti altına alınmıştır. Yargı ve emniyet zorunlulukları halinde açıklanması kanunun çizdiği sınır ve usullere göre yapılır.” 26. madde de fikir, yayım, toplantı ve gösteri yapılması, Anayasanın amaçlarına göre siyasi partiler, sendikalar ve dernekler kurma özgürlüğünü kanun sınırları içinde garanti altına alınmıştır.

Devlet ilerici milli devrimin amaçlarına uygun gelen bu hürriyetlerin uygulamasında gereken olumlu şartları yaratmaya çalışır ve 27. maddesinin “c” fıkrasındaki “devlet, bilimsel araştırma özgürlüğünü temin ederek, fikir, bilimsel ve sanat faaliyetleri ve çeşitli halk istidatlarında üstünlük ve yaratıcılıkları gayrete getirip mükâfatlandırır.” Ve aynı Anayasanın 28. maddesindeki “eğitimin amacı, genel kültür seviyesini yükseltmek, geliştirmek, bilimsel düşünceyi kalkındırmak, araştırma ruhunu canlandırmak, ekonomi, toplumsal geliştirme ve kalkınma programlarının ve sosyalizmi gerçekleştirmek amacı ile, istismarcılık, gericilik, Siyonizm, emperyalizm ve kapitalizm görüşlerine karşı mücadele yapan, halkına, yurduna ve milli mirasına kıvanç duyan ve tüm Irak azınlıklarının varlık haklarını benimseyen, eyleminde ve ahlakında güçlü, ilerici ve özgür milliyetçi bir kuşak yaratmaktır.” Ve 29. maddesindeki “devlet, modern uygarlığın elde ettiği kazanç ve başarılarından yararlanma olanağı tüm halk kütlelerine tayin etmeye ve çağdaş uygarlığın ilerici verilerinin tüm yurttaşlara ulaştırmaya çalışır.” İlkelerini tamamladığı gibi, son olarak 15 Kasım 1971’de yayınlanan “yurtsal çalışma sözleşmesi”nin kitle haberleşme, sanat ve kültür bölümünde “herkesin kendi dilediği gibi deyim şekillerini ve biçimlerini seçmekte özgür olduğunu ve devletin bu özgürlüğe karşı saygılı davranmasını öngörür.

Çünkü devrimin kitle haberleşme, kültür ve sanat görüşü, halk kütlelerinin menfaati konuları ve duygularıyla bağlı olduğundan, genellikle hümanist ve özellikle ilerici kültürlerle kaynaşarak, milli, demokratik ve sosyalist bir görüştür.” Demesi ile Irak anayasalarının kitle iletişimi, kültür ve sanat özgürlüklerine ayırdığı yer saptanmış olur. ⁽²⁾

2. Cumhuriyet Döneminde Kitle İletişimi Gelişmeleri:

14 Temmuz 1958 tarihinde Irak Cumhuriyeti ilan edilince aydın kesimler düşünce ve basın özgürlüğü konusunda yeni bir yapının oluşacağını umdular. Ancak, “evdeki hesap çarşıya uymadı”; Irak yönetimi medya üzerindeki denetimini sürdürdü.

Yazılar rejim çizgisinde Baas partisinin organı ve simgesi durumuna getirildi. Yazar istediği yazıyı özgürce ve serbestçe yazmasına bir türlü kilit vuruldu. Ancak Baas partisi yandaşları ve yetkililerin haber ve gezileri öncelik görüyordu. Rejimin ve iktidarın haberleri yayın akışlarında baş sıralarda yer alıyordu. Ayrıca, 1970 yıllardan beri gelişen Ortadoğu’nun öncelikli Filistin sorunu ve savaşına öncelik verildi. Bu sorun basına, halka ve kamuoyuna Baas Partisi iktidarı boyunca empoze edildi. Irak basını hep bu konu ve buna benzer konularla uğraştırılıyordu. Cumhuriyet döneminde Irak’ın İletişim sistemini iktidarı elde tutan Baas Partisi bir dikta rejim olarak hem Irak’ın yeraltı kaynaklarının gücünü hem de dünya’da 4. güç olan medya gücüne hâkim olmayı başardı. İletişim sistemini politik uygulamalarla devletin kontrolünde ve tekelinde tutuldu.

²⁾ İbrahim Dakuki, a.g.e.,s.119

14 Temmuz 1958 devrimi sonrası Irak'ta 350 civarında gazete ve dergi yayınlandı. Cumhuriyetin ilk dönemlerinde (1958–1963) yılları arası Irak'ta siyasi, sosyal, ekonomi ve dini düşünceleri temsil eden 120 gazete ve dergi yayınlandı. 1961 yılı sonunda basın özgürlüğünün kısıtlamasına yeni bir dönemin başlangıcı sayıldı. Çünkü bu tarihten itibaren İktidar siyasi, fikir ve düşünce özgürlüğüne tamamen sansür uyguladı. ⁽³⁾

Irak'ta yazılı ve görsel basın bu dönemde çok çalkantılı bir süreçten geçti. Irak'ta Araplar hariç, bütün etnik guruplar kendi dillerinde serbestçe yayın yapmak, kültürel ve sosyal yaşamlarının iletişim araçlarıyla da devam etmek diğer etnik guruplarla aynı kaderi yaşadılar. Irak iktidarı kendi siyaseti doğrultusunda azınlık olarak gösterilen Kürtler, Türkmenler, Süryaniler, Yezidiler ve diğer guruplar iktidarın hışmına uğramış, kendi dillerinde kitap basmak, özel gazete, dergi çıkarmak veya radyo açmak gibi bir avantajları olmadı.

Cumhuriyet ve Baas Partisi döneminde Irak'ta 1990'da 219 gazete ve dergi yayınlanıyordu.⁽⁴⁾ Bu rakam aynı zamanda Saddam rejimi düştüğünde de kabul edilir bir rakamdır. Yani 10 Nisan 2003 tarihine kadar Irak'ta önemli gazeteler yayınlanmıştır. Arapça; *Cumhuriyet*, *Sawra*, *Irak*, *Kadisiyye*, *Elifba*, *Turasulşabi* dergileri, Türkmence; Yurt gazetesi, *Birlik sesi* ve Kardaşlık dergisi, Kürtçe Hawkari, Süryanice Beytulnahrain gazetesidir. Ayrıca İngilizce olarak; 15 günde bir *Baghdad*, Fransızca dergisi, İngilizce günlük gazete *Baghdad Observer* ve İngilizce iki ayda bir Gilgamesh dergisi yayınlanıyordu.

³⁾ İbrahim Dakuki, “*Tarih el-Sahafa Fillrak* (Irak'ta Basın Tarihi) www.kerkukgazetesi.com 20.10.2007

⁴⁾ *Delil El-Devriyat El-Haliciyye* (Arap Süreli Yayınlar Rehberi), a.g.e., s. 93

1970 yılının 24 Ocak tarihinde Türkmenlere tanınan Kültür hakları ışığında Türkmençe yayına başlayan Yurt gazetesinin doğuşu ile Türkmen basın deviniminin gelişmesi için önemli bir adım olmuştur. İlk sayısı 18 Haziran 1970 çıkan Yurt Gazetesi Türkmenlerin ilk resmi yayın organı olması yanında Irak Türkmen Kültürü, edebiyatının ayakta durmasına ve gelişmesine öncü olmuştu. Yayını 33 yıl süren Yurt gazetesi, Irak'ın öteki yayın organları gazete ve dergileri gibi Amerikan işgalinden sonra kapandı. Son sayısı 15 Mart 2003 yılında çıkmıştı.

Türkmen basınında çalışan kadro ve yazarları Türkmen basın devinimini çağdaşlaştırmak dünya ulusları, özellikle Türk dili cumhuriyetler, Türkiye ile basın ve iletişim köprüsünü kurmayı başardılar. Irak Türkmen kültürü tanıtmayı bir görev olarak üstlendiler. Basında olduğu gibi radyo ve TV iletişimde aynı durumlar yaşanıyordu. Baas rejiminin çizmiş olduğu çerçevede programlar sunuluyordu. Tüm bu önlemler önünde özgürlük ve demokrasi ilkesine inan basın adamları tedirgin çalışmayı bilmişlerdir. 1970 yılları basın için bir özgürlük ve referandum sayılmış ileriye çağdaş gelişmeye toplumsal kalkınmaya yönelik adımlar atılıyordu. Kültürel ve sosyal konular öncelik kazanmaya başladı. İletişim araçları radyo ve televizyon Devlet başkanının elinde bir oyuncak olup saatlerce iletişim araçları başında yersiz, geçersiz divan sohbeti yapar saatleri öldürürdü. Toplum ise radyo ve televizyon kapatmaktan başka çareleri olmazdı. Ayrıca o dönemde uydu yasaktı kullanımı, kimde görülseydi ev sahibi tutuklanır, para cezasına çarptırılır aynı zamanda aygıt müsadere olunurdu.

Bu gibi davranış ve eylemler eskiden Demirperde ülkelerinde uygulanırdı. İnsanlık ve demokrasi ilkesine yakışmayan bu gibi pürüzlü engeller basın ve iletişim için bir sorun olmuştu. Yanı sıra toplumsal ve sosyal gelişmelerden uzak içe kapanık durumlar yaşattırılırdı. Irak basını ve iletişimi 35 yıl boyunca dikta Baas rejiminin baskısı altında ciddi sıkıntılar yaşadı. Ülkenin basın gelişmeleri ve tarihline göz atılırsa, basın alanında özellikle Osmanlı döneminde çok başarılı olmuştur, bu tarihten sonra yönetim başına

gelenler basını hep bir baskın aracı durumuna düşürmeye ve ellerinde bir alet olmaya kullanmışlardır. Böyle bir durumda ne basın ilerlemiş ne ülke ve ne de toplum gelişmiştir. Basın görevini doğru dürüst hiçbir zaman yerine getirmemiştir.

Baas Partisi döneminde Irak Kitle İletişimi tamamıyla partinin siyasi çizgisinde işlevini sürdürürdü. Gazeteci, televizyoncu, şair, yazar, sanatçı, sporcu diğer alanlarda yıldızları parlayan birçok aydın hak ettiklerini veya yeteneklerine göre mevki alamamışlardır. Bir ses sanatçısı televizyon'de bir şarkı kaydı için izin verilmezken Baas partisi lehine veya Saddam ile ilgili marş veya onu övecek bir şekilde bir şeyler yapan sanatçı hemen istediği televizyon, gazete ve dergi de çıkabilirdi.

Türkmen toplumun bilgi ve haber alma ihtiyacına yönelik radyo yayıncılığı, toplumun hemen en büyük etkileşim aracı olduğu halde, yıllardır kısa dalgadan yayın yapan Bağdat Türkmence Radyosu kısa dalgadan orta dalgaya kaydırılınca, neredeyse hiçbir yöreden dinlenme şansı kalmadı.

Irak'ta özel yayıncılık sistemi her ne kadar sistemi her ne kadar Irak anayasalarında benimsendiyse de ancak devlet tarafından bu sektöre ağır koşullar zorunlu kılmıştır. Bir vatandaş kendi imkânlarıyla bir kitap basmak istediye, önce o kitaptan iki nüsha hazırlardı Kültür Bakanlığına bağlı Dairet El-Rakaber'ye form karşılığı takdim edilirdi. Uzman-bilirkişi tarafından gözden geçirildikten sonra kitabın her sayfasına basılır kaşesi ile izin verilirdi. Boş olan sayfalara yeniden bir şeyler eklenmesin diye x işaretleri konulurdu. Matbaalar kitapları ancak kaşeli şekliyle kabul ederler ve basarlardı. Kitap basıldıktan sonrada yine bakanlığı beş adet basılmış kitaptan gönderilirdi. Kitabın orijinaliyle karşılaştırılırdı. Hele siyasi kitapların basımına özellikle de izin verilmezdi. Ancak İktidarın lehine olan çıkacak olan bütün eserler hem devlet hem de baas partisi tarafından ilgi ve teşvik edilirdi.

1989'da Türkmen Kültür müdürlüğü tarafından çok sayıda yayınlanan Türkmen edebiyatçıların yayınları durma noktasına getirilmiş, çeşitli bahanelerle yılda bir veya iki kitaba düşürülmüştür. 1991/2003 yılları arasında Türkmen Kültürü Müdürlüğü tespitlerine göre Bağdat'ta 21 kitap yayınlanmıştır:

1. Hani Sahip, *Karanfil Çiçekleri*, 1992
2. Abdullatif Benderoğlu, *Irak Türkmen Folklorundan Örnekler*, 1993
3. Faruk Faik Köprülü, *Çağdaş Türkmen Kadın Edebiyatçıları*, 1993
4. Seyfettin Biravcı, *Filiz*, 1994
5. Abdullatif Benderoğlu, *Fuzuli'nin İnancının Doğuşu ve Arapça Şiirleri*, 1994
6. Hasan Kevser, *Balım Babaya Selam*, 1995
7. Kahtan Hürmüzlü, *Uçmaktan Kendi Arzumla Ayrıldım*, 1995
8. Salah Behlül Ali, *İçten Bir Bağırış*, 1996
9. Abdülaziz Semin Bayatlı, *Nesimi*, 1996
10. Mehmet Hurşit Dakuklu, *Nurlu Sözler Bahçesinde*,. 1996
11. İbrahim Sait Kebapçı, *Zafer Bizim*, 1996
12. Sabah Karaltın, *Bizim Türkümüz*, 1997.
13. Abdullatif Benderoğlu, *Azerbaycan, Özbekistan, Türkmenistan, Kazakistan ve Kırgızistan'a bir bakış*, 1997
14. Faruk Faik Köprülü, *Irak'ta Türkmen Şairleri*, Arapça, 1998
15. Kasım Sarıkahya, *Irak Türkmen Edebiyatçıları*, 1998
16. Esat Naip, *Armağan*, 1998
17. Abdülkadir İzzet Dabbağolu, *Acı Bir Akşam*, 1999
18. Muvaffak Nacioğlu, *Ne Güzel demişler*, 2000
19. Dr. Çoban Hıdır Haydar, *Göz Yaşlarım*, 2000
20. Münevver Molla Hassun, *Bitmeyen Çile*, 2001
21. Hasan Kevser, *Celal Rızaefendi ve Şiirinden Seçmeler*, 2001

Şüphesiz ki, Irak Türkü'nün daima alını açık olmuştur. Binlerce yıllık öz vatanlarında varlık mücadelesini devam ettirirken, Türkiye ve Türklük sevgisi ve ümidinden hiç kopmamış, bedel ödemişlerdir. Türkiye Türk şairlerinin de şiirleştirdikleri acı, destan günlerin bir parçası olarak ters yönere koşturulan atlara bağlanarak parçalatılan cesetleri, Zap'a, Fırat'a atılsa da, belki tesellidir; Bir taraftan yazdıkları kitapların fotokopi vasıtasıyla çoğaltarak basmaya başladılar. Bugüne dek, -yani ilkel imkânlarla sayılsa da -fotokopi yoluyla kitap basmak, çoğaltmak geleneği Kerkük'te sürmektedir.

1991 yılından 2003 yılına kadar Türkmen Kültür Müdürlüğü'nün basmış olduğu kitapları hariç Irak'ta kendi imkânlarıyla Türkçe/Türkmence çok az kitap yayını olmuştur. 1991 yılında Türkmen edebiyatçıları, kendi imkânlarıyla Irak Kültür ve Tanıtma Bakanlığının izni ile kitap basmaya başladılar. ⁽⁵⁾

1991–2003 yıllar arasında Kerkük'te fotokopi ile yayınlanan kitaplardan bazıları: ⁽⁶⁾

1. Şemsettin Küzeci, *Şehit Şair Kemal Ömer Beg*, 1992
2. A. Kuşçuoğlu ve Behçet Gamgin, *Şair Ömer Ağa Tercili*, 1999
3. Mehmet Haşim Salihi, *Köyümüz*, 1999
4. Hasan Kevser, *Balım Babaya Selam Destanı*, (2. Cilt)1999
5. Ahmet Kerküklü, *Ferah Gökkayadan Anılar*, 1999
6. Hıdır Galip Kâhya, *İl Sevgisi Destanı*, 2000
7. Mehmet Haşim Salihi. *Vicdan*, 2000
8. Ahmet Kerküklü, *Dökküz Kerkük Şairi*, Arapça, 2000
9. Faruk Faik Köprülü, *Bu Menim Hoyrat Gönlüm*, 2000
10. Ahmet Kerküklü, *Hoyrat Pınarı*, 2000
11. Ata Terzibaşı, *Kerkük Şairleri*, 6 cilt (2000–2003)
12. Nihat Kuşçuoğlu, *Yüreğimin Ta İçinden*, 2001

^{5), 6)} Şemsettin Küzeci, a.g.e., s. 20

13. Ata Terzibaşı, *Kerkük Matbuat Tarihi*, 1.ve 2. cilt, 2001
14. Sami Tütüncü, *Gönlümün Ezgiler*, 2001
15. Ahmet Kerküklü, *Türkmen Basın Kılavuzu*, 2001
16. A. Kuşçuoğlu, B. Merdan, İ. Sarıkahya, *Delil El-Sahafa*, 2001
17. Şemsettin Türkmenoğlu, *Arzu Kamber (Manzum Piyes)*, 2001
18. Ahmet Kerküklü, *Kerkük Bülbülü HABA*, 2002
19. Ata Teribaşı *Arzu Kamber Masalı*, (10. baskı)2002
20. Fevzi Erken Terzioğlu, *Cennet Kuşları*, 2002
21. Hasan Kevser, *Tisin Folklorundan Örnekler*, 2002
22. Münevver Molla Hassun, *Merafi Zubabiyye*, 2002
23. Kahtan Hürmüzlü, *Kasait Safinaziyye*, 2002
25. Mehmet Haşim Salihi, *Özlem*, 2002
26. Şemsettin Türkmenoğlu, *Atalar Sözü ve Deyimler*, 2003
27. Abdullatif Benderoğlu, *Gecenin Kanayan Yarası*, 2003

3. Cumhuriyet Döneminde Yayınlanan Örnek Gazete Ve Dergiler

14 Temmuz 1958 tarihinde Irak'ta darba sonucu cumhuriyet ilan edildikten sonra iletişim sistemine başka bir yöne verildi. Kraliyet döneminde sansürün uygulandığı bir sistem, bu dönemde çok sesli ve çeşitlilik arz eden bir yönetimin uygulanması umuduyla, birçok özel gazete ve dergi yayın yapmaya teşvik beklerken, siyasi gelişmelere İletişim sistemini farklı bir boyuta sürükledi. İktidar her şeyi ele almak isteyince aydın kesimde direnişe geçti. Fikir mücadelesi hız kazandı. Her şeye rağmen özel sektör sistemi de cumhuriyetin kazançlarından olarak sistemde aktif oldu. Bu dönemde hem hükümet tarafından hem de özel sektör tarafından çok sayıda gazete ve dergiler yayınlandı. Arapça, Kürtçe, Türkçe, Süryanice ve yabancı dillerde yayınlanan bazı örneklerden söz etmek mümkündür:

El-Turas El-Şabi Dergisi

1963 yılında Bağdat'ta folklor üzerine yayımlanan kıymetli bir dergidir. İlk sayısı 1Eylül 1963 tarihinde yayınlandı. Dergi, Arapça, Türkçe, Farsça, İngilizce, Fransızca, Almanca ve İtalyanca olarak yayınlanmıştır. Derginin büyük bir kısmı Arapçaya ayrılmış diğer dilere de birkaç sayfa uygun görülmüştür. Yeni heriflerle kaleme alınan Türkmen folkloru hakkında kıymetli yazarı, folklor malzemelerini kapsayan derginin imtiyaz sahibi Sabır Şakır Zabit, başyazarı İbrahim Dakuklu, yazı müdürü Abdulhamit Alweci ve yazı sekreteri Lütfi El-Huri adlı zat idi.

Aylık olan dergide Türkmen Folkloru hakkında; İbrahim Dakuklu, Şakır Sabır Zabit, Ahmet Ortakçı, Reşit Ali Dakuklu, Şekibe Vendavi, İzzettin Abdi Bayatlı ve Mehmet İzzet Hattat idi. El-Turas El-Şabi dergisibirinci yılını bitirdikten sonra sahibi İbrahim Dakuklu başyazarı ise Mahmut El-İbta olmuştur. Aynı zamanda dergi, ikinci yılında yabancı dilleri bırakmış yalnız Arapça yayıma devam etmiştir.

Afak Gazetesi

1959'te Kerkük şehrinde yayınlanan bir gazetedir. İlk sayısı 8 Mayıs 1954'te yayınlanan Afak gazetesinin Arapça bölümünde Şakir Hırmızlı, gazetenin sahibi Suat Hırmızlı, başyazarı Mehdi El-rıcal Türkmence bölümünde Şakir Hırmızlı'nın imtiyaz sahib. Afak gazetesinin yarısı Arapça, yarısı da Türkçe'dir. 7'inci sayısı başyazarı Ata Terzi, mesul müdür Husam Aldin Salihi'dir. Afak gazetesi 5 yıla yakın devam etmiş 202 sayı çıktıktan sonra kapanmıştır. Son sayı 1959 yılının 27 Mart'ında yayınlanmıştır. Gazetenin Türkçe bölümünde Ata Terzi Baş, İzzettin Abdi, Reffat Bulcu Yazılar, Asat Naip, Muhammet Sadık Şairli yer yer rastlanır. Arapça bölümünde Sinan Sait, Veiddin Bahaaddin, Abdulselam, Hilmi, Abo Afaf, Rafet Yolcu'dur.

Beşir Gazetesi

Irak'ta Cumhuriyetin 14 Temmuz 1958 tarihinde ilanından sonra Kerkük'te yayımlanan ilk gazetedir. Haftalık Türkçe-Arapça resimli edebiyat gazetesi olan Beşir, edebi maddelerden başka içtimai, sıhhi, zira'i, kanuni konuları kapsadığı gibi, iç işleriyle ilgili özel mahiyette siyasi yazıları da içine almaktaydı. Irak Türkmenleri'nin kültürel haklarının savunucusu olan bu yayın organı zamanında halkça sevilip fazlaca tutulan bir gazete vasfını taşır. İdaresi: Beşir'in idare yeri, Kerkük'te Evkaf Caddesi'nde şimdiki yedi katlı Evkaf Apartmanı'nın karşısında müstakil bin binaydı. Bu kiralık binanın bir kısmını, gazetenin sorumlu müdürü, avukatlık mesleği için yazıhane olarak kullanmaktaydı. Çıkış ve kapanış tarihleri: Altı ay kadar bir müddet muntazaman bir şekilde yayımlanan Beşir'in ilk sayısı, Salı günü 23 Eylül 1958 tarihinde çıkmıştır.

Gavurbağı Gazetesi

Cumhuriyetin kuruluşunu müteakip ilk yıl içerisinde Kerkük'te Beşir'den sonra yayıma geçen Gavurbağı gazetesi, aslında krallık devri matbuatından olan ve Cumhuriyet devrinde yayımını sürdüren Kerkük gazetesinin devamı ve bölünmez bir parçasıdır. Bu bakımdan Gavurbağı gazetesine dair gereken bilgileri, Kerkük gazetesine ayırdığımız bahsin sonunda verdiğimiz için burada sadece işaret etmekle yetindik.

Yurt Gazetesi

1970 yılında Bağdat şehrinde yayınlanan bir gazetedir. 1970 yılının 24 Ocak'ta devrim hükümetinin Irak'lı Türkmenlere verdiği kültürel hakların 6. maddesine göre, Yurt Gazetesi yayım yapmaya başlamıştır. Yurt gazetesinin ilk sayısı 1970 yılının 18 Haziranında yayınlanmıştır. 8 sayfadan meydana gelmiştir. Gazetenin baş sorumlusu Abdullatif Benderoğlu, başyazarı Tarık Abdalbaki'dir. Gazetenin ikinci yılının sonuna kadar devam etmiş ondan sonra Dr. Sinan Sait 20 Temmuz 1972'de yazı işleri sekreteri olmuştur. Dr. Sinan Sait 21 Şubat 1973 yılına kadar bu görevini sürdürmüştür. Gazetenin çıkışından bu güne kadar Abdullatif Benderoğlu hem genel yönetmen, hem de gazetenin baş sorumlusu olmuştur. Yurt gazetesi 345. sayıya kadar sekiz sayfalı ve normal gazete şeklini korumuştur. Bu sayıdan sonra, hacmi yarım gazete olmuştur. Yurt gazetesinin sayfalarında siyasi, tarihi, içtimai, ilmi, iktisadi, fenni, spor ve folklor içerikli yazılara rastlanır.

Yurt gazetesinde Abdullatif Benderoğlu, Hayrulla Kazım, Nevzat AbdulKerim, İbrahim Dakuklu, Fazıl Bayatoğlu, Abdul Hüseyin Farıs, Kasım Sarıkahya, Felek oğlu, Rıza Çolakoğlu, Remzi Çavuş, Haşim Reşat Aksu, Talip Semin Dakuklu, Abdulhalık Beyatlı, Muhammet Hurşit Dakuklu, Adnan Sarıkahya, Hamze Hamamcıoğlu'nun yazılarına rastlandı. Yurt gazetesinin 19 Ekim 1979 tarihinde 475. sayısı yayınlanmıştır. Şu ana kadar yayınlanmakta olan Yurt gazetesinin 1290'ncı sayısı 15 Mayıs 2002 tarihinde

yayınlanmıştır. 33 yıl boyunca Irak devleti ve baas iktidarı güdümünde olan bu gazete, Türkmen toplumunu tarihini medeniyeti yurtiçi ve yurt dışında özellikle de Türkiye ve Azerbaycan'da tanıtmıştır. 9 Nisan 2003 tarihinde Irak yönetimi ve Baas partisi iktidarı ABD tarafından devrilince Irak enformasyon bakanlığı ile birlikte Irak'ta devlet tarafından yayınlanan bütün gazeteler gibi yayınına son verilmiştir. Son sayısı 15 Mart 2003 yayınlanmıştır.

Kardeşlik Dergisi

1961 yılında Bağdat şehrinde yayınlanan bir dergidir. İlk sayısı 1961 yılının Mayıs ayında yayınlanmıştır. Derginin sorumlusu ve başyazarı avukat Muhammet Hac İzzet, yazı sekreteri Habib Hüzmüzlü'dür. Derginin 3. yılından itibaren sorumlu başyazarı Abdulkadir Süleyman olmuş ve tekrar Muhammet Hac İzzet olmuştur. Derginin 16.yılında 19. sayısında sorumlu başyazarı Celal Taha Abdülkadir, yazı sekreteri Dr. Fazıl Mrhdi Beyat, yazı hayati Hilmi Osman Muhammet, Halil Ahmet El- Hüseyin'i Adnan Sadullah olmuştur. Derginin 18.yılında hacmi kitap sokulmuştur. Kardeşlik dergisi Türkmence-Arapça yayınlanmıştır. 2003 yılına kadar yayını kesintili de olsa yayınlanan bu dergi Türkmen Kardaşlık Ocağı'nın yayın organı olarak Saddam sonrası da devam etti 2007 yılında derginin ilk yayını üzerinde 46 yıl geçmesi münasebetini kutlandı. Derginin son sayısı Ekim 2007 tarihinde Bağdat'ta yayınlandı.

Birlik Sesi Dergisi

1971 yılında Bağdat'ta yayınlanan bir dergidir. Türkmen edebiyatçılar bilgi tarafından yayınlanan aylık edebiyat ve kültür dergisidir. İmtiyaz sahibi, başyazarı Adil Fuat, yazı işleri sekreteri Abdüllatif Benderoğludur. Arapça, Türkmence bazı sayıları 48, bir kısmında 56 sayfadır. Derginin basımı çoğu El-Tazamın bir kısmı El-Dar-El-Arbbiye matbaasında basılmıştır. Bu dergi de 9 Nisan 2003'ten sonra Saddam ve baas partisi iktidarıyla tarih oldu.

Irak Gazetesi

1963 yılında 1 Mayıs'ta yayınlanan Irak dergisinin başlığından yazılıdır. 40 sayfadan meydana gelmiş, yalnız bir sayısı yayınlanmıştır. 14-Ramazandan sonra bu dergi devletin ilk bildirisini kapsamış ve kurulan ilk bakanlar kurulu üyelerinin fotoğraf ve biyografilerini derç etmiş. Irak dergisi yalnız Türkmençe Bağdat'ta çıkmıştır.

Irak Gazetesi

1966 yılında Bağdat şehrinde yayınlanan bir gazetedir. İmtiyaz sahibi ve tahrir müdürü Şakır Sabır Zabit, idare müdürü ve başyazarı Hak İsmail Beyatlı'dır. Gazetenin 42. sayısında Hasan Hüseyin El-Yas başyazarı olmuştur. İlk sayısı 21 Mayıs 1996 tarihinde yayınlanmıştır. Son sayısı 21 Ekim 1967 tarihinde yayınlanmıştır. Gazete 66 sayıdan sonra kapanmıştır. Türkçe-Arapça bir kısmı 8 ve bir kısmı 4 sayfalı yayınlanmıştır.

El-Mürebbi Dergisi

1972 yılında Kerkük'te yayınlanan bir dergidir. İmtiyaz sahibi öğretmenler sendikası Kerkük kolu. İlk sayısı 1972 yılının 27 Aralığında yayınlanmıştır. Türkçe ve Arapça olmak üzere iki dilde yayınlanmıştır. Bu derginin bir kısmı 13, bir kısmı da 15 ve 18 sayfadan oluşmuştur. Türkçe bölümünü 7.-8. sayı son sayı olarak çıkmıştır. 1975 yılının 2 Mayıs'ta neşir olunmuştur. El-Mürebbi dergisinde İzzetin Abdi Bayatlı, Muhammet Hurşit Kasap oğlu, Muhammet Hurşit Dakuklu, Şevket Kemal, Şekibe Vendavi yazılarına rastlarız.

Yeni Irak Dergisi

1 Temmuz 1961 yılında ilk sayısı Bağdat şehrinde yayınlanmıştır. Son sayısı 1962 yılının Ekiminde yayınlanmıştır. 1 yıl 4 ay devam etmiştir. 16 sayıdan sonra kapanmıştır. İmtiyaz sahibi Uzman Erşat denilen Tanıtma Bakanlığı başyazarı Uzman Tanıtma Bakanlığında Tercüman olan İbrahim Dakuklu'dur. 32 sayfadan meydana gelmiştir. Yalnız Türkmençe çıkmıştır

Re'yül'l-Ahali Gazetesi

Bu gazetenin başlevhasında "Günlük Siyasi Arapça-Kürtçe gazete" anlamlı ibare yazılmakla birlikte 6 Eylül 1959 tarihinde yayımlanan ilk sayısı sadece Arapça olarak çıkmıştır. Öbür sayıları da haftalık olarak dört sayfa halinde Kerkük Belediye Matbaası'nda basılmaktaydı. Bir ara Kerkük dışında Salahaddin Matbaası'yla da basılmıştır. İmtiyaz sahibi Sıddık Bülukini, başyazarı ise Av. Mehmed Merdan Kalemci idi. İlk sayısında yayımlanan "Ehdafüna" yani amacımız başlıklı başyazıda: "Abdülkerim Kasım'ın direktifleri ışığında demokrasiye hizmet (!) ve muhlis vatandaşları birleştirmek (!), sömürgeci ve kuyruklarının (yani uydularının) bölücülük yapmalarını önlemek(!)..." gibi o günkü kalıplaşmış sahte sözlerle gerçek demokrasiye bağlı milletperver vatandaş kitlesine saldırmak gayesi tasarlanıyordu. Nitekim gazetenin kin kokan nefret dolu kışkırtıcı yazıları, toplumlar arasında, birbirine kötülük etmeye kadar varan anlaşmazlık ve uyuşmazlık yaratmaya yönelmişti. İmtiyaz sahibi tarafından tutulan ve sürdürülen bu ayrımcı yolu tehlikeli gören sorumlu müdür Kalemci, görevinden ayrılarak yerine Süleymaniyeli Av. Sıddık Abdullah Muhtar atanmıştı. Bunun da kısa bir süre sonra yüklediği ağır sorumluluğu bırakması üzerine yerine Kifri emekli kaymakam Av. Nazım VAndavi geçmiştir. Bir müddet de Süleymaniyeli Av. Mahmut Tefvik'in sorumluluğuna katlandığı gazetenin sahibi Sıddık Ali Bülukini meçhul kişiler tarafından vurularak öldürülmesi üzerine gazete 8 Şubat 1963 tarihinde resmi bir şekilde durdurulmuştur.

Hawkari Gazetesi

Haftalık genel kültür gazetesi olarak 1970 yılında Bağdat'ta yayınlandı. İlk sayısı Cuma, 9 Ocak 1970'te yayınlanan *Hawkari* o dönemde Kürtlerin önemli bir gazetesi idi. 2003 yılına kadar yayını devam eden Hawkari baas partisi iktidarıyla yayını son buldu.

Birayeti Gazetesi

6 Mayıs 1967 yılında Bağdat'ta yayınlanan Birayeti gazetesi günlük siyasi gazete olarak Arapça ve Kürtçe yayınlandı. İmtiyaz sahibi ve yazı işleri müdürü Salih El-Yusufi idi. Yayın kurulu ise, Habib Muhammet Caf, Abdullah Sait, Necip Kaban, Muhammet Sait Caf, Refik Çalak, Muhammet Molla Kerim, Muhammet Emin Osman ve Dr. İzzettin Mustafa Resul.

El-Rebi Dergisi

Nahide İbrahim'in te'lifi olan Keşşaf-ul-Ceraid ve ve'l-Mecellat El-Irakiyye, 1976 Bağdat ünvanlı kitapta (s.252) anlatıldığına göre içtimai ve kültürel aylık bir dergi olan Er-Rebi'in sahibi Danyal Davud Bünyamin, başyazarı da Timur Sahipkıran idi. 14 Eylül 1960 tarihinde imtiyaz hakkı alınan bu derginin 6 Ağustos 1961 tarihinde durdurulduğu ve bu yüzden imtiyazsının lağv edildiği aynı kaynakta belirtilmektedir. Aslında 1960 yılında bir ara Kerkük'te avukatlık yapan Süleymaniyeli Timur Sahibkıran'ın, arkadaşı ile birlikte aşırı sol görüşü yansıtacak bir dergi imtiyazını aldıklarını o vakit duymuş, ancak bunun yayıma geçip geçmediğini öğrenemedik.

En-Nahza Gazetesi

İmtiyaz hakkı siyasi ve günlük olan, ancak haftada bir defa yayımlanabilen Arapça En-Nahza gazetesinin sahibi Abdülaziz Et-talibi, sorumlu başyazarı ise, 1958'den beri Kerkük'te Avukatlık yapan Musullu Mehmed Sıddık En-Nakkaş idi. İlk sayısı 12 Mart 1963 tarihinde yayımlanan En-Nahza, büyük boyda dört sayfalık bir gazete olup Bağdat'ta (Et-Telgraf) Matbaası'nda basılmakta idi. Nüshası onbeş filise satılan gazetenin abone bedeli, Irak için beş dinar, dış ülkeler için altı dinardı. Yerli toplumu ve sağ görüşü savunan bu gazete devamlı olarak komünistler aleyhine yayım yapıyordu. 28 Mart 1963 tarihli üçüncü sayısı çıktıktan sonra sahibi tarafından Süleymaniye'ye götürülerek orada Av. Sıddık Abdullah Muhtar'ın sorumluluğunda bir süre yayım yaptıktan sonra kapanmıştır.

El-Arîn Dergisi

Askeri, kültürel, Arapça resimli aylık bir dergi olan El-Arîn-Arslan ini demektir. Temmuz 1960 tarihli yedinci sayısında belirtildiğine göre, Irak Genelkurmay Başkanlığı'nın 12.11.1959 tarihli muvafakatiyle Kerkük'te ikinci fırka kumandanlığı tarafından çıkarılmıştır. Askerlikle ilgili maddeleri subaylarca hazırlanan derginin yazı işleri sekreteri Üsteğmen Namık Bayraktar'dı. İlk sayısı 1.12.1959 tarihinde yayımlanan bu dergiyi, 1961 yılında 14 Temmuz 1958 devriminin anısına ayrılan on birinci özel sayısına değin izlemiştir. Daha sonra başkaca sayılarının çıktığına ihtimal vermiyoruz. Derginin bütün sayıları resimli olarak Kerkük'te Belediye Matbaası'nda basılmıştır. Kapak yaprakları parlak kâğıtla renkli biçimde çıkmakta idi.

El-Amil-ül-İştiraki Gazetesi

Sosyalist İşçi anlamına gelen El-Amil-ül-İştiraki, Arapça haftalık bir gazete olup sahibi Receb Tulfah El-Cümeyle, sorumlu başyazarı Dr. Halil El-Abbas idi. İdaresi Kerkük'te halk çalışmaları milli teşkilatında (El-Munazzamant-ül-Vatanniyyet-il-amel-iş-şa'bi) idi. Biricik sayısı 6.7.1963 tarihinde yayımlanan bu gazete, 12 sayfa halinde Kerkük Belediye Matbaası'nda basılmıştır.

El-Amil Dergisi

İşçi sendikaları birliği Kerkük kolu (El-İttihad-ül-Mahalli li-Nakabat-ül-Ummal Fer' Kerkük) tarafından neşre yani yayın vasfıyla çıkarılan el-amil'in yazı işleri müdürlüğünde Abdülemir Hıdayir ve yazı kurulunda İbrahim Hüseyin bulunuyordu. İlk sayısı 4.12.1969 tarihinde yayımlanmıştır. Muntazam zamanlarda çıkmayan bu yayının 1.3.1970 tarihli 6. sayısı galiba son sayısıdır. Bütün sayıları Kerkük Belediye Matbaası'nda basılmıştır.

Kerkük-El-Yevm Dergisi

Kerkük belediye dairesi'nde Licnet-ül Tev'iy adıyla kurulan yedi kişilik bir memur hey'etinin başlıca görevleri arasında Belediye'nin faaliyetini yansıtan devri neşre (aralıklı yayın) çıkarılması görevi de bulunmaktaydı. Belediye bakanlığı'nın 25.4.1968 tarihli yazısına dayanılarak kurulan bu heyet tarafından çıkarılan Kerkük El-Yevm'in Bugünkü Kerkük demektir. İlk sayısı 1968 yılında (galiba Haziran ayında) yayımlanmıştır. Sadece beş sayısı çıkan bu yayın organının son sayısı Temmuz 1972 tarihini taşımaktadır. Dergi biçiminde Arapça olarak yayımlanan (Kerkük El-Yevm)'de belediyenin çalışma faaliyetini gösteren tanıtıcı yazılar yanında başkaca genel konular da yer almaktaydı. Bu yayının ilk üç sayısı bin, son iki sayısı da beş yüz nüsha olarak Belediye Matbaası'nda basılmıştır.

Seda Kerkük El-Riyazî Dergisi

İmtiyaz hakkı alınmadan kalın bir dergi biçiminde çıkarılan ve sadece yerli spor faaliyetleriyle ilgili olan, bol resimlerle dolu bu Arapça yayının ilk üç sayısı 1967 yılında, dördüncü sayısı da 1968’de yayımlanmıştır. Bunlardan birinci sayı 1967 yılının galiba Şubat’ında çıkmıştır. 1, 2, 4.sayıları Kerkük’te Şimal, 3.sayısı ise Cumhuriyet Matbaası’nda basılmıştır. Sayfa sayısı 66–90 arasında değişen bu yayın İsmail Serttürkmen ve Mehmed Hüseyin Dağıstani tarafından çıkarılmakta idi.

Enba El-Riyaza – El-Şebab Dergisi

Nebil Tabakçılı ve Ahmet Mehmet Kerküklü tarafından 20.11.1967 tarihinde ilk sayısı yayımlanan bu Arapça yayın, küçük bir gazete biçiminde dört sayfa halinde Şimal Matbaası’nda basılmıştır. Bu yayının başkaca sayılarını görmedik. Çıktığına da ihtimal vermiyoruz.

Sada-El-Cumhuriyye Dergisi

Kerkük’te Vatan (Kızlar) Mektebi’nin 1959 Mayıs’ında ronyo teksir aletiyle çıkardığı bu yayının sadece bir sayısı yayımlanmıştır.

Et-Tali’a Dergisi

Baş levhasında “Edebi, Kültürel Öğrenci Dergisi” anlamlı bir ifade bulunan bu Arapça yayını Kerkük’te Daru’l-Muallimin –El-İbtidaiyye öğrencileri çıkarmıştır.

Savt-Ut-Talebe- Öğrenci Sesi- Dengi Kutabyan Dergisi

“Irak Umum Öğrenci Birliği Kolu”nun Arapça-Türkmence-Kürtçe olarak çıkardığı bu yayının biricik sayısı 13.8.1959 tarihinde Şimal Matbaası’yla basılmıştır. Gazete biçiminde sekiz sayfa olarak yayımlanan bu öğrenci yayınına ilanlarında gazete adı veriliyordu. Nüshası 16 filise satılan Öğrenci Sesi’nin Türkmence bölümü çok bozuk bir dille yazılmıştır.

El-Neşat El-Fenni Dergisi

Kerkük Maarif Müdürlüğü’ne bağlı olan bu yayının heyetinde Ressam Öğretmen Mahmud Ubeydi (Beşirli) ve arkadaşları bulunmaktaydı. Adından da anlaşıldığı gibi sanat faaliyetleriyle ilgilenen bu Arapça okul yayını dergi biçiminde çıkıyordu. İlk sayısı 1963 yılında, ikinci son sayısı da 1963-1964’de Kerkük’te Şimal Matbaası’nda basılmıştır.

El-Mürebbi Dergisi

Irak öğretmenler sendikası Kerkük kolu’nun Arapça-Türkmence olarak çıkardığı bu yayının ilk sayısı 27.12.1972 tarihinde yayımlanmıştır. 16.1.1974 tarihinde yayımlanan beşinci sayısı birinci yılını dolduran El-Mürebbi 13–18 yapraklı ve 32x21 cm. çapında olup ronyo teksir (çoğaltma) aletiyle basılmakta idi. Bir kısım yerli öğrencilerin yazılarıyla süslü olan bu yayının son sayısının ne zaman çıktığını izleyemedik. Kulaktan dolma olarak onuncu sayıdan sonra durduğunu duyduğumuz en uzun süre yayım yapan bir yayın organı olmuştur.

Bu tarihten sonra, on yılı aşkın bir zaman içerisinde Kerkük’te ne bir yayın ve nede bir dergi veya gazete yayımlanmamıştır. Ancak kitabımızın bu satırlarını yazarken 1985 yılının Mart ayı başında üç gün süreyle Kerkük’te düzenlenen festival dolayısıyla şenlik haberlerinin yansıtmak üzere Mihrecan Et-Temim adında Arapça günlük bir gazete yayımlanmıştır. Bunu Kerkük

Tanıtma ve Kültür Merkezi'nde kurulan bir heyet çıkarmış, başyazarlığını Muhsin Duvaze Ali üstlenmiştir. Resimlerle süslü olarak dört sayfa halinde Belediye Matbaası'yla basılan bu gazetenin festival günleri boyunca üst üste dört sayısı çıkmıştır. İlk sayısı 28 Şubat 1985 (8 Cemaziyülâhır 1405) Perşembe gününde çıkan gazetenin dördüncü son sayısı 3 Mart 1985 (11 Cemaziyülâhır 1405) Pazar gününde yayımlanmıştır. Şenlik haberlerinden başka, yerli sanat haberlerini de içeren yazılarla dolu olarak çıkan Mîhrecan Et-Temim gazetesi, halka bedava olarak dağıtılıyordu.

Yukarıdaki gazetelerin dışında Cumhuriyet ve Baas paretisi döneminde Irak iktidarının tekelinde birçok gazete ve dergi de çıkarılmıştır. Sawra, Cumhuriye, Kadisiye, Elifba, Irak, Baas El-Riyazi gibi gazete ve dergiler işgal sonrası kapatılmıştır.

Cumhuriyet döneminde Irak'ta Arapça, Kürtçe, Türkçe, Süryanice ve yabancı dillerde yayınlanan gazete ve dergileri için bkz: Zahide İbrahim, *Delil El-Ceraid ve El-Mucellat El-Irakiyye*- "Irak Gazete ve dergileri kılavuzu", 2. Baskı Bağdat 1982; Abdurrazzak *El-Hasani, Tarihül Sahada El-Irakiyye*- "Irak Basın Tarihi", Bağdat 1936; Ata Terzibaşı, *Kerkük'te Matbuat Tarihi*, Kerkük 2001, 1.ve 2.cilt; *Delil El-Devriyat El-Haliciyye*- "Arap Süreli Yayınlar Rehberi", Körfez Ülkeleri İletişim Merkezi Yayınları, Birinci Baskı, Kuveyt 1988; Mustafa El-Salih, *"Irak'ta Basın tarihi"*, www.iraqpress.info/ 2007; Salahattin Sakı Veli, Mehmet Hurşit Dakuklu, Irak'ta Basın Tarihi, Kültür Bakanlığı Yayınları, Bağdat 1981; Jamal Khaznadar, *Kurdish Journalism Guide*, Enformasyon Bakanlığı yayınları, Bağdat 1973; Cebbar Cebari, *Tarih El-Sahafa El-Kurdiyye*- "Kürt Basın Tarihi", Enformasyon Bakanlığı Yayınları, Umma Matbaası, Bağdat 1975; Şakır Sabır Zabit, Kerkük'te İçtimai Hayat, Zaman Basımevi, Bağdat 1964, s. 141-146; Nefi Demirci, *Dünden Bugüne Kerkük*, 1990 İstanbul; Mahir Nakip, *Kerkük'ün Kimliği*, Bilgi Yayınları, Ankara Ocak 2007, s. 334-345

4. K. Irak “Güvenlik Bölgesi”nde Kitle İletişimi (1991–2003)

1980–1988 yılları arasında Irak-İran savaşı yaşanırken Irak’ın Kuveyt’i işgal etmesi bir çılgınlık olarak dünya kamuoyunu tarafından yorumlanmıştır. 1991’de 1. Körfez savaşı başlarken Irak’ın Kuzeyinde (Dohok, Erbil ve Süleymaniye)’yi içine alan bölge’ye ABD, İngiltere ve BM tarafından “güvenlik bölgesi” adı verildi. 1991 yılından itibaren, yani Irak’ın; Kuveyt’i işgaliyle başlayan süreçte Irak’ta süreli yayınlara (gazete ve dergilere) büyük ölçüde kısıtlama getirilmiştir. Irak yönetimi ve iktidarı ışığında yayınlanan birçok gazete ve derginin yayını durduruldu. İngilizce, Arapça, Kürtçe ve Türkmençe yayınları da bu uygulamadan nasibini aldı.

Arap alfabe’sinde Türkçe olarak Bağdat’ta yayınlanan Yurt gazetesi de yayını durdurulan gazetelerin arasındaydı. Ayrıca, Kardeşlik ve Birlik Sesi dergilerinin yayınına son verildi. Aynı zamanda BM tarafından Irak’a uygulanan ambargo bir başka vahameti getirmiştir. Yani ambargo, siyasi engellemelerin yanı sıra teknoloji transferi ve finans yönünden de daha çok bir yerde arkasız Türk unsurları etkilemiş, bunun yanı sıra bu yayınların çıkmaması Türkmen toplum içerisinde büyük bir boşluk yarattı. Bu durumdan, Irak Türkmen toplumu diğer topluluklardan daha fazla etkilendiler. Çünkü artık ana dillerinde ne görsel ne de yazılı yayın kalmayacaktır endişesine kapıldılar. Ortaya çıkan durum, Türkmen aydınlarınca kaygıyla karşılanmış, bir yerde gelişmeler Irak’ta Türkmen varlığını tehdit süreci olarak algılandı.

Bir süre sonra, Türkmen kültürünü korumaya çalışanların gayretleriyle, Yurt gazetesinin, ayda bir, daha sonra 15 günde bir tekrar yayına başlamasıyla, başta fikir ve sanat adamları olmak üzere halk durumdan cesaretlenerek yeni kitap ve ürünler yazmaya, yayınları takibe başladılar. Bir takım Türkmen yazarları şiir kitapları hazırlayarak, Türkmen Kültür Müdürlüğüne takdim ettiler. Ancak Irak’a uygulanan ambargo nedeniyle bu güne kadar birçoğu Yurt gazetesi gibi Saddam rejimiyle birlikte yok oldu...

Kardaşlık dergisi kısıtlamalar dolayısıyla aşağı yukarı yılda bir sayı olmak üzere 12 yıl boyunca 12 sayısı basıldı. Birlik Sesi dergisi, 33 yıl boyunca toplam 54. sayısı yayımlandıktan sonra yeni bir isim ve yeni bir kadroyla Türkmen Yazarı dergisi ile yoluna devam etti. Türkmen Yazarının ilk sayısı Haziran 2002’de Arap alfabesiyle yine iki dilden Türkçe ve Arapça üç ayda bir, yine Bağdat’ta, Saddam yönetiminin kontrolünde yayınlandı. Saddam döneminde iki sayısı yayınlanan Türkmen yazarı Irak’ın diğer yayınları gibi gündemden silindi.

1991–2003 tarihlerinde Irak’ın Kuzeyinde Başta Kürt guruplar olmak üzere muhalif Araplar, Türkmenler ve Süryaniler her gurup kendi dilinde kültürünü, sanatını edebiyatını, medeniyetini ve siyasi parti görüşlerini yazılı ve görsel basın yoluyla önce Irak halkına daha sonra komşu ülkelere ve dünya kamuoyuna duyurmaya ve tanıtmaya çalıştılar. Her ne kadar başarılı olduysalar da ancak büyük çapta kitle iletişim teknolojisinin de gelişmesiyle birlikte büyük mesafeler kat ettikleri bir gerçektir.

Kürt guruplar, Komşu ülkelerden de desteğiyle görsel basında bir ilke imza attı. Kürdistan TV’ kanalını kurarak uydu üzerinden yayına başladı. Ayrıca işitsel yayınlara da önem verildi. Irak’ın kuzeyini kapsayacak bir şekilde radyo istasyonları kuruldu. Yazılı basın alanında da 20 civarında Kürtçe *gazete, dergi* yayın yapmaya başladı. İnternet teknolojisinden de yararlanan bölge bütün siyasi guruplar tarafından önemsenmiştir. Her siyasi parti kendine has bir web sitesi kurdu. Yurt dışındaki lobi çalışmalarına hız vererek, komşu ülkeler ve Avrupa’dan da büyük çapta yararlandılar.⁽⁷⁾

⁷⁾ Şemsettin Küzeci, a.g.e., s.19-32

Muhafif Araplar ve Süryaniler da Kürtler gibi Erbil, Dohok ve Süleymaniye’de Siyasi partilerinin yayın organları olarak Arapça *gazete ve dergiler* yayınlamaya başladılar. Türkmen Kültürü, Kerkük ve Bağdat’ta büyük sıkıntıları yaşarken, Kuzey’de kısmi bir rahatlığın sonucu, yeni bir dönemin başladığını gördüler. Sözde ”Güvenlik Bölgesi (!)”, çizilen yerlerde 300 binden fazla Irak Türkü yeni bir gayreti başlatmışlardır.

1991 yılında Erbil’de faaliyete başlayan Irak Milli Türkmen Partisi, Irak Türkmenlerin kültürel haklarının yanı sıra Türk unsurun siyasi haklarına kavuşması, Irak bütünlüğü içerisinde Türk/Türkmen varlığının siyasi haklarının, yani temsilinin ülke ve ülke dışı, uluslar arası unsurlar tarafından inkâr edilmemesi yönünde çalışmaları hızlandırmıştır. Irak Türklüğü üç milyonun üzerinde bir nüfusa binlerce yıldır vatani olarak bulunduğu topraklarda asgari insan haklarına kavuşmak, Araplardan sonra, Kürtlere yakın bir nüfusa, işlenmiş bir kültüre sahipken hep inkâr ve kitlesel katliamlara uğramıştır. Bu dehşet bir takım insanlık şampiyonluğu yapan devletlerin gözü önünde (bezen de alttan teşvik edilmeler sonucu) yaşanmıştır. Bu amaca yönelik çıkarılan bir de siyasi gazete olmuştur: *Doğuş*; adı geçen gazete doğal olarak Arapça alfabe ile Türkçe ve Arapça yayın yapmıştır. Bu durumun olumlu ve olumsuz yanları ortadadır.

İhsan Doğramacı’nın katkılarıyla Irak’ın kuzeyinde Türkçe eğitim gören ilk Türkmen Okulu da yine Doğuş adında açılmıştır. Türkmenler bölge imkânlarını çok iyi değerlendirerek TERT isminde bir yerel televizyon kanalıyla FM radyo istasyonu kurdular. Buradan seslerini bölgeye ve bütün Irak’a duyurmaya çalıştılar.

1995 yılında Irak Türkmen siyasi kuruluşları; Irak Türkmen Cephesi şemsiyesi altında güçlerini birleştirerek ve Türkmen kimliğini, kültürünü yaşatmak üzere birçok çalışmanın başlamasıyla birlikte; haftada iki kez yayınlanan Türkmeneli Gazetesi, günde 13 saat yayın yapan Türkmeneli Radyosu ve günde 8 saat yayın yapan Türkmeneli Televizyonu yayına

başlamasıyla, Türkmen kültürünün yeni bir döneme girdiğinin startını vermiş oldu. Irak Türkmen Cephesi'nin devreye soktuğu enformasyon dairesi çok önemli bir görev üstlenmişti: Türkmeneli bölgesi olarak adlandırılan Erbil ve çevresi dışındaki Türkçe konuşan milyonlara ulaşmak amacıyla bazı TV ve Radyo istasyonlarını hayata geçirmişti. Erbil'de Türkmeneli TV. Radyo ve Gazetesi, Süleymaniye'de Yeni Kuşak radyosu ve TV ve Kifri'de Türkmeneli radyosu.

Ayrıca, ITC' ye bağlı enformasyon dairesi ile eğitim ve kültür dairesi bünyesindeki kurulan Türkmen kültür ve eğitim müdürlüğü ile birlikler müdürlüğü, tarafından iki dilde Türkçe ve Arapça olmak üzere *Doğuş, Türkmeneli, Türkmen, Bağımsız, Türkmeneli Spor, Kardeşlik* gazeteleri, *Gökbörü, Yeni Kuşak, Birlik Yolu, Doğru Düşünce, Çiçek, Çocuk, Türkmeneli* dergileri ve *Sanat Dünyası, Biz Kadınlar*, Fuzuli bültenleri ve çok sayıda sesli ve görüntülü CD'ler de yayınlanmıştır.

Türkmeneli Gazetesi

1994'de İlk sayısı Irak'ın kuzeyinde bulunan Erbil şehrinde yayınlandı. Irak Türkmen Cephesi yayın organıdır. Ancak o dönemde Barzani yönetimi ITC'yi muhatap alamayarak gazetenin bir kişi üzerine olmasını istedi. Dolayısıyla gazetenin imtiyaz sahibi Dilşat Terzi, genel yayın yönetmeni Ümit Bennaoglu bu görevi üstlendiler. Sekiz sayfadan oluşan gazete, Arapça ve Türkçe, haftada iki defa çıkarılmaktadır Orta boy Mavi ve Siyasi ağırlıklı bir gazetedir. Gazete Türkiye'de resmi bir şekilde kabul gördü.. Ayrıca, bu gazete içerik konusunda her ne kadar zengin olmasa da o dönemde Irak Türklerinin sesini başta ABD olmak üzere Avrupa, Kanada ve Türkiye'nin birçok yerine gazetenin dağılmasıyla duyurulurdu. 2003'ten sonra Irak Türkmen Cephesi başkanlığı Erbil'den Kerkük'e taşındıktan sonra gazete de Kerkük'te yayınlanmaya başladı. Kısa bir süre çok zor şartlar altında yayınlandıysa da şimdi düzenli bir şekilde haftada iki defa Kerkük'te

yayınlanıyor. Gazetenin başyazarlığını Necat Kevser, genel yayın müdürü Hasan Kevser ve yayın sekreterliğini Aydın Kerkük yapmaktadır.

Türkmeneli Dergisi

ITC enformasyon dairesi tarafından üç ayda bir Türkçe olarak çıkarılan siyasi ve kültürel konuları kapsayan bir dergidir.

Türkmeneli Spor Gazetesi

Türkmeneli Gazetesiyle ek olara çıkarılan aylık bir spor gazetesidir. Türkçe ve Arapça yayınlanmaktadır.

Türkmen Gazetesi

ITC çatısı altında faaliyet gösteren Türkmeneli Partisi'nin yayın organıdır. Siyasi konulara önem veren gazete, Arapça ve Türkçe yayınlanan aylık bir gazetedir.

Bağımsız Gazetesi

Türkmen Bağımsızlar Hareketi'nin yayın organıdır. Enformasyon ve Kültür Bürosu tarafından sekiz sayfadan oluşan, Arapça ve Türkçe yayınlanan aylık bir gazetedir.

Doğuş Gazetesi

Irak Milli Türkmen Partisi 'nin yayın organıdır. Sekiz sayfadan oluşan gazete, aylık, Arapça ve Türkçe yayınlanmaktadır.

Kardeşlik Gazetesi

Türkmen Kardeşlik Ocağı tarafından Türkçe ve Arapça olarak çıkarılan aylık bir gazetedir.

Gökbörü Dergisi

ITC Eğitim ve Kültür Dairesi tarafından çıkarılmaktadır. Kültür ve Sanat ağırlıklı Arapça, Türkçe ve İngilizce çıkarılan aylık bir dergidir.

Yeni Kuşak Dergisi

ITC Talebe Birliği tarafından çıkarılan aylık bir dergidir. Öğrencilerin faaliyetlerini kapsayan bu dergi kültür ve diğer konulara da önem vermektedir.

Fuzuli Dergisi

Türkmen Talebe Birliğinin Üniversite kolu tarafından çıkarılan aylık bir bültendir. Türkçe ve Arapça yayınlanmaktadır.

Birlik Yolu Dergisi

ITC Eğitim ve Kültür Dairesi Birlikler Müdürlüğü tarafından aylık çıkarılan bir dergidir.

Doğru Düşünce Dergisi

ITC Gençler Birliği tarafından çıkarılan aylık bir dergidir. Gençlik hareketini ve konularını gündeme getiren bir yayın organıdır.

Çiçek Dergisi

ITC Kültür Müdürlüğü tarafından hazırlanarak, Gökbörü dergisine ek olarak ve çocuklara yönelik çıkarılan aylık bir dergidir.

Sanat Dünyası Bülteni

ITC Kültür Müdürlüğü tarafından ve sanat dünyasını anlatan aylık bir bültendir.

Biz Kadınlar Bülteni

ITC Kültür Müdürlüğü tarafından Erbil şehrinde ve Gökbörü dergisi eki olarak çıkarılan, kadınlara yönelik bir bültendir. Türkçe ve Arapça yayınlanmaktadır.

ITC' ye bağlı eğitim ve kültür dairesi bünyesindeki bazı birlikler kuruldu onlardan: Türkmeneli Talebe Birliği, Kadınlar, Gençler, Esnaflar, Tüccarlar, Memurlar, Özürlüler, Meslekler, Öğretmenler, Veliler, Göçmenler, Sanatçılar, Edebiyatçılar ve Yazarlar, Şehit Aileleri birlikleri aracılığıyla Türkmen kültürü ve sanatı, ileri derecede gelişti ve diğer kültürel etkinlikleri ile birlikte bir bütün olarak Türkmen kimliğine yapılan gizli açık saldırılara karşı direndi.. Öte yandan, Türkmen Milli Kütüphanesi, Kültür Merkezi, Türkmen evi ve diğer kültürel ve sosyal kuruluşların tesisi, Türkmenlerin kültür ve sanatlarını yaşatıp geliştirmede başardıkları işler arasında sayılabilir.

24 Ocak 1970 tarihinde Irak Yönetimi tarafından 79 no'lu kararla, Türkmenlere verilen ve daha sonra gasp edilen eğitim ve kültür hakları gereği, yeniden açılan Türkmen okullarının açılmasına çok önem veren ITC; oluşturduğu Eğitim ve Kültür dairesi sayesinde, Türkmeneli bölgesinde bir takım okulların Türkiye Türkçesinde eğitim vermesi Türkmen İletişimi açısından ivme kazanmıştır. Toplam 22 okuldan beş'i Ana okul, 12 İlkokul ve

beş'i lise okulu Türkmen eğitime büyük katkı sağlamıştır. Bu kuruluşlarının Erbil'de açılmış olması, garip bir tecellidir; bu bölgede yaşayan Kerkük ve civar kasabalardan zorla göç ettirilen Türkmenlere yeni bir güven duygusu kazandırmış, daha önce yapılan kötülüklerden iyi sonuçlar çıkmağa başlamıştır.

Adı ve sayısı belirtilen eğitim kuruluşlarının etkinliklere başlaması, yani Türkmenlerin kendi dillerinde eğitim görmeleri, Radyo ve televizyonların dil, sosyal ve kültürel anlamda verilen hizmetler, bir kısım yetersizliklere karşın, elbette, bu toplumun kaderini ve geleceğinin ileriye doğru gitmesinin sinyali idi. Çünkü 1970'de Irak'ta açılan Türkmen okulları ancak bir yıl devam ettirilmiş, daha sonra çeşitli siyasi oyunlarla kapatılmış ve Türkmenler, yine eskisi gibi(kendi Ana dillerinde değil, Arapça olarak eğitimlerini sürdürmek zorunda bırakılmışlardır. Dolayısıyla, yakın zamana dek, ülkenin tamamında Arapça dil ve eğitime mecbur bırakılmışlardır.

Irak'ın Kuzeyinde yaşayan Türkmen aydınları ITC'ye bağlı Kültür Müdürlüğü tarafından Türkçe olarak çeşitli alanda bir takım kitapların basılmasını sağladı. Erbil'de yayınlanan Kitaplar:

1. Sanan Ahmet Ağa, *Türkmen Asaleti*, 1997
2. Şemsettin Veli Erbilli, *Erbil'den Hoyratlar*, 1998.
3. Sanan Ahmet Ağa, *Erbil Erbilli*, 1999.
4. Hüsam Hasret, *Bir Ayın Şiirleri*, 1999
5. Ata Terzibaşı, *Arzu Kamber Matalı*, 1999 Yeni Baskı
6. Ata Terzibaşı, *Kerkük Hoyratları*, 1999 Yeni Baskı
7. Mehmet Abdullah, *Erbil'deki Mezar ve Yatırlar*, 2000
8. Mehmet Abdullah, *Sanat Albümü*, 2000
9. Şemsettin Veli Erbilli, *Erbil'den Hoyratlar*, 2000
10. Yaşar Çakmakçı, *Türkmen Milli Marşlarımız*, 2000
11. Nurettin Saatçi, *Acı Hayat*, 2000
12. Cemal Abdullah Sait, *Kerkük Rehberi*, 2001

13. Cemal Şan, *Irak Türkmenlerinden Söz Ediyorum*, 2001
14. Gülser Kerküklü, *Kerkük Özlemi*, 2002
15. Ferhan Coşkun, *Merhaba Dostum*, 2002
16. Ömer Akbaş, *Gevlimde Hoyrat Ağlar*, 2002
17. Taife Rüstem, *Türkmen Çocuk Şarkıları*, 2002
18. Abdülkadir Hacıoğlu, *Memleketimden Hikâyeler*, 2002
19. Sanan Ahmet Ağa, *Her olaya Bir Hoyrat*, 2002
20. İsmet Tapu, *Kerkük*, 2002
21. Sanan Ahmet Ağa, *Irak Türkleri, Türkiye ve Türk Dünyası*, 2002
22. Silver Çardağlı, *Dedeler Sözü*, 2002
23. Şirzat Şeyih Mehmet, *Erbil'de Dini Eserleri*, 2002
24. Sabır Demirci, *Ölümsüz Türkmen*, 2003
25. Mehmet Kasapoğlu, *Sevda Destanı*, 2003
26. Ferah Gökkaya, *Sessiz Bir Ses*, 2003

Kısmen dile getirdiğimiz büyük sıkıntıları geride bırakarak (veya üstesinden gelinerek) K. Irak Erbil'de Türkçe yayınlanan pek çok kitabın yayını küçümsenecek bir gelişme değildir. Çünkü K. Irak'taki yerel yönetim de Türk/Türkmen kültürünün yok etme çabası içindedir. Başka güçlerin yönlendirdiği, taktik verdiği bu unsurların Türkmen varlığına tahammülü olmadığı ortadadır. Gücü dâhilinde belki başkalarının programını sahnelemekte onlar da kusur bırakmamağa çabalıyor.

Sonuç olarak Cumhuriyet döneminde Kitle İletişim sistemi, İktidarın ve Baas partisinin tekeliyle yürütüldüğü bir gerçektir. Irak anayasalarında yer alan hak-hürriyetler, fikir-düşünce, basın-yayın özgürlükleri benimsenmişse de uygulanmamıştır. Basın özgürlüğü çiğnenmiştir. Sansür ise keyfi olarak devreye koyulmuş, onlarca gazeteci, yazar, düşünür ve aydın bu dönemde iktidar ve baas partisi yöneticilerince tutuklanmış, çoğunlukta Arap olan Kürt ve Türkmen aydınların da 20 yıla kadar mahkûm olmuşlardır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İŞGAL SONRASI KİTLE İLETİŞİMİ VE BASIN ÖZGÜRLÜĞÜ (2003–2007)

1. ABD'nin Irak'ta Medya Terörü

Irak halkı, bugüne kadar yönetilen iktidarları tarafından çeşitli dönemlerde, etnik temizlik, kimlik yok etme politikalarına maruz kalmıştır. Osmanlı Devletinden kopararak, 1918'den sonra İngiliz mandası altında giren halk, maruz kaldıkları olaylar ve direnişe yol açan halk galeyanı, birçok devrime neden olmuştur. 1920 devrimi İngilizlere karşı ilk halk ayaklanmasıdır. O günlerde İngilizlerin halka karşı uyguladıkları propaganda ile bugün ABD'nin Irak'ı işgal ettikten sonra uyguladıkları oyunların bir benzeridir. ABD, Irak'ı işgal etmeden önce Irak'ta savaş propagandası yapmak amaçlı kitle iletişim mekânlarına bir takım bildiri, broşür ve el ilanlarını helikopterlerle, radyo istasyonları ve diğer kitle iletişim araçlarıyla dağıttı. Ülke halkını psikolojik olarak değişime hazırladı. 1991 yılında Birinci Körfez Savaşında satın alamadığı Saddam'ın ordusunu bu defa çoktan satın aldığını, Irak'ın muhalefet grupları tarafından da gizlice halka bilgi verilmeyi sağladı.

ABD Irak'ın işgali sırasında Basra körfezinden Irak sınırına dayandığında Basra'ya bağlı *Umkasır* ilçesinde üç gün üç gece halkın ve Saddamcılarının direnişiyle karşılaştı. Daha sonra ilçeyi ele geçirmişti. Hâlbuki ABD'nin planı kuzeyden girmektir. Güneyden de başka plan uygulanacaktı. Türkiye, 1 Mart tezkeresini red edince ABD B planını uygulamaya soktu. Ağırlık olarak propaganda üzerine kurulan B planını başlatan ABD Medya Terörü uygulamalarını hızlı bir şekilde başlattı. Karşı propagandayla karşı karşıya kalmamak Enformasyon Bakanlığı ile Savunma Bakanlığını feshetti. Böylece ABD'nin önünde engel kalmadığını, kendi istediği gibi tek taraflı propaganda yapmak için medya terörünün işleve başlamasına hız

kazandırdı. Irak'ın resmi devlet televizyonunu ele geçirerek, kendini işgalci göstermemek için Irak'ta görsel ve yazılı yayın organlarına baskı

uygulayarak, basın özgürlüğü kısıtlanmıştır. Daha sonra ABD'yi işgalci gösteren yayın organlarına karşı, ABD sansürü devreye soktu.

Her ne kadar bu uygulamalarda başarı sağlandıysa da, bazı yabancı TV kanalları ABD'nin gerçek yüzünü göstermeye çalıştı. Onlardan El-Cezire ile El-Arabî'ye TV. Her platformda tarafsız ve cesur yayıncılık anlayışıyla yayın yaptılar. Dolayısıyla hem Cezire hem de Arabî'ye TV'nin muhabirleri ve Bağdat bürosu çalışanları ABD güçleri tarafından öldürüldü.⁽¹⁾

2003–2007 tarihleri arasında işgal güçleri ve terör örgütlerince öldürülen Iraklı gazetecilerin sayısı 247'e ulaşırken 18 de yabancı basın mensubunun öldürüldüğü tespit edilmiştir. ABD, burada bir medya terörü planı uygulamaya koymuştur. 3 Mayıs 2007'de basın günü bayramı münasebetiyle Sınır Tanımayan Gazeteciler Federasyonu tarafından Fransa'da yapılan protestoda Irak'ta öldürülen Iraklı ve yabancı gazeteciler anıldı.⁽²⁾

2. İşgal Sonrası Kitle İletişimi Gelişmeleri

Irak yaklaşık son 30 yılını savaşa geçirmiştir. 1980'den itibaren sekiz yıl süren Irak-İran savaşı, 1991'de patlak veren birinci körfez ve 2003'te ikinci körfez savaşları, Irak'ta büyük can ve mal kaybına yol açmıştır. Her şeye rağmen Irak'ta hayat sürüyor, kitle iletişimi de görevini yeterince olmasa da yerine getirmekte çaba harcıyor. Irak iletişimcileri 2003–2007 tarihleri arasında yapmış oldukları yayınları ile yüz yıllık Irak devletinin tarihini, medeniyetini, kültürünü ve siyasi durumunu açıkça dünya kamuoyu ile paylaştılar.

¹⁾ Şemsettin Küzeci, "ABD'nin Irak'ta Medya Terörü", www.avrasyagundemi.com 21.05.2007

²⁾ Şahap El-Timimi, Irak Gazeteciler Cemiyeti Başkanı, *Mülakat*, 24 Ekim 2007

9 Nisan 2003'te Irak'ı işgal eden ABD ve müttefikleri ilk iş olarak Enformasyon Bakanlığıyla Milli Savunma Bakanlıklarını feshetmişti. Binlerce kadrosu olan bu iki bakanlık, Irak yönetimini ve iktidar Baas Partisini 35 yıl boyunca ayakta tutmak için büyük görev yapmıştır. Çalışma konumuz hasebiyle enformasyon bakanlığını, ona bağlı iletişim sistemini, Irak radyo ve Televizyon dairesinin durumunu araştırıp basın özgürlüğünü de irdeledik. İşgal öncesi Irak'ta yaklaşık 200 civarında çıkarılan yazılı basın organları ve tekelle yürütülen görsel ve işitsel basın ABD güçlerince işgal edilerek tarihe karıştı.

Demokrasi ve özgürlük adına Irak'ı işgal eden ABD ve müttefikleri, Irak iletişimini ele geçirmek ve sistemini işgalci zihniyetin çizgisine göre yürütmek amacıyla feshedilen enformasyon bakanlığına alternatif olarak "Irak İletişim Ağı"nı kurdu. Sansürü kaldırdı. Basın kanunu yok sayarak Irak'ta yazılı ve görsel basını sonuna kadar özgür bıraktı. Bu duruma sevinen Iraklıların tümü iletişimci kesildi. Özellikle de siyasi örgütler birer yayın organı kurmaya çalıştı. ABD istisnasız olarak başta maddi ve manevi destek verdiği grupların, kimi gazete, dergi kimi de radyo ve TV kanalı açtı. Ve imkânları çok güçlü olanlar yayınlarını daha geniş kitleye yaymak amacıyla uluslararası platforma taşıdı. TV kanalı sahipleri özellikle de tabanı olan siyasi partiler uydu üzerinden yayına başladılar. İmkânları kısıtlı olanlar ise, yerel olarak yayın organlarını sürdürdü.

Yayın organları devletten izin almadan, serbestçe özel iletişim sektörü adına yayın yaptılar. Bunların yanında devlete ait TV kanalları, radyo istasyonları Irak İletişim Ağı'na bağlı olarak faaliyet göstermektedir. Ancak, Irak'ta hükümet kurulduktan ve anayasa halk tarafından kabul gördükten sonra, yayın organlarına (planlama bakanlığına bağlı sivil toplum) dairesinden Ticari iş yaptıkları için çalışma müsaadesi ve izin belgesi almak zorunluluğu getirildi. Bazıları bu koşula uydu bazıları uymadı. Ancak, ABD'nin beklentileri hayal oldu. Başta Iraklılara güzel görünen, halkı refaha, barışa ve özgürlüğe kavuşturacak olan ABD'ye karşı halk tarafından kin ve nefret

doğdu. Durum giderek gerginleşti gerilim gittikçe arttı. Irak'ta baş gösteren muhtelif etnik grupların siyasi partileri zaman zaman bu yayın organlarını bir güçlü silah olarak başta birbirlerine ve iktidara ardından da ortak düşmanları işgalci ABD ve müttefiklerine yönelttiler. Vahim durumun farkına varan ABD, yayın organlarına verdiği maddi desteğini kısıtladı. Çünkü birçoğu ABD'nin işgalci güç olduğunu haber ve yayınlarında vurguladılar. Daha sonra bazı kesimlere destek vermeye başlayan ABD, birçok kitle iletişim aracının faaliyetini durdurdu dolaylı yollarla da engelledi.

İşgalci ve batılı güçler, istihbarat sistemini kontrol altına almak amacıyla Irak'ın bazı kitle iletişim araçlarını denetim altına almayı başardı. Onlara maddi ve manevi destek sunarak istihbarat ve bilgi akışını sağlayabildi. Örneğin Radyo Sewa ve Hürra TV'lerine sunduğu maddi ve manevi destek bütün gruplar tarafından bilinmektedir.

Irak'ta Kitle iletişim araçlarının (görsel, işitsel, yazılı ve elektronik basın) genel olarak yayın politikaları etnik grupların siyasi görüşlerini yansıtmaktadır. Şii grupların görsel ve yazılı basının temel özellikleri müzik ve eğlence programlarına yer vermemektedirler. Hz. Ali'yi övmek, methiyeler, dini ve siyasi ağırlıklı programlar yapılmaktadır. Sünni basının temel özelliği; dini, siyasi, müzik programlarının yanı sıra Irak'ın birliğini savunan ve ABD güçlerinin Irak'tan çıkmasını savunmaktadırlar. Direnişçilerin faaliyetlerini öne çıkarmak ve Irak'ın birliğinden yana programlar sunmaktadırlar. Türkmenlerin yayın organlarının temel amacı ise: Irak'ın birliğini ve bütünlüğünü savunmak, Irak'ta her etnik gruba hitap etmek, müzik, siyasi, dini ve kültürel program ve haberlere aynı eşitlikte yer vermektedir. Kürtlerin iletişim araçlarının temel özellikleri, bölgede bir federe Kürt devletinin kurulmasını hedefliyorlar. Irak'ın toprak bütünlüğünü savunmamaktadırlar. Kürtler kendilerini Irak'ın bir parçası olarak görmemektedirler. Hristiyanların ise; temel özellikleri Kildan, Aşur, Süryanilere hitap etmektedir. Temel amaçları Irak'ın toprak bütünlüğünü sağlamak, Irak halkını yaşadıkları sıkıntıdan uzaklaştırmak için programlar sunmaktırlar.

Irak'ta her hangi bir etnik gruba bağılı olmayan (bağımsız) yazılı, işitsel elektronik ve görsel basının temel özellikleri de Irak'ın birlik ve beraberliğini öne sürmektedirler. Siyasi, kültürel, dini ve tarihsel olaylara, haber ve programlara önem vermektedirler. Irak'ta her etnik gruba bağılı eşit mesafede yayınlar sunmaktadırlar.

Bugün Irak İletişiminin önde gelen sıkıntıları güvenlik ve ekonomidir. Güvenlik nedenlerinden dolayı birçok yayın organı iflas etmiştir. Güvenlikleri olmadığı için kapatılmıştır. Hızlı iletişim aracı olan İnternet teknolojisi, işgal sonrası Iraklılar tarafından büyük çapta ilgi görmüştür. Başta Irak hükümeti olmak üzere devletin bütün kurumlarına ait web siteleri bulunmaktadır. Siyasi parti ve sivil toplum kuruluşlarının yanı sıra görsel ev yazılı basının da İnternet üzerinden yayın yapmaya yönelik büyük mesafeler kat edildi.

Irakta devletin İletişim organları hariç, İletişim konusu etnik ve mezhebi faktörlere ayrılmıştır. Arap Şii, Sünni, Kürt, Türkmen, Süryani, Kildani, Yezidi ve diğer yabancı guruplar dil, din, kültür, inanç, sosyal, kültür ve siyasi getirimlerini gerçekleştirmek için iletişim araçlarını kullanmaktadırlar. Irak'ta hak ve hürriyetlerinin yanında basın sistemini çalıştıran bir basın kanun olmasına rağmen hiçbir zaman uygulanamadı. Malum siyasi kaosa ilaveten dikta iktidarın hâkim olduğu bir gerçektir. Görüş basını olma özelliği ile diğer Arap ülkelerinden farklı mahiyete sahip Irak basınında dönem dönem basın özgürlüğünün olduğu görünmektedir. Yine de Irak Basın Kanunu da Arap dünyasında en zengin ve önemli Basın rejimlerinden biridir.

2003–3007 yıllarında Irak'ta kitle iletişim sistemi her ne kadar iniş – çıkılı bir dönemden geçti ise de yine de hükümet tarafından benimsenmiştir. 2007 yılı sonunda Irak parlamentosu Irak İletişim Kanunu taslağını İletişim komisyonuna sunmuştur ve üzerinde çalışmalar yapmaktadırlar. Ancak, bu komisyonda iletişim alanında faaliyet gösteren ne sivil toplum kuruluşları ne de devlete bağılı meslek sendikaları yer alıyor. Bu husus sektörde büyük tartışmalara yol açtı. Her şeye rağmen bugün Irak'ta yayın yapan 40 ulusal

uydu kanalı ve 60 yerel TV toplam 100'e yakın TV kanalı, 40 Ulusal radyo olmak üzere 200 civarında radyo istasyonu, 2000 civarında yazılı basın organları ve 200 civarında da Internet üzerinde habercilik yapan Internet gazete ve dergi vardır.

Bu kadar yayın organının bulunduğu ülkede, Irak'ta bir iletişim patlaması daha doğrusu iletişim devrimi olduğunu söyleyebiliriz. Ancak, iletişimciler sağlıklı bir şekilde görevlerini yapmakta birçok zorluklarla karşı karşıya kaldılar. Neticesinde 2003–2007 yıllarında 247 iletişimci çeşitli yollarla öldürüldü. Bu da ülkede basın özgürlüğünün ne kadar var oluşunu, işgalci güçlerin ülkeye getirdiği demokrasi ve insan haklarının göstergesidir.

2.1. Görsel Basın (Televizyon Kanalları)

2003–2007 yılları arasında Irak'ta ulusal ve yerel TV kanallarının birçoğu siyasi parti, hareket, örgüt ve sivil toplum kuruluşlarına aittir. Irak'ta 39 ulusal TV kanallı çoğu Nilsat, Arabsat ve bir kısmı de Hotbird uydu üzerinden yayın yapmaktadır. Bu tv kanalları: *El-Iraqiye, El-Sharqiye, El-Mismar, El-Sümerie, El-Hürre, El-Bağdadiye, El-Biladi, El-Fırat, El-Iraqiye Spor, El-Babiliye, El-Selam, Bağdat, El-Hürriye, El-Müstekille, E-IDiyar, El-Feyha, Babil, El-Dire, Ashtar, El-Kisare, El-Tevassul, Atyaf, El-Nahrain, Salahattin, El-Musuluye, El-Rafideyin, El-Envar, El-Meshrih, El-Hürr Irak, Vinüs, El-Ahid, El-Furkan, Afak, Kürdistan, Kürdsat, Zegros, Ashur, Geli Kürdistan, Türkmeneli'dir.*⁽³⁾

Bu TV kanallarının ortak yayın özellikleri, hemen hemen Irak halkının işgale karşı olduğunu, işgalcilerin biran önce Irak'tan çekilmesini yayın politikalarında önalanda tutulmaktadır. Bazı siyasi parti kanalları da muhalefet yaparak, iktidara karşı yayın yapıyor. Kimi de Şii ve Sünni çatışmalarına karşı birlik ve beraberlik konusunu yayınına yön vermektedir.

³⁾ www.nahrain.com

Devlet kanalı ise, *Iraqiyye* hemen hemen Maliki hükümetini ve ABD'nin politikasını desteklemektedir. İçerik açısından TV'lerin kalitesine baktığımızda denetimin olmadığı için dil, sunum, doğruluk, analiz, yorum ve bağımsızlık açısından da yeterince ehil olmadığı ve hedef kitleleri belli olmayan, profesyonellikten uzak kalitesiz yayın faktörü ortaya çıkmış ve mesleki kurallar da çiğnenmiştir. Uydu üzerinden yayın yapan Ulusal TV kanallarının mali boyutlarını ise, fahiş paraların harcandığı gözler önündedir. Bir TV'nin kurulması nerdeyse bir Milyon doları buluyor. Her şeye rağmen Irak ve dışında yaşayan bazı Iraklı iş adamları, din adamları ve siyasi varlıklar, destekledikleri TV kanalının kurulması, farklı kültürlerin, düşüncelerin yanında, Irak'a hizmet etmeyen bazı siyasi fikirlerin de yayılmasını sağlamıştır. Bu gelişmelerin her ne kadar olumlu ve olumsuz tarafları varsa da gerçek olan bir şey vardı ki, o da Irak'ın görsel basını yeni bir ivme kazanmıştır.

Irak'ın resmi Yerel TV kanalları her ilde kurulmuştur. Bu kanallar idari, teknik ve teknoloji desteğiyle "Irak İletişim Ağı" ne bağlıdır. Ancak, yayın politikaları ve programları bağımsızdır. Irak'ın 18 vilayetinde birer yerel TV ve birkaç radyo istasyonu vardı. Bu yerel TV'ler eski rejimdeki gibi her Vali kendi haberlerini, çalışmalarını ön plana çıkarmaktadır. Bazen da merkezi hükümete sözlü saldırı yaparak hükümetin o vilayete verdiği vaatleri hatırlatarak kendi ilindeki halkın önünde temize çıkmasını veya halkın sempatisini kazanmasını sağlamaktadır. Ayrıca, Vali'nin talimatıyla devletin idaresinde idari sistemde rüşvet olaylarını belgesiyle birlikte ortaya çıkartılması demokrasi, insan hakları, düşünce ve ifade özgürlüğü adına ekranlara taşınıyor. Yerel kanalların genel durumları bu şekildedir. Sektörde rekabet konusu yerel tv kanalları ne yayın politikalarında ne de programlarında izlenmektedir. Irak İletişim Ağı'na bağlı 10 yerel resmi tv kanalının (*Irakiyye, Irak Spor, Atyaf, Basra, Kerkük, Kut, Divaniye, Kerbela, İmare, Semava* dışında özel yerel TV'leri da bulunmaktadır. Bunlardan; *Bağdat, Ayın, El-Hüriyye, Musul, TERT(Türkmeneli), KTV local TV, KCP, KIU TV, ADM local TV, Harem local TV*. Ve diğerleri.

2.1.1- Arap Şii Grupların TV Kanalları ⁽⁴⁾

Afak Televizyonu: Yaptığı dini ve siyasi programlarıyla Şii grubunun görüşünü yansıtmaktadır. Geliri Birleşik Irak Partisi tarafından sağlanmaktadır. Kanal Şii milislerinin propagandalarını yapmak, haklarını savunmak ve meşrulaştırmaktır.

Babil Televizyonu: Müzik ve eğlence kanalı olmasına rağmen, şiir grubunu moral ve motive etmesini sağlamaktadır.

Biladi Televizyonu: Haber, siyasi ve dini programlara önem veren bu kanal, ski Irak Başbakanı İbrahim El- Caferi tarafından finansa edilip, yönetilmektedir. Şii grubuna bağlı, Birleşik Irak Partisinin TV'si sayılmaktadır. Kanalının temel amacı yayın süresince İbrahim El- Caferiyi propagandasını yaparak, halkı bilgilendiriyor.

Basra Yerel Televizyonu: Haber, müzik ve eğlence programına yer veren bu tv, Basra'da yayın yapmaktadır. Basra'daki Şii grubunun faaliyetlerini kapsamaktadır.

Basra Spor Televizyonu: Dünyanın her yerinde olduğu gibi Iraklıların da büyük bir sevgiyle spora tutkularını ifade etmek için özel bir spora kanalı olarak yayın yapmaktadır.

Envar Televizyonu: Merkezi Necef'te bulunan Envar tv, Şii grubuna bağlı yerel bir televizyon kanalıdır. Ağırlıklı olarak siyasi, dini ve sosyal programlar sunmaktadır.

⁴⁾ www.iraqws.com

El-Selam Televizyonu: Şii lider Muketeda El- Sadır'a grubuna bağlı bir kanaldır. Mehdi Ordusunun desteğiyle ayakta duran bu kanal ağırlıklı olarak Irak dışında yaşayan Iraklıların sıkıntılarını dile getirmektedir. Dini, sosyal ve siyasi programlar sunmaktadır.

El-Mesar Satellite Televizyonu: Birleşik Irak Partisinin yayın organıdır. Şiilerin propagandasını yaparak Sünni gruplara karşı yayın yapmaktadır.

El-Fırat Televizyonu: Şii grubuna bağlıdır. Maddi gelirleri, Birleşik Irak Partisi tarafından sağlanmaktadır. Fırat TV'nin yayınları net bir şekilde Şiileri savunmaktadır. Amaç Ortadoğu da ve özellikle Irak'ta Şii guruplarını öne çıkarmak ve davalarını meşrulaştırmaktır. Genel müdürü şeyh Hamit Maleme El- Saaddi, kanalın çalışanlarının sayısı 300'dür. Kanalını yönetim kurulu üyelerinden Muhsin El- Hâkimin açıklamasına göre: kanalda bir Sünni bile barındırmamaktadırlar. Merkez yayın Bağdat El- Karrade bölgesidir. Necef ve Basra'da büroları mevcuttur. Kanalın 3 adet canlı yayın aracında mevcuttur.

El-Ehlil El-Beyt Televizyonu: Yerel televizyon kanalı. Genel müdürü Hadi El- Medresi'dir, 24 saat yayın yapmaktadır. Şii gurubuna bağlı Kerbela'dan yayın yapmaktadır.

El-Feyha Televizyonu: ABD destekli, temel amacı: Irak Hükümetinin faaliyetlerini meşrulaştırmaktadır. Şii grubuna bağlı merkez yayını Basra'dır. Genel müdürü Hişam El- Divan'dır. Haber ağırlıklı programlar sunmaktadır.

El-Gadir Televizyonu: Nil- Sat uydu üzerinden test yayına başladı. Şii grubuna bağlı bir televizyon kanalıdır.

El-Nasiriyye Televizyonu: Yerel televizyon, Şii grubuna bağlıdır. Film ve müzik programları ağırlıklı olarak yayınlanmaktadır.

El-İmara Televizyonu: Yerel televizyon, Şii grubun bağlı, özellikle Irak'ın güney bölge haberlerine yer vermektedir.

Suk El-Şuyuk Televizyonu: Yerel televizyon kanalı. Başkent Bağdat'tan yayın yapmaktadır. Şii gurubuna bağlı 24 saat yayın yapmaktadır. Bağdat ve Şii grubunun haberlerine ve siyasi programlara öncelik tanımaktadır.

Nahrayin Televizyonu: Mısırın Başkenti Kahire'den yayın yapmaktadır. Nil-sat uydusu üzerinde 24 saat yayın sunan kanal, Şii grubuna bağlıdır. Programlarında ağırlık olarak siyasi, dini ve tartışmaya yer vermektedir.

2.1.2. Arap Sünni Gruplarının Televizyon Kanalları ⁽⁵⁾

Bağdat Televizyonu: Irak Sünni grubunu savunmakla yükümlü bir kanal, Irak İslam Partisi tarafından kurulmuş, geliri partiden sağlanmaktadır. Merkez yayını Bağdat'tır. Genel müdürü: Tarık El- Haşimi tarafından yönetilmektedir.

Selahettin Televizyon: Merkez yayın Tikrit'tir sahibi şeyh: Kenan El-Saddi'dir. Temel amacı, halkı birlik olmaları için programlar yapmaktadır.

Musuluye Televizyonu: Musul aşiret başkanlarının desteğiyle kurulan bir kanal. Musul şehrinde yaşanan olaylar ve Musul şehrinin kültürel, tarihsel ağırlıklı program ve haberlere önem vermektedirler. Nil- Sat uydu üzerinde test yayın yapmaktadır.

⁵⁾ www.9neesan.com

Zevra Televizyonu: Direnişçilerin televizyonudur. Irak'ta direnişçilerin ABD güçlerine karşı direnişini yansıtmaktadır. Sahibi Vatan Partisi Başkanı Meşal El- Cuburi'dir.

El- Maşrik Televizyonu: Sünni Sofi grubuna bağlı, sahibi şeyh Nihuro Muhammed Abdul El- Kerim'dir. Televizyonun temel amacı Irak halkını birleştirmektir.

Irak- Sat Televizyonu: Test yayın yapmaktadır.

El- Rafideyin Televizyonu: Sünni belgesel ağırlıklı bir kanal, Nil-Sat ve Arap-Sat'tan yayın yapmaktadır.

Mustakille Televizyonu: Merkez yayın İngiltere'nin Başkenti Londra'dır, programlarında sadece tartışma, ekonomik ağırlıklı programlar sunmaktadır. Siyasi bir kanal, sahibi Faslı Doktor Muhammed El- Haşimi El- Hamedî'dir.

El-Hakika Televizyonu: Kurucusu ve sahibi: Muhammed El- Haşimi'dir, dini ağırlıklı programlar yapmaktadırlar. Merkez yayın Birleşik Arap Emirlikleridir. 24 saat Nil- Sat uydu üzerinden yayın yapmaktadır.

El-Ahteer Televizyonu: Sünni grubuna bağlı, Yerel televizyondur. Bağdat'tan 24 saat yayın yapmaktadır. Programlarında siyasi ve kültürel konulara ağırlık verilmektedir.

El-Garraf Televizyonu: Yerel bir televizyon kanalıdır. Irak'ın Bakuba şehrinden yayın yapmaktadır. Sünni partilerinin desteklediği 24 saat Arapça yayın yapmaktadır.

2.1.3. Kürtlerin TV Kanalları ^{(6), (7)}

Baba Gürgür FM: Merkez yayın Kerkük, 24 saat üç dilde yayın yapmaktadır. Ağırlık olarak Kürtçe şarkılar ve programlar yayınlamaktadır.

Hürriye Televizyonu: Irak devlet Başkanı Celal Talabani'ye bağlı bir kanal. Amacı: Kürt grubunun siyasi çalışmalarını öne çıkarmaktır.

Komola Televizyonu: İsveç'in başkenti Stockholm'den yayın yapmaktadır. Kürtçe televizyon kanalı test yayınına başladı. İran'da İslam Devrimi'nden sonra yasadışı ilan edilen, İranlı Kürtlerin İran Kürdistan Demokrat Partisi'nden sonraki ikinci büyük örgütü 'Komala', İsveç'te yayın yapan bir başka Kürtçe televizyon kanalı 'Rojhelat'tan sonra yayın hayatına başlayan ikinci Kürt televizyonu oldu. Marksist eğilimli Komala'nın, Celal Talabani'yle yakın olduğu belirtilirken, bu örgütün merkezinin Süleymaniye kentinde olduğu belirtildi. Komala, ABD, Kanada ve Avrupa ülkelerinde de faaliyet gösteriyor.

Tishk Televizyonu: Kürtçe yayın yapmaya başlayan televizyonların Iraklı Kürtlerin özgürlük mücadelesinin sesi olacağı'nı öne sürüldü. Tishk Fransa'nın Başkenti Paristen yayın yapmaktadır. Amacı Irak dışında yaşayan Kürtlere seslenmektir. Paris Kürt enstitüsü tarafından kuruldu.

Rojhela Televizyonu: Merkez yayın İsveç'ten yapılmaktadır. Komala'nın İsveçli sosyal demokratlarla iyi ilişkiler içinde olmasını ve İsveç'in Kürt dostu politikalarını gerekçe gösterdi.

⁶⁾www.zagrostv.com

⁷⁾www.babagurgur.net

Zagros Televizyonu: Kuzey Irak'ın Erbil şehrinden yayına yapmaktadır. Kanalin sahibi Mesut Barzani'ye yakınlığı ile tanınıyor. Gündüz Arapça, akşam Kürtçe haber, tartışma, müzik programları yayınlıyor.

Gally Kürdistan: Halen hangi Kürt grubuna bağlı olduğu bilinmeyen ve ekranda sadece adı yer alan kanal test yayına Nil-sat uydu kanalından başladı.

2.1.4. Türkmenlerin TV Kanalları ⁽⁸⁾

Türkmeneli Uydu Televizyonu: 24 Nisan 2004 tarihinde merkezi Kerkük'te kuruldu "Irak'ın Aydınlik Yüzü" sloganıyla tüm Irak halkına hitap etmeye çalışan TV, ne yazık ki, Irak Türkmen Cephesi'nin tekelinde kalmıştır. TV'nin Ankara bürosu 2005'te açıldı. Ankara'dan bazı canlı yayınların yanında Türk dünyası ile ilgili muhtelif programlar sunulmaktadır. Kanal Türkmeneli Vakfı tarafından finansa edilmektedir.

Türkmeneli Yerel Televizyonu: 10 Nisan 2003 tarihinde Kerkük'te kuruldu. Yalnız Türkçe yayın yapan TV 24 saat Kerkük ve çevresine yayın yapmaktadır.

Erbil Türkmen Televizyonu: 1996'da yayına başlayan bu TV, aslında Irak Türkmen Cephesi'ne bağlı olarak TERT isminde Güvenlik bölgesinde kurulan bir TV'dir. Ancak 2003'ten sonra ITC'nin başkanlığı Kerkük'e taşınmasıyla birlikte bazı Türkmen gruplar tarafından KDP güçleri ile anlaşarak bu kanalı KDP yönetimine bağladılar. Erbil ve çevresine yayın yapan Erbil Türkmen TV, Türkmençe siyasi, kültürel e sosyal programlara yer vermektedir. KDP aleyhtarı bir yayın politikası uygulamaktadır.

⁸⁾ www.turkmenelitv.com

Ayrıca, bazı yerel ve ulusal TV kanalında belli sürelerde haber ve ağırlıklı müzik olarak Türkçe yayın yapılmaktadır. Onlardan devlet televizyonu İraçkiye tv, Kerkük, Nebe tv, Kürdistan tv, Zagros tv.

2.1.5. Süryanilerin TV Kanalları ⁽⁹⁾

Aşter Televizyonu: Kildan, Aşur, Siryanilere hitap etmektedir. Kanalın geliri Avrupa'dan yaşayan Hristiyan din adamları tarafından sağlanmaktadır. Programlarında siyaset ve dini programlarına daha fazla önem vermektedir. Merkez yayın Ayin El- Kava, genel müdürü: Corç El- Mansur

Aşur Televizyonu: Kildan, Aşur, Siryanilere hitap etmektedir. Kanalın geliri Avrupa'da yaşayan din, siyasi, Hristiyan kökenliler tarafından sağlanmaktadır. Programlarında siyasetten öte şarkı ve müzik programlarına daha fazla önem vermektedir. Merkez yayın Erbil, genel müdürü: Vilyam Verde'dir.

Beyt El- Nahrein: Hristiyan Aşuri gurubuna bağlı, Kildani, Aşuri ve Irak'taki Hristiyan gruplarının sesini duyurmak ve davalarını öne çıkarmak için siyaset ağırlıklı programlar sunmaktadır.

2.1.6. Bağımsız TV Kanalları

Diyar Televizyonu: Sahibi Faysal El- Yasiri'dir. Bağımsız bir yayın yapma görüntüsü taşımaktadır. Film, dizi ve müziksel programlara ağırlık vermektedir.

⁹⁾ www.betnahrain.org

EI- Diyar- sat Televizyonu: Nil- Sat uydusu üzerinden yayın yapmaktadır. Siyasi programlara ağırlık vermekle beraber, haberlere oldukça önem vermektedir.

EI- Someriye Televizyonu: Merkez yayın Beyrut'tur, genel müdürü Casim EI- Lami, Nil- Sat uydusu üzerinden yayın yapmaktadır. 2004 yılında yayına başladı. 450 üstünde kadroya sahiptir, çok güçlü televizyonculuk alanında üyelere mevcuttur. ⁽¹⁰⁾

EI- Babiliye Televizyonu: Kurucusu Yönetmen Abbas Kamil, Bağımsız yayın yapmaktadır. 24 saat Nil- Sat uydusu üzerinden yayın yapmaktadır. Yayınlarında haber, tartışma, dizi ve filmlere ağırlık vermektedir.

EI- Bağdadiye Televizyonu: Merkez yayın Mısırın başkenti Kahire'dedir. Irak, Lübnan, Suriye, Ürdün, Norveç, İsveç'te şubeleri vardır. Amacı: Irak'ın birliğini sağlamak, Irak'ın bağımsızlığına kavuşması için Programlar sunmaktadırlar. Siyasi, müzik ve spor programlarına ağırlık vermektedir. Geçmişten bugüne Irak'ın folklorlarına, Irak diziler ve milli şarkılara öncelik tanınmaktadır. ⁽¹¹⁾

¹⁰⁾ www.alsumaria.tv

¹¹⁾ www.baghdadch.tv

2.1.7. Örnek Televizyon Kanalları

Şii Grubunun El- Fırat Televizyonu ⁽¹²⁾

Fırat Uydu kanalı Şii grubuna bağlı bir tv l,kanalıdır. Yayınlarında net bir şekilde Şiileri savunmaktadır. Genel müdürü şeyh Hamit Maleme El-Saaddi. Kanalin çalışanlarının sayısı 300'dür. Kanalını yönetim kurulu üyelerinden Muhsin El- Hekimin açıklamasına göre: kanalda bir Sünni bile barındırmamaktadırlar. Merkez yayın Bağdat El- Karrade bölgesidir. Necef ve Basra'da büroları mevcuttur. Kanalin üç adet canlı yayın aracı da mevcuttur. El- Fırat televizyonda Ezan Şii usulünde okunmaktadır. Kanalin içeriğini ele aldığımızda; Irak'ın birlik olmasından öte, Irak halkının Şii partiler tarafından yönetilmesin savunmaktadır. Programlarında Şiilerin uğradıkları şiddet olayları öne çıkarılırken, Şii liderlerinin çalışmaları sunmaktadır.

Siyasi, Müzik ve Dini Programlara ağırlık vermektedir. İran yönetimi tarafından desteklendiği için birçok programlarında İran Devlet televizyonun programlarına rastlamak mümkündür.

Irak'ta öne çıkan en önemli programlarından biri olan "Devlet ve Şiilik" bu programda Şiilerin, problemleri, gerçekleşmeyen ümitler ve hedefe ulaşmanın yolları dile getirilmektedir.

El- Fırat Televizyonun öne çıkan programlarından: "Devlet ve Şiilik" programıdır. Bu programda Şiilerin, problemleri, gerçekleşmeyen ümitleri ve hedefe ulaşmanın yolları dile getirilmektedir. Irak' ta izlenen en çok programlar arasında yer almaktadır. "Halkın Sesi" programında Mısır ve Irak" halkının görüşlerini dile getirerek, insanlığın Irak'ta yaşanan olaylara nasıl karşı çıktığını göstermektedir.

¹²⁾ www.alforattv.net

“Irak ve Siyaset” programı Şii partilerin uyguladığı siyaset, devlet politikaları ve hükümetin faaliyetleri konuklara ve vatandaşlarla tartışılarak dile getirilmektedir. “Geçmiş Günler” programı eski film, dizi ve şarkıların kısa filmler şeklinde yayınlanmaktadır. Bu program özellikle Irak’ta üç kez ödül kazanmıştır. “İstekler” programında müzik ve eğlence, Mısır’dan canlı olarak sunulmaktadır. “Yarışma” programı Üniversiteli öğrenciler arasında kültür ve bilgi yarışmasıdır. Her hafta canlı olarak Mısır’ın El- Ezhar üniversitesinden sunulmaktadır.

El- Fırat Televizyonu İran Cumhuriyeti tarafından desteklendiğini görüyoruz. Şii milislerin sesi halinde olduğu gösteriyor. Bu nedenle de yayın politikasına bir bütün olarak baktığımızda; genel olarak Ortadoğu’da ve özellikle Irak’ta Şii gruplarını öne çıkarmak, davalarını meşrulaştırmak, Mukteda El- Sadır’ın görüşlerini savunmak, İşgale karşı olduklarını dile getirmek, Saddam rejimi dönemindeki olayları ortaya çıkarmak, Şiilerin haberlerine önem vererek, İran politikasını savunmaktadır. Yaptığı yayınlarıyla Ortadoğu ve Irak halkı üzerinde büyük etkisi olmuştur. Şii yayımlarının itici gücü Ehl-i beyt muhabbeti ile birlikte; Lübnan’da İsrail karşıtlığı İran’da ise Amerikan karşıtlığıdır.

Irak’taki tutum ise her iki cephedeki mücadelenin seyrini maslahatçılığa dönüştürüyor ve bu da mücadelenin mahiyeti ve mihveri noktasında soru işaretleri oluşturuyor. Ayetullah Humeyni’nin ‘Fusus el Hikem’ şerhi gibi kitapları da göstermektedir ki o da ruşeniyeye veya işrakiyeye denilen bir irfan ekolünü temsil etmekte idi. Bu çizginin geleneksel tasavvufi ekolleriyle örtüşen ve ayrışan noktaları var. “El- Fırat televizyon kanalının yaptığı yayınlar İran halkının gönlünde büyük yer tutmuştur, Irak’ta soydaşlarımız özgürlüklerine ve haklarını savunmaya devam ediyorlar.

Sünni Grubunun El- Şarkiye Televizyonu

Sünni Grubuna Bağlı El- Şarkiye Televizyonu Saddam'ın en güçlü döneminde Irak'ın muhaberat müdürü ve Saddam'ın hayat hikâyesini yazan, Sünni Arap Saad El- Bezzaz, kanalın Kurucusudur. ABD'nin Irak'ı işgalinden bir yıl sonra 30 milyon dolar bütçe ile Dubay'da bu ttelevizyonu kurdu. Genel Müdürü Alla El- Dahhan'dır. Kanalı ile birlikte El- Zaman gazetesi ve El- Şarkiye FM'de aynı tarihlerde kuruldu. Irak'a Sünni grubunu ön plana çıkarmakla birlikte, halkın sıkıntılarını dile getiriyor. Irak'ın birlik ve beraberliğini savunarak, işgalin son ermesini, mezhep çatışmalarına fırsat vermemek, iktidara karşı eleştirel programlar yapmak başıca hedeflerinden gelmektedir. Ortadoğu halkı üzerinde büyük etki yaratan Şarkiye tv, kuruluş nedeni Irak'ta basın organlarının etnik gruplara eşit mesafede olmadığı için gerçekleri ortaya koymak amacıyla kuruluştur.

El- Şarkiye tv, farklı üslubuyla deyrircilerin karşısına çıkarak, kısa sürede büyük izleyici kitlesi toplayabildi. Haberlerin yanında müzik, eğlence, tiyatro konulara ağırlık vererek Irak ve Ortadoğu halkını beğenisini kazandı. Ülkedeki şiddet olaylarını bambaşka bir biçimde seyirciye sunan El- Şarkiye tv, komik, eğlence ve müzik yoluyla izleyici kitlesini haberlere endekslemiştir. Yaptığı yayınlarda, muhtaç insanlara yardım programları büyük ilgi gördü.

Önemli programlarından El- Müsaade-“Yardım”, El- Pitaka El- Temviniye-“Yemek Karnesi”, Programları tüm Irak halkını ekrana kilitlemesine neden olmaktadır. Şayif El- Hayir ve Müstahle-“Hayrını Gör”: Bu programın amacı çiftlerin evlenmelerine yardımcı olmaktır. El- Burç El- Âlii- “Yüksek Kule” programında Irak ve Arap müziğine yer verilmektedir. Karikatür programları ilgiyle izlenen programlardan birisidir. Yapımcısı Ali Hanun, komidiyenler: Saad Kablece, Buşra İsmail, Macit Yasin, Züheyir Reşit, Ali Cabir, Velit Hasan, program Irakta en çok izlenen programlar arasında yer almaktadır. Haftalık bir program olmasına rağmen çok yoğun talep üzerine eski bölümleri her gün tekrarlanmaktadır. Diğer önemli bir

programı olan “Kürse ve Amel” amacı Irak’ta yıkılan evlerin tamiri ve zarar gören ailelerine maddi ve manevi yardımlarda bulunmaktır. Programın sağladığı başarı sonucu özellikle Bağdat halkı tarafından en çok izlenen program haine geldi. Haftada iki bölüm çekilmektedir. Önce yıkılmış evin görüntüleri ekrana geliyor, daha sonraki bölümlerde nasıl tamir edildiği ve aileye evin bitmiş hali ekranlara getiriliyor(Uğur Dünder’in taklidini yapmaktadırlar). Bitaka El- Şahsiyye- “Kimlik” programı Irak’ta eğitim gören öğrenciler arasında yapılan yarışma faktörünü ortaya teşvik etmektedir. Miğtaribun-“Gurbetçiler”: Vatan hasreti ile gurbet ellerde yaşayanları ekrana taşımaktadır. Başka bir program El- Beyit Beyittek-“Senin Evin” programı Irak halkının birlik ve beraberliğini sağlamak amacıyla Bağdat’taki aileleri ziyaret edip Televizyonun kendilerinin olduğunu vurgulamaktadır.⁽¹³⁾

Kürdistan Televizyonu (KTV)

Talabani ve Barzani’ye yakınlığıyla bilinene Türk gazeteci İlnur Çevik, Irak’ta bağımsız bir Kürdistan’ın kurulması için Talabani ve Barzani’ye danışmanlık yaptığı dönemde 65 milyon dolarlık ihaleyle ödüllendirildi. Bu ihale’yi içeren konuların arasında Kürdistan TV’nin K.Irak’ta kurulması planlandı. 17 Ocak 1999 yılında Irak’ın Kuzeyinde Salahattin İlçesinde adı geçen gazetecinin danışmanlığında bu tv kuruldu.

The Washington Post’un iddialarına göre KTV, Türk teknisyenlerin yardımı ve Türkiye’nin lojistik desteği ile kurulmuştu. Türk makamları bu iddiayı açık bir dille doğrulamadıysa da Dışişleri Bakanlığı kanalın yayına geçmesinden duyduğu memnuniyeti açıkça dile getirdi. PKK, KTV’yi Türkiye tarafından PKK’ya karşı kurulmuş bir televizyon olarak nitelerken, taraftarlarından bu kanal aleyhinde çalışmalarını da istemiştir.

¹³⁾ www.alsharqiya.com

Med- tv'nin eski direktörü Hikmet Tabak, "Bu istasyonun Kürtleri bölmesinden ve Türkiye'nin bu iş için kullandığı bir araç olmasından korkuyorum" demiştir. PKK'nın, KTV sonrasında sergilediği 'panik' havası Med- tv gibi yayınlarla mücadelede en etkin yol konusunda da bazı işaretler vermektedir.⁽¹⁴⁾

KTV'nin PKK karşısında koyamadığını, buna rağmen büyük bir endişeye yol açtığı düşünülecek olursa, Türkiye'nin Kürtçe yayın konusunda ağırlığını koyması halinde tablonun nasıl değişeceği tahmin edilebilir. Belirtilmesi gereken bir diğer nokta da PKK'nın KTV'ye karşı hislerinin karşılıksız olmadığı, KTV'nin PKK'yı açıkça hedef aldığıdır. Genel Yayın Yönetmeni Karuhan Akçe, Med-TV'nin ve sonrasında Medya tv'nin PKK'nın sesi olduğunun farkında olduklarını belirterek PKK'nın televizyon kanallarını açıkça suçlamıştır; "Bizim halkımız PKK'dan zarar gördü, köylerimiz yakıldı yıkıldı.

Med- tv ciddi bir yayıncılık yapmıyor, sadece PKK'nın propaganda faaliyetini yürütüyor. Biz tüm Kürt halkının geleceği için tarafsız yayın yapıyoruz." KTV Kürtçe, Arapça ve Süryanice olarak yayınlarına devam etmektedir. Karuhan Akçe 2000 yılı Kasım ayında yaptığı açıklamada KTV'nin Türkçe'de de yayına geçeceğini açıklamıştır. Kanal ilke olarak yabancı yapım yayınlamama kararını almış, yayınlar haberler, belgeseller, diziler, filmler, tartışma programları ve müzik programları spektrumunda devam etmiştir. Bu arada Barzani'nin bölgesinde çanak antenlerin yönünün Medya TV'ye çevrilmesinin yasaklandığı da iddialar arasındadır⁽¹⁵⁾

¹⁴⁾ Micahel Verrier, "A Trump Card for Turkey's Kurdish Guerillas", *Le Monde Diplomatique*, Aralık 1997.

¹⁵⁾ *MED-TV Press Release*, Londra: 1998

Kürdistan TV'nin temel yayın politikası çok açık ve net bir şekilde ekrana yansımaktadır: Bağımsız bir Kürt devleti kurmak, Kürt diline uluslararası kuruluşlarda yer edinmek, Kürtlere karşı uygulanan baskı ve şiddet olaylarını abartılı bir şekilde kamuoyuna yansıtmak, Kürt davasını ve liderlerini öne çıkarmak, Kürt varlığının Irak'ta binyıllar öncesi var oluşunu göstermek ve Kerkük'ün bir Kürt şehri olduğunu halka dayatılmaktadır. Bu amaçları gerçekleştirmek için aşağıdaki programları sunmaktadır: Kürt Tarihi, Antik ve Modern Çağ, Kürt Güzel Sanatları, Uluslararası Sanat Tarihi, Kürt Kültür ve Folkloru, Tiyatro ve Drama Çalışmaları, Müzikoloji, Ekonomi, Felsefe, Enformasyon Teknolojisi, Müzik -Eğlence, Spor, Siyaset, Kadın ve çocuk programları ile Kürt halkına moral veriyor ve motive ediyor. ⁽¹⁶⁾

Türkmeneli Uydu Televizyonu ⁽¹⁷⁾

Türkmenlerin sesini dünyaya duyuran Türkmeneli tv "Irak'ın Aydınlik Yüzü" sloganıyla 24. Nisan 2004 tarihinde yayına başladı. Kısa bir sürede Irak'ın en çok izlenen televizyonları arasında yer aldı. Irak'ta bu kadar televizyon kanalının olmasına rağmen, işgal güçlerinin denetimi dışında herhangi bir kontrol mekanizması yok gibi. Irak'taki birçok televizyon özellikle ülkenin kuzeyindeki televizyonlar, demokrat görünebilmek için, Ortadoğu da ne kadar dil varsa hepsinde yayın yapıyorlar. Ama bu çabaları boşuna gözüküyor gibi. Çünkü ulusal düzeyde yayın yapan bu televizyonlar belirli örgütlerin tekelinde.

Bu halleri ile derneklerin faaliyet raporlarını yayınlayan gazete gibiler. Mensubu oldukları örgütün propagandasıyla açılıp onla kapanıyorlar. Oysa Türkmeneli televizyonu objektif bir yayıncılık anlayışı ile yeri geldiğinde Türkiye'yi, yeri geldiğinde de Türkmen kuruluşlarını eleştirdi.

¹⁶⁾ www.kurdistantv.net

¹⁷⁾ www.turkmenelitv.com

Bu durum, tepki çekse de gerçekleri ortaya koyan yayın anlayışı seyircinin övgüsünü aldı. Zaman zaman saldırıya uğrayan Türkmeneli televizyonu, Telafer'deki vericisi Amerikan uçakları tarafından hedef alınarak nokta atışı ile yok edildi. Kerkük'teki merkezi binası bazı silahları grupların hedefi haline geldi. Türkmeneli vakfı ile ITC tarafından finansa edilen TV'nin amaçları; ortak bir dilde Irak halkının özellikle de Türkmenlerin arasında birlik ve beraberliğini sağlamak, milli şuuru yaymak ve halkı motive etmek, genel ahlakın saygı göstermek, Irak toplumunun milli ve manevi değerlerine ve aile yapısına aykırı yayın yapmamak. Türkmeneli televizyonunun hedef kitlesine göre siyasi, dini, eğitim ve müzik programları sunmaktadır. Serbest Görüş", "Halk Meydanı", "Halkın Sesi" "Çocuk Bahçesi", "İslam Nuru", "Dedeler Yadigârı", "Halk Edebiyat", Türkmeneli Mutfağı", "Spor ve Gençlik" programları çok izlenenler arasında yer aldı. Ankara stüdyosundan "Global Bakış", "Yol Haritası", "Altın Hızma", "Sıla Türküleri" programlarıyla, Türkiye'deki sanat ve siyaseti sesini gösterdi... Türkmeneli ve özellikle de Kerkük referandumu ile ilgili yaptığı yayınları, kamuoyuna iyi bir şekilde aydınlatı ve bilinçlendirebildi. 30 Ocak Irak genel seçimleri öncesinde yaptığı ilginç kampanyalarla dikkatleri üzerine çekti. Irak'taki diğer TV'ler, Türkmeneli televizyonunun yaptıklarını taklit eder hale geldi.

Her geçen gün çoğalan verici ağı üzerinden yapılan karasal yayın ile yine Irak'ın büyük bir bölümüne yayıncılık hizmeti götürmektedir. Halen, Bağdat Kerkük, Musul, Erbil, Telafer ve Tuzhurmatu'da son teknolojik vericilerle yayınlar izleyicilere ulaştırılıyor. Kerkük'teki 3 stüdyo, Ankara'daki iki stüdyo da yapılan siyasi ve eğlence programları büyük bir ilgiyle izleniyor. Yapılan programlar o derece etkili oldu, neredeyse hemen hepsi diğer televizyonlar tarafından taklit edildi. Türkmeneli televizyonun bir diğer görevi de örgüt içi haberleşmeyi sağlamasıdır.

Kanalın belki de en önemli işlevlerinden biri de budur. Yayında Irak Türkmen Cephesi (ITC) Başkanı veya yetkili bir başka kişi, halka mesajlarını bu kanaldan; doğrudan vermektedir. Ancak, bazı yetkililer tv' yi istismar ederek tekellerine geçirmeye çalıştılar. Irak'ta Türk varlığını tanıtmak ve Türk dünyasına yönelik yapmış olduğu yayınlarından dolayı 2006 yılında TÜRSAV'ın hizmet ödülünü almıştır.

Süryani Grubunun El- Aştar Televizyonu ⁽¹⁸⁾

Irak'ta dördüncü etnik grup olan Hristiyanların iletişim alanındaki çalışmaları diğer etnik gruplar gibi hızlı bir şekilde ilerledi. Hristiyanların ilk televizyonu olan El- Aştar uydu kanalını çoğunlukla yaşadıkları Erbil'in Ayinkava bölgesinde Avrupa'da yaşayan Hristiyan işadamlarının maddi desteğiyle kuruldu. Hristiyanların Kürdistan bölgesinde kurulan ilk uydu kanalıdır. Hristiyanların sorunlarını dile getiren bu kanal Hristiyanların diğer etnik gruplarla kaynaşmalarına, Aştar ismi Iraklıların simgesi olan Rafideyin ülkesi tanrılarının birisidir. El-Aştar kanalının sembolü Biledül El-Rafidayinin sembolünü taşımaktadır. Bu tanrının ismi Babil ve Aşur efsanelerinde sevgi, güzellik, kahramanlık ve zafer simgesi olarak anılmıştı. Aştar'ın Babil'de büyük bir kapısı vardır. Festivaller topluluğu Aşuri yeni yılında o kapıdan giriş yapmaktadırlar. El- Aştar tv haber ve programlarında toplumunu aydınlatmak için nitelikli ve tarafsız programlar üretmeye çalışmaktadır. Siyasi ve dini programların yanı sıra sosyal ve kadın, çocuk programları da yayın akışında yer almaktadır. Bu programlardan "Atfaluna"-çocuklarımız, çocukların eğitimine yönelik bir programdır. "Tayıbbek Ala Hava" Doktorlar tarafından, kadın ve aile problemleri tartışılarak, çözüm yolları gösterilmektedir. Ayrıca, "Risale Min El- Mahcer", "Kavus El- Kuzah", "Rihle", "Hadika El- Milanvene", "Hasad El-İsbu", "El-Caize El- Kubra", "Cisir", "Fincan Kahve" gibi programlarında halkının varlığını ekrana yansıtmaktadır.

¹⁸⁾ www.ashtartv.com

Hristiyanlar; Irak'ta uzun yıllardan beri Arap, Türkmen ve Kürtlerle kardeşçe yaşadıklarını, Baas rejiminin yıkılmasından sonrada aynı şekilde devam etmesini gösteren El- Aştar Televizyonunun yayın politikası ise Irak'ta birlik ve beraberliği, İletişimin özgürlüğünü sağlamak, demokrasinin uygulanmasını, İnsan haklarına saygı ve önem vermeyi, ayrımcılığa benimsememek, 2003'ten sonra Irak'ta kurulan Aştar TV, Hristiyan, Yezidileri de temsil ederek, Irak ve Avrupa'daki Hristiyanların beğenisini kazanmıştır.

Bağımsız Bağdadiye Televizyonu

Merkezi Mısırın başkenti Kahire'de olan El- Bağdadiye Televizyonun 12 Eylül 2005 tarihinde Irak'ın İspanyol eski büyükelçisi Dr. Avun El- Kaşluk tarafından kuruldu. 24 saat Mısır'dan yayın yapan El-Bağdadiye TV'nin Irak, Ürdün, Suriye, Lübnan, Norveç, İsveç'te şubeleri bulunmaktadır. Bu kanalı diğer kanallardan farklı kılan en önemli niteliği Irak bayrağı dışında başka bir bayrağın dalgalanmasına müsaade edilmemektedir. "İşgal Kuvvetlerine ve Diktatörlüğe Hayır". Sloganıyla Nile- Sat, Arap- Sat, Hotbird ve Optus B3'ten uyduları üzerinden izleyicilerine yayın yapmaktadır. Yayınlarında Irak'ın birliğini sağlamak, Irak'ın bağımsızlığına kavuşmasını hedefleyerek, Siyasi, Kültür, Sanat, Müzik, Folklor ve Spor programlarına ağırlık vermektedir. Bu programlar: El- Muhacirin min El- Irak, Mütamer Bağdat ve Ataruhu ala El- Vakig El- Iraki, El- Muhtasar, Kadiyat El- Üsbug, El- Müvacehe, Irakileyin, Tarih, Me Le Yukal, Spor, Şebab" Gençlik", İstekler ve en çok izlenen programı "İlek Vahşe" Gurbette yaşayan Iraklıların çilelerini, hasretlerini dile getirmektedir.⁽¹⁹⁾

¹⁹⁾ Cevdet El-Assafi, *Mülakat*, 3.4.2008

Hiçbir etnik grubu önalana çıkarmayan ve bağımsız bir şekilde yayın yapan TV Kanallarından en önemlisi olan El- Bağdadiye Televizyonun yayın politikası başta etnik ayrımcılığa fırsat vermeyerek, Irak'ta birlik ve beraberliğin gerçekleşmesi, işgalci güçlerin bir an önce Irak'tan çekilmelerini, Irak halkına karşı uygulanan baskı ve şiddet olayların ortadan kaldırılmasını, halkı doğru ve dürüst bir şekilde bilgilendirmek ve yönlendirmek, bu hedefler doğrultusunda bağımsız yayın yapan El-Bağdadiye TV'nin ABD'liler tarafından yayını durdurulmaya çalışılan kanallar arasında yer almaktadır. Bu nedenle de Mısır'da büyük bir izleyici kitlesine sahip oldu. El- Bağdadiye tv özellikle Ortadoğu da büyük bir izleyici kitlesine her geçen gün daha sahip olmakta, Irak'ta ve özellikle Mısır'da olan bitenleri direnişçilerin haberlerini yansıtmaları ve Mısır televizyon kanalları ve halkı tarafından en çok izlenen kanallar arasında yer almaya devam ediyor. ⁽²⁰⁾

El- Bağdadiye televizyonu Irak'ın içinde ve dışında da çok aktif faaliyet gösterdi. Özellikle de Türkiye'nin başkenti Ankara ve İstanbul'da birçok özel programlar sunmaya çalıştı. Ortadoğu muhabiri Cevdet Assafi; Türkmenler ile ilgili defalarca özel programlar yaptı. Ayrıca Türkiye'de asrın problemi olan turban konusunda da Arap izleyicilerini ekrana bağlayacak bir şekilde programlar hazırlayıp sundu.

²⁰⁾ www.baghdadch.tv

Tablo (1)
Kerkük'te Yayın Yapan Televizyon Kanalları
2003–2007

S.NO	KANALIN ADI	FRAKANSI	AİDİYETTİ	TÜRÜ
1	AL-IRAQİYE TV	6VHF	IRAK İLETİŞİM AĞI	VHF UYDU
2	KÜRDİTSAN TV	8VHF	KYB	VHF UYDU
3	KERKÜK TV	10VHF	KDP	VHF UYDU
4	TÜRKMENELİ TV (TERT)UYDU	12VHF	IRAK TÜRKMEN CEPHESİ	VHF UYDU
5	ZAGROS TV	22 UHF	KDP	UHF YERLİ
6	KOMALA TV	24 UHF	KÜRDİSTAN İSLAMİ CEMAATI	UHF YERLİ
7	TÜRKMENELİ TV (YERLİ)	29 UHF	IRAK TÜRKMEN CEPHESİ	UHF YERLİ
8	KÜRDSAT TV	34 UHF	KDP	UHF YERLİ
9	NEBA TV	38 UHF	İSLAM DEVRİMİ YÜKSEK MECLİSİ	UHF YERLİ
10	YEGİRTU TV	40 UHF	KÜRDİSTAN İSLAMİ BİRLİĞİ	UHF YERLİ
11	SES TV	48 UHF	TÜRKMEN KARDEŞLİK PARTİSİ	UHF YERLİ
12	AZADI TV	58 UHF	KÜRDİSTAN KOMÜNİST PARTİSİ	UHF YERLİ

Tablo 1’de Kerkük’te yayınlanan televizyonlar kanalları yer almaktadır. Arapça, Kürtçe, Türkçe olarak yayın yapan televizyonlar genel olarak Kerkük üzerinde oynanan oyunların ve politikaları yansıtmaktadırlar. Türkçe yayınlanan Türkmeneli uydu ve yerel (TERT) televizyonu, Türkmenlerin haklarını savunmaktadır. Kürdistan, Komala, Zagros, Yegirtu, Azadi ve

Kerkük televizyonları Kürtlerin Kerkük üzerindeki haklarını ve Irak'ın Kuzeyinde oluşmakta olan Federe Kürt devletine bağlanmasını savunmaktadırlar. El-İraqiyye televizyonu ise devletin politikasını yansıtmaktadır. Neba televizyonu İslam devrimi Yüksek Meclisinin bakış açısını Kerkük halkına yansıtip, halkı İslami hükümlere aşına etmek istemektedirler. Ses televizyonu ise, her ne kadar Türkmen Kardeşlik Partisinin sesi olduysa da, KDP tarafından finansa edilip, parti başkanı Türkmen olmasına rağmen Kerkük'ün Kürdistan'a bağlanmasını savunmaktadır.

2.2. İşitsel Basın (Radyo Yayınları)

İşgal sonrası işitsel iletişim alanında radyo yayınları büyük çapta hız kazandı. Irak radyosu 60 yıl boyunca Irak'ta müteakip iktidarların hal lisani olmuştu. İşgal sonrası televizyon kanallarının sayısını dört katına yükselten radyo vericileri bulunmaktadır. Kimi partileri binasının çatı katında bir verici ile basit bir mikser ve birkaç cihaz, bir spiker ile parti propagandasını yapmaktadır. Kimi de farklı amaçlar için yayın yapıp, Irak'ta denetim, yayın kanunu ve yayın yasağının bulunmayışından yararlanmaktadırlar. Bugün Irak'ta 200'den fazla radyo istasyonu ve vericiler bulunmaktadır. Bu radyolar; siyasi partiler, üniversiteler, sivil toplum örgütleri, dini akımlar ve ticari amaçla, siyasi, sosyal, ekonomi, kadın, gençlik- spor, öğrenci, kültür -sanat, gaziler ve çocuklara yönelik çeşitli programlar üretmektedirler. Uydu üzerinden yayın yapan TV kanallarının hemen tamamının bir FM radyosu bulunmakta ayrıca yerel ve ulusal yayın yapan birçok radyo istasyonu da yayın yapmaktadır. Bu radyoların yayın politikaları ise siyasi partiler tarafından bazen engelleniyor, özellikle de yayın sonrası denetim mekanizması devreye giriyor. Bu mekanizma yasal olmayan yollarla Irak'ın bütün iletişim alanlarında hâkim bir durumdadır. Bazı radyolar ekonomi ve siyasi destek bulmadıkları için yayın hayatına son vermişti. Radyolar ağırlıklı olarak Arapça dilinde yayın yapıyorlar. Kütçe, Türkçe ve Süryanice yayınlar

ise toplam 40 civarındadır. Irak İletişim Ağı'na bağlı 11 adet radyo bulunmaktadır.⁽²¹⁾

Ayrıca, Irak'ta muhtelif dilde ve ilde yayın yapan diğer yerel radyolar vardır. Bunlardan: *“Beytunahrain, SBS radio, Urfm, Bilad, Bağımsız Irak Radyosu, Savutulirraq, Ahwar, Firateyin, Hüriyye, Nas, Dicle, Sewa, IraqFM, Newa, Merbid, Dengi Kürdistan (Dohok), Selam, Müstakbel, Shafaq radio, Reşit, Neynava FM ve AM. Musul, Şenaşil Basra, TERT(Türkmeneli)”*. Ancak bu radyoların çoğu etnik gruplara bağlıdır.

2.2.1. Arap Şii Radyoları

Basra FM: Yerel radyo, Basra şehrinde yayın yapmaktadır. Şii gurubuna bağlı dini ve siyasi programlarına ağırlık verilmektedir.

Bilad FM: Şii İslamın sesi radyosudur. Kültürel, siyasi, toplumsal ve tartışma ağırlıklı programlar yayınlamaktadır. Radyonun amacı toplumun içine düştüğü durumdan halkı din yoluyla hayata bağlamak ve acılarına derman olmaya çalışmaktadır.

El- Selam FM: Şii gurubuna bağlı Muktada El- Sadır'ın denetimde, dini ve siyasi ağırlıklı yayın yapmaktadır.

El- Fırat FM: Kuran El- Kerim ağırlık bir kanaldır. Hadis, ilahi ve dini programlar yayınlamaktadır. Şarkı ve müzik yer almamaktadır.

Huda İslam FM: Merkez yayın Necef'tir, dini programlar ve Kuran El- Kerim ağırlıklı yayın yapmaktadır. Ehli El- Beyit Müesseselerine bağlıdır.

²¹⁾ www.pdfactory.com

2.2.2. Arap Sünni Radyoları

Musul FM: Merkez yayın Musul. Sünni gurubuna bağı 24 saat Arapça yayın yapmaktadır. Siyasi ve haber ağırlıklı yayını yapmaktadır. Musuluye televizyonun radyosudur. Nil- Sat uydusu üzerinden yayın yapmaktadır.

EI- Naas FM: Sünni gurubuna bağı, Irak'ın kültürel zenginliklerine, tarihsel varlıklarına bağı program ve şarkılar yer vermektedir. Sünni Grubuna bağı radyo- televizyon ve gazetelerin Temel Özellikleri ise: dini, siyasi, müzik programlarının yanı sıra Irak'ın birliğini savunan ve ABD güçlerinin Irak'tan çıkmasını savunmaktadırlar. Direnişçilerin faaliyetlerini öne çıkarmak ve Irak'ın birliğinden yana programlar sunmaktadırlar.

2.2.3. Kürtçe Radyolar

Kardeşlik FM: Merkez yayın Kerkük, Irak Cumhurbaşkanı Celal Talabani tarafından desteklenmektedir. 24 saat Türkmençe yayın yapmaktadır. Genel müdürü: Velit Şerikedir. Kürt gurubuna bağı Türkmençe yayın yapmaktadır.

Kürdistan Radyosu: Kürdistan televizyonun radyosu, Kürtçe yayın yapmaktadır.

Zagroz FM: Merkez yayın Erbil şehridir. Kuzey Irak yönetimini başbakanı Niçrivan Barzani tarafından yönetilmektedir. Kürtçe 24 saat yayın sunmaktadır. Ağırlıklı olarak programlarında Kürtçe şarkı ve siyasi programlara yer vermektedir.

Erbil FM: Merkez yayın Irak'ın Erbil şehridir. Kürtçe yayın yapmaktadır müzik ağırlıklı yayın sunmaktadır.

2.2.4. Türkçe Radyolar

Türkmeneli FM: Türkmeneli televizyonun ulaştığı bütün coğrafyada, aynı kanaldan 4 dilde (Türkçe, Arapça, Kürtçe ve Farsça) yayın yapan Türkmen FM radyosu da dinlenen en çok radyolardan biridir. Ürdün'ün başkenti Amman'da düzenlenen Irak Radyoları fuarında Irak'ta en çok dinlenen radyo ödülünü aldı. 24 saat yayın yapan Türkmen FM, siyasi, kültürel, toplumsal, dini ve müzik programları yayınlamaktadır.

Sümer Radyosu: Türkmen Kültür Cemiyeti'nin yayın organıdır. Bu radyonun müdürü edebiyatçı Mevlüt Taha Kayacı'dır. 24 saat yayın yapan Sümer radyo, ağırlıklı olarak dini, kültür ve sanat programları yayınlamaktadır.

2.2.5. Süryani Radyoları

Kildaniye FM: Hristiyan Gurubuna bağlı Kildani dilinde yayın yapmaktadır. Programlarında ağırlıklı olarak şarkı ve müzik programlarına yer verilmektedir.

Aşuri FM: Aşuri grubu tarafından desteklenmektedir. Programlarında müzik ve şarkı yarışması öncelik verilmektedir.

2.2.6. Bağımsız Radyolar

El-Babilliy FM: Babiliye televizyonuna bağlı, müzik ağırlıklı programlar yayınlamaktadır.

Radyo El- Haddes: Sahibi Haşim El-Şabib, bağımsız Arapça siyasi, kültürel ve tartışma programlarına yayınlamaktadır. 1 Aralık 2006 tarihinde test yayına başladı. İnternet üzerinde yayın yapmaktadır.

2.2.7. Kerkük'te Yayın Yapan Radyolar 2003–2007

Tablo (2)

S.NO	RADYONUN ADI	FRAKANSI	İİDİYETTİ	TÜRÜ
1	DARULSELAM	88.80 MHZ	IRAK İSLAMİ PARTİSİ	FM
2	REDYO NEVA	89.50 MHZ	BAĞIMSIZ	FM
3	TÜRKMENELİ	90.00 MHZ	IRAK ÜRKMEN CEPHESİ	FM
4	BABAGÜRGÜR	91.50 MHZ	IRAK İLETİRİŞİM AĞI	FM
5	BBC	92.80 MHZ	BRITANNIA RADYOSU	FM
6	KÜRDİSTAN HALKI SESİ	95.50 MHZ	KÜRDİSTAN HALKI SESİ	FM
7	HÜR IRAK SESİ	96.80 MHZ	BAĞIMSIZ	FM
8	SEVA	98.80 MHZ	BAĞIMSIZ	FM
9	AŞTİ	103 MHZ	BASRIŞ ÖRGÜTÜ	FM
10	NEBA RADYOSU	97.20 MHZ	İSLAM DEVRİMİ YÜKSEK MECLİSİ	FM
11	EL-RUYA	87.50 MHZ	TÜRKMEN KARDEŞLİK PARTİSİ	FM
12	KERKÜK RADYOSU	104 MHZ	KDP	FM
13	KÜRDİSTAN SESİ	87.30 MHZ	KDP	FM
14	EL-ADALE	MHZ 103.3	TÜRKMEN ADALET PARTİSİ	FM
15	ERBAHA	89.50 MHZ	AŞUR DEMOKRAT PARTİSİ	FM
16	SÜMER	MHZ 92.10	TÜRKMEN KÜLTÜR CEMİYETİ	FM

Tablo 2’de Kerkük’te çeşitli etnik grubuna bağlı yayın yapan radyoların listesi ve Frekansları yer almaktadır. Kerkük şehrinde yayın yapan radyolar tıpkı Televizyonlar kanalları gibi. Arapça, Kürtçe, Türkçe olarak yayınlanmaktadır. Genel olarak Kerkük’ün statüsü ile ilgili yayın yapıyorlar. Türkçe yayınlanan radyolar; Türkmeneli FM ve Türkmeneli radyosu (TERT), *El-Adale* ve *Sümer* Türkmenlerin haklarını savunmaktadır. *Babagürgür*, *Aşti*, *Kürdistan halkı sesi*, Kerkük radyosu ve *Kürdistan sesi* Kürtlerin Kerkük

üzerindeki haklarını ve Irak'ın Kuzeyinde oluşmakta olan Federe Kürt devletine bağlanmasını savunmaktadırlar. Erbaha radyosu, Hristiyanların kültür ve medeniyetlerini köklü ve zenginliğini yansıtmaktadırlar. *Darulselam*, *Neba* radyolarında İslam propagandası yapıp, farklı etnik grupların görüşleri doğrultusunda yayın yapmaktadırlar. Seva radyosu, ABD desteğiyle genel olarak Irak'a ve özel olarak ta Kerkük'e hitap etmektedir. Hür Irak Sesi radyosu bağımsız olarak bütün Irak halkına hitap etmektedir. El-Ruya radyosu, Türkmen adını taşımasına rağmen, Ses televizyonu gibi KDP'nin güdümünde maddi ve manevi desteğiyle Kürt propagandası yapmaktadır. BBC radyosu, yayınlarında İngiltere'nin Ortadoğu ve Irak üzerindeki politikasını savunur, İşgalin haklılığını ortaya koymaktadır.

2.3. İnternet Yayıncılığı

İnternet, birçok bilgisayar sisteminin birbirine bağlı olduğu, dünya çapında yaygın olan ve sürekli büyüyen bir iletişim ağıdır. İnternet, insanların her geçen gün gittikçe artan "üretilen bilgiyi saklama/paylaşma ve ona kolayca ulaşma" istekleri sonrasında ortaya çıkmış bir teknolojidir. Bu teknoloji yardımıyla pek çok alandaki bilgilere insanlar kolay, ucuz, hızlı ve güvenli bir şekilde erişebilmektedir. İnternet'i bu haliyle bir bilgi denizine, ya da büyükçe bir kütüphaneye benzetebiliriz. ⁽²²⁾

Irak'ta İnternet yayıncılığı 2000'de Irak'ın İnternet teknolojisine kavuşmasıyla birlikte başladı. Baas partisi iktidarı bu teknolojiyi halkından uzak tutmaya çalıştı. Bir süre sonra kısıtlı, denetim ve gözetim altında halka İnternet erişimini fahiş para karşılığı kullanmasını sağladı. Ancak, Irak ile ilgili web siteleri yurtdışında çoktan faaliyet başlamıştı. İşgal sonrası Irak'ta İnternet teknolojisi hızlı bir şekilde yayıldı.

²²⁾ www.po.metu.edu.tr

2003'ten sonra Irak ile ilgili yayın yapan web siteleri sırasıyla hükümet organları, bakanlıklar, haber siteleri, yazılı basın (gazete ve dergiler), görsel basın (TV ve radyolar), siyasi partiler, sivil toplum kuruluşlarına ait tanıtıcı web siteleridir. Ayrıca, Irak ve yurtdışında yüzlerce bireysel, kurumsal ve ticari web siteleri bulunmaktadır. Bu sitelerin bazıları haber, tanıtım, yorum ve bilgi akışı sağlamaktadır.

Irak'ın 100 yılı aşkın siyasi, coğrafi, sosyoloji, kültür ve sanatının yanı sıra köklü medeniyetinin tarihi bu teknolojiyle birlikte araştırma konusu olarak halkın bilgisine sunuldu. Bugün Irak'ta yaklaşık Internet sitelerinin sayısını çıkarmak mümkün değildir. Çalışmamızda Irak ile ilgili yüzlerce web sitesine rastladık. Ancak bu sitelerin çoğu ne amaçlarının ne olduklarını bilmedikleri ortadadır. Hedef kitleleri, içerik konusu ve yayın ilkeleri açısından bilgisiz oldukları gözleniyor. Hükümet kanadı kendi propagandalarını bu web siteleri ile yapmayı önemsiyor. Irak'ta Arap web sitelerinde ülke ve Araplarla ilgili her bilgi yer alıyor. Bu bilgilere de ulaşmak Arapça bilenler için hiçte zor değil.

Bu web sayfalarının kontrolü ve denetimi açısından Irak'ta ne bir düzenleyici kanun veya bir genelge vardır. Tıpkı görsel ve yazılı basın araçları gibi herhangi bir denetim mekanizmasının olmadığı bir gerçektir.

Bu çalışmada Irak'ta yayın yapan birçok haber ve tanıtım sitelerinden Arap, Kürt, Türkmen ve Süryaniler ait bazı örnekleri inceledik:

2.3.1. Arapça Haber Ve Önemli Web Siteleri ⁽²³⁾

www.iraq-na.com Irak Haber Ajansı, Arapça, Irak
www.foratnews.com Fırat Haber Ajansı, Arapça, Irak
www.eyeirag.com Eyin Haber Ajansı(Eye), Arapça, İngilizce, Irak
www.nahrain.com Nahrain Haber, Arapça, Irak
www.kitabat.com Kitabat Haber, Arapça, Almanya
www.sotaliraq.com savtulıraq-Irak'ın Sesi, bağımsız günlük gaz. Arapça, Irak
www.irakna.com Irakımız Haber Ajansı, Arapça, Irak
www.nahrainnet.net Nahrain net Haber, Arapça, Irak
www.iraqpa.net Irak Basın Ajansı, Arapça, Irak
www.wna-news.com Irak Milli Haber Ajansı, Arapça, Kürtçe, İngilizce, Irak
www.iraq4allnews.dk Irak Herkesin Haber Ajansı, Arapça, Irak
www.ninanews.com Nina Haber Ajansı(Nina), Arapça, Kürtçe, İngilizce, Irak
www.9neesan.com iraqi Sites Guide- Irak siteler Rehberi, Arapça, Irak
www.ninawanews.com Neynava Bağımsız Haber Ajansı, Arapça, Kanada
www.iqraapress.com Irak Basını, Arapça, Irak
www.wasatonline.com El-Wasat Haber sitesidir. Arapça, Irak
www.iraqipresidency.net Irak Cumhurbaşkanı, Arapça, Kürtçe, Irak
www.cabinet.iq Irak Başbakanlık, Arapça, Irak
www.inisiraq.com Irak Milli İstihbarat Teşkilatı, Arapça, İngilizce, Irak
www.noc.gov.iq Kerkük Petrol Şirketi, Arapça, İngilizce, Kerkük
www.hdriraq.org Milli Baiş ve Diyalog Yüksek Heyeti, Arapça, Irak
www.na-iraqi.com Irak Parlamentosu, Arapça, Kürtçe, İngilizce, Irak
www.ieciraq.org Irak Yüksek Seçim Kurulu, Arapça, Kürtçe, İngilizce, Irak
www.mayoralty-baghdad.com Bağdat Mahalli İdaresi, Arapça, İngilizce, Irak
www.iraqports.com Irak Limanları, Arapça, İngilizce, Irak

²³⁾ www.nahrain.com

2.3.2. Türkçe Haber Ve Önemli Web Siteleri: ⁽²⁴⁾

www.kerkukgazetesi.com, Türkmeneli İletişimciler Birliği, Arapça-Türkçe /Ankara
www.turkmeneli.org, Irak Türkmen Cephesi/ Türkçe, Ankara
www.bizturkmeniz.com, Biz Türkmeniz Gurubu/ Arapça-Türkçe, Danimarka
www.iraqiyoon.com, Avrupa Türkmenleri/ Arapça-Türkçe, Avrupa
www.kerkukfeneri.com, Kerkük Feneri Gurubu / Arapça-Türkçe, Konya
www.kerkuk.net, Irak Türkmen Cephesi/ Arapça, Türkçe, İngilizce, Ankara
www.turkmenelinews.com, Türkmen Haber Ajansı/ Avrupa
www.alturkmani.com, Irak Türkmen Ansiklopedisi/ Arapça, İsviçre
www.irakturkleri.org, Irak Türkleri Derneği, Türkçe, İstanbul
www.erbilvakfi.org, Erbil Vakfı/ Türkçe, Ankara
www.kerkukvakfi.com, İzzettin Kerkük Vakfı/ Türkçe, İstanbul
www.itkad.com, Irak Türkmenleri Kardeşlik ve Kültür Derneği, Türkçe, İst.
www.turkmanmedia.com, Irak Türkleri, Arapça, Türkçe, İngilizce, Avrupa

2.3.3. Kürtçe Haber Ve Önemli Web Siteleri:

www.pukmedia.com KYB medyası, Arapça, Kürtçe, İngilizce, Irak
www.kdp.se Kürdistan demokrat Partisi, Kürtçe, Farsça, Arapça, İngilizce
www.kurdsat.tv Kürdistan TV, Kürtçe, Arapça, İngilizce, Irak
www.peyamner.com (PNA)Haber Ajansı Kürtçe, Arapça, Farsça, İngilizce
www.kurdistanjournalists.org Kürdistan Gazeteciler Cemiyeti, Kürtçe, Irak
<http://www.shafaaq.com/> Şafak, Feyli Kürtlerin Kültür ve Enformasyon, Arap
www.demanu.com.tr Haftalık Siyasi Gazetedir. Türkçe, Diyarbakır, Türkiye

²⁴⁾ www.bizturkmeniz.com

2.3.4. Süryanice Haber Ve Önemli Web Siteleri:

www.nirgalgate.com Nirgal Haber sitesi, Süryanice, Arapça
www.zahrira.net Züheyra Haber Ağı, Arapça, Irak
www.ashurtv.org Süryani TV, Süryanice, İngilizce, Irak
www.suroyotv.com SoroyoTV, Süryanice, Arapça, İngilizce, İsveç
www.betnahrain.org Süryani Milli Kongresi, Süryanice, İngilizce,
www.hujada.com Hujada dergisi, İngilizce, Avrupa,
www.saaïs.org Süryani Akademiye, İngilizce, İsveç

2.4. Yazılı Basın (Gazete Ve Dergiler)

Gazetenin, insan topluluklarının fikren gelişmelerinde oynadığı büyük rol artık herkesçe bilinmektedir. Zamanımızda gazetesiz bir topluluk düşünülmez. Çünkü gazetesi olmayan topluluklar yaşam için lazım olan öğelerden mahrum bulunan mahlûklara benzerler. Gazete cemiyetin dili, gözü ve kulağı mahiyetindedir. Nasıl ki dilsiz, gözsüz ve kulaksız bir insanın yaşaması imkânsız gibiyse, gazetesiz toplulukların da yaşamaları o derece güç ve imkânsızdır. Gazete toplulukta dil, göz ve kulağın gördükleri vazifelerden başka kafa ve beyin vazifelerini de ifa etmektedir. İnsanlara yol gösterir. Fikren eylemlerini sağlar. ⁽²⁵⁾ Irak'ta yazılı basın Saddam sonrası kısa bir süre cesaretli bir şekilde çalıştıktan sonra şimdi cesaretini kaybetmiş durumdadır. İşinden atılan bir gazeteci Irak'ta basın gücünü şöyle anlattı. "Irak'ta basın dördüncü güç değil, çökücü güç haline geldi". Bugün Irak'ta profesyonel serbest gazeteci yoktur. Çünkü meslek kurallarını benimseyen fikir ve düşünce özgürlüğü kapsamında çalışan gazeteci, hayatına mal olacağını biliyorlar. Prim almayan, tarafsız gazetecilere kimse sahip çıkmıyor. Doğru dürüst haber yapan ve makale yazarlar, aldıkları maaş günlük giderlerini karşılamıyor. O yüzden bu tür gazeteciler saat hesabı ile günde bir iki gazetede çalışmak zorundadırlar. ⁽²⁶⁾

²⁵⁾ İzzettin Kerkük, "Gazetecilik Tarihi" *Beşir Gazetesi*, S. 24, Mart 1959 Salı, Kerkük Matbaası, s. 3

²⁶⁾ Writers Without Borders, "the panorama of culture & media in iraq after april 9, 2003" 10 Nisan 2006, s. 2

Irak'ta basın sektörüne, gazetecilerin aldıkları düşük maaşının dışında, yeterince maddi ve manevi destek verilmiyor. Hala Irak'ta eski yöntemler kullanılmaktadır. Devletin resmi gazetesi El-Sabah'ın güneydeki muhabiri Ahmet Adem, 15 Mart 2005 tarihinde maaşını almak için Bağdat'ta gelirken yolda mezhep ayrımı yüzünde katledildi. ⁽²⁷⁾

Irak'ta birçok gazete, gelir kaynağını veya sponsorunu açıklamaz ve açıklamıyor. Ücretli çalışan gazeteciler gözleri kapalı çalışmak zorundadırlar. Bir siyasi parti ile bir gazete patronun ilişkileri bozulduğunda ilk zarar gören ücretli çalışan gazetecilerdir. Örneğin: Saddam sonrası ilk Başbakan olan Wifak El-Watani Partisi'nin Başkanı Eyat Allawi'nin yayın organı Bağdat gazetesi çalışanları Ellawi'nin iktidarı sona erince, Layıklıkla suçlandılar. Diğer gazeteler de aleyhlerine yazılar çıkınca, muhabirler gazeteden istifa etme zorunda kaldılar. Allawi'nin hükümeti sonrası yeni gelen iktidar etki ve yetkisini kullanarak birçok gazete sahibine baskı yapıp onlarca gazetecilerin işlerine son verilmesinde rol oynadılar.

Bu sebeplerden dolayı; Irak'ta gazeteciler “Örsle-Çekiç” arasında kalmışlar. Irak'ta gazetecilik mesleği İki “mayın tarlasında” yürümek gibidir. Birinci tarla; gazete'nin bağlantıları, diğer basın organlarıyla haksız rekabetleri, siyasi, mezhep çatışmaları, gazetenin politikasını ve bazı bölgelerde imajını etkilemektedir. İkinci tarla ise, Gazetecinin çalışma alanıdır. Çalıştığı gazetenin sahibi ve yetkilileriyle iyi geçinmek ve onları razı etmek zorundadır. Gazete dışında ise gazeteci, polis müdürleri, parti temsilcileri özellikle de iktidar partileri ile iyi ilişki kurmazsa görevini yapmakta birçok engelle karşı karşıya kalır. Bu bağlamda Irak'ta gazeteciler, bir piyon gibi yukarıdaki faktörlerin etkisi altındadır. Patronları ve parti başkanları tarafından istekleri doğrultuda kullanılıyorlar. ⁽²⁸⁾

²⁷⁾ Sabah gazetesi, Bağdat, 16 Mayıs 2005

²⁸⁾ Cahit Bayati, a.g.e.

Irak basınını araştırdığımızda gördük ki, birçok gazetenin işlediği konular “suya sapa” dokunmadan haber yapmaktır. Gazeteci, devlet dairelerini eleştirmekten kaçınmaktadır. Resmi haberlerin dışında yorum ve eleştiri yapmak onlar için hayatlarına mal olmaktır. Gazetelere baktığımızda kullandıkları haberler: Açıldı, yapıldı, kabul etti, uğurladı, yaptı, karşıladı vs. türlerden yapılan yayın haberlerdir. Gazeteciler; bu şekildeki haberleri oturdukları yerden yapmaktadırlar. Haber: ya TV, ya da Internet’ten ya da yazılı bir şekilde kaynaktan alıp haber yapmaktadırlar. Irak’ta çoğunlukla gazeteler; haberciye habere gönderdiklerinde onlar için araç-gereç temin etmemektedirler. Habercinin kendine güvenmesi gerekiyor. Birçok habercinin kullandığı fotoğraf makinesi kendisine aittir. Gazete, haberciye Internet giderlerini karşılamıyor. Haberleri göndermek için Haberci ulaşım veya Internet ve fotoğraf giderlerini kendisi karşılamaktadır. Bazı haberci de bir yetkiliden bir fotoğraf makinesi hediye almak için abuk sabuk haberler veya onu övgü dolu sözlerle o yetkiliyi öne çıkarıyor.⁽²⁹⁾ Irak’ın içinde olduğu istisnai durum, basın sektörünü de ciddi bir şekilde etkilemiştir. Bugün Irak’ta “Basın Kanunu” olmadığı için izinsiz ve denetimsiz yüzlerce gazete ve dergi çıkmaktadır. Mesleki Ahlak kuralları çiğneniyor. Yüzlercesi de okuyucu bulamayınca cadde kaldırımlarında kâğıt olarak alıcı bekliyor.

2.4.1. Arapça Yayınları

2003–2007 tarihlerinde Irak Gazeteciler Cemiyetine 367 kayıtlı yayın organı arasından 349’u gazete ve dergiler olduğu saptanmıştır. 2003’ten bugüne kadar yayını yapan yaklaşık 2000 gazete ve dergiden, çalışmamızın konusu olan Arapça, Türkçe, Kürtçe ve Süryanice olarak Bağdat, Musul, Kerkük, Erbil, Süleymaniye ve Dohok’ta yayınlanan yazılı basını aşağıda dillere göre bazı örnekler veriyoruz. Bağdat’ta Arapça yayınlanan bazı gazete ve dergiler.

²⁹⁾ Amer Naki Majeed, *Mülakat*

Azzaman

Bağımsız, günlük ve siyasi bir gazetedir. Sahibi ve kurucusu Saat El Bezzaz'dır. 10 Nisan 1997 yılında kurulmuştur. Zaman müessesesi adı altından günlük zaman, Günlük Zaman Spor, Yeni Zaman Aylık Dergi A'dan Y'ye Kültür Dergisi çıkarılmaktadır. Londra'da basılan Zaman bütün Avrupa ve Kuzey Afrika'ya dağıtılmaktadır. Saddam sonrası Irak'ta baskısı olan Azzaman Bağdat Karada hariç 905. mahalle 13.sokak apartman no: 10 adresinde idare yeri bulunmaktadır. Birçok Avrupa ve arap ülkesinde muhabirleri bulunan Azzaman Britanya da ki adresi: 28 Dalling Road, Hammersmith, London. W6 OJB U.K.'dir. Mail adresi postmaster@azzaman.com, telefon numarası +44(0) 208 563 10 00, fax numarası: +44(0) 208 237 49 60'dır. Web adresi www.azzaman.com olan gazete Arapça yayın yapmaktadır. 8 sayfadan oluşan gazetenin 1. ve 8. sayfası renkli, iç sayfaları siyah beyazdır. Irak baskısının fiyatı 500 Irak dinarındır.

Al Sabah

Günlük ve genel siyasi olan Al Sabah, Irak İletişim şebekesi tarafından çıkarılmaktadır. 2003 ABD İşgali sonrası Irak devletinin kontrolünde çıkan resmi bir gazetedir. Al Sabah gazetesinin yanında haftada bir olmak üzere 8 sayfalık spor sabah, 8 sayfalık ekonomi sabah, 16 sayfalık kültür sanat sabah gazeteleri ek olarak verilmektedir. 2003'ten beri yayınlanan gazetenin yazı işleri müdürü Felah El Mşegal'dir. www.alsabah.com adresinden internet yayını yapmaktadır. İdare adresi: Bağdat El Kahire semti'dir. Telefon: 425 73 00 ve 425 74 39'dur. 250 Irak dinarına satılmaktadır.

Al Tahaddy

Irak ulaştırma bakanlığının güvenlik dairesi tarafından haftalık olarak çıkmaktadır. Siyasi bir gazete olan Al Tahaddy'nin imtiyaz sahibi Ahmet Mecit Muhammet, yazı işleri müdürü Abdülhüseyin El Kureyşi'dir. 12 sayfa olan gazetenin 1 ve 12. sayfası 4 renk kuşe kâğıda diğerleri ise siyah beyaz 1. hamur kâğıda basılmaktadır. Mail adresi mns6662003@yahoo.com'dur. İdare yeri Bağdat Ulaştırma bakanlığı'dır. Irak gazeteciler cemiyeti kayıt nosu: 108'dir. 2006'dan beri yayınlanan gazete genel siyasi konulara yer vermektedir.

Kululıraq

Günlük bağımsız bir gazetedir. İmtiyaz sahibi Galip Errukabi, yazı işleri müdürü Adil Ermani'dir. 2003'ten beri çıkarılan gazetenin web adresi www.kululıraq.com'dur. 12 sayfa olarak yayınlanan gazetenin 1 ve 12. sayfaları renkli i sayfaları siyah beyazdır. 250 Irak Dinarı'na satılan gazetenin mail adresi: info@kululıraq.com ve kululıraq@yahoo.com'dur.

Parlamen

Bağımsız günlük siyasi bir gazete olan Parlamen 12sayfa olarak 2005'ten beri Bağdat'ta yayınlanmaktadır. Yazı işleri müdürü Avukat Fazıl Abbud El Saffar olan gazete "İraklıların Sesi" sloganıyla yola çıkmıştır. 1 ve 12. sayfası renkli, i sayfaları siyah beyazdır. Gazetenin idare adresi: Bağdat Veziriye Ani Caminin arkası'dır. Telefon numarası 422 99 85 olan gazetenin devlete arşiv kayıt listesindeki numarası ise 8272005'dir.

Attaakhi

1967 yılında kurulan günlük siyasi olan Taakhi yayın evi tarafından çıkarılıyor. İmtiyaz sahibi Felekettin Kakai olan gazete 16 sayfa olarak 1. ve 16 sayfası renkli iç sayfaları siyah beyaz olarak çıkmaktadır. Gazetenin editörü ve yazı işleri müdürü Dr. Bedirhan Sindi'dir. Gazetenin web adresi www.taakhinews.org, mail adresleri; taakhiadv@yahoo.com, Telefon numarası: 719 23 13, 719 22 01, 719 30 93 ve 719 79 92 'dir.

Alfadhela Newspaper

www.alfadhela.org adresinden internette yayın yapan gazetenin mail adresi fadhela_media@yahoo.com 'dur. Haftalık ve genel siyasi konuları ele almaktadır. İslami fazile partisi tarafından "istiklal, adalet, hürriyet" sloganıyla yayınlanmaktadır. Gazetenin amacı Allah'ı razı etmek, imtiyaz sahibi: İslami Fazile Partisidir, yazı işleri müdürü ise Ali Haşim El Maliki'dir. Gazetenin Devlet arşiv müdürlüğündeki kayıt nosu: 940, gazeteciler cemiyetindeki nosu:101'dir. 2005'ten beri yayınlanan gazete 8 sayfa olarak çıkmakta ve 1 ve 8. sayfa renkli diğerleri siyah beyaz basılmaktadır.

Al Maşrik

Günlük uluslararası bağımsız bir gazete olan al maşrik birçok dünya devletine dağıtılan bir gazetedir. Bağdat, Bettavin 14.mahalle 53. sokak 18. cadde adresi idare yeridir. TEL: 719 75 70 cep: 7901342845'tir. 250 Irak dinarına satılan gazetenin idare müdürü: Gandi Muhammet Abdülkerim'dir. 12 sayfa olan gazetenin 1 ve 12 sayfası renkli diğerleri siyah beyazdır. 2004 ten beri yayınlanan web adresi www.al-mashraq.net'tir. Maşrik kültür ve iletişim yatırımları müessesesi tarafından çıkarılan gazetenin devlet arşiv nosu: 7912004'tür.

Bağdat Alan (Şimdiki Bağdat)

Haftalık siyasi olan gazete 2004'ten beri çıkarılıyor. 16 sayfa olan gazetenin 1 ve 16 sayfası renkli diğerleri siyah beyazdır. Sosyal kültürel ve yerli haberlere yer veren gazetenin mail adresi baghdadnowemail@yahoo.com 'dur.

Tarih El Şegap

Irak Komünist partisinin gazetesi olan tarih el şegap 12 sayfa olarak yayınlanmaktadır. Devlet arşiv genel müdürlüğündeki kayıt no: 59'dur. 1974'ten beri yayınlanmaktadır. Telefon numarası: 7903367632'dir. P.K:3017 Ülviye Postanesi Bağdat. Gazetenin web adresi www.tareekaalshaab.com, mail adresi tarekaalshaab@hotmail.com 'dur.

El-Dava

İslami dava partisinin yayın organıdır. Yazı işleri müdürü Hasan El Sait olan gazete 12 sayfa olarak 1 ve 12 sayfası renkli diğerleri siyah beyazdır. 250 Irak dinarına satılan gazete 2006'dan beri yayınlanıyor.

Thawabitona

Muktada el Sadr grubunun yayın organı olan gazete Necef vilayetinde çıkarılmaktadır. Gazetenin ilk sayısı 26 Haziran 2007 Salı günü necefte yayınlandı. 12 sayfa olan gazetenin ilk sayısında Seyit Sadr'ın büyük boy posterinin renkli olarak okurlarına takdim etti. Gazetenin web adresi www.thawabitona.net mail adresi thawabitona@yahoo.com ve thawabitona@hotmail.com 'dur. İmtiyaz sahibi El Sadr Grubudur, yazı işleri müdür ise Rasim El-Mervani 'dir. 250 Irak dinarına satılmaktadır.

Bağdat

Günlük siyasi gazete olan Bağdat Rifak hareketi tarafından çıkarılmaktadır. 1990'dan itibaren yayınlanan gazetenin imtiyaz sahibi Eyet Gallevi'dir. 12 sayfa olan gazete 4 renk olarak basılmaktadır. Bağdat gazetesinin web adresi www.baghdad-newspaper.com mail adresi baghdadwifaq@yahoo.com telefon numarası 07803974143' tür.

Al Sharq

Günlük siyasi ve genel olan gazetenin imtiyaz sahibi ve yazı işleri müdürü Abdülresul Ziyare'dir. Devlet arşiv nosu: 9102006 olan gazete 2006 yılından beri yayınlanıyor. Telefon numarası 7902460965 ve 780 482 81 80' dir. 12 sayfa olan gazetenin 1 ve 12 renkli iç sayfalar siyah beyazdır. Mail adresi al_sharq2007@yahoo.com dur.

El-Meda

Kültür sanat iletişim evi tarafından yayınlanıyor. Yazı işleri müdürü Fahri Kerim olan gazete günlük siyasidir. 16 sayfadan oluşan gazete 259 Irak dinarına satılmaktadır. Gazetenin web adresi www.almadapaper.com mail adresi almada@almadapaper.com 'dur.

Quttoff

Şii divan vakfına bağlı Kuran biliminin milli merkezi tarafından çıkarılan gazete haftalık kültür ve dini bir gazetedir. 2006 yılından beri yayınlanmaktadır. Gazeteciler cemiyeti kayıt nosu 213 devlet arşiv genel müdürlüğü kayıt nosu 9362006'dır. Ücretsizdir. 1 ile 12 renkli diğerleri siyah beyazdır. Dini konulara ağırlık vermektedir. Yazı işleri Hac Adil Kenani olan gazetenin Bağdat telefon numarası 7903627545 ve 7402908'dir.

Al Maraa

Her pazartesi haftalık yayınlanan Irakta kadınların sesini yansıtan ilk gazetedir. Beyan yayın evi tarafından yayınlanıp dağıtılan gazetenin devlet arşiv numarası 9572007'dir. Yayın kurulu Dia El Cuburi, Recı İbrahim, Refa Hasan'dan oluşan gazetenin 1 ve 8 sayfası renkli iç sayfalar siyah beyazdır. Bağdat telefon numarası 7903387938 olan gazetenin mail adresi a_almaraa@yahoo.com'dur.

Al Vahde

Haftalık sosyal kültür ve genel siyaseti konu alan gazetenin imtiyaz sahibi Irak Milli Birlik Topluluğudur. Kerkük'te yayınlanan gazetenin yazı işler müdürü: raat Müteşşar (3 arkadaşı ile birlikte öldürüldü meçhul kişiler tarafından)'dır. 12 sayfadan oluşan gazetenin 1 ve 12 sayfası renkli iç sayfaları siyah beyazdır olan gazetenin web adresi www.cinu.8.com mail adresi cinuiraq@yahoo.com'dur.

Risalatüne

Irak eğitim meclisi tarafından çıkarılan gazete fikir kültür ve eğitim konularına ağırlık verip 15 günde bir yayınlanıyor. Yazı işleri müdürü Güdey Kerim El Meyahi olan gazetenin ilk sayısı 23 Haziran 2007 pazartesi günü yayınlandı. 12 sayfa olan gazete Bağdat'ta yayınlanmaktadır ve mail adresi resalatha@yahoo.com 'dur. Telefon numarası 7902237418 'dir.

El Cuma

Şehit Mehmet bakır el Sard'ın yüksek tanıtım heyeti tarafından çıkarılan gazetenin ilk sayısı 2006'da yayınlandı. Bağdat'ta yayınlanan gazete haftalık olarak Cuma günleri yayınlanmaktadır. İçerik olarak Muktada Sadr'ın konuşmalarını, talimatlarını ve hutbelerini kapsamaktadır. Adresi Irak

Bağdat Alsadr city, Ldakhil Street-Part(45) Telefon numarası 8211118'dir. Mail adresi ha_alealamia@yahoo.com olan gazete 4 sayfa olarak tamamı renkli çıkarılmaktadır.

Tebarak

Sosyal edebiyat ve kültür sanat konularına yer veren gazete Tabarak Kültür Müessesesi tarafından haftalık olarak çıkarılmaktadır. Yazı işleri müdürlüğünü Münir Radi El - Gabudi'nin yaptığı gazete 8 sayfadan oluşmaktadır. "Kültür fakirlerin ekmeğidir" sloganıyla yayın hayatını sürdürmektedir. İdare yeri Bağdat Sadr semti El-Habibe Ehlibeyt apartmanı Sebitin Camii karşısı olan gazetenin telefon numarası 79069717'tür. Mail adresi resalatna@yahoo.com olan gazetenin ilk sayısında 1. yerine Allah'ın adı yazılmıştır.

İşgal sonrası Musul'da birçok gazete, dergi ve TV kanallarıyla radyo istasyonları faaliyete başladı. İşgalin hemen ardından Musul'da yayınlanan gazete ve dergilerin sayısı 80'i aşmıştır. Ancak zaman gittikçe ekonomi sıkıntılarının yanında gazete veya iletişimci olmayanlar, bu işlere belli amaçla el atanlar yavaş yavaş elleri yanarak bu işten vazgeçmeye başladılar. Gittikçe yayınların sayısı düşüşe geçti. Şu anda Musul'da süreli yayınların sayısı 20 civarındadır. Araştırmalarımız sonucu elde ettiğimiz Musul'da Arapça yayınlanan gazetelerden bazıları:

- Mesar gazetesi, bağımsız.
- Neynava gazetesi, bağımsız.
- El-Hadba gazetesi, Musul Valiliği yayınıdır,
- Behra gazetesi, Siyasi Asurî Partisi yayın organıdır.
- El-İslah gazetesi, Adalet ve İslah partisin yayın organıdır.
- El-İnkaz gazetesi, Siyasi. Irak Kurtuluş Subaylar Hareketi.
- El-Arabi, gazetesi, Siyasi, Irak Arap Partisi yayın organıdır.

- El-Yekin gazetesi, Siyasi, Şebeklerin gazetesidir.
- El-Hakika gazetesi, Demokrat Kürdistan Partisi yayın organıdır.
- El-Mecelis gazetesi, Neynava Maclisinin yayın organıdır.
- Sahirun gazetesi, Neynava polis müdürlüğü tarafından çıkarılmaktadır.
- El-Meşrik gazetesi, bağımsız. Gazi Sacit Abdülkerim
- El-Rayi El-Ahar, bağımsız, Adnan El-Şeyh
- Hatta El-Irak gazetesi, bağımsız, İbrahim Çelebi
- El-Musul gazetesi, bağımsız, Neynava Sendikası Birliği yayınıdır.

Iraqiyoona

Bağımsız, kültür, siyasi ve günlük gazete olan Iraqiyoona basın yayın evi tarafından çıkarılmaktadır. Arapça olarak yayınlanan gazete 2005 yılından beri yayınlanmaktadır ve imtiyaz sahibi Esil Abdülaziz El-Nüceyfi'dir. 12 sayfa olan gazete Musul vilayetinin durumunu yansıtmaktadır. İlk ve son sayfa 4 renk, diğer sayfalar siyah beyaz olarak orta boy olarak yayınlanmaktadır. iraqi_yoon@hotmail.com

Al-Masar

Bağımsız günlük siyasi gazete olan Al-Masar gazetesi Al-Masar iletişim müessesesi tarafından Musul'da çıkarılmaktadır. İmtiyaz sahibi ve yazı işleri müdürü Heyfe El-Hüseyni'dir. Irak gazeteciler cemiyetinin 250 no ile kayıtlıdır. 2005 yılından beri yayınlanan gazete Büyük boy 12 sayfa olarak çıkan ilk ve son sayfalar 4 renk iç sayfalar ise siyah beyaz yayınlanmaktadır. almasar05@yahoo.com telefon: 7701630642 & 7703070890 812763 www.almasarjournal.com.

2.4.2. Kürtçe Yayınları

1535–1917 yılları arasında Osmanlı devleti idaresine kalan Irak'ta yaşayan etnik guruplardan Kürtler, basın konusundaki mücadelelerinin Osmanlı yönetimi tarafından engellendiğini öne sürüyorlar. Irak topraklarında her hangi bir Kürtçe yayın yapılmasına müsaade etmeyen Osmanlı sultanları, Irak Kürtlerini yurtdışında gazete çıkarmaya sevk etmiştir. Siyasi, edebi, sosyal konuları içeren ve 14 günde bir yayınlanan Kürtlerin ilk gazetesi *Kürdistan* 22 Nisan 1898 yılında Mısır'ın Başkenti Kahire'de yayınlmıştır. Yazı işleri Müdürü meşhur milli mücadeleci Bedirhan ailesine mensup Mikdad Mithat idi. Gazetenin üst köşesinde Türkçe olarak şu ibare yer alıyordu “Kürtlerin uyanışı ve Sanata teşvik edilmeleri için bu gazete Kürtçe olarak 15 günde bir yayınlanıyor” sağ köşesinde ise, Kürtçe olarak “ Bize yazmak isteyenler, Mısır'da gazete sahibi Bedirhan Paşa'nın oğlu Mikdad Beye yazsın. Biz, halka dağıtılmak üzere her sayıdan 1000(bin) adet Kürdistan'a gönderiyoruz.”⁽³⁰⁾ Hâlbuki aynı kaynak Irak'ta Kürt basını Osmanlı döneminde var oluşunu doğruluyor. Nitekim Osmanlı döneminde Türkçe, Arapça yayınlanan gazeteler ile birlikte Kürtçe olarak *Bangi Kürt*(Kürt Çağrısı) dergisi Türkçe ve Kürtçe 26 Aralık 1913 tarihinde 15 günde bir Bağdat'ta yayınlandı. Bağdat Adâb Matbaasında yayınlanan edebiyat dergisi *Bangi Kürt* 24 sayfa olarak Cemal Baban tarafından çıkarıldı. Bu dergi 1. Dünya Savaşının başlangıcına kadar yayına devam etti.⁽³¹⁾ İlk Kürt gazetesi olan *Kürdistan'ın* 1–5 sayıları Kahira'da, 6–19. sayıları yazı işleri müdürü Abdurrahmen Beg (Mikdad Bedirhanpaşa Kerdeşi) yönetiminde Cenevre'de, 20–23. sayıları Süreyya Bedirhan'ın yönetmenliğinde tekrar Kahira'da, 24. sayısı Londra'da, 25–29 sayıları Volkiston şehri güney İngiltere'de, 30–31 sayıları Cenevre'de yayınlandı. Bu gazete 14.04.1920 tarihinde durduruldu. Kürdistan gazetesinin Kahire'deki sayıları Hilal Matbaasında basıldı.⁽³²⁾

³⁰⁾ Cebbar Cebbari, *Tarih El-Sahafa El-Kurdiyye Fillrak* (Irak'ta Kürt Basın Tarihi), Enformasyon Bakanlığı Yayınları, Bağdat 1975, s. 5

³¹⁾ a.g.e., 30. s. 31

³²⁾ a.g.m., 13

Bu gazetenin diğer sayılarını bulmak için Dr. Kemal Fuat Almanya'da uzun bir süre arama yaptı. 1965 yılında başlayarak 1968 yılında gazetenin ilk sayısını Almanya'nın Uluslararası Marbork kütüphanesinde buldu. Bu haberi 23.05.1969 tarihinde Ronaki dergisinin ilk sayısında yazdığı bir makale'de belirtmiştir. Ayrıca, Kemal Fuat, Yayınlanan gazetenin sayılarını bir cilt haline getirerek 1971 yılında yeniden basmıştır. 1970 yılından beri artık Irak Kürtleri her yıl 22 Nisan günü Irak Kürt basın bayramını kutluyorlar. Yine Kürdistan gazetesinin eksik sayılarını (10.12.17.18.19) İstanbul'da 1917–1918 yılları arasında Bedirhan Paşa tarafından basılmıştır. Bu sayılar Şehit Necmettin Büyüka tarafından bulunmuştur.

22.05.2005 tarihinde Dohok'ta açılan Irak Kürt Basınının ikinci Festivali sırasında Prof. Dr. Celili Celil açıklamasında; Kürdistan gazetesinin 10 ve 11. sayılarının Viyana Kütüphanesinde bulunduğunu söyledi. Bu gazetenin sayıları İran ve Kahire'de Bedirhan gazetesini yazı işleri müdürü Hamit Abubekir tarafından yeniden basıldı. Ancak, gazetenin 19. sayısı bütün aramalara rağmen bugüne kadar bulunamadı. Halen aranmaktadır. Yurtdışında yayınlanan bu gazeteyi Kürt kamuoyuna tanıtmada Kemal Fuat, Kemal Mızhır, Maruf Haznedar, İzzettin Mustafa büyük rol oynamışlardır. 2007'de Irak Kürt Basını 108. yılını kutlarken Kürt basın öncüsü sayılan Piremird, Hozni Mogeryani, Mustafa Yamulki, Nuri Şeyh Salih, Rafik Hilmi, Hüseyin Nazım, Salih Zeki Sahipkuran, Salih Kaftan, İbrahim Ahmet, Alaattin Secadi, Cemil Saip, Kerim Geryani, Salih Yusuf, Nafi Yunus, Dara Tevfik, Maruf El-Berzenci, Cebbar Cebbari ve diğerleri saygıyla yad edildiler. ⁽³³⁾

³³⁾ www.puk.org.tr

Cumhuriyet ve Baas Partisi döneminde Kürt basını diğer basın organları gibi farklı bir boyut kazanacağı tahmin ediliyordu. Ancak, durum hiçte tahmin edilen gibi olamadı. İktidar hırsı diktatörlük hevesini sürdürdü kendi menfaatleri doğrultusunda Kürtlere “Havkari” İsminde bir gazete çıkarmayı kabul ettiler. Kürt basınına genel olarak baktığımızda Osmanlı döneminden başlayarak Irak topraklarında yayınlanan ilk Kürt yayını Bank Kürt dergisidir. Türkçe-Kürtçe olarak 15 günde bir, 26 Aralık 1913 tarihinde Bağdat’ta yayınlanmıştır. Daha sonra Süleymaniye’de Ümit İstiklal gazetesi Türkçe-Arapça-Kürtçe olarak 20 Eylül 1923 tarihinde yayınlandı. Osmanlı ve Kraliyet döneminde Irak’ta yalnız Kürtçe olarak her hangi bir gazete yayınlanmadığı saptanmıştır. Ancak Arapa-Türkçe ve Kürtçe olarak yayınlanan gazetelerin sayısı dört gazete bir dergidir. Cumhuriyet döneminde 1959’da Gavurbağı gazetesinde Kürtçe bölümüne de rastladık. 1970’te ise Türkmen-Kürt ve Süryanilere tanınan Kültürel Hakları çerçevesinde yukarıda belirttiğimiz gibi Havkari adında bir gazete yayınlanmıştır. Irak Basın tarihi boyunca 1869–2003 yılları arasında aşağıdaki listeye göre 10 gazete bağımsız ve müşterek olarak Kürtçe yayın yapmıştır. ⁽³⁴⁾

- 1.Bankkürt dergisi. Türkçe-Kürtçe. Bağdat, 26 Aralık 1913. 15 günde bir
- 2.Bank Kürdistan gazetesi, Türkçe-Kürtçe, Süleymaniye, 2 Ağustos 1922
- 3.Rüj Kürdistan gazetesi. Kürtçe-Türkçe, Süleymaniye,15 Kasım 1922
- 4.Ümit İstiklal gazetesi, Süleymaniye, Türkçe-Arapça-Kürtçe, 20 Eylül 1923
- 5.Diyari Kürdistan gazetesi. Arapça-Kürtçe, Bağdat, 11 Mart 1925
- 6.Gavurbağı gazetesi. Arapça-Türkçe, Kürtçe, Kerkük, 29 Haziran 1959
- 7.Havkari gazetesi. Kürtçe, Bağdat 1970
- 8.Röji Kürdistan dergisi. Kürtçe, Arapça. Yıllık dergi, Bağdat1970
- 9.Rüşenbiri Nive dergisi. Arapça, Kürtçe. Aylık dergi. Bağdat 1970
- 10.El-Kâtip El-Kürdi dergisi, Arapça, Kürtçe. Düzensiz dergi, Bağdat 1971

³⁴⁾ Cebbar Cebbari, *Tarih El-Sahafa El-Kurdiyye Fillrak* (Irak’ta Kürt Basın Tarihi) Enformasyon Bakanlığı Yayınları, Bağdat 1975, s. 12–31

1991 1. Körfez Savaşı sonrası Erbil, Süleymaniye ve Dohok” Güvenlik Bölgesi” olarak Kürtler için tam bir bağımsız amacı niteliğinde olduğunu düşünerek, görsel ve yazılı basın alanında ciddi adımlar atıldılar. Önce yazılı basına önem verildi. Daha sonra bölgede 20 civarında gazete, dergi yayınlanmaya başladı. Ayrıca uydu üzerinde Ulusal kanallar açmak için harekete girişimde bulunuldu. İlk önce, Türkiye’den gelen hem eğitim hem de danışmanlık alanındaki bir takım gazetecilerin ciddi desteğiyle Kürdistan TV kuruldu. Daha sonra yerli ve diğer ulusal kanallar açıldılar. Ayrıca onlarca Radyo vericileri kurarak Kürt kültürünü ve davasına tanıtmaya uğraşı verdiler. Böylece Kürtler kendilerine haz olarak kendi iletişim Sistemlerini kurmuş oldular. Irak’ın İşgali sonrası (9 Nisan 2003) tarihinden bu yana Irak’ın Kuzeyinde ki, İletişim sistemi yeni teknoloji sistemlerini de kullanarak daha ileri derecede verimli oldu. İşte 1991 yılından 2007 tarihleri arasında Kürtçe Yazılı ve Görsel Basın özetliyoruz:

Birinci körfez savaşı sonrası Irak’ın kuzeyinde(Güvenlik Belgesinde) Kürtçe yayınlarına başlayan Kürtler, iletişim sistemlerini de kurmuştur. Görsel ve yazılı basın konusunda uzun mesafeler katettiler. İkinci körfez savaşı sonrası da bu sisteme daha fazla önem vererek bölgede bir medya kenti kuracaklarını planlıyorlar. ⁽³⁵⁾

İşgal sonrası Irak’ta yayınlanan Kürtçe yayınları:

Xebat (Hebat)

Kürdistan demokrat partisinin yayın organı olan gazetenin imtiyaz sahibi Ali Abdullah, editör ve yazı işleri müdürü Nezhat Aziz Sülme’dir. 16 sayfa olarak yayınlanan gazete siyasi, demokrasi ve sosyal konulara yer vermektedir. 1–2–15–16 sayfaları renkli, iç sayfalar siyah beyazdır. www.xebat.net web adresidir.Bugün Irak’ın Kuzeyinde en fazla satılan gazeteler arasında Xebat gazetesi gelmektedir.

Kürdistaninive (Yeni Kürdistan)

Kürdistan Yurtseverler birliği tarafından çıkarılan gazete siyasi günlük bir gazetedir. 16 sayfa olan bu gazetenin imtiyaz sahibi Dr. Fuat Masum, yazı işleri müdürü Kawe Muhammet'tir. İlk sayısı 12 Ocak 1992 yılında Süleymaniye'de yayınlanmıştır. Web adresi www.pukmedis.com'dur. Fiyatı 500 Irak Dinarı'dır. İlk ve Son sayfası renklidir. Bu gazete Irak'ın kuzeyinde Xebat gazetesinde sonra gazeteler arasında kalite ve içerik konusunda ikinci sırada yer almaktadır.

Federe Kürdistan Bölge hükümeti ile bir Dubai firması, Erbil'de 400 milyon dolara mal olacak bir "medya kenti" inşa edecek. Reuters'in haberine göre Kürt yetkililer, "medya kenti" ile şiddet olayları yüzünden Bağdat'taki bürolarını kapatan uluslararası televizyon kanallarının sakin Kürdistan bölgesine çekileceğini belirtiyor. Bu çerçevede oluşturulan ve yüzde 60'ı bölge hükümetinin, yüzde 40'ı Dubaili TV ve sinema yapım firmasının olan Erbil Medya Kenti şirketinin başlangıç sermayesinin 40 milyon dolar olacağı kaydedildi. Televizyon stüdyoları ile oteller, alışveriş merkezleri gibi unsurların bulunacağı kompleksin tüm kullanıcılara açık olacağı belirtiliyor. Projede, 120 kanal kapasiteli bir televizyon vericisi ve verici merkezi de yer alıyor. Dubaili firmanın F.Iraklı yöneticisi Enver El Yasiri, kompleksi bir İngiliz firmasıyla birlikte Erbil 'in güneyinde, iki yıl içinde inşa edeceklerini açıkladı. Enver El Yasiri, bu girişimin uluslararası üniversiteleri, teknik okulları ve eğitim merkezlerini de bölgeye taşıyacak "internet" ve "bilgi" kentlerini de içerecek bir projenin ilk adımı olduğunu kaydetti.

³⁵⁾ www.rizgari.com

Medya

Haftalık siyasi gazete olarak Kürdistan Demokrat Birliği (YNDK) tarafından çıkarılmaktadır. Gazetenin imtiyaz sahibi Gafur Mahmuri, Yazı işleri müdür Ako Muhammed'dir. 20 sayfa olarak yayınlanan Medya Kürtçe olarak siyaset, kültür, sanat, toplum ve sosyal konuları içermektedir. 2001 yılından itibaren yayınlanan gazetenin web sitesi www.yndk.com'dur. Fiyatı 750 Irak Dinarıdır.

Hiroşan

Aylık olarak çıkan Hiroşan gazetesinin imtiyaz sahibi Ömer Yusuf, yazı işleri müdür Molla AHmeddin Kamişi'dir. Siyasi, sosyal ve kültürel bir gazete olarak Kürtçe yayınlanmaktadır. 2007 yılından itibaren yayına başlamıştır. Fiyatı 250 Irak Dinarı'dır. Sekiz sayfa olarak yayın yapmaktadır.

Rivan

15 günde bir olarak yayınlanan Rivan gazetesi 2004'ten itibaren Kuzey Irak Erbil'de yayınlanmaktadır. İmtiyaz sahibi Runak Rauf, yazı işleri müdürü Runak Feraç, Genel Yayın Yönetmeni Hana Şivan'dır. Web adresi www.rewan.org olan Rivan Kürtçe olarak yayınlanmaktadır. Sekiz sayfa olan gazetenin 1. ve 8. sayfası renkli, iç sayfaları siyah beyazdır.

Akşam

Irak'ın kuzeyindeki bölgesel hükümet ile bir Dubai firması, Erbil'de 400 milyon dolara mal olacak bir "medya kenti" inşa edecek. Yerel yetkililer, "medya kenti" ile şiddet olayları yüzünden Bağdat'taki bürolarını kapatan uluslararası televizyon kanallarının sakin Kürt bölgesine çekileceğini belirtiyor. Bu çerçevede oluşturulan ve yüzde 60'ı bölge hükümetinin, yüzde 40'ı Dubaili TV ve sinema yapım firmasının olan Erbil Medya Kenti şirketinin

başlangıç sermayesinin 40 milyon dolar olacağı kaydedildi. Komplekste televizyon stüdyoları ile oteller olacak. 25 Nisan 2007

Sitayil

15 günde bir çıkan Sitayil Kürt sanat ve edebiyatı ile ilgilidir. İmtiyaz sahibi Sadun Peroş, Yazı işleri müdürü Kerim Deşti'dir. 12 sayfa olan gazete 2004'ten beri yayınlanmaktadır. Web adresi www.geocities.com/rojnamestayi olan Sitayil'in 1. Ve 12. sayfası renkli, iç sayfalar siyah beyazdır.

Çawder

Siyasi sosyal ve haftalık olan gazetenin imtiyaz sahibi Molla Bahtiyar'dır. Kuzey Irak Süleymaniye'de yayınlanan Çawder 20 sayfa olarak 1.ve 20. sayfa renkli iç sayfalar siyah beyaz Kürtçe dilinde yayın yapmaktadır. Web adresi www.cawder.org adresinden yayın yapmaktadır.

Havlati

Siyasi, haftalık gazetedir. 20 sayfadan oluşan gazetenin imtiyaz sahibi Tarık Fatih Hasan, yazı işleri müdür Adnan Osman'dır. Süleymaniye'de yayınlanan Havlati gazetesi Kürtçe kültür sanat ve ağırlıklı olarak siyasi konulara yer vermektedir.web adresi www.hawlati.com olan gazete 2001 yılından beri yayınlanmakta ve fiyatı 750 Irak dinarı'dır.

Roji Gel

Haftalık olarak yayınlanan gazete Kürdistan Rizgari Partisi tarafından çıkarılan siyasi bir gazetedir. Sekiz sayfa olan gazete Kürtçe olarak Süleymaniye'de yayınlanmaktadır. Web adresi www.rpk93.oeg olan gazete 2003 yılından beri yayınlanmaktadır.

Alay Azadi

Haftalık siyasi olan gazete Kürdistan Zahmet Keşan Partisi tarafından çıkarılmaktadır. İmtiyaz sahibi Aryan Muhammet, yazı işleri müdürü Avad Abdülhaluk'tur. 20 sayfa olan gazete Kürtçe olarak Süleymaniye'de yayınlanmaktadır. Web adresi www.alayazadi.com 'dur. 1993'ten itibaren çıkan gazetenin fiyatı 500 Irak Dinarı'dır.

Yek Girtu

22 Nisan 1994'ten itibaren yayınlanan gazete siyasi olarak Kürdistan İslami Yek Girtu Partisi tarafından çıkarılmaktadır. İmtiyaz sahibi Züheyir Muhammet Emin, yazı işleri müdürü Abdülkerim Ahmet'dir. 16 sayfa olan gazete Kürtçe olarak Erbil'de çıkarılmaktadır. 500 Irak dinarı olarak satılmaktadır.

Awene

Kürtçe olarak Süleymaniye'de siyasi olarak yayınlanmaktadır. 20 sayfa olarak yayınlanan gazetenin imtiyaz sahibi awene birliği'dir. Yazı işleri müdürü Asos Herdi'dir. Siyaset toplum ekonomi kültür sanat konularına ağırlık veren gazete günlük olarak 2006 yılından itibaren çıkarılmaktadır. www.awene.com web adresidir.

Kürdistan Report

Günlük siyasi bir gazete olarak 2006'dan itibaren Erbil'de yayınlanmaktadır. İmtiyaz sahibi Cevher Hamet Abdullah, yazı işleri Sıdık Hasan Şükrü (Mehmet)'dir. www.kurdistanreport.com web adresidir. 16 sayfa olarak yayınlanan gazetenin 1. , 2. , 15. , 16. sayfaları renkli diğerleri siyah beyazdır. Fiyatı 500Irak dinarıdır.

Hawal

Haftalık olarak çıkan gazete siyasi sosyal kültürel bir gazetedir. Yazı işleriMutasan Necmettin, imtiyaz sahibi Şivan Davudi'dir. 16 sayfa olarak çıkan gazete Kerkük'te basılmaktadır. Kürtçe olarak yayın yapan gazetenin web adresi www.hewalnews.net ve www.hewalnews.org 'dur. Fiyatı 500 Irak Dinarıdır.

Pirs

İmtiyaz sahibi Necat Papir, yazı işleri Sirvan Naşit olan gazete siyasi sosyal ve kültürel olarak 8 sayfa olarak Kürtçe yayın yapmaktadır. Kürdistan Demokrat Gençler Birliği tarafından yayınlanmaktadır. 2006'dan itibaren yayınlanan gazete haftalık olarak Erbil'de yayınlanmaktadır. 1. ve 8. sayfa renklidir. www.lawanikurdistan.com web adresidir.

Aso

Günlük siyasi olan gazete 1 Nisan 2004'ten beri Kerkük'te yayınlanmaktadır. İmtiyaz sahibi Sıtran Abdullah, Yazı işleri müdür Mehdi Ebubekir'dir. 16 sayfa olarak Kürtçe yayınlanan gazete 250 Irak dinarına satılmaktadır. www.asoxandan.com web adresidir. 1. ve 16. sayfaları renklidir.

Cemawer

Siyasi sosyal olarak çıkan gazete Hane İletişimciler grubu tarafından çıkarılmaktadır. İmtiyaz sahibi Henderin Abdulkadir Hamet, yazı işleri müdürü Piston Nuri'dir. Erbil'de yayın yapan gazete 20 sayfa olarak Kürtçe basılmaktadır. 2006'dan beri günlük olarak yayınlanmıştır. www.jamawar.net web adresidir.

Alka

15 günlük siyasi gazete olan Alla'nın imtiyaz sahibi Feridun Jivanroi, yazı işleri müdürü Barzan Ali Mecid'dir. 2007'den beri yayınlanan gazete Kürtçe olarak Kerkük'te çıkarılmaktadır. 12 sayfa olaran Alla'nın ilk ve son sayfası renklidir.

Zarıkırmanji

İmtiyaz sahibi Bedran Ahmet Habib olan gazete haftalık olarak çıkmakta, siyasi ve sosyalist konuları ele almaktadır. 16 sayfa olan gazete 2006'dan itibaren yayınlanmaktadır. Yazı işleri müdürü İsmail İbrahim'dir. Trajı 3,000 olarak, fiyatı 250 Irak Dinarıdır. www.zarikrmanji.com web adresidir.

Niwe

Haftalık siyasi ve kültürel olan gazete Kürtçe, Osmanlıca ve Süryanice olarak Erbil'de yayınlanmaktadır. İmtiyaz sahibi Nivan Nasih Hasan, yazı işleri müdür Nevzat Hekim'dir. 16 sayfa olan gazetenin ilk ve son sayfası renkli iç sayfalar siyah beyazdır. 2007'den beri yayınlanan gazete 250 Irak dinarı'dır. Gazetenin Türkmen yazarlarından Erbilli şair Ercümen Terzi'dir. Gazete iki sayfayı tam olarak Türkmenge, iki sayfa Süryanice'ye yer vermektedir.

Shaqam

Haftalık ehlizade gazetesinin imtiyaz sahibi Kadriye Hamit Süleyman, yazı işleri müdürü Ferhat Molla Hasan'dır. 12 sayfa olarak yayınlanan gazete Kürtçe aile ve toplumsal konulara ağırlık vermektedir. 2005'ten beri yayınlanan Shaqam gazetesinin fiyatı 500 Irak Dinarıdır. www.shaqam.net web adresidir. Erbil'de basılmaktadır.

Pale

Haftalık olarak Kürdistan İşçi partisi tarafından 2005 yılından itibaren çıkarılmaktadır. İmtiyaz sahibi Halkar Mahmut, yazı işleri müdürü Dilşat Haşim'dir. Erbilde yayınlanan gazete Sekiz sayfa ve Kürtçe'dir. www.pkrk.net web adresidir.

Rizgari

Kürdistan bağımsız işçi partisi tarafından çıkarılmaktadır. 8 sayfa olan gazete bağımsız demokrat sosyalist sloganları altında toplumun işçi kesimine yönelik yayın yapmaktadır. 30 Mayıs 1993 tarihinden beri yayınlanan gazetenin imtiyaz sahibi Rüstem Muhammet Emin Hallak'tır. Yazı işleri müdür Behrever Merzani'dir. Erbilde yayınlanan gazete 500 Irak Dinarı'na satılmaktadır.

Gep

Mizah gazetesi olarak 1 Ekim 2004 tarihinden ilk sayısı çıkmıştır. İmtiyaz sahibi İsmail Berzenci, yazı işleri müdürü Muhammet Kadir'dir. 12 sayfa olarak yayınlanan Gep Kürtçe olarak yayınlanan tek mizah gazetedir. 15 günde bir yayınlanan gazetenin fiyatı 250 Irak dinarı, web adresi www.gep-media.com 'dur. Tamamı renklidir.

Al İttihat

Kürdistan yurt severler birliğinin yayın organı olan Al İttihat gazetesi Bağdat'ta yayınlanan Arapça olarak günlük ve siyasi bir gazetedir. 1992 yılından itibaren Irak'ın kuzeyinde yayına başlayan Al İttihat 12 sayfa olarak büyük boy ilk ve son sayfaları renkli diğer sayfalar ise siyah beyaz olarak yayınlanmaktadır. İmtiyaz sahibi Dr. Kemal Fuat, yazı işleri müdürü Feryat

Revandizi'dir. Adresi: Bağdat kadisiyye semti P.K 5436 telefon: 009647805903748 web: www.alitthad.com mail: ittihad-press@yahoo.com

Pekewa (Birlikte)

2007 yılında Kerkük'te yayına başlayan haftalık olan gazetenin imtiyaz sahibi dr. Nasih gafur ramazan'dır. Kerkük demokrat Aydınları tarafından çıkarılan gazete Arapça ve Kürtçe olarak orta boyda 12 sayfa olarak 1. ve sonuncu sayfa renkli iç sayfaları siyah beyaz olarak yayın yapmaktadır. pekewe@yahoo.com, pekewe_2007@yahoo.com 7701314020

Birayeti

KDP'nın haftalık siyasi gazetesidir. İlk sayısı 6 Mayıs 1967 yılından yayınlanan Birayeti malum siyasi nenelerden dolayı birçok kez yayını durdurulmuştur. 1991'den sonra da yayını Irak'ın kuzeyinde devam etti. ABD İşgali sonrası daha serbestçe yayınlandı. İmtiyaz sahibi Cevher Namık Salim başyazarı Zahir Rojbeyani'dir. 12 sayfa siyah beyaz orta boy yayınlanan Birayeti Kürtler tarafından büyük kitleye hitap etmektedir. Adresi: Daily newspaper Kurdistan-Iraq, www.brayeti.com e-mail adresi: brayeti@axford.com. Fiyatı, üç Irak Dinarı dır.

El-Taahi

Günlük siyasi gazetedir. Bağdat Taahi yayın evi tarafından çıkarılmaktır. İmtiyaz sahibi Felekettin Kakayi ve yazı ileri müdürü Dr. Bedir Han El-Sindi'dir. 1967 yılında ilk sayısı çıkmıştır. 12 Sayfa büyük boy, bir ve 12. sayfası renkli diğer sayfaları siyah beyaz yayınlanmaktadır. 3 Şubat 2008 tarihine kadar 5226 sayısı yayınlanmıştır. Adres: <http://www.taakhinews.org/> email: badirkhansindi@yahoo.com Tel: (00964)7197992.

2.4.3. Türkçe Yayınları

Türkmen basını geniş ve zengin geçmişi ile yaratıcı gazeteciler yetiştirmiş. Irak'ın sosyokültürel ve siyasi yaşamında önemli konumu olmuştur. Türkmenlerin basın mücadelesi verdikleri yer özellikle Kerkük şehri olmuştur. Yaklaşık bir asır önce 24 Şubat 1911'de ilk bütünüyle Türkmençe gazete "Havadis" namı altında yayınlanır. "Havadis"in başyazarı Kerkük'ün ilk gazetecilerinden ve Türkmen basının kurucusu sayılan Ahmet Medeni Kutsizade'dir.⁽³⁶⁾ Kerkük'te basılan ilk kitabın adı "Vesila Hüsna" dır. Yazarı Abdullah Kutsi Efendi'dir. Bu kitap küçük boyda 16 sayfa olarak Ulu Tanrı'nın 100 kutsal adını içermektedir. Kerkük sanayi mektebi matbaasında 1329 yılında basılan bu kitap "Adap Mücmela" başlıklı şiirle tamamlanmıştı.⁽³⁷⁾

Osmanlı döneminde yayınlanan 50'den fazla gazete ve dergi vardır. Kraliyet döneminde Türkçe gazete ve dergilerin çıkarılması Irak'ta Türk basını bir daha gündeme getirmiştir. Cumhuriyet ve baas partisi döneminde de iktidar güdümünde bir gazete iki dergi yayın hayatına devam edebildi. 24 Ocak 1970 tarihinde Irak Devrim Komite Konseyi'nin 89 no'lu kararıyla Irak Türkmenlerine tanınan kültürel haklar sonucu "Yurt Gazetesi, Kardeşlik ve Birlik Sesi Dergileri" Türkmen aydınlarının özverileriyle uzun süre Bağdat'ta yayınlandı.

1991'de Irak'ın kuzeyinde "güvenlik bölgesi"nde Türk basın tarihinde büyük bir patlama oldu 20 civarında gazete ve dergi birden yayınlandı. Yurt gazetesinden sonra İlk kez Doğuş gazetesinin yayına başlamasıyla birlikte Irak Türkmen Basın tarihinin de bir dönüm noktası yaşandı.

³⁶⁾ Felah Abdulkerim. *El-Vataniyye fîlsahafa El-Iraqiyye*(Türkmen Basınında Milliyetçilik) S. 26, Ocak 2006, s. 44

³⁷⁾ Metin Abdullah Kerküklü, "Kitaplar Arasında Kitap" *Barış Dergisi*, S. 29, Temmuz 2006, s. 2-3

Başlangıçta Doğuş daha sonra Türkmeneli, Bağımsız, Türkmen, Gökbörü vs. yayınlarla devam eden bu basın akımı Saddam sonrası başka bir boyu kazanarak, Türkmenlerin Basın konusunda ne kadar verimli olduğunu gözler önüne serdi. Irak'ın kuzeyinden güneyine kadar bütün guruplar milli, siyasi davalarının haklılığını basın yoluyla önce Irak'lılara daha sonra dünya kamuoyuna duyurmaya çalıştılar. Türkmen basını Irak'ın kuzeyinde çok önem kazanmış ve destek almış durumdadır. Her Türkmen parti ve kuruluş değişik dergi, gazete ve türlü neşriyat yayınlamaktadır. Bu hareketlilik bölge yetkililerin büyük desteğini almaktadır. Özellikle 4.hükümet yoğun destek vermiş kültür bakanlığı Türkmen aydınlarına büyük yarar sağlayarak destek olmuştur. Bunun en büyük kanıtı Türkmen Kültür Müdürlüğü'nün oluşturmasıdır. Bu müdürlük bölge hükümetinin kültür bakanlığına bağlı olarak yoğun bir faaliyet ve hareketlilik içindedir. İşte bu hareketliliğin en görkemli kanıtı ise yıllardan beri çıkardığı barış dergisi olmuştur.⁽³⁸⁾ Barış Dergisi, Türkmen kültürünü basın yoluyla temsil eden en zengin ve kapsamlı bir yayın organıdır. Aynı zamanda değişik kültürlerin buluştuğu kaynaştığı parlak bir yayın organıdır. ⁽³⁹⁾ Türkmen yazılı basınının önemli özelliklerinden biri de Irak basını gibi görüş basını olmasıdır. Zaman zaman edebiyatçılar ve yazarlar birbirlerine karşı eleştiri yazıları yazmışlardır. Bazen dozu aşan eleştiriler yargıya intikal etmiştir. Kin kusturan zamanlarda Yüzden fazla yazar ve şairin yayımlanan yapıtlarında ahlak kurallarına uymaktan başka hiçbir ölçü aranmıyordu. Yayınladığımız kitaplar ortada olduğu için her bir eleştirmenin şimdi bu kitapları incelemesiyle ortaya bir gerçek çıkacak. Bu gerçekte sayın arkadaşımızın yazdığı gizli raporlarda tümceler dilimizden Arapçaya iyice çevrilmediğinden dolayı bugün ben ve kimi şair yazarlarımız yaşamımızı sayın arkadaşına borçluyuz. ⁽⁴⁰⁾

³⁸⁾ Ümit Halife, "Türkmen Basını 92 Yaşında" *Barış Dergisi*, S.11, Ocak 2003, Erbil-Irak, iç kapak

³⁹⁾ Mehmet İlhanlı, "Türkmen Sanat ve Kültürüne Özet Bir Bakış" *Barış Dergisi*, S. 29, Temmuz 2006, Erbil-Irak, s. 6-7

⁴⁰⁾ Abdüllatif Benderoğlu, "Kin Kusturan Zamanlarda" *Yurt Dergisi*, S. 8, Şubat 2007, Kerkük-Irak, s. 2-3

ABD işgali sonrası da, Irak Türkmenleri basın konusunda geniş bir kültüre sahip oldukları için çok hızlı bir şekilde çeşitli yayınlar meydana koyabildiler. 100'ün üzerinde Türkçe yayına imza atan Türkmenlerin önemli süreli yayın organları gazete olarak *Türkmeneli*, *Aksu*, *Altinköprü*, *Kurtuluş*, *El-Wefa*, *Karar*, *Kala*, *Tercüman Şafak*, *Türkmen Times*'dir. Dergilerden; *Kardaşlık*, *Barış Türkmen Dili*, *Sümer*, *Kerkük Yurtdışında ise*, *Kerkük Vakfı'nın yayın organı Kardaşlık*, *Mlatya'da Ortadoğuda Kerkük*, *İstanbul Derneği tarafından çıkarılan Türkmen Bohçesi ile Altinköprü'dür.*

Günlük aktüel web siteleri ise, www.kerkukgazetesi.com, www.bizturkmeniz.com, www.iraqiyoona.com(TürkmenEvi), www.kerkuk.net, www.kerkukfeneri.com.

Kerkük

Irak Türkmen Edebiyatçıları Birliği tarafından yayınlanan Kerkük Gazetesi 2003 yılında Kerkük'te ilk sayısı Arapça ve Türkçe olarak okurlarıyla buluştu. Başlangıçta Usta Edebiyatçı Mevlüt Taha Kayacı' nın Başyazarlığında yayınlanan Kerkük gazetesi daha sonra demokrasinin gereği el değiştirerek başyazarlığına yine bir usta yazar Kahtan HÜRMÜZLÜ seçildi. Yazı işleri Müdürlüğüne Aydın Kerkük ve Yazı işleri Sekreterliğine Hasan KEVSER seçilerek, Gazetenin Türkiye Temsilciliğine Şemsettin Küzeci getirildi. Ağırlık edebi konuların yer aldığı Kerkük gazetesinin, 15 günde bir basılarak, Nisan 2005 tarihi itibarıyla Sekiz sayfa olarak 15. sayısı yayınlanmıştır. 2006'den beri gazete dergiye dönüştürüldü.

Aksu

Kerkük'e 70 km. uzaklıkta olan güzelim Musa Ali diyarı, Türkmenlerin her yarı, Göremlerin, Marufların, Benderlerin yetiştiği Aziz Nesinin de gezdiği bir Türkmen Kasabası olan Tuzhurmatu'nun kültürünü yansıtan bir gazetededir.

Gazetenin İdare Meclis Başkanı ITC Tuzhurmatu sorumlusu Ali Haşim Muhtaroglu, Başyazı Nihat Kuşçuoğlu'dur. Arapça ve Türkçe aylık olarak yayınlanan Aksu, Mart 2005 tarihine kadar sekiz sayfa olarak 17. sayısı yayınlanmıştır. ITC Tuzhurmatu bürosu tarafından yayınlanmaktadır. salahattin@kerkuk.net

El-Fanar

Irak Türkmen Öğretmenler Birliği tarafından yayınlanan El-Fanar gazetesi Türkmen edebiyatçı ve eğitimci Faruk Faik Köprülü 'nün başyazarlığında çıkmaktadır. Gazetenin imtiyaz sahipliğini Türkmen meclis başkanlığı, yazı işleri müdürü Mehmet Hurşit Ksapoğlu ve yazı işleri sekreter Kemal Mustafa Muhammed yürütmektedir.

Arapça ve Türkçe olarak yayınlanan gazete 15 günde bir Sekiz sayfa olarak çıkarılmaktadır. Kültür, eğitim konuları ağırlık veren gazete aydın kesimler tarafından benimsenen bir yayın organıdır. alfanar2004@yahoo.com ve alfanar2004@hotmail.com adresinden iletişim kurulur.

Sadık

Avukat edebiyatçı ve Kerkük Meclis üyesi Hıdır Galip Kahyagil tarafından çıkarılan Sadık gazetesi Sekiz sayfadan oluşarak, Türkçe ve Arapça olarak 15 günde bir yayınlanmaktadır. İmtiyaz sahibi ve Başyazarlığını Hıdır Galip Kahyagil, Yayın kurulu; Ali Assaflı, Abbas Marağalı, Şükran H. Ali ve Düzen Hasan kevser tarafından gazete çıkarılmaktadır. Siyasi ve Kültürel bir gazete olan Sadık 2005 yılından itibaren yayına başladı. Nisan 2005 tarihine kadar 9.sayısı yayınlanmıştır.

Altinköprü

Kerkük ile Erbil' illerini birbirine bağlayan bir Türkmen kasabası olan Altinköprü adında çıkan Gazete 2004 yılında Şehir Ali Ekrem Köprülü tarafından gazetenin ilk sayısı çıkarıldı. Kurucusu olan Gazeteci Ali Ekrem Köprülü bir suikasta kurban gitti. 15 günde bir çıkan Altinköprü diğer kardeş gazeteler gibi Sekiz sayfa, Arapça ve Türkçe olarak ITC Altinköprü bürosu tarafından yayınlanmaktadır.

Mayıs 2005 tarihi itibariyle 15 sayısı çıkarılmıştır. Gazetenin İdare Müdürü Adnan Hurşit İbrahim, yazı işleri müdürü Sadun Nurettin Köprülü ve sekreter yazı işleri müdürü Cuma Ahmet Kasapoğlu üstlenirken yayın kurulunu da; Zennün Taha Mustafa, Kahtan Tevfik Köprülü, Atilla Nizamettin Köprülü yapmaktadırlar.

Telafer

Nüfusu 400.000 Türkmen olan şanlı Türkmen diyarı ve ABD işgalcilerin hedefi haline gelen, Felekoğlu'nun diyarı Telafer, Türk kültürünü, medeniyetini çıkardıkları bu gazete yolu ile daha geniş bir kitleye yamak arzusundadırlar. 2004 yılından itibaren yayına başlayan Telafer gazetesi Arapça ve Türkçe, Sekiz sayfa olarak çıkarılmaktadır.

Telafer gazetesinin başyazarı Mutasam Mehmet Tahir yazı işleri müdürü Abdulhalim Halil ve tasarım- baskı işlerini Barış Efendi yürütmektedir. telaferturkmeneligazetesi@yahoo.com adresinden iletişim kurulur.

El-Beşir

Haftalık toplumsal, siyasi gazete olan Baeşir 2004 yılından beri Bağdat'ta Yayınlanmaktadır. İmtiyaz sahibi ve yazı işleri müdürlüğünü Dr. Sabah Abdullah Kerküklü üstelendiği gazete Arapça olarak sekiz sayfa uzun

boy ve dopdolu konularla büyük okur kitlesine Türkmen varlığını tanıtarak hitap etmektedir. Çok yönlü konularla adına layık bir biçimde Türkmen kültürüne hizmetini sürdürüyor..Gazetenin yayın kurulu Mehmet Zeki Kaleli, İbrahim Avcı' den oluşmaktadır.

Kurtuluş

Ayda bir yayınlanan Kurtuluş Gazetesi Irak Türkmen Siyasi Tutuklular ve Şehit Aileleri Derneği tarafından Arapça olarak sekiz sayfadan oluşmaktadır. İlk sayısı 16 Mayıs 2005 tarihinde yayınlanan Kurtuluş' un başyazarlığını Dernek Başkanı Haşim Muhtaroglu yapmaktadır. sehittutuklu@yahoo.com

El-Wefa

El-Wefa; Irak Türkmenleri Wefa Hareketinin Siyasi ve Kültürel gazetesidir. 15 güne bir yayınlanan gazete Arapça ve Türkçe olarak Sekiz sayfadan oluşmaktadır. Başyazarı eğitimci yazar Mehmet Bayat, yayın kurulu ilse Nurettin Ahmet Vahap, Sabah Tuzlu ve Teknik sorumlusu Mehmet Kasım Kasap'tan oluşmaktadır. Daha sonradan yazı işlerine Yılmaz Naccar getirilmiştir. Wefa22@yahoo.com

Babagürgür

Irak Türkleri davasında milli mücadele yolunda Suriye'de uzun bir süre aktif faaliyet gösteren Irak Türkmen İslami Hareketi (İTİH)'nin yayın organıdır. 10 Nisan 2003 tarihinden sonra merkezini Kerkük'e taşıyan Hareket, Babagürgür gazetesini de artık Kerkük'te çıkarmaktadır. Arapça yayınlanan gazetenin imtiyaz sahibi hareket başkanı Dr. Sami Dönmez, yazı işleri Md. Fevzi Ekrem Terzioğlu, idare md. Cevdet Kamber Leylanlı, İdare müdür yard. Abdülemir Hasan'dır.

Karar

2005 yılında Kerkük'te kurulan Karar Partisinin yayın organıdır. İlk sayısı Aralık 2005'te yayınlanan Karar gazetesinin imtiyaz sahibi Türkmen Karar Partisidir. Yazı İşleri müdürlüğünü Şair Münevver Molla Hassun yapmaktadır. Karar gazetesi Sekiz sayfa Arapça ve Türkçe olarak yayınlanmaktadır. Siyasi, kültürel ve sosyal konulara yer veren gazete aylık olarak yayınlanmaktadır. karar_partisi@yahoo.com

Kala

2005 tarihinden Bağdat'ta yayınlanan Kala Gazetesi Nermin Müftü tarafından yürütülmektedir. Arapça olarak yayınlanan Kala Gazetesi genel olarak Irak, özel olarak Türkmen meselelerine yer vermektedir. Haftalık Sekiz sayfa olarak yayınlanan Kala basın-yayın evinden çıkarılmaktadır. 1 ve 8. sayfası renkli, iç sayfalar siyah-beyaz olarak yayınlanmaktadır.

Türkmen Yolu

Türkmen Halk Partisi tarafından Türkçe Arapça yayınlanan gazetesi Sekiz sayfa olarak Mayıs 2003'ten itibaren yayına başladı. İmtiyaz sahibi İrfan Kerküklü, yazı işleri müdürü Selvan Geylani'dir.

El-İtticah (Yön)

25 Haziran 2003 tarihinde ilk sayısı çıkan İtticah Gazetesi Kerkük'ün Dakuk ilçesinde ilk sayısı Arapça olarak yayınlandı. Yazı İşleri müdür Ahmet Reşit Halil'dir.

İnsan Hakları (Hukuk El İnsan)

Arapça olarak yayınlanan gazete demokrasi ve İnsan hakları Örgütü tarafından 15 günde bir 2003 yılından beri Kerkük'te yayınlanmaya başladı. Yazı işleri müdür İzzettin El-Mehdi'dir.

El-Mesir

Irak Türkmen Cephesi Diyala bürosundan yayınlanan El-Mesir Gazetesi 15 Günde bir sekiz sayfa olarak Arapça yayınlanmaktadır. İlk ve son sayfası dört renk olan gazetenin siyasi genel kültür konularını kapsayan gazete de yazarlar adeta isimlerini yazılarında yazmamaktadır siyasi nedenlerden dolayı. 2004 yılında ilk sayısı yayınlanan gazetenin adresi elmasser_gazete@yahoo.com 'dur.

El-Faysal

Faysal İletişim Müessesesi tarafından çıkarılan gazetenin imtiyaz sahibi ve yazı işleri müdürü Muhammet El Şahin'dir. 12 sayfa olan gazete 2003 yılından itibaren haftalık olarak Kerkük'te yayınlanmaktadır. Arapça yayınlanan El-Faysal siyasi ve genel kültür konularına yer vermektedir. al_fiessal@yahoo.com

El-Mizan

El-Mizan gazetesinin ilk sayısı Dünya İnsan Hakları Günü 10 Aralık 2006'da yayınlandı. Sekiz sayfa olan gazete Irak İnsan Hakları tarafından 15 günde bir Arapça ve İngilizce olarak çıkarılmaktadır. İnsan Hakları konularına yer veren gazetenin 1. ve son sayfası dört renk, diğer sayfalar siyah-beyaz olarak çıkarılıyor. Adresi Human Rights Center in Iraq Kırkuk'tur. almizan06@yahoo.com

Al-Aryaf

Al-Aryaf gazetesinin İmtiyaz Sahibi Semir Mizhir, Yazı işleri müdürü Nezar El-Selani'dir. Siyasi genel kültür ve bağımsız olan Al-Aryaf gazetesi haftalık olarak 12 sayfa olarak Kerkük'te yayınlanmaktadır. 2006'da Kerkük'te yayına başlayan Al-Aryaf'ın gerçek ve olay başlığı altındadır.

Tercüman

Türkmen Adalet partisinin yayın organı olan gazete 2004 tarihinden itibaren Arapça ve Türkçe olarak Kerkük'te yayınlanmaktadır. Sekiz sayfa olarak yayınlanan Tercüman siyasi genel kültür konularına yer vererek 15 günde bir Kerkük'te yayınlanmaktadır. tercuman_ak@yahoo.com ve tercuman@akturkmen.com

Kardeşlik Yolu

Türkmen kardeşlik partisi tarafından haftalık olarak Kerkük'te çıkarılmaktadır. Haftalık siyasi ve genel kültür konularına yer veren gazetenin imtiyaz sahibi Velit Şerike, yazı işleri ise Halit Helvacı'dır. Osmanlıca ve Arapça yayınlanan gazetenin iletişim adresi kardshlik@yahoo.com 7702644177'dur.

Al-Naba

Haval basın ve iletişim merkezi tarafından yayınlanan Al-Naba gazetesi Arapça olarak Sekiz sayfa yayınlanmaktadır. Haftalık bağımsız bir gazete olan Naba'nın genel müdürü Şivan El-Davudi, yazı işleri müdür ise Celil El-Basri'dir. 2003'ten beri yayınlanan gazetenin fiyatı 250 Irak Dinarı'dır. İletişim adresi ise www.hewalnews.org 'dur.

Şafak

İlk sayısı 01.06.2007 tarihinde yayınlanan Şafak gazetesi merkezi Bağdat'ta bulunan Türkmen Kardeşlik Ocağı tarafından çıkarılmaktadır. Gazetenin başyazarı Mehmet Haşim Salihi, yazı işleri Danışmanı Prof. Dr. Mehmet Ömer Kazancı'dır. Haftalık, bağımsız, edebi ve genel kültür konularına yer veren gazete Sekiz sayfa olarak yalnız Türkiye Türkçesinde yayınlanmaktadır.

El Sabbura (Tahta)

Haftalık yayınlanan El-Sabbura gazetesinin imtiyaz sahibi İrfan Kerküklü, yazı işleri müdürü Selvan El Geylani'dir. İlk sayısı Nisan 2004'te Arapça olarak yayınlandı.

El-Cevhar

15 günde bir yayınlanan El-Cevhar Türkmen Şuruk Partisi tarafından Kerkük'te Arapça olarak çıkarılmaktadır. İlk sayısı 18 Mayıs 2004 tarihinde yayınlanan Cevher'in imtiyaz sahibi Mofak Koryalı, Yazı İşleri müdürü ise Talal Bayraktar'dır. Dört sayfa olarak yayınlanmaktadır.

El Sadaka (Dostluk)

Türkmen-Kürt Dostluk Cemiyeti tarafından Kerkük'te çıkarılan gazetenin ilk sayısı Ağustos 2002 tarihinde 4 sayfa olarak Türkçe, Kürtçe ve Arapça dillerinde çıkarıldı. Yazı İşleri Müdürü Ahmet Mehmet Kerküklüdür.

Havadis

Ağustos 2003 tarihinde Kerkük'te Türkçe ve Arapça olarak yayınlanan gazete Sekiz sayfa olarak çıkarılmaktadır. Yazı İşleri müdür Mikdat Mustafa, imtiyaz sahibi ise Mahmut Hâkim Kasap (2007 tarihinde Kerkük'te belirsiz kişiler tarafından öldürüldü.)

Ayna

Haval İletişim Merkezi tarafından 2005'te çıkarılan gazete Sekiz sayfa olarak Ahmet Mehmet Kerküklü tarafından Kerkük'te yayınlanmaktadır.

El-Şagap (Halk)

Ragıd İletişim merkezi tarafından 15 günde bir yayınlanan gazetenin imtiyaz sahibi İrfan Kerküklü, yazı işleri müdür Selvan Geylani'dir. Arapça olarak yayınlanan El-Şagap'ın ilk sayısı Ekim 2004 tarihinde Kerkük'te yayınlandı.

El-Muharip (Savaşçı)

Kerkük Subaylar Cemiyeti tarafından çıkarılan gazete askeri, kültürel, bağımsız bir gazetedir. İdare meclis başkanı Dr. Cevdet Cihat Yunus, yazı işleri müdür Abdullah Beyatı'dır. İlk sayısı Aralık 2005 tarihinde dört sayfa olarak Arapça yayınlandı.

El-Diyar (Memleket)

Bağımsız kültürel gazete olan El-Diyar'ın ilk sayısı Şubat 2005 tarihinde Sekiz sayfa olarak Arapça yayınlandı. Yazı İşleri müdürü Talal Bayraktar'dır.

Türkmen Times

Bağımsız haftalık yayınlanan Türkmen Times gazetesi fikir siyaset ve Türkmen strateji konularını ele almaktadır. Sekiz sayfa yayınlanan gazetenin ilk sayısı Haziran 2006 tarihinde Kerkük'te yayınlandı. Yazı işleri müdürü Abdüselam Molla Yasin'dir. www.turkmentimes.net e-mail info@turkmentimes.net

El-Tahrir (Kurtuluş)

Haftalık Sekiz sayfa olarak yayınlanan gazetenin yazı işleri müdürü Fuat Demirci'dir. İlk sayısı Ocak 2006 da Kerkük'te yayınlandı.

Adalet

Aylık siyasi bir gazete olarak Türkmen liberal partisi tarafından Arapça, Türkçe ve Kürtçe çıkarılmaktadır. İlk sayısı Nisan 2005 tarihinde çıkarılan gazetenin imtiyaz sahibi Sami Şebek, yazı işleri müdürü Yavuz Kemal Erbilli, genel yayın yönetmeni Muhammet Abdullatif'tir. Siyasi edebiyat şiir ve genel kültür konularını içeren gazete Türkmen kültürüne yönelik yayın yapmaktadır.

El-Hakika

Siyasi ve sosyal konuları içeren gazete Türkmen sosyalist partisinin yayın organıdır. 15 günde bir yayınlanan gazete Irak'ın kuzeyi Erbil'de İlk sayısı Mart 2000 tarihinde basılmaktadır. İmtiyaz sahibi ümit halife, yazı işleri müdürü Necmettin Muhat'tır. Arapça Kürtçe Türkmençe yayınlanmaktadır.

Ufuk

Haftalık yayınlanan gazetenin 11.12.2006 tarihinde Türkçe olarak Kerkük'te yayınlandı. İmtiyaz sahibi Mehmet Haşim Salihi, yazı işleri müdürü ise şair romancı Celal Polat'tır. Daha sonra bu gazete Haziran, 2007 Şafak Kerkük gazetesi olarak Türkmen Kardaşlık Ocağı tarafından aynı kadro ile yayına başladı.

Al Iraq Ghadan

2003 yılından itibaren Kerkük'te yayınlanan gazete Al-Ragad iletişim merkezi tarafından çıkarılmaktaydı. İmtiyaz sahibi Ragad Mutaşşar Müslim, yazı işleri müdürü Ahmet Ragad Mutaşşar'dır. Orta boy da çıkan gazete 12 sayfa olarak ilk ve son sayfa dört renk diğer sayfalar siyah beyaz olarak yayınlanmaktadır. Kerkük'teki olayları basına yansıtan gazete Arapça olarak yayınlanmaktaydı. 2007 yılında belirsiz kişiler tarafından öldürülen gazetenin imtiyaz sahibi Ragad Mutaşşar Müslim Güney'den getirilen Kerkük'e yerleştirilen şair ve gazeteci Araplardan birisiydi. ready_nut@yahoo.com 219192 7701328182

Pınar

Gazeteci Yazar Ahmet Mehmet Kerküklü tarafından çıkarılan Pınar dergisi Irak Türkmenlerinin Kültürünü yansıtan dergidir. 44 sayfadan oluşan Pınar Arapça ve Türkçe olarak basılmaktadır. Kültür ve sanat konularına geniş yer veren Pınar sahibinin hobilerini yansıtan bir yayın organıdır. 2003 yılından itibaren yayına başlayan Pınar bu güne kadar yayını devam etmektedir.

El-Filke

Arapça ve Türkçe yayınlanan FİLKE bağımsız kültürel bir dergidir. 2004 yılından aylık olarak 30 sayfa ile yayına başlamıştır. Edebiyatçı Casim Faraç, Başyazarlığını Enver Hasan Musa Yazı İşleri Müdürlüğünü, Ali Hallav yazı işleri sekreterliğini ve Yusuf Mustafaağa ise Teknik yönetmenliğini yapmaktadır. alfilkamagazine@yahoo.com

Kerkük İncileri

Irak Türkmen Kadınlar Birliğinin yayın organı olan Kerkük İncileri 2004 yılından ilk sayısı yayınlandı. Arapça ve Türkçe yayınlanan dergi, Kadın hareketinin çalışmalarını gündeme taşımaktadır. Derginin başyazarı yetenekli eğitimci ve edebiyatçı Münevver Molla Hassun, yazı kurulu Şair Kadriye Ziyai ve Aşvak Demirci den oluşmaktadır. kerkukincileri@mynet.com

Kardaşlık

Türkmen kardeşlik ocağı'nın yayın organıdır. Saddam döneminde yayını durdurulmuştur. Saddam sonrası yeni bir kadro ile yayına başladı. Şubat-Mart 2005 sayısı yıl-4 Sayı 211-212 numarayı taşımaktadır. Başyazar Prof. Dr. Çoban Uluhan; Yazı İşleri sekreteri Kasım Sarıkahya, Yazı Kurulu Doç. Dr. Mehmet Ömer Kazancı, Dr. Neşvan Tepebaşı'dır.

Son Şiir

İmtiyaz sahibi Şair yazar Yalçın Bellevoğlu'nun çıkardığı Son Şiir Dergisi Irak Türkmen edebiyatçılarının şiirlerinin yayınlayan daha sonraki sayısında bir önceki yayınlanan şiirleri bir uzman kişi tarafından değerlendirmeye alınıyor. Arap alfabesiyle aylık olarak Türkçe yayınlanmaktadır. 16 Eylül 2007 tarihinde Kerkük'ün 75km. Güneyine düşen

Tuzhurmatu'daki patlamada İmtiyaz Sahibi Şair Yalçın Bellevoğlu 2007'de Tuzhurmatu patlamasında şehit düşmüştür. sonsiir@yahoo.com

Barış

1999 yılında Irak'ın kuzeyi Erbil'de yayınlanan Barış, Irak Türkmen kültürüne ışık tutmaktadır. İki ayda bir yayınlanan Barış, bir kültürel dergi olarak Osmanlıca, Arapça, Kürtçe ve Türkiye Türkçesinde yayınlanmaktadır. Başyazarlığını Ümit Halife ve Yazı işleri sekreterliğini İsmail Ali'nin yaptığı Barış dergisi 150 sayfadan oluşmaktadır. Bugüne kadar geniş kapsamlı kültürel konulara yer veren Irak'ta tek dergidir.

El-Rahik

Aylık olarak yayınlanan dergi kültürel ve İslami bir dergidir. Nisan 2003 tarihinden sonra Arapça olarak Hazım Nazım tarafından çıkarıldı.

Türkmen Dili

Aylık olarak Türkçe-Arapça olarak Kerkük'te yayınlanmaktadır. İlk sayısı Eylül 2003 tarihinde yayınlanan Türkmen Dili dergisi genel kültür, siyaset ve ağırlıklı olarak edebi konulara yer vermektedir. Türkmen Dili dergisinin yazı işleri müdürlüğünü Salah Behlül Ali yapmaktadır. Yayını devam etmektedir.

El-Tacir

Aylık olarak çıkarılan derginin ilk sayısı Eylül 2003 tarihinde Kerkük'te yayınlandı. Kerkük Ticaret Odası tarafından yayınlanan derginin imtiyaz sahibi Sabah El-Salihi'dir.

El-Muhamat (Avukatlık)

İlk sayısı Kasım 2003 tarihinde yayınlanan El-Muhamat'ın imtiyaz sahibi Avukat Muhammet Kırdar'dır. Aylık olarak Arapça dilinde Kerkük'te yayınlanmaktadır.

El-Tazamun

Üç ayda bir yayınlanan dergi hayırseverler Cemiyeti tarafından çıkarılmaktadır. İlk sayısı Ağustos 2004 tarihinde yayınlandı. Yazı İşleri müdürü Muhammet Hüseyin Dağıstani'dir.

Şar-El Medine-Kent-Fedita

Aylık olarak yayınlanan kent dergisi Kerkük belediyesi tarafından Arapça, Kürtçe, Türkmençe ve Süryanice çıkarılmaktadır. İlk sayısı Eylül 2004 tarihinde Kerkük'te yayınlandı. Yazı İşleri Müdürü Cemal Muhammet Şükür'dür.

Sümer

Üç ayda bir yayınlanan bu dergi Türkmen kültürünü kapsayarak yönelik Arap ve Irak aydınlarına hitap etmektedir. İlk sayısı 2005'te yayınlanan Sümer Dergisinin Yazı İşleri Müdürü Nusret Merdan'dır. Arapça yayınlanmaktadır.

Yurt

Aylık olarak Kerkük'te yayınlanan Yurt dergisinin ilk sayısı Nisan 2006 tarihinde Türkçe, Osmanlıca ve Arapça yayınlandı. Bağımsız genel kültür konularına yer veren derginin imtiyaz sahibi ve yazı işleri müdürü 35 yıl Bağdat'ta yurt gazetesinin yazı işlerini yapan Dr. Abdüllatif Benderoğlu'dur.

Ayrıca derginin editörlüğünü Okan Benderoğlu ve genel yayın yönetmenliğini Celal Polat yapmaktadır.

Savtul Musalla (Musalla'nın Sesi)

Kültürel siyasi dergi olan Savtul Musalla dergisi Kerkük'te Türkmen Bozkurt hareketi tarafından ilk sayısı Ağustos 2005 tarihinden Kerkük'te yayınlandı. İmtiyaz sahibi İhsan Abdülmelik Hattat, yazı işleri müdürü Hüseyin Beyoğlu'dur. Arapça, Osmanlıca ve Türkçe yayınlanan

Atabek

Aylık Türkmen kültürüne yönelik yayınlanan derginin ilk sayısı Ocak 2005 tarihinde Erbil'de yayınlandı. İmtiyaz sahipliğini bir grup Türkmen aydınının üstlendiği derginin yazı işleri müdürlüğünü Şemsettin Veli Erbilli yaptı. Arapça, Türkçe ve İngilizce yayınlanan derginin adresi svelierbilli@yahoo.com

El-Muhami (Avukat)

İlk sayısı 2006 yılında yayınlanan dergi Türkçe ve Arapça olarak Türkmen hukukçular birliği tarafından Kerkük'te yayınlandı.

Afak Terbeviyye (Eğitim Ufukları)

Üç ayda bir yayınlanan dergi edebiyat kültür eğitim konularını kapsamaktadır. Kerkük il milli eğitim müdürlüğü tarafından çıkarılan derginin imtiyaz sahibi Şen Ömer Mübarek, yazı işleri müdür Adil Talip Tisinli'dir. İlk sayısı Ocak 2006 tarihinde Arapça olarak yayınlandı.

Kurtuluş

Irak Türkmen şehit aileleri ve siyasi tutuklular cemiyeti tarafından çıkarılan dergi 15 günde bir siyasi ve genel kültür içerikli Kerkük'te yayınlanmaktadır. Derginin yazı işleri müdürlüğünü Abdullah Şehitzade imtiyaz sahibi ise Haşim Muhtaroglu, sekreter İmat Sıdık yapmaktadır. Arapça ve Türkçe yayınlanan dergi insan hakları konularına, siyasi tutuklulara, şehit ailelerine önem vermektedir.

sehittutuklu@yahoo.com

Türkmen Şanı

Irak Türklerinin bağımsız kültürel dergisi olan Türkmen Şanı Şair yazar Ümit Köprülü tarafından Finlandiya da yayınlanmaktadır. 2004 yılında yayına başlayan dergi Irak Türkmenlerinin siyasi kültürel ve sanat konularını içermektedir. Türkçe, Arapça yayınlanan derginin adresi turkmensani@yahoo.com

Kerkük

Irak Türkmen edebiyatçılar birliği tarafından Kerkük'te çıkarılan Kerkük dergisi Arapça Türkçe Osmanlıca olarak Ira Türkmen edebiyatının konularını içermektedir. Derginin sorumlu başyazarı Kahtan Hürmüzlü, yazı İşleri müdürü Aydın Kerkük, yazı işleri sekreteri hasan Kevser'dir. 2004 yılından itibaren Kerkük'te yayına başlayan dergi Türkmen Edebiyatçılar birliğinin hal lisanıdır.

Telafer İli

Türkmen şehri Telafer'de yayınlanan dergi Irak Türkmen cephesi Telafer bürosu tarafından aylık olarak 2006'dan beri çıkarılmaktadır. Kültür ve edebiyat dergisi olan Telafer dergisi Türkçe Arapça dilinde yayınlanmaktadır. Yazı işleri müdürü Haydar Ali Şık, İmtiyaz sahibi Dr. Yaşar Abdullah Mahmut'tur.

Doğru

İlk sayısı 2001 senesinde yayınlanan Doğru dergisi aylık siyasi genel kültür konuları içeren bir dergidir. Irak'ın kuzeyi Erbil'de Türkmen kültür cemiyetinde yayınlanmaktadır. İmtiyaz sahibi Cevdet Neccar, yazı işleri müdürü Zekeriya Neccar'dır. Arapça ve Türkçe yayınlanan dergi Türkmen varlığına yönelik yayın yapmaktadır.

Ortadoğuda Kerkük

İlk sayısı Ağustos 2007'de yayınlanan Aylık haber-yorum dergisi *Ortadoğu'da Kerkük*, Malatya Kerkük Kardeşlik Derneği adına imtiyaz sahipleri Cengiz Ertem ve Veysel Şahin, genel yayın yönetmeni Cengiz Ertem'dir. Türkiye'nin Malatya şehrinde yayınlanan *Ortadoğu'da Kerkük*, 36 sayfa olarak çıkarılmaktadır. Irak Türkleri ile ilgili kültür, sanat, siyasi, sosyal ve haber içerikli bir dergidir. Adres: www.musulkerkuk.com e-mail: hozelek@hotmail.com ,Tel: 0422.324 6031.

Sarıkahya

Sarıkahya sanat ve kültür merkezinin yayın organıdır. Türkçe ve Arapça olarak Türkmen dili yayın evi tarafından basılan bu bültenin başyazarı Feyzullah Sarıkahya, Yazı işleri müdürü Şirzat Babaoğlu, Visam Hürmüzlü ve Şemsettin Türkmenoğlu'dur.

Işık

15 Temmuz 2005 tarihinde Kerkük'te Şair Hac Sami Yusuf Tütüncü tarafından kurulan Işık Edebiyatçılar Grubunun yayın organıdır. Irak Türkmen Edebiyatçılarının sesi niteliğinde olan *Işık* kısa zamanda Türkiye ve Türk dünyasına yayıldı. Türkçe ve Arapça yayınlanan Işık dergisinin ünlü yazarları Ata Terzibaşı, Ali Marufoğlu, Şemsettin Tahir Hancı, Necdet Demirci Türkiye'den İsa Kayacan, Şemsettin Küzeci, Azerbaycan'dan Tamilla Aliyeva ve Eluca Atalı. Aylık olarak yayınlanan Işık dergisinin Yazı İşleri müdürü şair yazar Seyfettin Biravcı bazı gruplar tarafından silahlı saldırıya kurban giderek şehit edildi. Işık'ın şimdiki yazı müdürü Mehmet Ömer Hamzeli'dir.

Vatan

Nisan 2003 tarihinden sonra Irak Türkmen Cephesi'nin haber bülteni olarak Kerkük'te yayınlandı. Sekiz sayfa olan Vatan bülteni'nin yazı işleri müdürü Talal Bayraktar'dır. Türkçe ve Arapça yayınlanan bülten kısa bir süre sonra belirsiz bir nedenle yayını durduruldu.

Türkmen Sesi

23 Nisan 2003 tarihinde dört sayfa olarak yayınlanan bülten iki yıl boyunca Türkçe ve Arapça Ahmet Mehmet Kerküklü tarafından çıkarıldı.

Leylan Sesi

Kerkük'e bağlı Leylan ilçesinde bulunan Kültür Merkezi tarafından yayınlanan bülten Nisan 2003 tarihinden sonra başyazarlığını Nasuh Mecit tarafından Arapça ve Türkçe dillerinde çıkarıldı.

Kerkük Sesi

Haftalık olarak Türkçe Arapça yayınlanan bülten Nisan 2003 tarihleri sonrası Gazeteci yazar Ahmet Mehmet Kerküklü tarafından kısa bir süre çıkarıldı.

Tezehurmatu Kalesi

Bu bültenin ilk sayısı 2003 yılında yazı işleri müdürü Fazıl Abbas'ın idaresin de Kerkük'ün Tezehurmatu ilçesinde Arapça olarak yayınlandı.

Hedef

Avukat Tarık Zeynel tarafından 2004 yılında Kerkük'te Türkçe yayınlanan hedef bülteni Irak Türkmenlerinin kültürünü medeniyetini kapsayan konular içermektedir.

Kültür

Temmuz 2005 tarihinde Irak Türkmen Kültür ve kardeşlik cemiyeti tarafından Türkçe ve Arapça olarak Kerkük'te ilk sayısı yayınlandı. İmtiyaz sahibi Nizam İzzetin Muhammet, yazı işleri müdürü Mevlit Taha kayacı'dır. info@itkad.com .

2.4.4. Süryani Yayınları

Süryani basını 1.11.1849 tarihinde “Zehriri Behra⁽⁴¹⁾” gazetesinin İran’ın Urmiye şehrinde yayınlanmasıyla başlamıştır. O bölgede ağırlıklı olarak yaşayan Kild-u Aşur ve Süryanilerin kültürlerini, medeniyetlerini yaşatmaya yönelik çaba harcamıştır. 18. yüzyıl Süryani hareketinin aydınlanma çağı olarak görünmektedir. O dönemde çeşitli alanlarda birçok kitap, neşriyatın basılması ve okulların açılması başka gazete ve dergilerin yayınlanmasına vesile olmuştur. *Zehriri Behra*’dan sonra aylık, 15 günde bir birçok Süryani yayını birinci dünya savaşının sonuna kadar devam etti. O dönem diyebiliriz ki, Süryani basının ilk dönemidir. Ancak Süryani basını Kürt basını gibi sürgünde yayın hayatına başlamıştır. Nisan 1915’te Asurî olaylarından sonra Diyarbakır’dan ABD’ye göç eden Kibril Boyacı “İntibah” adında bir gazete çıkardı. 1916’da Düşünür Naum Faik “Beytul Nehrain” adında yeni bir gazete çıkardı. Sürgündeki Süryani basının özelliği bağımsız ve serbest bir şekilde yayın niteliği vardı. ⁽⁴²⁾

Süryani halkının varlığını ve milli davalarını savunmasının basın, bazı insani örgütlerin desteğiyle halkını moral ve motive etmekten geri kalmadı. Irak topraklarında ise ilk Süryani yayını 1946 yılında başladı. Kraliyet döneminde dini amaçla Süryani Kilisesi tarafından yayınlanan “*Lisan El-Maşrik*” adında Musul’da, 1951’de “*Necim*” adında bir gazete Katolikliye Kilisesince yayınlandı. 16 Nisan 1972’de Irak rejimi tarafından Süryanilere kültürel haklarının verilmesiyle birlikte bazı kültürel cemiyetlerin kurulması basın-yayın alanında da bazı gelişmeler yaşandı.

⁴¹⁾ *Zehriri Behra gazetesini*; 69 yıl boyunca, 1918 yılına kadar 800 sayısı yayınlandı. İlk beş yılı aylık olarak daha sonra 15 günde bir 8 sayfa ve bazen da 12 sayfa orta boyda yayınlandı.

⁴²⁾ www.ankawa.com

1973'te Süryani Kültür Cemiyetinin Qalasuryaya" yine 1973'te Kildani Kilisesinin "Beytulnehrain", 1974'te Asurî Kültür Kulübünün "Asurî Aydını" ve 1975'te Süryani topluluğunun "Süryani Topluluğu" dergileri yayınlandı. Anca çok uzun sürmedi Baas partisi rejimi kısa sürede bu dergiler tek tek kapattı. Süryani aydınlarının birçoğu Irak'ı terk etmek zorunda kaldı. ⁽⁴³⁾

26 Haziran 1982 tarihinde Süryanilerin muhalefet basını devre girdi. K.İrak dağlarında bazı aydın ve kültür adamları tarafında "*Behra*" adında bir gazete ile Süryani muhalefetinin sesi yükselmeye başladı. Tek amaçları Irak'ta Kild-u Aşur ve Süryanilerin meşru haklarının verilmesi idi. Bu durum 1991'e kadar gizli bir şekilde devam etti. Ancak 1991'de halk ayaklanmasından sonra K.İrak'ta Erbil'de (Güvenlik Bölgesi) aleni bir şekilde artık serbestçe ve bağımsız olarak yayınlarını çıkarmaya başladılar. O günden itibaren muhalefetleriyle bilinen Süryaniler 2003'ten sonra da bu çizgide devam ettiler. Kürtler ile işbirliği içerisinde hareket ederek bugüne kadar bu tavrını sürdürmektedirler. 1991–2007 tarihlerinde Süryanilerin Yazılı Basını tespit ettik:

1. Behra gazetesi, Arapça- Süryanice, 1991 K.İrak'ta yayınlandı.
2. Necim Beytulnehrain dergisi, Arapça- Süryanice, 1992 Dohok'ta yayınlandı.
3. Mizlta gazetesi, Arapça- Süryanice öğrencilere yönelik, 1995'te yayınlandı.
4. Naranita gazetesi, Kadınlara yönelik, 1.10.1999, Erbil'de yayınlandı
5. Zahoza gazetesi, Dohok 1992'de yayınlandı.
6. Nohdera gazetesi, Gençlik ve Talebe Birliği, Nisan 1992'de yayınlandı.
7. Ata gazetesi, Arapça- Süryanice ve Kürtçe 29.11.1994'te Erbil'de yayınlandı.
8. Evrak Minelvatan gazetesi, ilk sayısı 1994'te Dohok'ta yayınlandı,
9. Quyman gazetesi, ilk sayısı 5.11.1997'de Dohok'ta yayınlandı.

⁴³⁾ www.zowaa.org

10. Qalakildaya dergisi ilk sayısı 1998'de yayınlandı.
11. Panipal dergisi, ilk sayısı 1.02.1998'de Süryanice ve Kürtçe Erbil'de yayınlandı
12. Redya Kildaya dergisi, ilk sayısı 1999'da Ankawa'da yayınlandı.
13. Halkın Yolu, Aylık özel ek bülten olarak yayınlanır. Kild-u Aşurilerle ilgilidir.
14. Kürdistan Yolu dergisi, Arapça aylık yayınlanır. Komünist Partisinin sesidir.
15. Huyudu dergisi, Milli baskısı 1995'te çıktı. 1998'te İsveç'te yayınlanan Huyudu dergisinin üç sayısını kapsadı.

Nrgal

İşgal sonrası Kerkük tarihinde yayınlanana ilk Aşurî gazetesidir. İlk sayısı 2003'te Kerkük'te yayınlanana *Nrgal* Haval İletişim Merkezi tarafından çıkarılmaktadır. Orta boy, aylık çıkan Nrgal 8 sayfa Arapça olarak, siyasi, kültür, sosyal ve Hristiyanların tarihine geniş yer vermektedir. Bağımsız Liberal Aşur gazetesi (Nrgal)'in genel müdürü Şivan El- Davudi ve yazı işleri müdürü Fuat El-Genci 'dir. Adresi, Kerkük, Azâdi semti, Şehitler Camisi yanı. www.hawalnews.net.

Quyaman

Milli Aşur Partisi'nin yayın organı olan Quayaman'ın İlk sayısı 1998 yılında K. Irak "Güvenlik Bölgesi" Erbil'de yayınlandı. Sekiz Sayfa büyük boy çıkan Quayaman Kürt yönetimi tarafından destelendi. 2003 sonrası daha geniş kitleye hitap etmek ederek kadrosunu genişletirdi. Irak Hristiyanların siyasi görüşlerini yansıtan gazete, ABD'liler tarafından da büyük ilgiyle izlenmektedir. Haftalık yayınlanan Quayaman Arapça, Süryanice makalelerin yanında Kürtçe ilanlar da yayınlamaktadır. İmtiyaz sahibi Nemrut Bito Yohanna, yazı işleri müdürü Henri Serkis Elyas'tir. Adresi, Erbil, Ayinkava, e-mail: quyaman_app@yahoo.com

3. Irak Gazeteciler Cemiyeti (IGC) ⁽⁴⁴⁾

Irak'ta gazetecilerin örgütlenmesi 1869'da ilk gazetenin yayınlanmasından çok sonra gerçekleşir. İlk örgüt olan Irak Gazeteciler Cemiyeti 178 nolu kanunla 1969 yılında kuruldu. Irak gazetecilerinin o güne kadar her hangi bir sendikaları olmamıştır. Yalnız, 14 Temmuz 1958 devrimi öncesi Ehali gazetesinin yazı işleri müdürü Kamil Çadırcı'nın bir girişimi olmuştur. O da gazetelerin yazı işleri müdürlerini bir cemiyet altında toplanmalarını öngören bir kuruluş olarak, gazetecilerin çalışmalarını düzenleyen, hükümet ilanlarının dağıtımı ve yayını ile ilgili bir düzenlemeyi içermekteydi. Ancak, Irak Gazeteciler Cemiyeti çıkarılan kanuna göre iletişim alanındaki bütün sektörü kapsayan bir cemiyet olarak bu misyonu üstlendi.

IGC kanununun 3. maddesinde olduğu gibi, özellikle de basın özgürlüğü konusunu, yazılı ve görsel basın alanında çalışan iletişimcilerin haklarının garanti altına alınmasını benimsedi. Ayrıca, sendika, çok önemli konuların üzerine giderek, "iletişim fesadı" olarak adlandırılabilir, iletişimi kamu ve özel kesimde istismar etmek isteyenlere karşı mücadele etmiştir. İletişimi hükümetler ve bazı istismarcı şirketlerin elinden kurtarmaya çalışmıştır. Bu kanun gazeteciler Cemiyeti'ne iletişimcilerin haklarını savunmaya yetki vermiştir. Özellikle de siyasi iltica talebinde bulunan gazetecilerin başvurularını, Arap ülkelerinde oturma ve çalışma imkânı yaratmak ve Arap ülkeleri için ortak gazetecilik kartının gerçekleştirilmesi hakkı verilmiştir. Cemiyet ayrıca, gazetecilerin yetkili mercilerce bazı kolaylıkların sağlanması için görevlerini yapmakta ulaşım, sağlık konusundaki ücret ödemedi ve indirimlerin ve bazı vergilerden muaf tutulmaları için çaba harcamaktadır.

⁴⁴⁾ Şemsettin Küzeci, "Irak'ta Kitle İletişimi:2003–2007" İletişim kuram ve araştırma dergisi, S. 25, s. 135–148

Ayrıca, işsiz iletişimcilere iş bulmak imkânı sağlamak, evsizlere ev ve arsa temin etmek için olağanüstü bir şekilde çalışmaktalar. Cemiyetin diğer görevleri arasında yeni matbaaların tesisi, haber ajanslarının kurulması, kaliteli gazetelerin yayınlanması ve reklâm şirketlerinin kurulması gibi faaliyetleri vardı. Basın Kanununda sendikaya bazı görevler de yüklenmiştir. Onlardan bazıları komşu ülkeler ile iletişim alanında faaliyet gösteren Cemiyetler, sivil toplum kuruluşları ile ciddi işbirliği ve ikili ilişkilerin pekiştirmesi ve bazı antlaşmaların imzalanması, ortak seminerler, kongreler, panel ve bilgili alışverişini bölgesel ve uluslararası platformda gerçekleştirmektir.

IGC, kuruluşundan bu yana Irak gazetecilerinin ve iletişimcilerin haklarını ve menfaatlerini savunmaktadır. Bu da Irak'ta birçok ünlü gazetecilerin teyidini, güvenini ve desteğini kazanarak diğer gazetecilere bir teşvik olmuştur. Cemiyete kuruluşundan bu yana 9000 üye kayıt edilmiştir. Ancak bu üyelerin büyük kısmı emekliye ayrılmış ya da vefat etmiştir. Mesleği bırakanlar, yurt dışına gidenler de olmuştur. Bugün bu sendikada yazılı, görsel ve işitsel iletişim alanında faaliyet gösteren 4000 civarında aktif üye kayıtlıdır. Ayrıca, cemiyetin katılımcı ve çalışan üyeleri de vardır.

Bugünkü Gazeteciler Cemiyeti 1959 yılında kurulan Gazeteciler Cemiyeti' nin uzantısıdır. Ancak, içtüzük ve işlevleri görevlerinde büyük fark vardır. Bugün bu cemiyet özel bağımsız bir meslek sendikasıdır. Gayri siyasi, her hangi bir parti, akım, hareket ve radikal gurupların güdümünde değildir. Gerçek gazeteciler bu sendikaya sımsıkı sarılmışlardır. Sendikaya alternatif olacak yeni kurulan diğer kuruluşlar tabanları olmadığı için bu sendikanın önünde pasif ve yetersiz kalmışlardır.

Irak'ta gazeteciler cemiyeti kanunu ile emekli gazeteciler kanunu dışında Irak iletişimcilerin sistemini düzenleyen ve gazetecilerin haklarını savunan her hangi bir kanun yoktur. Ancak, işgal sonrası Tanıtma ve Enformasyon Bakanlığının alternatifi olarak kurulan Irak iletişim Ağı, bu

hakları sınırlı bir şekilde savunmaya çalışıyor. Bu da yeterli değildir. Çünkü gazete çıkarmak, televizyon kanalı açmak şahsi girişimler, siyasi hareket ve partiler veya dini akımların girişimlerine bağlıdır. Diyebiliriz ki, bu dönemdeki gelişmeler bir *iletişim devrimi* niteliğindedir. Çünkü 9 Nisan 2003'ten sonra yayına başlayan gazete, dergi, televizyon gibi kitle iletişim araçları bugüne kadar benzeri bulunmayan bir dönem olarak saptanmaktadır. Hatta basın özgürlüğü ile fikir ve düşünce özgürlüğü açısından da diğer ülkelerle karşılaştırıldığında Irak'ta bu dönem büyük mesafeler katedilmiştir.

IGC Kanunun 25. maddesi iletişimcilerin mesleki temel ilkeleri doğrultusunda çıkan anlaşmazlıkları ve açılan davalarda temel alınır. Irak'ta Kitle İletişimine iki açıdan baktığımızda, önce geniş çapta ifade ve düşünce özgürlüğü; yazılı, görsel ve işitsel basına ne kadar yansıdığını görmemiz gerekir. Bu hususu işgal sonrası iyice görebiliyoruz. İkinci açıdan İletişimcilerin zorluklarına baktığımızda ölüm, kaçırma, tutuklama ve tecavüzler göz ardı edilmeyen önemli bir husustur. Güvenlik ve istikrarın olmadığı bir ortamda ne kadar basın, ifade ve düşünce özgürlüğü var olsa da fazlaca bir şey ifade etmediği bir gerçektir. Bu nedenlerle birçok yayın durduruldu, kapatıldı. Bu da sektörün bazı İletişimcileri kaybettiği hafızalardan silinmeyen bir gerçektir.

Irak'ın birlik ve beraberliği için Irak basın mensupları vermiş olduğu mücadele gerçekten de çok önemli bir unsurdur. Gerçek gazetecilik anlayışıyla hareket eden basın mensupları vatanın bölünmez bütünlüğü için kalem oynatmaktadırlar. Her hangi bir akıma kapılmadan yazıları ile demokrasi ve insan hakları çerçevesinde halkla iktidar arasında bir köprü oluşturmaya çalışıyorlar. Bu önemli unsur da Irak Gazeteciler Sendikası'nın başlıca hedeflerinden biridir. Ayrıca, Irak Gazeteciler Cemiyeti Irak İletişiminin gelişmesi ve ilerlemesi için öncelikle;

- Kurum kuruluşlar arasındaki şahsi rant ve menfaatlerin giderilmesi gerekmektedir,
- Güvenlik sorununun ortadan kaldırılması iletişimi sektörünü hareketlendirir,

- Milli menfaatler doğrultusunda hareket ederek, yeni bir basın kanunun çıkarılması elzemdir.
- İletişimciler maddi ve manevi olarak devlet tarafından desteklenmeli,
- Özel sektörde çalışan İletişimciler için özel emekli kanununu çıkarılması,
- Hükümet ilanlarının görsel ve yazılı basına eşit dağıtımın sağlanması,
- Bağımsız gazetelere kâğıt ve diğer ihtiyaçlarının dağıtımının giderilmesinde kolaylık sağlanması,
- İletişimciler için özel uzmanlık kurslarının açılması,
- Sözleşmeli kadronun istihdamı gibi düzenlemelerin yapılmasını önermektedirler.

3.1. Irak Gazeteciler Cemiyetine Kayıtlı Yayın Organları (2003–2007)

ABD'nin işgali sonrası Irak'ta yayın yapan kitle iletişim araçlarının sayısı 2000(ikibin)'e ulaşırken, 9 Nisan 2003 yılından itibaren yayın izni vermeye başlayan Irak Gazeteciler Cemiyetine 2004–2007 yılları arasında resmi başvuruda bulunan yayın organlarının sayısı 367 olarak saptanmıştır. Bu başvurular gazete, dergi, tv, radyo, haber ajansı ve iletişim şirketleri olarak yer almaktadır. 2003'ten sonra Irak'ta 100 civarında Kürtçe yayın organı olmasına rağmen bunların yalnız beş'i resmi başvuruda bulunmuştur. Kuzeyde (Erbil, Süleymaniye ve Dohuk) illerinde kendi yönetimlerine bağlı Kürt Gazeteciler Cemiyetini itibar alarak yayın izinlerini kendi hükümetlerinden almışlardır. Resmi başvuranlar: *Zagros* (aylık), *Rûnaki* (haftalık), *Nevruz El-Irak* (aylık), *Kürdistan riyazî* (haftalık) ve *El-Ehali* (günlük) olarak başvuruda bulunmuştur. Üçüncü asil unsur olan Türkmenlerin yalnız Kerkük'te 100'ün üstünde yazılı basını bulunmaktadır. Ancak birçoğu belli sürelerde yayın yapıp daha sonra siyasi, güvenlik ve ekonomik nedenlerden dolayı yayını durdurulmuştur. Türkmenler de Irak'ta iletişim sektörünü düzenleyen bir kanunun olmadığından büyük sıkıntılar içindedir. Irak Gazeteciler Cemiyetine resmi başvurularını büyük çoğunlukla yapmamışlardır.

IGC'nin resmi kayıtlarına göre Türkçe olarak dört gazete üç dergi ve bir ajans olmak üzere toplam sekiz başvuru tespit edilmiştir. Resmi başvuruda bulunanlar: Irak Türkmen Cephesi'nin resmi yayın organı olan haftalık Türkmeneli gazetesi, Türkmen Karar Partisinin yayın organı haftalık Türkmen Karar gazetesi, Türkmen Adalet Partisinin resmi yayın organı haftalık Tercüman gazetesi, Ahaa(Kardeşlik) partisinin organı haftalık El-Ehaa gazetesi ve aylık olarak yayınlanan *Yurt, Türkmendili, Sümer* dergileri ve günlük haber üreten *Türk haber* adında bir haber ajansıdır.

Azınlık olarak Irak'ta yaşam mücadelesi veren diğer bir etnik grup ise Süryanilerdir. 2003'ten sonra onlar da iki TV kanalı beş radyo ve yaklaşık beş gazeteyi yurt içi ve yurt dışında çıkarmaya çalıştılar. Irak Gazeteciler Cemiyetine resmi başvuruları ise yetim başvuru sayılan haftalık *El-Mesih* adında bir gazete başvurusu tespit edilmiştir. Diğer resmi başvurulardan 353 başvuru Arapça yayın organlarının başvurularıdır. Irak'ta 1500 civarında Arapça yayını bulunan yazılı ve görsel yayın sahipleri Irak Gazeteciler Cemiyetine çok kısıtlı sayıda başvuruda bulunmuşlardır. Başvuruların çoğu Bağdat'tan olduğunu gösteriyor. Bu da Irak Gazeteciler Cemiyetinin Hükümet tarafından itibar görmediğini ortaya koymaktadır. İşgal sonrası Irak'ta fesih edilen Enformasyon Bakanlığı kitle iletişim sektöründe büyük bir boşluğa yol açmış ve iletişimcilerin özgür ve serbest bir şekilde çalışmalarına engel olmuştur.

Irak'ın 18 Vilayeti, bölgelere bölünerek ve bir basın kanunun olmadığı için kendi inisiyatifleri veya Valilikten izin alarak haber yapmaya ve yayın çıkarmaya çalışılmıştır. Ayrıca, Irak'ta siyasi dengelere hâkim olan siyasi parti, akım, hareket ve sivil toplum kuruluşları, kendi tabanını örgütlemek ve kamuoyunu kazanmak için hiç kimseden izin olmayarak kendi yayın organını çıkarmışlardır. Ekte listesi verilen yayın organları ile ilgili şöyle bir değerlendirme yapılabilir.

Tablo (3)**2004–2007**

Irak Gazeteciler Cemiyetine Kayıtlı Yayın Organları
Yıllara Göre

Yıl	Gazete	Dergi	Ajansı	TV	Radyo	Şirket	Toplam
2004	1	1	-	-	-	-	2
2005	111	35	-	1	-	-	147
2006	81	41	4	3	1	1	131
2007	49	30	4	1	1	2	87
G.Toplam	242	107	8	5	2	3	367

Tablo 3’de 2003’ten itibaren Irak’ta yayın organlarının patlak verildiği gözlenirken iletişim sistemi yokluğu, hükümetin olmayışı bir gerçektir. 2003 yılında Irak’ta 1000 civarında yayınlanan gazete ve dergi’den herhangi birisi Irak Gazeteciler Cemiyetine başvurusunu yapmamıştır.

2004’te başlayan resmi başvurular yıllara göre baktığımızda: 2004’te bir gazetede bir dergi, toplam iki başvuru, 2005’te 111 gazete, 35 dergi, bir televizyon kanalı toplam 147 başvuru, 2006’da 81 gazete, 41 dergi, dört haber ajansı, üç televizyon kanalı, 1 radyo ve 1 iletişim şirketi toplam 131 başvuru, 2007’de 49 gazete, 30 dergi, dört haber ajansı, bir televizyon kanalı ve iki iletişim şirketi toplam 87 yayın organı resmi bir şekilde başvuruda bulunmuş, bir kısmı da her yıl başvurusunu yenileyerek yayın hayatını resmi kaydı ile sürdürmüştür.

Yayın organlarının çeşitliliklerine göre; 2004–2007 yılları arasında 242 gazete, 107 dergi, sekiz haber ajansı, beş televizyon kanalı, iki radyo ve üç iletişim şirketi resmi başvuruda bulunmuşlardır.

Tablo (4)
2004–2007
Irak Gazeteciler Cemiyetine Kayıtlı Yayın Organları
Süreye Göre

Süre	Gazete	Dergi	Ajansı	TV	Radyo	Şirket	Toplam
Günlük	69	-	8	5	2	3	87
Haftalık	152	17	-	-	-	-	169
15 Gün	14	5	-	-	-	-	19
Aylık	7	75	-	-	-	-	82
3 Ay	-	10	-	-	-	-	10
G.Toplam	242	107	8	5	2	3	367

Tablo 4’de 2004–2007 yılları arasında IGC’nin resmi kaydı olan 367 süreli yayın organları olarak, günlük olarak; 69 gazete, 8 haber ajansı, 5 tv kanalı, 2 radyo, 3 iletişim şirketi toplam 87 başvuru. Haftalık olarak; 152 gazete, 17 dergi toplam 169 başvuru. 15 günde bir yapılan başvuruların 14’ü gazete ve 5’i de dergi toplam 19 başvuru yapılmıştır. Aylık ise, yedisi gazete 75’i de dergi toplam 82 başvuru yapılmıştır. Üç ayda bir başvurular yalnız 10 dergi başvurusu saptanmıştır.

Tablo (5)
2004–2007
Irak Gazeteciler Cemiyetine Kayıtlı Yayın Organları
Dillere Göre

Dil	Gazete	Dergi	Ajansı	TV	Radyo	Şirket	Toplam
Arapça	233	103	7	5	2	3	353
Kürtçe	4	1	-	-	-	-	5
Türkçe	4	3	1	-	-	-	8
Süryanice	1	-	-	-	-	-	1
G.Toplam	242	107	8	5	2	3	367

Tablo 5'te Irak'ta etnik gruplarının kimlik arayışı ile birlikte yayın organlarının sayısı da giderek artmıştır. Arapça olarak; 233 gazete, 103 dergi, yedi haber ajansı, beş televizyon kanalı, iki radyo, üç iletişim şirketi toplam 353 başvuru yapılmıştır. Kürtçe; dört gazete, bir dergi toplam beş başvuru yapılmıştır. Türkçe ise, dört gazete, üç dergi ve bir haber ajansı toplam sekiz başvurusu bulunmaktadır. Süryanilerin başvurusu ise yalnız bir adet gazete başvurusu yapılmıştır.

4. Irak İletişim Ağı (İİA)⁽⁴⁵⁾

Kuruluşu: ABD Irak işgal ettikten sonra, 9 Nisan 2003'te Enformasyon bakanlığını feshi etti. Geçici olarak Irak İletişim Ağı'nı kurdu. Irak'ın fesih ettiği Enformasyon Bakanlığına bağlı Irak Radyo Televizyon kurumunu yeniden çalıştırmak Koalisyon güçleri tarafından ABD'li *Saic* adında bir şirket ihale ile önce Irak radyosunu 14 Nisan 2003 tarihinde çalıştırdı. Kısa dalga üzerinden Bağdat Zevra parkında basit, küçük bir stüdyoda yayına başladı. 01.07.2003'te bu yayın FM 'e geçildi. Televizyon yayını ise, 1 Mayıs 2003 tarihinde Saddam'ın Kongreler Sarayında bulunan bir stüdyoda başladı.

⁴⁵⁾ www.iraqimedianet.net

Devlete bağılı diğer şehirlerdeki TV kanalları kendi imkânlarıyla bazı haber ve programlar sunmaya başkladılar.

20 Mart 2004 tarihinde Koalisyon güçleri 66 nolu geçici bir kararla Irak İletişim Ağı'nı resmi bir şekilde kurdu. Burada yayın politikası bağımsız, tarafsız, objektif olarak ABD'liler tarafından saptandı. Irak'ta yazılı ve görsel yayın yeni bir döneme imza atarak, İlk etapta İraçkiye TV, İraç Radyosu ve Sabah gazetesi yayına başladı. Ekim 2003 tarihinde yine *Hars* adında ABD'li bir şirket Irak İletişim Ağı'nı yeniden kurmak ve çalıştırmak için yeni ihaleyi kazandı. Ocak 2004'te işe başladı.7 Nisan 2005 tarihinde görevini tamamladı. Bu tarihten sonra ikinci kez bu şirketin akdini Irak İletişim Ağı yetkililer uzatmadı. Nedeni ise:

- Daha önce yapılan anlaşmalarda Irak'ı temsil eden bir taraf olmamıştı. Koalisyon güçleri bir dayatmayla bu ihaleyi yapmıştır.
- Ülkenin 221 Milyon dolarını alan bu şirketlerin yaptıkları işleri, Iraklı mühendisler bu miktarın %15'ne yaparlardı.
- Bu yabancı şirketler döneminde yayın yapan Irak İletişim Ağı'na bağılı Radyo, TV ve Sabah gazetesinin yayın politikası bir Irak politikası olmadığı için Irak'ın gerçek milli, kültür, sanat ve medeniyetini yansıtmıyordu.
- Irak İletişim Ağı'nın başına ilk önce Dr. Celal El-Maşta (Temmuz 2004/Ekim 2004 getirildi. Kısa bir süre sonra 24 Ekim 2004'ten bugüne kadar Habib Muhammed Hadi El-Sadır görevlendirildi. Ancak, Irak İletişim Ağı'nın hakiki yönetimini 8 Nisan 2005 tarihinde Iraklılara devredildi. Bu tarihten itibaren yabancı ABD şirketleri Irak terk etti. Gerisinde yalnız yerli Irak radyosu, Nilsat üzerinden yayın yapan İraçkiye TV ve küçük boy 8 sayfadan oluşan günlük Sabah gazetesini bıraktı. . Bu ağı bağılı devlet TV ve Radyoları bulunmaktadır.

Amacı: İİA; bu ağın çatısı altında faaliyet gösteren yazılı ve görsel basın aşağıdaki hedefler doğrultusunda yayın yapmaktadır.

- Irak'ın içinde ve dışında yaşayan tüm Irak halkına hitaben yayın yapma hedefliyor.
- Iraklıları konuştukları bütün dillerde yayın yapmak,
- Siyasi, ekonomi, sosyal, kültürel, sağlık ve dini açıdan tüm Iraklılar aydınlatmak,
- Anayasada belirtilen hak ve hürriyetler çerçevesinde farklı görüşlere saygı duyulmasını sağlamak ve demokrasinin gelişimini desteklemek,
- Basın özgürlüğünü sonuna kadar kullanmak, sansüre karşı çıkmak,
- Radyo, televizyon, gazetecilik ve elektronik yayıncılıkta hizmet sunmak,

İletişim kurumlarının tesisi: Irak'ı işgal eden koalisyon güçlerinin çıkardığı 66 nolu kararın 1.2.3.4 fıkralarına dayanarak, bazı İletişim(görsel ve yazılı) kurumları kuruldu.

4.1. Irak İletişim Ağı'na Bağlı Televizyon Kanalları

İİA'nın ana yayını olan İraqiye TV fesih edilen eski Irak Televizyonu yerine kurulmuştur. İraqiye TV dışında Irak İletişim Ağı'na bağlı aşağıdaki televizyonlar devletin resmi kanalları olarak Irak'ta yayın yapmaktadırlar.

İraqiye TV: 14 Nisan 2003'te yeniden çalıştırılan Irak Televizyonu önce radyo yayını ile başladı 01.05.2003 tarihinde Saddam'ın Kongreler Sarayında bulunan bir stüdyoda başladı. Devlete bağlı diğer şehirlerdeki televizyon kanalları kendi imkânlarıyla bazı haber ve programlar sunmaya başladılar. Daha sonra devletin diğer resmi kanalları aktif olarak faaliyete başladı.

Irak Spor TV: 12 Haziran 2005'te kuruldu. Spor ve gençlik faaliyetlerine yer vermektedir. Nilsat üzerinde yayın yapmakta olan bu kanal. 2006 yılında

Spor ve Gençlik Bakanlığının anketine göre 2006 yılının en iyi İletişim kazanımı olarak seçildi.

Atyaf TV: 7 Ağustos 2005'te kurulan bu kanal, Kürtçe, Türkmençe, Süryanice, İngilizce, Mendaice, Yezidice ve Şebeklerin kültürlerine yönelik yayın yapmaktadır.

Basra TV: 15 Aralık 2005'te kuruldu. Yerel bir kanal olarak günlük 4 saat yayın yapmaktadır.

Kerkük TV: 01 Temmuz 2005'te Kerkük'te kuruldu. Programlarını yerel olarak Arapça, Kürtçe, Türkmençe, Süryanice dillerinde günlük 5 saat yayın yapmaktadır.

Kut TV: Wasıt ili merkezini kapsayan bu TV kanalı 15 Temmuz 2005 tarihinde kuruldu. Günlük 2 saat yayın yapmaktadır.

Divaniye TV: 11 Mayıs 2005'te Kadisiye ilinde kurulan bu kanalın yayını Kadisiye il merkezini kapsamaktadır. Günlük 2 saat yayın yapmaktadır.

Kerbela TV: 22 Temmuz 2005'te Kerbela ilinde kuruldu. Günlük 2 saat yayın yapmaktadır.

İmare TV: 01 Haziran 2006'te Meysan ilinde kuruldu. Günlük 2 saat yayın yapmaktadır.

Semava TV: 01 Ocak 2006'de Nasıriye ilinde kuruldu. Günlük 2 saat yayın yapmaktadır.

4.1.1. İraqiye Televizyonu:

İrak İletişim Ağı'nın en önemli yayın organı İraqiye Televizyonudur. Aynı anda hem göze hem kulağa hitap ederek kitle iletişim aracının en etkili olan TV, halkın duygularını yönlendirmede büyük rol oynamaktadır. İraqiye TV Iraklı kadrosuyla büyük mesafeler kat etti. Bugün İraqiye TV, Irak'ta halkın isteklerini yerine getiren, topluluklara eşit mesafede olan ve Irak TV'leri arasında devlet yayın politikası uygulayan bir TV'dir.

"Reach Society" örgütünün yaptığı bir araştırma sonucu Irak'ta 100 civarında yayın yapan TV'ler arasında İraqiye TV, birinci geldi. Haber merkezi'nin sunduğu ana haber bültenlerinin yanında saat başı ve yaptığı canlı yayınlar ve siyasi programlar her kesimin beğenisini kazanmıştır. Bir hükümet Televizyonu olmasına rağmen iktidar ve ABD'lilere karşı da zaman zaman eleştiri de bulunmuştur. Siyasi olayların yanında sosyal, dini, kültürel, spor haber ve programları yoluyla ciddi bir şekilde seyircilerini tatmin etmiştir. Irak'ta önemli bir iletişim aracı olan İraqiye TV Arap dünyasında düzenlenen festivallerde katılmıştır. Bunlardan 11. Kahire Radyo ve Televizyon Festivali, 2007 Kıtaç-"Fas" Radyo ve TV Festivallerine katıldı. Kahire'de 500 program arasında "Bütün Irak Evimdir" programı ile Gümüş ödülünü kazandı.

İraqiye TV'nin giderleri her ne kadar devlet tarafından karşılanıyorsa da, yine de kendi bünyesinde yeni de olsa bir döner sermaye (iktisadi işletme) sitemini getirdi. Bugün bu döner sermayeden bazı giderlerini karşılamaktadır. Siyasi iktidara etnik guruplarının hâkim olduğu ve etkilediği Irak gibi bir ülkede kamuoyunun yüzde yüzünün isteklerini ve zevklerini yerine getirmek mümkün değildir. Dolayısıyla da İraqiye TV'nin diğer TV'ler gibi bazı sıkıntıları mevcuttur. Onlardan:

- Personellerin güvenlikleri tehdit altında olduğunu, Terörist guruplar özellikle de Tekfiriler ve eski Saddamcılar tarafından 2007 yılının sonuna kadar 75

şehit ve 68 yaralı vermiş. Bu yüzden birçok yetenekli çalışanı sürekli işe gelmekte zorluk çekiyor.

- Bazı şehirlide gerçekleşen Terör olayları muhabirleri haber yapaya zorluyor ve çalışmaları engelleniyor.

- Bazı etnik grupların siyasi açıdan TV'ye karşı tavır koyması birçok kesimi devle Televizyonunu seyri etmekten uzaklaştırmıştır.

- Irak Maliye Bakanlığının Irak İletişim Ağı'na ayırdığı bütçenin yetersiz olduğundan dolayı bazı proje ve planların gerçekleştirilmediği saptanmıştır.

- Devletin kurumları arasında anlaşmazlık konusu hâkim duruma gelmiştir. Eski Irak Radyo ve TV kurumunun bazı şehirlerdeki arsaları ve binaları, Irak İletişim Ağı'nın mülkiyetine tabi olması engelleniyor.

- Irak İletişim Ağı'nın kuruluşu sırasında birçok tecrübesiz ve bilgisiz kadro alınması bu ağın kadro kapasitesinin çok üstünde olduğu tespit edilmiştir.

- TV çalışanlarına devleti memuru maaşının verilmesi, birçok yetenekli mühendis ve teknisyenin özel kanallarda aldıkları fahiş maaşları tercih ederek transfer olmuşlardır.

- Yabancı şirketlerden alınan TV'nin bazılarının katalogları olmaması, birçok cihazın çalışmamasına neden olmuştur. Dolayısıyla da maddi zararlar meydana gelmiştir.

4.1.2. Kerkük Televizyonu (1967–2007)

Kerkük Televizyonu 18.11.1967 yılında Kerkük'te açıldı. İlk önce Kürtçe yayına başlayan Kerkük TV, Kerkük'teki haberlerin dışında Bağdat'tan gelen hazır programlar ve haberleri yayınlıyordu. 1968 'de Kerkük TV Kürtçe haberler bülteni yayınlamaya başladı. Kürtçe yayını yanında bir saat Türkmençe, 30 dak. Süryanice de yayın yapıtı. 1974 yılında Kürt Kanalı olarak bağımsız oldu. Daha sonra Türkmençe, Süryanice ve Arapça yayınları başka bir kanla oluşturularak, Bağdat'ın merkezi yayınından önce Irak'ın Kuzey (Erbil, Süleymaniye ve Dohok) bölgesine yayın yaptılar. Böylece Kerkük TV 1974–1998 yılları arasında bölgesel bir Kanal oldu. 1980'de tekrar dört dilde yayın yapan Kerkük TV, Kürtçe yayınlarını ana yayın niteliğine taşıdı. Altı saat Kürtçe, bir saat Türkmençe, 30 dak. Süryanice ve yanı sıra Arapça haber bülteni ve bazı programlar sunuldu.

1998'de Kerkük TV'nin yayını Bağdat tarafından durduruldu. Son sistemle donatılan ve Irak'ın en iyi TV bürolarından birisi olan Kerkük TV stüdyosu ve diğer bölümleri rejimin çöküşüne (Nisan 2003) kadar yayın yapmadı. İşgal sonrası KYB tarafından dört ay boyunca hazırlandı. 1 Eylül 2003 tarihinde, Koalisyon güçlerinin katkısıyla ve genç bir kadro ile yeniden yayına başladı. 01.01.2005'te Irak İletişim Ağı'na bağlandı. Tekrar (Kürtçe, Türkmençe, Süryanice ev Arapça) dört ayrı dilde yayına başladı. Ayrıca, Kerkük TV bünyesinde FM "Babagürgür Radyosu" oluşturularak, 4 dilde günde 16 saat yayın yapmaya başladı.

Kerkük TV ile Babagürgür Radyosu, Irak'ta ilk İletişim dairesi olarak Internet üzerinden web sitesini oluşturdu. Kerkük TV yerel bir kanal olmasına rağmen Internet üzerinden işgal sonrası, 01.10.2003'te Kerkük sesini dünyaya duyuran ilk kanal oldu. Kerkük TV, Babagürgür Radyosu, Dibis Radyo, TV vericileri (Kerkük'ten 50 km.) Kerkük-Bağdat Yolu, TV vericileri (Kerkük merkez) istasyonlarından aktif yayın yapan Kerkük TV'nin kanalları Irak İletişim Ağı'na bağlı olarak çalışmaktadır. İşgal sonrası Mühendis Mariye

Hawl tarafında yürütülen Kerkük TV'nin idaresi 01.10.2003 tarihinde Nasır Hasan tarafından idare edilmektedir.

1967'de Abdurrahman Arif Hükümetinin Başbakanı Tahir Yahya Kerkük ziyaretinde Kerkük TV'nin açılmasına karar vermişti. 1998'de ise, Irak Devlet Bakanı Taha El-Cezrawi, "Kerkük Arap şehridir. Televizyonu Kürt Televizyonudur. Bu TV'yi Bağdat'ta taşıyın. Artık uydudan yayın yapsınlar" demişti.⁽⁴⁶⁾

1976 yılında, fesih Tanıtma Bakanlığı çatısı altında kurulan Kerkük TV'ni müdürlüğünü aşağıdaki müdürler tarihlere göre yönettiler.

1. Muhammed Fevzi; 18.11.1967 TV'nin açılışı. 1967–1969
2. Yahya Cemil. 1969–1970
3. İbrahim Salih Hamut El-Duri. 1970–1971
4. Rafi Muhammed El-Kubeysi.1972–1973
5. Abdülcebbar Ahmet Sultan. 1973–1975
6. Halil İbrahim Mehdi.1975
7. Tarık Alwan Necim. 1976–1979
8. İbrahim Salih Hamut El-Duri. (ikinci kez) 1979(9 ay süreyle)
9. İbrahim Salih Hamut El-Duri. (üçüncü kez)1980–1983)
10. Muhammet Rıza Kazım. 1984–1995
11. Salim Mahmut Kebapçı.1995–1998
12. Muhammet El-Dağıstani. 1998–2002
13. Adil Necris Atiyya 2002-Nisan 2003(Saddam rejimin sonuna kadar)
14. Nasır Hasan. 2003–2007

⁴⁶⁾ www.babagurgur.net

4.2. Irak İletişim Ağı'na Bağlı Radyo İstasyonları:

Dini Programlar ve Kuran'ı Kerim Radyosu: 07 Ağustos 2005'te kuruldu. FM olarak 24 saat yayın yapmaktadır. Bu radyonun yayını bütün Irak'ı kapsamaktadır. Hotbird ve Nilsat üzerinden de yayın yapmaktadır.

Şehrezor Radyosu: 30 Ağustos 2006'da kuruldu. Çocuk ve Kadınlara yönelik yayın yapmaktadır. Yayın frekansı 103,3 mh. dir. Ayrıca, Nilsat üzerinden de yayın yapmaktadır.

Cil(Nesil) Radyosu: 30 Ağustos 2007'de kuruldu. Gençlerle yönelik yayın yapan bu radyonun frekansı,105,2 mh. dir. Ayrıca, Arabsat üzerinden de yayın yapmaktadır.

Asdika Rafideyin(Rafideyin Yoldaşları) Radyosu: 24 Temmuz 2007'de kuruldu. Irak'ta yaşayan yabancılara yönelik İngilizce yayın yapmaktadır.

Basra Radyosu: 15 Nisan 2005'te kuruldu. Günlük 5 saat yayın yapmaktadır.

Kerkük Babagürgür radyosu: 14 Temmuz 2007'de kuruldu. Arapça, Kürtçe, Türkmençe ve Süryanice olarak günlük 16 saat yayın yapmaktadır.

Babil Radyosu: 31 Temmuz 2005'te kuruldu. Günlük 6 saat yayın yapmaktadır.

Kut Radyosu: 11 Temmuz 2005'te kuruldu. Günlük 2 saat yayın yapmaktadır.

Necef Radyosu: 13 Ağustos 2005 'te kuruldu. Günlük 4 saat yayın yapmaktadır.

Garraf Radyosu: Bu radyo 1 Temmuz 2007'de Nasıriyye şehri'nde kuruldu. Günde 4 saat yayın yapmaktadır.

Semava Radyosu: 1 Mayıs 2007'de kuruldu. Günde bir Saat yayın yapmaktadır.

4.3. Irak İletişim Ağı'na Bağlı Yazılı Basın Organları

Sabah Gazetesi: Devletin yayın organıdır. Arapça olarak yayınlanmaktadır. Günlük genel siyasi gazetedir.

Irak Şebekesi Dergisi: Çeşitli dallarda okurlarına hizmet sunan bu dergi Sabah gazetesinin eki olarak 15 günde bir çıkarılmaktadır. 108 sayfa olarak 10.000 adet basılmaktadır. İlk sayısı 8 Ocak 2006 tarihinde Bağdat'ta yayınlandı. Ayrıca üç ayda bir eki de vardır.

Ahbar Gazetesi: 27 Aralık 2005'te Basra'da kuruldu

Divaniye Gazetesi: 26 Temmuz 2005'te Divaniye Şehrinde kuruldu.

İletişim Gazetesi(Kerbela): 27 Aralık 2005'te Kerbela'da kuruldu.

Feyha Gazetesi(Babil): 7 Eylül 2005'te Babil'de kuruldu.

Yeni Kürdistan gazetesi(Erbil): 16 Ağustos 2006'da Erbil'de kuruldu. Kütçe, Türkmençe, Süryanice ve Yezidice yayın yapmaktadır.

4.4. Irak İletişim Ağı'nın Yurtdışı Temsilcilikler

Dünyaya yayın yapmak ve Uluslar arası ve dünya İletişimi ile iç içe olmak, diğer uluslararası haber ajanslarıyla iletişim alanında alışveriş yapmak amacıyla böyle bir müdürlük 1907 sayılı kararla 10 Mayıs 2006 'da inşa edildi. Bu müdürlüğe, 18 Ağustos 2005'te Washington'da, 19 Eylül 2005'te Beyrut'ta, 14 Mart 2006'da Dubay'da, 19 Mart 2007'de Kahire'de, 19 Mart 2006'da Umman'da ve 24 Eylül 2006'da Tahran'da temsilcilik büroları açıldı.

5. ABD İşgali Sonrası Irak'ta İletişim İhlalleri

Basından toplumun vicdanını ve beklentilerini özgürce ifade etmesi beklenir. Çoğu zaman topluma doğruları ve gerçekleri aktarır ve yönlendirir. Toplumun çıkarlarını korumada savunmada iktidarı ve diğer kurumları tenkit ve eleştirmekten hiçbir zaman geri kalmaz ve bu hususta taviz vermez. Belki de bu yüzden Basın 4. otorite konumuna gelir; yönlendirici yönünü üstlenir ve her ne pahasına olursa olsun toplum içinde olup bitenlerin peşinden yılmadan koşturur. Doğruları ve gerçekleri yansıtmadan geri kalmaz.

Bu alanın en önemli ve kutsal aktörü de muhakkak gazetecidir ki bu mesleğin bütün yorgunluğunu, tehlikelerini ve sorumluluklarını üstlenerek bütün zorluklarla karşı karşıya gelmektedir. Bu sorumluluk ve tehlike alanı daha da büyür ve genişler anormal durumlarda. Nitekim bizim Irak'ta yaşandığı trajik olaylar gibi gazetecilik hayatı avucunda gerçekleri ve doğruları yakalamak peşinden koşarak hiç korkmadan terörün bütün çirkinlerini ve insanlık dışı eylemlerini toplumun ve dünyanın gözü önüne bütün çıplaklarıyla sergileyerek kendine bu çirkin vahşete terör kurbanı gitmektedir. Her yeni gün yeni bir kurban vermekle olan; gazetecilik mesleği daha da kutsallaşmaktadır. Çünkü terörün çirkinliğini ondan başkası kim aydınlığa kavuşturabilir ki.

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin 19. maddesinde yer alan Basın Özgürlüğü, düşünce, fikir ve ifade özgürlüğünün yanında temel insan haklarından birisidir. 21. yüzyılda dünya'da basın mensupları ve İletişim alanında çalışanlara karşı terör eylemleri ve şiddet uygulamaları büyük hız kesti. Birçoğu kaçırıldı, tutuklandı, yargılandı ve öldürüldü. Bazı sivil toplum örgütlerinin tespitlerine göre; 2006 yılı, en çok basın mensuplarının şiddet gördüğü yıl oldu. Yeni demokrasilerde basının rolü çok önemlidir. Gazetecilere her tecavüz temel hürriyetlerimize yapılmış tecavüz demektir. Dünya'da güvenlik olmadan ifade özgürlüğü ve basın özgürlüğüne kavuşmak imkânsızdır.

Bu vesileyle terör ortamında “yargıdan kurtulmak kültürü” ne bir sınır koymak için, dünya hükümetlerinin girişimde bulunması gerekmektedir.⁽⁴⁷⁾

Irak'ta iletişimcilerin sıkıntılarını bir canlı örnekle anlatabiliriz. Can güvenliği açısından adını söylemek istemeyen bir gazeteci çalıştığı kendi gazetesinde dini bir grubun tezahüratının haberini yayınladı. Haber'de şöyle dedi. “Tezahürata Onlarca kişi katıldı.” Ertesi gün yani haberin yayınlandığı gün, gazeteye silahlı kişileri taşıyan bir araç geldi. Gazeteyi basıp haberi yazan gazete sahibini suçlu ilan ederek, gazeteciyi parti karargâhlarına götürürler. Parti Başkanına suçlu olarak takdim ettiler. Parti başkanı gazeteciye “Tezahürata neden onlarca kişinin katıldığını yazdınız. Niçin yüzlerce yazmadınız.” Şeklinde ki soruya gazeteci, şöyle cevap verdi: “Efendim ben gerçekleri yazdım. Çünkü tezahürata yaklaşık 50 kişi katıldı. Ben nasıl yüzlerce yazıyım. Parti Başkanının talimatı ilgi “Bundan sonra yazdığın haberi yayınlamadan önce bize göstereceksin. Yoksa sizi yaşatmayız” Bunun üzerine Gazeteci artık haberleri abartılı bir şekilde yazmaya başlar. Biri yüz, yüzü bin yapar, yorum yapmaktan kaçınır. Ve gazetesinin yürümesini bu şekilde sağlar.⁽⁴⁸⁾

5.1. Irak'ta Fikir, Düşünce Ve İfade Özgürlüğü

Siyasi partiler, dini ve siyasi gelişmeler Irak'ta fikir, düşünce ve ifade özgürlüğü gittikçe ihlal edilmektedir. Ayrıca dini ve siyasi partiler Irak'ta fikir, düşünce ve ifade özgürlüğünün açık ve alenen yönünü değiştiriyor. İfade ve düşünce özgürlüğünü çeşitli yöntemlerle ihlal eden dini partiler eski dikta rejimin yöntemini uyguluyorlar. Kişilerin evlerine el yazılı bir tebliğ ile gelip onları parti bürolarına çağırıyorlar. Kişilere karşı partiye gitmediği takdirde hakkında aşağıdaki eylemleri gerçekleştiriyorlar:

⁴⁷⁾ Cotshero Mastora “Irak'ta basın özgürlüğünün önemi” www.nahrainnet.net 6th May

⁴⁸⁾ İmat El-Hafaci, *Mülakat*, Şubat 2008, İstanbul

Çağırılan kişi'yi partinin milis güçleri tarafından cadde ortasında infaz ediyorlar. Çağırılan kişileri tutukladıktan sonra insan haklarına sığmayan yöntemlerle bedensel ve psikolojik işkenceye tabi tutuyorlar. Çağırılan kişiyi öldürüldükten sonra üzerine “Bu kişi suçsuzdur, Serbest bırakıldı” yazılı bir kâğıt bulunduruyorlar. ⁽⁴⁹⁾

Siyasi partiler ve dini hareketler devletin içinde bulunan bürokratlarının baskısıyla resmi mesaiyeri tatil ederek, amaçlarına varıyorlar. İlk aylardan beri devlet dairelerini kontrol altına almaya çalışıyorlar. Bu önemli dairelerden petrol daireleri büyük rant ve önemli ihalelerin kaynağıdır. Siyasi partiler ve radikal dini gruplar, üniversitelere girerek:

- Okul gezilerinde öğrencileri musiki aletleri kullanmayı yasaklıyorlar. Sıkı takip altın alınan bay ve bayan öğrenciler, musiki aletleri kullandıklarında ölürcesine dövülüyorlar. Bu olay Basra Üniversitesi Mühendislik bölümünde gerçekleşti.
- Radikal öğretim görevlileri öğrencileri kot pantolon giymekten, bayanları saçlarına fön çekmekten yasaklıyorlar. Kapalı olmaya zorlayıp, olmayanları sınıfta koymakla tehdit ediyorlar.
- Radikal dini gruplar öğrencileri denetim altına almak için her fakültede emniyet komisyonları ile gizli bir şekilde iş birliği yapmaktadır.

Dini gruplar, kot pantolon ve yabancı yazılı gömlek giyenleri üniversite çıkışlarında tutuklayıp, işkenceye tabi tutulduktan sonra elbiseleri yırtık yamalı olarak serbest bırakıyorlar. Iraklı sanatçıların resimlerinin yayılmaması için radikal dini guruplar tarafından denetim altına alınmıştır. Bölge büfelerine göre parti marşlarını ve sokaklara konulan ses amfileri ile parti talimatları vatandaşlara iletilip ve politikaları empoze ediliyor. ⁽⁵⁰⁾

⁴⁹⁾ Fevzi Ekrem Terzioğlu, Irak Milletvekili, *Mülakat*, 18 Kasım 2007, Azerbaycan

⁵⁰⁾ Mehmet Ömer Kazancı, TKO Genel Başkanı, *Mülakat*, 16 Aralık 2007, İstanbul

Irak'ta terör örgütleri, siyasi parti milisleri ve mezhep ayrımcıları tarafından oluşturulmuştur. Canlı bir bomba olan bir kısmı da patlama sonucu hayatlarını kaybetmişlerdir.

5.2. Irak'ta Yayını Durdurulan Bağımsız Gazeteler ⁽⁵¹⁾

BAĞDAT

- El-Hürriyet gazetesi, Hüsam El-Saffar
- Rafideyin Sesi gazetesi, Muhammed Necim El-Zübeydi
- El-Cevhare gazetesi, Halit El-Vadi
- El-Diyar gazetesi, Münteha El-Kaysi
- Rotana gazetesi, Liva El-Yasiri
- El-Mustekbel gazetesi, Kasım Haşşan Abdurıza
- El-Raye gazetesi, Cebbar Lefte El-Saidi,
- El-Hakakik gazetesi, Davud El-Cenabi
- El-Liva gazetesi, Nazım El-Suud

KERKÜK

- El-Hedef gazetesi, Raad El-Mutaşşar
- El-Muhtar gazetesi, Kayıs Cuma
- El-Diyar, Talal Haşim Bayraktar
- El-Yenbuu, Simko El-Cebari
- El-Şari El-Irak'i, Sabah El-Lami
- İktisaduna gazetesi, Firas El-Hamdani
- Geranava gazetesi, Faruk Cemil (Kürtçe)
- Zennufe gazetesi, Biston Celal

⁵¹⁾ *Sınır Tanımayan Gazeteciler Cemiyeti*, Irak Şb., 26.03.2006- Arapça www.kitabat.com

MUSUL

- Seda El-Hakika gazetesi, Muhammed El-Muhtar
- Neynava gazetesi, Süfyan El-Meşhedani
- El-Mesar gazetesi, Heyfa El-Hüseyini
- El-Sayyad gazetesi, Ali İsmet Ali
- El-Hedef El-Riyazî, Ali Mahmut

BASRA

- Cüsür gazetesi, Talip El-Hüseyini,
- El-Sadaka gazetesi, Esmâ El-Hassan

MEYSAN

- El-Bedil El-Sekafi gazetesi, Cemal Casim Emin,

SÜLEYMANİYE

- Avine gazetesi, Sirvan Garip,
- Solider gazetesi, Dilşat Abdullah,

TİKRİT

- El-Bidaye gazetesi, Samir Sultan Ahmet

5.3. 2003–2007 Yıllarında Irak'ta İletişimcilerin Durumu

IGC genel merkezinin 2003–2007 tarihleri arasında kayıtlarına ve yaptığımız araştırma sonucu, Irak'ta 18 yabancı diğerleri Iraklı olmak üzere toplam 247 iletişimci öldürülmüştür. Bunlardan 112'si görev başındayken, 41 yardımcı kadro (teknisyen vs.) diğerleri ise çeşitli patlamalarda ölmüşlerdir. 59 İletişimci kaçırılarak öldürülmüştür. 17 İletişimci kayıplar listesinde. 28 iletişimci ise çeşitli nedenlerden dolayı tutuklanmış yargılanılmayı beklemektedir.

229'u erkek, 18'i kadın olarak öldürülen iletişimciler, 2003'te 7 şehit,, 2004'te 55 erkek ve 4 kadın toplam 59 şehit, 2005'te 47 erkek ve 6 kadın toplam 53 şehit, 2006'da 92 erkek ve 7 kadın toplam 99 şehit., 2007'de 28 erkek ve 1 kadın toplam 29 iletişimci şehit edilmiştir.

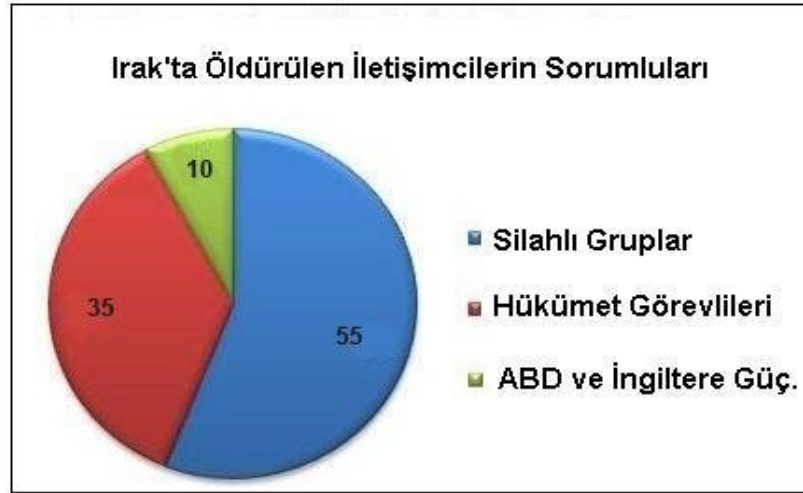
Tablo (6)

Tablo 6'da 2003–2007 yılları arasında Irak'ta insan hakları ihlallerine maruz kalan iletişimcilerin durumunu ortaya koyuyor. Burada öldürülen iletişimcilerin %30 suikast'tan, %25'i tutuklama sonucu öldürüldüğü, %15

tecavüz, %15'i de kaçırma, %10'u sorgu ve yargılanma, %3'ü kapatma ve son olarak %2'si tahrip olaylarına maruz kalmaktadırlar.

Tablo (7)

Tablo7'de 2003–2007 yılları arasında Irak'ta hangi gruplar tarafından öldürülen iletişimcilerin durumunu yansıtmaktadır. %55 oranında silahlı gruplar,%35'i hükümet görevlileri(asker, polis, muhafızlar) ve %10'u da ABD ve İngiltere askerleri tarafından öldürüldüğü saptanmıştır.

ABD, Irak'ı işgali ettikten sonra adeta sansürü yok etmiştir. Irak'ta basın özgürlüğü sonsuza kadar serbest bırakılmıştır. İfade ve düşünce özgürlüğünün yeniden baş göstermesi, aydın kesimini sevindirmiştir. Ancak, mezhebi çatışmaların ortaya çıkmasıyla birlikte basın sektörünü tepeden tırnağa kadar sarsmıştır.

Basın-Yayın organları serbest bırakılınca, her yerden eli kalem tutan kim varsa bazen da kitle iletişim organlarını bir silah olarak kullanmak isteyenler, ya bir gazete ya dergi ya kitap çıkarmışlar ya da bir radyo veya bir TV kanalı açmaya teşebbüs etmişlerdir.

İşgalci güçlerin maddi ve manevi destekleriyle emellerini gerçekleştiren bazı yayın organlarının sahipleri ABD ve müttefiklerinin güdümünde faaliyet yaparak sektöre ciddi anlamda zarar vermişler ve mesleki ahlak kuralına aykırı davranmışlardır.

Irak Hükümeti sonuna kadar sansürün ortadan kalktığını, ifade, düşünce ve basın özgürlüğünün var olduğunu her platformda ilan edip ve basın mensuplarına birçok avantajlar tanımıştır iddiasına rağmen, öldürülen gazetecilerin sayısıyla karşılaştırdığımızda aksi bir durum ortaya çıkıyor.

Irak'ta baş gösteren siyasi partiler ABD, Mossad CIA gibi diğer istihbarat servislerinden sonra, hükümetin yaptıklarına karşı basın mensuplarını hedef alan eylemlerin mimarlarıdır. Şii-Sünni çatışmalarını alevlendiren yazı ve haberler basın mensuplarına karşı kin ve nefretleri çok farklı boyutlara taşımıştır. Bu nedenle Irak'ta faaliyet gösteren basın mensuplarına karşı infazların birçoğun Şii veya Sünni kesimler tarafından güpegündüz ve devletin resmi makamlarının avantajları kullanılarak gerçekleştirilmektedir.

5.3.1. İşgal Sonrası Irak'ta Öldürülen İletişimcilerin Listesi

Tablo (8)
2003–2007

S.No	Adı ve Soyadı	Kurumu	Ölüm Tarihi
1	Hüseyin Osman	IT News / İtalya	22.3.2003
2	Kerim Rezzak Muhammed	Muhabir, BBC	6.4.2003
3	Mazin Dana	Reuters Haber Ajansı	17.8.2003
4	Ahmet Şevket	Muh. Bele İtticah Gazetesi	28.10.2003
5	Ahmet Kerim	Kürdistan TV Muhabiri	2.11.2003
6	Akil Muhammed Reşit El-Cenabi	Feyha Gaz.	24.12. 2003
7	Dureyit İsa Muhammed	CNN TV	27.1.2004
8	Yasir Hattap	CNN TV	27.1.2004
9	Abdulsettar Abdulkerim	Yazar-Herim TV	1.2.2004

10	Didevan Mehmet Ahmet	Kürdistan Nevie	1.2.2004
11	Eyüp Mehmet Salih	Kameraman-Golan TV	1.2.2004
12	Garip Mehmet Salih	Kameraman-Kürdistan TV	1.2.2004
13	Himen Muhammet Salih	Kameraman -Golan TV	1.2.2004
14	Kameran Mehmet Ömer	Yazar-Niştiman gz	1.2.2004
15	Mehdi Hoşnav	Başyazar-Kürdistan Nevie	1.2.2004
16	Mehdi Saat Abdullah	Yazı İş.- El-Dhrai Gaz.	1.2.2004
17	Nasih Selim	Yazar-Niştiman gz.	1.2.2004
18	Salah Seydok	Yazar-Şekam gz.	1.2.2004
19	Sefir Nadır	Golan TV Kameramanı	1.2.2004
20	Sefir Nadir	Kameraman-Golan Derg	1.2.2004
21	Simko Kerim Muhittin	Serbest Gazeteci	1.2.2004
22	Şevket Şeyh Yezidin	Yayıncı	1.2.2004
23	Selvan Abdülgani Mehdi	Mütercim-Amerika Sesi Rd	.03.2004
24	Mahmut Avat Hammadi (33)	Yazı İş.- Cezire Gaz.	2.3.2004
25	Ali Abdulaziz	Arabiye TV	18.3.2004
26	Ali El-Hatip	Arabiye TV	18.3.2004
27	Mecit Raşid	Diyala TV	18.3.2004
28	Muhammed Ahmet Serhan	Diyala TV	18.3.2004
29	Nadiye Nusret	Diyala TV	18.3.2004
30	Burhan Muhammed Lehibi	Kameraman-ABC	26.3.2004
31	Ömer Haşim Kemal	Time Gazetesi	26.3.2004
32	Esat Kazım	İraqiye TV	19.4.2004
33	Hüseyin Salih	İraqiye TV	19.4.2004
34	Hüseyin Salah	Arabiye TV	29.4.2004
35	Münir Umran	Yapımcı-Polonyo TV	7.5.2004
36	Raşit Hamit Vali	El-Cezire TV	21.5.2004
37	Mahmut İsmail Davut	Yeni Sabah Gazetesi	29.5.2004
38	Samiye Abdülcedid	Yeni Sabah Gazetesi	29.5.2004
39	Serbest Mahmut	Başyazar-Medya gz.	31.5.2004
40	Sehar Saat	Mzan, Heyme Gazetesi	3.6.2004
41	Hüsam Ali	Serbest Gazeteci	15.8.2004
42	Muhammed Hamit Abbas	ZDF TV Alman Kanalı	15.8.2004
43	Ali Cabır	Mütercim-İtalyaEnzobaldini	21.8.2004
44	Cemal Tevfik Selman	Serbest Gazeteci	25.8.2004
45	İsmail Tahir Muhsin	AP Haber aj. Muhabiri	2.9.2004
46	Ahmet Casim	Serbest Gazeteci	7.10.2004
47	Dina Muhammed Hasan	El-Huriye TV	14.10.2004

48	Kerem Hasan	Bris Foto	14.10.2004
49	Lika Abdurrazzak	Sharqiye TV	27.10.2004
50	Nasrulla El-Davudi (55)	Başyazar-Irak Gazetesi	27.10.2004
51	Ali Adnan	Teknisyen-Arabia TV	30.10.2004
52	Hasan Alvan	Teknisyen-Arabia TV	30.10.2004
53	Nebil Hasan	Teknisyen-Arabia TV	30.10.2004
54	Remziye Muşi	Teknisyen-Arabia TV	30.10.2004
55	Ziya Necim	Reuters Haber Ajansı	1.11.2004
56	Sahrattin Nuaymi	Yazı İşleri -Kerkük	4 .11.2004
57	Meysun Abdulhafiz	Gazeteci,Cumhuriyet Gazetesi	01.2005
58	Davud Kasım	Alman Radyosu	4.2.2005
59	Abdülhüseyin Hazal (40)	Muhabir Hüre TV	8.2.2005
60	Abdülhüseyin Gazal	El-Huriye TV	9.2.2005
61	Raide Muhammed Vezzan	Sharqiye TV	25.2.2005
62	Layik İbrahim	Kürdistan TV	10.3.2005
63	Hüsam Hilal Sersem	Kürdistan TV	14.3.2005
64	Ahmet Cebbar Haşim	Sabah Gazetesi	1.4.2005
65	Saman Abdullah	Spiker, Kerkük TV	5.4.2005
66	Ali İbrahim İsa	El-Huriye TV	14.4.2005
67	Fazıl Hazim Fazıl	El-Huriye TV	14.4.2005
68	Şimal Abdullah Esat	Kürdistan TV	15.4.2005
69	Saat Kazım	Arabiye TV	19.4.2005
70	Salih İbrahim	Serbest Gazeteci	23.4.2005
71	Necat Muhammet Kerim	Radyo Dicle Müdürü	26.4.2005
72	Kasım Muhammet	Radyo Dicle Güvenlik	26.4.2005
73	Nacim Abid Hızayyır	Tarik El-Şaip,Meda gaz.	15.5.2005
74	Ahmet Adem	Meday, Sabah Gazetesi	15.5.2005
75	Casim El-Kubeysi	El-Siyade Gazetesi	22.6.2005
76	Yasir El-Salihi	Serbest Gazeteci	22.6.2005
77	Vail El-Bekri	Sharqiye TV	28.6.2005
78	Muhammed İsmail Davut	Sabah'ul Cedid Gazetesi	29.5.2005
79	Samiye Abdulcabbar	Sabah'ul Cedid Gazetesi	29.5.2005
80	Hadi Hasan El-Şemmeri	Yazıişleri Md. Biladi der.	07.2005
81	Halit Sabih El-Attar	Iraqiye TV	1.7.2005
82	Ahmet Kerim	Kürdistan TV	2.7.2005
83	Meha İbrahim	Bağdat TV	3.7.2005
84	Adnan El-Bayati	Serbest Gazeteci	23.7.2005
85	Abdulkadir Muhammet El-Bedrani	Gazeteci. Enba İraliyyon	8.8.2005

86	Zeyit Muhammet El-Zübeydi	Hürre TV, Bağdat	12.8.2005
87	Rafit El-Rubayi	Iraqiye TV	27.8.2005
88	Velit Halit	Royter Haber Ajansı	28.8.2005
89	Haydar Kazım	Routers editörü	29.8.2005
90	Sabah Muhsin	Iraqiye TV	17.9.2005
91	Fahir Haydar El-Timimi	Newyork Timse	19.9.2005
92	Hind İsmail	Sefir Dergisi	20.9.2005
93	Ahlam Yusuf	Iraqiye TV	21.9.2005
94	Faris El-Muazidi	Sefir Dergisi	21.9.2005
95	Muhammed Harun	Serbest Gazeteci	19.10.2005
96	Ahmet Hüseyin El-Maliki	Serbest Gazeteci	7.11.2005
97	Akil Abdurriza	Bağdat TV	28.11.2005
98	Haydar El-Cürani	Muhabir. Dava Gazetesi	2005
99	Casim El-Şehyli	Bağımsız Gazeteci	22.11. 2005
100	Abdüssalam Ahmet	Gazeteci, Sümeriyye TV	10.11. 2005
101	Ahmet Halit Sultan	Editör, Sed Gazetesi	17.11.2005
102	Ahmet Vail El-Bekri (34)	Yönetmen. Shrqiyte TV	28.11.2005
103	Ali Ziya Hasan (47)	Editör-Nahzan Iraqiye Gz	16.11. 2005
104	Fazıl Hüsyin El-Hafaci	Editör, Dava Gazetesi	30.12.2005
105	Hida Ziya Hasan	Editör-Nahzan İraqiye Gz	16.12.2005
106	Mahmut Zaal (35)	Muhabir, Bağdat TV	14.12.2005
107	Mueyyed Sami	Parlament Gaz.	13.12. 2005
108	Yasir El-Salihi	Gazeteci, Naight Rayder gaz	22.12. 2005
109	Sermet Salan	Spor Yazarı	01.2006
110	Lüey Selman Radif	Bağdat TV	16.1.2006
111	Hamza Hüseyin	Diyar TV	23.1.2006
112	Muhammed Zaal	Bağdat TV	25.1.2006
113	Atvar Behçet	Arabiye TV	23.2.2006
114	Halit Muhammed Felahi	Arabiye TV	23.2.2006
115	Musif El-Halidi	Bağdat TV	7.3.2006
116	Kamil Menahi Anber	Gazeteci. Nahar gaz.	19.3.2006
117	Abdulcelil Casim El-Muhammedavi	Editör. Risale gazetesi	8.4.2006
118	Kusay El-Amiri	Koordinatör, Bilad Radyosu	22.4.2006
119	Salah İbrahim	AP Haber Ajansı Muhabiri	23.4.2006
120	İsmail Muhammed Halaf	Sabah Gazetesi	05/2006
121	Abd Şakır El-Dileymi	Reuters Haber Ajansı	3.5.2006
122	Abdulmecit El-Muhammedavi		5.5.2006
123	Layis Meşan	Nahrain TV	8.5.2006

124	Muazzez Ahmet	Nahrain TV	8.5.2006
125	Suut Muzahim El-Hadisi	Bağdadiye TV	8.5.2006
126	Alâeddin Aziz (33)	ABC TV Kameramanı	17.5.2006
127	Seyf Leys Yunus (26)	Ses Mühendisi	17.5.2006
128	Ali Hamit El-Meyahi	Gazeteci, Dava gazetesi	19.5.2006
129	Ali Cafer	Iraqiye TV	31.5.2006
130	Muhammed Casim	Iraqiye TV	31.5.2006
131	Usama Kadir	Fox News TV	29.6.2006
132	Riyaz Muhammed Ali	Telafer Gazetesi	31.7.2006
133	Eyad Latif Nasif El-Musevi	Emin ve Rayilam Gazetesi	08/2006
134	Abdulkerim El-Rubayi	Sabah Gazetesi	13.9.2006
135	Hadi İnavi El-Cuburi	Gazeteciler Sendikası Tms	13.9.2006
136	Sefa İsmail İnad	Vatan Gazetesi	14.9.2006
137	Ahmet Riyaz El-Kerbuli	Bağdat TV	18.9.2006
138	Abdölmecit İsmail Halil		10.10.2006
139	Azad Muhammed Hasan	Darulsalam Radyosu	10.10.2006
140	Rait Kayıs	Savutul Irak Radyosu	13.10.2006
141	Dr. Sad Mehdi Şelaş	Rayetul Arap Gazetesi	26.10.2006
142	Anes Reşit	Atyaf TV	29.10.2006
143	Nakşin Hame Reşit	Atyaf TV	29.10.2006
144	Ahmet El-Reşit	Sharqiye TV	3.11.2006
145	Muhemmed El-Ban	Sharqiye TV	14.11.2006
146	Fadiye Muhammed Abdultai	Mesar gazetesi	15.11.2006
147	Luma Abdullah	Destur gazetesi	27.11.2006
148	Nebil İbrahim Zahir	Dicle Radyosu	4.12.2006
149	Esvan Ahmet Lütföllah	AP Ajansı	13.12.2006
150	Adil Naci El-Mansuri	El-Almem TV	2006
151	Abdulrahim Nasrullah El-Şemmeri	Şaabiye TV-Genel Müd.	2006
152	Abdulvahap El-Kaysi	Kullu Dünya Dergisi	2006
153	Ahmet Ömer	Şaabiye TV-Güvenlik	2006
154	Ahmet Şaban	Şaabiye TV-Spiker	2006
155	Ali Cebbar	ŞaabiyeTV-Müd. Korması	2006
156	Beşir Adil	ŞaabiyeTV-VericiTeknisyeni	2006
157	Emin İsmail		2006
158	Hüseyin Ali	Şaabiye TV-Montajcı	2006
159	Muhammed Abbas Hamed	Yeni Çevre Gazetesi	2006
160	Muhammed Ahmet	Şaabiye TV-Güvenlik	2006
161	Nefel El-Şammari	Şaabiye TV-Gen. Müd. v	2006

162	Sami Nasrullah El-Şemmeri	Şaabiye TV-İdare MÜd.	2006
163	Zakir El-Şuveyli	Şaabiye TV-Spiker	2006
164	Alen Anwi (34)	ABD'li gaz. Cil Carul Tercüme	7.11. 2006
165	Hamza Hüseyin (19)	Spor Yazarı, Diyar TV	22.11.2006
166	Abdürrazzak El-Naaas.	İletişim Profosörü	29.11. 2006
167	Ahmet Hadi	Asuşitid Press Ajansının	01.2007
168	Ahmet Hadi Naci (28)	AP Muhabiri	6.1.2007
169	Cemal El-Zübeydi	Sefir gazetesi	2.3.2007
170	Mohan Hüseyin El-Zahir	Meşrik gazetesi	4.3.2007
171	Hamid El-Dileymi	Nahrain TV	20.3.2007
172	Hamit El-Dileymi (37)	Nahrain TV Yönetmeni	24.3.2007
173	Tahir Ahmet Cebir	Bağdat TV Md. Yard.	04.2007
174	Hüseyin Nezar	Bağdat TV	04.2007
175	Sair Ahmet Cebir	Bağdat TV	4.4.2007
176	Hamail Muhsin	Hur Irak radyosu	5.4.2007
177	Osman El-Meşhedani	Vatan gazetesi	7.4.2007
178	Muhammet Hilal	İslami Parti TV	27.4.2007
179	Sermet Hamdi	İslami Parti TV	27.4.2007
180	Nezar Abdülvahit	Sabah Gaz. Müdürü	7.5.2007
181	Akıl Abdulkadir Elvan (26)	El-İraq El-Gat Gazetesi	9.5.2007
182	İmat Abdülrezzak Ubeyt (29)	El-İraq El-Gat Gazetesi	9.5.2007
183	Nibras Abdülrezzak Ubeyt (22)	El-İraq El-Gat Gazetesi	9.5.2007
184	Ragad Mutaşşar (42)	El-İraq El-Gat Gz. Sahibi	9.5.2007
185	Ali Halil (22)	Zaman Gaz. Muhabiri	20.5.2007
186	Mahmut Hâkim Kasap	Havadis Gazetesi	28.5.2007
187	Hüsam El-Alani	Hurra TV Kameramanı	1.6.2007
188	Diler Mecit	KürdistanTV Kerkük Muhabiri	8.6.2007
189	Fileyyih Vadi Micdab	SabahGaz.Yazı işleri müdürü	10.6.2007
190	Adnan El-Safi (40)	Enver TV Muhabiri	27.7.2007
191	Enver Abbas	CBS TV	24.8.2007
192	Abdülhalık Nasır	Musul	20.9.2007
193	Mühennet Ganım El-Übeydi	Darıssalam rad. Musul	20.9.2007
194	Abdurrazzak Haşim	Irak Devlet radyosu	12.12.2007
195	Hüseyin El-Zübeydi	Ehali gazetesi	28.12.2007
196	Abdurrahman El-isavi+(8)	Nina Haber Ajansı	2007
197	Seyfettin Biravcı	Işık Edebiyat Drg. Yaz. İş	2007
198	Yalçın Bellevoğlu	Son Şiir Dergisi Sahibi	2007
199	Şahap Muhammed(29)	El-Zemen ve Rafideyin gaz.	30.10.2007

200	Casim Muhammed Nofan	Salahattin Gaz.	15.10.2007
201	Halit Muhammed Nofan	Salahattin Gaz.	15.10.2007
202	ziyat Tarık	Salahattin Gaz.	15.10.2007
203	Eyat Muhammed	Tikrit Gaz.	15.10.2007
204	Salih Seyfettin	Washington Post	15.10.2007
205	Sehar El-Hayderi	Musul Gaz.	07.06.2007
206	Nezar Abdülvahit	İmare Gaz.	02.06.2007

Tablo 8’de 2003–2007 yılları arasında Irak’ta silahlı güçler tarafından öldürülen İletişimcilerin isim listeleri, görev yaptığı kurumları ve öldürüldüğü tarihleri yer almaktadır. 1–206 sıralarda yer alan isimler Irak’ın kuzeyinden güneyine kadar uzanan bölgelerde katledilmişlerdir. Birçoğu mezhep ayrımcılığı nedeniyle, bir kısmı da ABD ve müttefiklerinin açtıkları ateş sonucu, bir kısmı da bomba yüklü araçların patlama sonucu, bazıları da silahlı güçler tarafından kaçırıldıktan sonra öldürülmüşlerdir.

5.3.2. Irak'ta Öldürülen Yabancı İletişimcilerin Listesi

Tablo (9)

S.NO	ADI SOYADI	KURULUŞU	ÖLÜM TARİHİ
1.	Maykil Kili	WashingtonPost	4.4.2003
2.	Tavas Yoo Tsiyooc	Reuters	8.4.2003
3.	Hosi Kostili	Tele55	8.4.2003
4.	Anzo Baldoni	Diario Della	26.8.2004
5.	Kotaro Oğava	Nikkan Gendai	27.5.2004
6.	Şinoski Haşıda	Nikkan Gendai	27.5.2004
7.	Maldimar Milifis	TVP	7.5.2004
8.	Stivin Vinisnt	Bağımsız	2.8.2005
9.	Bol Doğlas	CBS	29.5.2006
10.	Cimis Brolan	CBS-Yayın Mühendisi	29.5.2006
11.	Dimitri Tişibotayiv.	News weak	6.5.2007
12.	Holyo Anğoyta	Elmoundo	2007
13.	Kristiyan Libiyiğ	Focus	2007
14.	Kafiye Golistan	BBC	2007
15.	Tiri Loyo	ITV	2007
16.	Bol Moran	Avusturalya Ajs	2007
17.	Banorama Midisat	33VG	2007
18.	Cir Litol	NBC-Ses Mühendisi	2007

Tablo 9'da, 2003–2007 tarihlerinde Irak'ta görev yapan yabancı basın kuruluşlarının mensupları, çeşitli gruplarca farklı nedenlerle kimi silahlı güçler tarafından idam edilmiş, kimi kaçırarak öldürülmüş, kimi de görevi başında patlamalar sonucu hayatlarını kaybetmiştir. Bunlardan öldürülen 18 yabancı gazetecini isimlerini ve çalıştıkları kurumu ve bir kısmının ölüm tarihlerini de tespit ettik.

5.3.3. Kaçırma Olayları

15 Ağustos 2006

Seyf Abdülcabbar El-Timimi: El-Aha Gazetesi Editörü. Bağdat'ın batısında Adil Bölgesinde bir grup silahlı kişilerce kaçırıldı. Görgü tanıklarının ifadesine göre kaçırılanlar Opel model bir araba kullanıyorlardı. Bugüne kadar kendisinden haber alınmamıştır.

28 Ağustos 2006

Eyat-Nisayyif El-Musevi (34 yıl): El-Emin Gazetesi ve El-rai El-Iraqi gazetesi ayrıca Barış ve Savaş Gazetecilik Enstitüsünde Öğretim Görevlisi. Bağdat'ın doğusuna düşen Filistin caddesinde kimlikleri belirsiz kişiler tarafından kaçırıldı. Musevi'nin eşinin açıklamasına göre kocası kaçırıldıktan sonra aynı yerde boğulmuş cesedi bulundu. 3 çocuk sahibi olan Musevi'nin arkadaşlarının dediklerine göre Musevi uzun bir süredir tehdit alıyordu.

8 Eylül 2006

Ahmet El-Matir: Sada Vasıt Gazetesinin Yazı İşleri müdürü. Kut şehrinde yerel hükümet, emniyet mensupları ve savcılara karşı yazılarından dolayı yargılandığı mahkemeye ifade vermek için Kut'tan çıkıp Bağdat'a gittiğinde kaçırıldı. 2 hafta çeşitli işkencelere maruz kaldıktan sonra serbest bırakıldı.

8 Ekim 2006

Muhammet Abdurrahman: Dicle radyosunun haber spikeri. Bağdat'ın batısında kaçırıldı. Ailesinin söylediklerine göre (büyük oğlu Ömer babası) Mansur semtinde Zuhur Pazarının yanından kaçırıldı. Bağdat'ın bütün hastanelerini polis karakollarını hastane morglarını arayıp babasından hiçbir haber alamamıştır.

10 Ekim 2006

Azad-Muhammet Hasan: Darulselam radyosunun muhabiri. Kimliği belirsiz silahlı kişiler tarafından Bağdat Şaap bölgesinden kaçırıldı. 7 gün sonra Bağdat hastanesinin morgundan cesedi bulundu.

11 Ekim 2006

Ali Kerim: Haftalık Nabıd El-Şebap gazetesinin yazı işleri müdürü. Gazetenin genel yayın yönetmenin söylediğine göre meslektaşı Ali Kerim Bağdat Emin semtinde gazeteye gelirken yolda kaçırıldı. 50 bin dolar karşılığında fidye vererek meslektaşını kurtardılar.

25 Ekim 2006

Abdilmecit İsmail Halil: Bağımsız gazeteci olarak Bağdat'ın doğusundan kaçırıldı. Görgü tanıklarının ifadesi olarak silahlı kişiler tarafından yolu kesilerek Bağdat Cemile Bölgesinden silah tehdidiyle belirsiz bir yere kaçırılmıştır. Kaçırıldıktan 10 gün sonra cesedine ulaşıldı.

25 Aralık 2006

Semir Ali Süğüt: Sada Bağdat Gazetesinin genel yayın yönetmeni. Gazetenin yazı işleri müdürü Fatıma El-Garibavi'nin söylediklerine göre meslektaşı Semir Ali Süğüt bir grup silahlı kişiler tarafından Zeyyune bölgesinde kaçırıldı. Bugüne kadar kendisinden haber alınmadı.

7 Ocak 2007

Ahmet Hadi (28 yıl): Asudet Press Haber Ajansının Bağdat bürosunda kameraman ve muhabir olarak çalışan Ahmet Hadi Bağdat Dora bölgesinde evine yakın bir bölgeden kaçırıldı. 2 hafta sonra cesedi Bağdat morgunda bulundu.

26 Ocak 2007

Kerim Sabri Şirar EL-Rubeygi (40 yıl): Dava Gazetesinin editörü. Kimliği belirsiz kişilerce evinden silah zoruyla kaçırıldı. Gazeteci El-Rubeygi'nin büyük kızının ifadesine göre Bağdat Vaşşaş bölgesinde bulunan evlerini bir grup silahlı kişi bastı. Babasının eli ve gözünü bağladıktan sonra normal bir sorguya çekeceklerini daha sonra serbest bırakacaklarını söyleyerek babasını götürmüşler. Bugüne kadar kendisinden haber alınmadı.

21 Şubat 2007

Abdülrezzak Haşim: Irak Devleti Radyosunda editör olan Abdülrezzak Haşim, Bağdat Talibiye bölgesinde silahlı kişiler tarafından kaçırıldı. 1 hafta sonra Irak polisi cesedini buldu. Meslektaşlarının ifadelerine göre kaçırılan kişilerle Abdülrezzak'ın ailesi birkaç telefon görüşmesi yapmışlar ancak bir sonuca varılmamıştır dediler.

30 Şubat 2007

Hüseyin El-Zübeydi: Haftalık El-Ahali gazetesinin editörü. Kimliği belirsiz kişiler tarafından Bağdat'ta kaçırıldı. El-Ahali gazetesinin yazı işleri müdürü Haval Zahoyi'nin söylediklerine göre meslektaşı Hüseyin Zübeydi'nin ailesiyle kaçırılanlar arasında bazı telefon görüşmeleri gerçekleşmiş. Kaçırılanlar 20 bin dolar fidye istemişlerdir. Ailesi de bu parayı toplamak için 1 hafta süre istemişler. Ancak süre dolmadan kaçırılanlar meslektaşlarının ailesine Zübeydi öldürüldü cesedini de Bağdat'ın bir caddesine fırlatıldı dediler. Daha sonra cesedi Bağdat morgunda bulundu.

5 Mart 2007

Cemal El-Zübeydi: Bağdat El-Sefir gazetesinin yazı işleri müdürü. Çalıştığı gazetenin Bağdat Karrade bölgesinden kaçırıldı. Bir süre sonra Hayyil Amil semtinde kafasından vurularak öldürülen Cemal El-Zübeydi'nin cesedi polis tarafından bulundu.

6 Mart 2007

Talal Haşim Bayraktar(50yıl): Haftalık Diyar Gazetesinin editörü. Bu gazete bağımsız olarak Kerkük'te Arapça yayın yapıyordu. Irak polisinin söylediklerine göre silahlı bir grup Irak Muhafızlarının kıyafetini giyerek Kerkük'ün en işlek caddesi olan Ahmet Ağa semtinden Bayraktar'ı kaçırdılar. Bugüne kadar kendisinden haber alınamamış.

18 Mart 2007

Kerim Menhal: Dicle radyosunun haber spikeri. Radyonun müdürü Kerim El-Yusufl'un ifadesine göre bir grup silahlı kişi tarafından Camia semtindeki radyo binasına gelirken bir araçta yüzleri maskeli dört kişi tarafından yolları kesilerek Kerim Menhal ile şoförü kaçırılmıştır. Bugüne kadar kendilerinden haber alınamamıştır.

20 Mart 2007

Hamit El-Dileymi: Nahrain TV'de yönetmen. Çalıştığı TV binasından çıkıp evine gittiği esnada kaçırıldı. Televizyon idaresinin söylediklerine göre meslektaşları Hamit El-Dileymi yönetmen olarak programlar bölümünde çalışmaktaydı. Kaçırıldıktan iki gün sonra ölü cesedini bulmuşlardır.

5 Nisan 2007

Osman El-Meşhadani: Suudi Arabistan'ın Vatan gazetesi ve El-Vatani Arabî dergisinin muhabiri. Belirsiz kişiler tarafından Şule bölgesinde kaçırıldı. Kaçırıldıktan üç gün sonra cansız bedeni bulundu.

20 Nisan 2007

Bir grup silahlı kişiler tarafından Bağdat Tv'nin bir kameramanı ile bir muhabiri Diyala şehrinin Bakuba merkezinden kaçırıldı. İki gün sonra salıverildi. Aynı günde 14 habercinin tutuklandığı ve 40 defada basın kuruluşlarının tecavüz edildiği Bağdat'ta tespit edildi.

5 Mayıs 2007

Bazı gazetecilerin verdikleri bilgilere dayanarak Samarra şehrinde infilak eden bir aracın patlamasında ilişkileri olduğu gerekçesiyle birçok gazeteci ve televizyoncular Irak polisi tarafından tutuklandılar. Dört saat sorgudan sonra Amerikan güçleri tarafından çekilen filmler ve fotoğraflar kontrol edildi. Olayla ilgili ilişkilerinin olmadığından dolayı serbest bırakıldılar.

5.3.4. Tecavüzler

31 Temmuz 2006

Hürra TV muhabiri Ali El-Yasiri, Bağdat Arasat El-Hindiyye bölgesinde bir kaçırma olayını görüntülerken polis tarafından dövüldü. Dolayısıyla birçok yerinden darbe alan gazeteci hastaneye kaldırıldı.

13 Ağustos 2006

Süleymaniye’de yapılan bir tezahüratı haber yaptıkları esnasında Kürt polisleri tarafından birçok gazeteci tecavüze uğradılar:

1. **Zagros TV’den Yasin Mustafa:** 7 Ağustos 2006 tarihindeki Derbendihan da ki tezahüratta polis tarafından dövüldü.
2. **Halk gazetesinin muhabiri Aso Ali:** Emniyet mensupları tarafından 7 Ağustos 2006 tarihindeki Derbendihan da ki tezahüratta polis tarafından dövüldü.
3. **Şakam Gazetesi muhabiri Tahir Tefik:** polis tarafından 7 Ağustos tarihindeki 2006 Derbendihan da ki tezahüratta tutuklandı.
4. **Radyo cemaver muhabiri Koçer Tahir:** İç işleri bakanlığı mensupları tarafından 7 Ağustos 2006 tarihindeki Derbendihan da ki tezahüratta tutuklandı.
5. **Dahinan Gazetesi muhabiri Şirko Şivan:** 6 Ağustos 2006 Çamçalı Tezahüratını haber yaparken polis tarafından kamerası parçalanarak 3 saat tutuklandı.

6. **Azadi Televizyonu Muhabiri Hadi Muhammed:** 7 Ağustos 2006 tarihindeki Derbendihan da ki tezahüratını haber yaparken tutuklandı. Birkaç saat sonra serbest bırakıldı.
7. **Havlati Gazetesi Muhabiri Himen Baban:** 5 Ağustos 2006 Kifri tezahüratlarını haber yaparken polis tarafından tutuklandı. Bir gün bir gece hapiste kaldıktan sonra serbest bırakıldı.
8. **Havlati Gazetesi Muhabiri Feryat Hasan:** 7 Ağustos 2006 tarihindeki Derbendihan da ki tezahüratını haber yaparken polis tarafından tutuklandı. Bir süre sonra serbest bırakıldı.
9. **Azadi radyo muhabiri Rahman garip:** 7 Ağustos 2006 tarihindeki Derbendihan da ki tezahüratını haber yaparken tutuklandı. Bir süre sonra serbest bırakıldı.
10. **Havlati Gazetesi Muhabiri Ali Hama Salih:** 6 Ağustos'ta 2006 Derbendihan da polis tarafından tutuklandı.
11. **Avane Gazetesi muhabiri Ceza Muhammet:** 7 Ağustos 2006 tarihindeki Derbendihan da ki tezahüratını haber yaparken polis tarafından tutuklandı. Bir süre sonra serbest bırakıldı.
12. **Asotet Press Haber Ajansı Muhabiri Yahya Ahmet:** 7 Ağustos 2006 tarihindeki Derbendihan da ki tezahüratını haber yapması engellendi. Polis tarafından şehirden uzaklaştırıldı.
13. **Komal Televizyonunun muhabirleri Nebrat Ahmet ve Mustafa Abdullah'**ın 8 Ağustos 2006 Germiyan bölgesinde çekmiş oldukları görüntü kasetleri polis tarafından imha edildi.
14. **Kürdistanî Nive (Yeni Kürdistan) gazetesinin muhabiri Şuriş Rauf:** Şuriş kasabasında çalışması polis tarafından engellendi ve kendisine ait olan basın kartına el konuldu. 7 Ağustos 2006

25 Ağustos 2006

Basra il meclisi **basın mensuplarının** haber alma haklarını kısıtlayan bir karar aldı. Bu tarihten önce Basra'da gerçekleşen bazı olayları detaylarıyla birlikte sütunlara taşıyan gazeteler ve gazetecilerin yazdıklarını halkın bilgisi dâhilinde yalanlayan Basra il meclisi; Bundan sonra her haber

yapıldıktan sonra yayınlanmadan önce Basra İl Meclisi ilgili emniyet birimlerinden onay alınarak yayınlanacaktır.

27 Ağustos 2006

Irak devletinin resmi gazetesi olan **El-Sabah gazetesinin** ana binasını hedef alan bomba yüklü bir araç infilak etti.

30 Ağustos 2006

Irak gazeteciler sendikasının eski başkanı **Abdullah Ellami** ve yeni başkan yardımcısı Cabbar Terrat El-Şumari araçlarına bomba konularak kendilerine düzenlenen suikastte yaralandılar.

31 Ağustos 2006

Haftalık olarak Bağdat'ta yayınlanan El-Hat El-Sahin (Sıcak Hat) Gazetesinin yazı işleri müdürü **Sadık Naim El-Sagir** Amerikan ve Irak muhafızları tarafından bilinmeyen sebeplerden dolayı evinden alınarak tutuklandı.

2 Eylül 2006

Necef'te yayın yapan **El-Meda** gazetesinin muhabiri **Amir El-Akayeşi** başbakan Maliki'nin Necef'e ziyaretinin haber yaparken Savunma Bakanlığına bağlı Zülfikar Tümeninin El-Hüseyin tugayı tarafından tartaklandı. Görüntü almaktan men edildi.

9 Eylül 2006

Bakanlar kurulunun 17. oturumunda **Arabia kanalının** Bağdat bürosunun Irak halkı arasında mezhep ayrımına neden olduğunu ve mezhep çatışmalarının alevlendiği Başbakanlık tarafından öne sürülerek kanal 30 gün süre ile Irak hükümeti tarafından kapatıldı.

12 Eylül 2006

Londra'nın El-Hayat gazetesinin Irak muhabiri **Gülşen Bayati**, Müşterek güçler tarafından Tikrit'te tutuklandı. Gülşen Bayati'nin kız kardeşi Sevsen Hadi Cafer'in ifadesine göre ABD ve Irak Muhafızları Tikrit'in Zuhur bölgesindeki kız kardeşinin evine baskın yaptığını ve baskın sırasında kız kardeşini tutukladıkları. Bilgisayar, basınla ilgili doküman ve belgelerine el konuldu. Birkaç gün sonra serbest bırakıldı.

16 Eylül 2006

Yine Londra'nın El-Hayat gazetesinin Irak muhabiri **Gülşen Bayati**, Amerikan güçleri tarafından tutuklandı. Bu defa Gülşen Bayati bilgisayar ve belgelerini geri almak için gittiğinde Amerikalılar tarafından tutuklanarak gözaltına alındı.

30 Eylül 2006

Milli Diyalog listesinden milletvekili ve Irak ulusal meclis üyesi **Muhammet El-Dayini İraqiye kanalından** çalışan bir grup iletişimciyi ölümle tehdit etti. Parlamento binasında kaydedilen bir ses ve görüntülü kasete Muhammet El-Dayini'nin açıklamaları İraqiye kanalında çalışanları açıkçasına tehdit ederek "İraqiye kanalının önüne koyduğunuz beton engeller sizi korumayacaktır" demiştir.

9 Ekim 2006

Meysan gazetesiyle **Meysan Gazeteciler Sendikası** meçhul kişiler tarafından baskına uğradı. Baskıncılar bilgisayarlara el koyarak arşiv de bulunan özel siciller, yetkililerin fotoğrafları, resmi yazışmalar defterlerinin ve çok sayıda CD, DVD ve dokümanları imha etmişlerdir.

18 Ekim 2006

Irak parlamentosunun çıkarttığı 96 nolu bildiri de **Şarkiye TV** ile **Zaman Gazetesine** ceza verilmesini ayrıca ülkedeki basın organlarının

ülkenin milli güvenliğini tehdit ettiğini bu yüzden bunları bir an önce Başbakan tarafından susturulması gerektiğinin altını çizdiler.

6 Kasım 2006

Irak Ulusal Meclisinin 96 nolu tavsiye kararına dayanarak Salahattin ile Zevra TV'nin tarafsız yayın yapmadığı ve meslek kurallarına aykırı davranmadığından dolayı her hangi bir personelini tutuklamadan **Salahattin ile Zevra** TV'nin büroları Irak Emniyet güçleri tarafından kapatıldı.

11 Kasım 2006

Gazeteci **Ali El-Hacchiye** Musul'daki Tahrir semtindeki evi silahlı kişiler tarafından tarandı. Açıklamasına göre bir grup silahlı kişi evine gelerek evini dışardan hafif silahlarla tarayıp kaçtılar. Dolayısıyla evin terk edip Bağdat'a göç etmek zorunda kaldı.

15 Kasım 2006

Musul'da yayın yapan **Muçtamaa El-Medeni gazetesi** Musul il meclisi tarafından kapatıldı. Gerekçe olarak gazete de yayınlanan bir karikatürde Musul il meclisinin Başbakan Nuri Maliki'ye karşı tavır koyduklarını vurgulamıştır. Musul kaymakamı kararın uygulanmasına karşı çıktı. Ayrıca kaymakam bu kararı kınadı ve reddettiklerini söyledi.

19 Kasım 2006

Irak'ın kuzeyinde Kürtçe yayın yapan Hawlati gazetesinin yazı işleri müdürünün açıklamasına göre gazetesi Kürt yetkililerin istifa haberlerinin yayınlanmasından dolayı KYB yetkilileri tarafından baskıya uğramaktadır.

2 Aralık 2006

Irak gazetecilerinin yazılı ve görsel basın mensuplarının Irak'ta terörü teşvik ettikleri gerekçesiyle Irak kongre sarayına girmelerini ve oturumlara katılmaları Ulusal Meclis tarafından men edildi. Dolayısıyla birçok gazetecinin

bu karara tepki göstererek mesleki ve güvenlik açısından etkilendiklerini dile getirdiler.

12 Aralık 2006

El-Hürra TV'nin muhabiri **Ömer Muhammet** Bağdat Babil Şerki bölgesinde ki iş yerinden çıkıp evine döndüğü sırada kimliği belirsiz silahlı kişiler tarafından üzerine ateş açıldı. Olaydan yara almadan kurtuldu.

18 Ocak 2007

El-Alem TV'nin muhabiri **Saman Fahri** ve kameraman **Sinan İsmail** Kerkük Korya semtinde meydana gelen bir patlama olayının haberini yaparken Irak Polisi tarafından göz altına alındılar. Aynı zamanda bir meslektaşlarını İngiliz güçleri aynı sebepten dolayı Basra'da gözaltına aldı.

30 Ocak 2007

Diyar TV muhabiri ve Meysan Spor Yazarları Birliği Başkanı gazeteci **Uday El-Muhtar** İmara'da kendisine düzenlenen bir suikasttan yara almadan kurtuldu.

21 Şubat 2007

Irak Gazeteciler cemiyeti binası Amerikan güçleri tarafından basılarak bina içerisindeki cihazlara ve malzemelere el konuldu. Binanın girişini tahrip eden güçler bina içerisindeki mobilyaları da telef etmiştir.

23 Şubat 2007

Dava gazetesinin Veziriye de ki binası silah zoruyla Amerikan güçleri tarafından basıldı. Binada bulunan herkesi tutuklayarak gözaltına aldılar. Aralarında bulunan **4 bayan gazeteci**yi Amerikan güçleri bir özel odaya koyarak cinayet işlemiş gibi fotoğraflarını çekip sorguya aldı.

5 Mart 2007

Gazeteci ve akademisyen sanatçı **Fırat El-İtabi'nin** Bağdat Zeyyune de ki evi Amerikan güçleri tarafından basıldı. Çocuklarının ve eşinin önünde ölürcesine dövülerek, havaya ateş açarak evini tahrip ettikten sonra evindeki elektronik cihazlara el koydular. Gazeteci Fırat El-İtabi adresi bilinmeyen bir yere götürdüler. Amerikan güçleri gazetecinin eşine biz gittikten 4 saat sonra yakınlarına haber ver diyerek evden ayrıldılar.

20 Mart 2007

Celal Talabani'nin başkanlığını yaptığı KYB'ye bağlı El-Hürra TV'nin muhabiri **Hüseyin Yasin El-Reşit** ve kameramanı Adnan Hasip yeşil bölgede bakanlar kurulunun binasının önünde haber yaptıkları esnada Irak emniyet güçlerince gözaltına alındılar.

31 Mart 2007

Radyo Sava'nın Basra muhabiri **Macit El-Berikan'ın** ifadesine göre El-Tuveyse bölgesinde ki evinden çıkıp iş yerine gitmek üzere arabasına binerken motosiklet üzerinden 3 silahlı kişi tarafından üzerine ateş açıldığını mucizevî bir şekilde olaydan yara almadan kurtulduğunu ifade etti

4 Nisan 2007

Bağdat camia Semtinde bulunan Bağdat TV ile Darülselam radyosunun binasına düzenlenen bombalı saldırıda TV'nin müdür yardımcısı **Tahir Ahmet Cebir** öldürüldü ve 4'ü çok ağır olmak üzere 12 personel yaralandı. Ayrıca kanalın birçok cihazı ve yayın araçları imha edildi. Ve birkaç gün yayınları yapılamadı.

12 Nisan 2007

Divaniye şehrinde görev yapan gazetecilerin açıklamalarına göre Irak ve Amerikan güçlerini kendilerini haber yapmaktan, olay yerlerinde bulunmaktan ve toplantılara katılıp görüntü almaktan men edildiklerini açıkladılar. Ayrıca askeri güçler tarafından Sabah gazetesinin muhabirine

ateş açıldığını, **Fırat TV'nin muhabirini** gerekçesiz yere gözaltına alındığının altını çizdiler.

23 Nisan 2007

Irak'ta yayın yapan El-Feyha TV'nin Süleymaniye'de ki bürosuna silahlı güçler tarafından baskın yapıldı. Büroda bulunan 10 görevlinin ölürcesine dövüldüklerini ve 24 saat süre ile hiçbir gerekçe göstermeden gözaltına alındılar. Kanalin genel müdürü **Muhammet'in Tai'nin** ifadesine göre kendisi ve meslektaşları sürpriz bir şekilde bu olayla karşı karşıya kaldıklarını kanalın birçok elektronik cihazlarının tahrip edildiklerini ve müntesiplerin ağır yaralı olduklarını dile getirdi. Ayrıca gerekçesiz yere binanın basıldığını bölgede bulunan üst düzey yetkililere bilgi verildiğinde emniyet güçlerinin emniyet araçlarını kullanmalarına rağmen olaydan haberdar olmadıklarını ifade etmiştir.

30 Nisan 2007

Irak'ın devletinin yayın organı olan Sabah Gazetesinin Kut şehri muhabiri **Hasan Şehidil Azzavi** 2 gün tutuklanarak Cumhuriyet savcısına suçlu olarak çıkartıldı. Vasıt il meclisinin gayri resmi bir şekilde haberlerinin yayınlanması gerekçe gösterildi. Hasan Şehidil Azzavi'nin ifadesine göre 1,5 yıl önce Kut mahkemesinden eski il meclis başkanının teşhir suçuyla çıkartılan bir kararla tutuklandığını ifade etti. Ayrıca Azzavi'nin 2005'te yayınladığı haber Kut vilayetinin basın bürosu tarafından dağıtılan bir haber de Vasıt il meclisi başkanını azlettikleri haberinin olduğunu. Ayrıca bu kararın fiili olarak ta uygulandığını Azzavi'nin de bu haberi yayınladığı için 1,5 sene sonra böyle bir suçlama ile karşı karşıya geldiğini burada kime karşı kendini teşhir ettiğini de bilmiyor.

30 Nisan 2007

Irak'ın öncü spikerlerinden sayılan **Emel El-Müderriş** Bağdat'ın batısında bir suikasta maruz kaldı. Başından vurulan Emel El-Müderriş ilk

yardımı tedavisini Yermuk Hastanesinde gördükten sonra Medine-dit Tıp hastanesine kaldırılarak yoğun bakıma alındı.

Irak'ın Kuzeyinde Kütlere de yaşadıkları bölgelerde Erbil, Musul ve Kerkük illerinde de Kürt gazeteciler de tıpkı Irak'ın diğer bölgelerinde olduğu gibi Terörist ve işgalci güçlerinin tecavüzlerine maruz kalmışlardır. Onardan bazı tablolar:

Tablo (10)
Şehit Basın Mensupları (Erbil)

S. No	Adı ve soyadı	Görevi	Çalıştığı yer	Ölüm yeri
1	Serbest Mahmut	Başyazar	Medya gz.	Erbil, 31.05.2004
2	Salah Seydok	Yazar	Şekam gz.	Erbil, 01.02.2004
3	AbdulsettarAbdulkerim	Yazar	Herim TV	Erbil, 01.02.2004
4	Eyüp Mehmet Salih	Kameraman	Golan TV	Erbil, 01.02.2004
5	Nasih Selim	Yazar	Nıştımın gz.	Erbil, 01.02.2004
6	Kameran Mehmet Ömer	Yazar	Nıştımın gz	Erbil, 01.02.2004
7	Sefir Nadir		Golan Derg.	Erbil, 01.02.2004
8	Garip Mehmet Salih	Kameraman	Golan TV	Erbil, 01.02.2004
9	Didevan Mehmet Ahmet		Kürdistan Nevie	Erbil, 01.02.2004
10	Mehdi Hoşnav	Başyazar	Kürdistan Nevie	Erbil, 01.02.2004

Tablo 10'da Erbil şehrinde şehit düşen basın mnesuplarının listeisidir. Çoğu bir patlamda şehiti edilirken diğerleri de suikasta kurban gitmiştir.

Tablo (11)
Şehit Basın Mensupları (Musul)

Adı ve soyadı	Görevi	Çalıştığı yer	Ölüm yeri	Notlar
Ahmet Şevket	Başyazar	Bela İtticah gaz.	Musul,28.10.2003	Eşi, Afrah Abdurrazzak
Ahmet Kerim	Yazar	Kürtsat TV	Musul,03.07.2003	Abdulgani Ali Hayha, Musul

Tablo 11’de Musul ilinde şehit edilen bazı basın mnesuplarının isim listesi, hangi kurumda çalıştığını, görevinin ne olduğunu gösteriyor.

Tablo (12)
Şehit Basın Mensupları (Kerkük)

Adı ve soyadı	Görevi	Çalıştığı yer	Ölüm yeri	Notlar
Diler Ali Kerim	Yazar	Yegirtu gaz.	Bakuba, Bağdat, 21.02.2005	Hamit Muhammed
Muhammed Rıza Muhammed	Yazar	Komal gaz.	Bağdat, 15.10.2006	Mustafa M. Sait, Süleymaniye
Saman Adavi Abdullah	Muhabir	Kerkük TV	Kerkük, 15.05.2004	Kerkük, Rahimava
Halil İbrahim	Muhabir	Kerkük TV	Bağdat 09.05.2007	Çemçemal
Layık İbrahim Kakeyi	Muhabir	Kürtsat TV	Kerkük, 10.02.2007	Kerkük Hay El-Askeri

Tablo 12’de Kerkük’te bazı patlamalarda şehit edilen Basın mensupları, çalıştığı kurum ve görevleirni göstermektedir.

Tablo (13)
Yaralı Basın Mensupları

S.No	Adı ve soyadı	Görevi	Çalıştığı yer	Ölüm yeri
1	Hüşyar Ahmet Muhammed		Kürtsat TV	Musul,03.07.2003
2	Mahmhut Muhammed Mahmut	Başyazar	Dengi Kalat Gaz.	Musul,26.01.2004
3	Sami Slev Babek	Kameraman	Herim TV	Erbil, 01.02.2004
4	Kasım Zar Şirvani	Yazar	Kürdistan Nevie	Erbil, 01.02.2004
5	Haval Cevher Muhammed	Kameraman	Kürtsat TV	Erbil, 01.02.2004
6	Fazil Feramuş Muhammed	Foto muhabiri	Habat gaz.	Erbil, 01.02.2004
7	Sami Kake Hamed	Kameraman	Kürtsat TV	Erbil, 01.02.2004
8	Adnan Müftü Muhammed	Yazar	İttihat gaz.	Erbil, 01.02.2004

Tablo 14’te Erbil Patlamalarında yaralı olarak kurtulan bazı basın mensuplarının listesini göstermektedir.

Tablo (14)
Türkmen Gazeteci Şehit, Yaralı Ve Tutuklular
2003–2007

Adı ve soyadı	Görevi	Çalıştığı Yer	Not
Ekrem KÖPRÜLÜ	Başyazar	Altinköprü Gazetesi	Altinköprü, 2004 Şehit
Seyfettin BİRAVCI	Yazı işleri Müdürü	Işık Dergisi	Kerkük, 2007 Şehit
Yalçın BELLEVOĞLU	İmtiyaz Sahibi	Son Şiir dergisi	Tuzhurmatu, 2007 Şehit
Casım M. FARAÇ	İmtiyaz Sahibi	Filke Dergisi	Tuzhurmatu,2007 Yaralı
Kasım SARIKAHYA	Yazı işleri Sekreteri	Kardaşlık dergisi	Kerkük, 2007 kaçırıldı

Tablo 14’te Irak Türkmen İletişimcileri Arap, Kürt ve diğer yabancı basın mensupları gibi özellikle de bazı Aktif Türkmen gazeteciler ve Türkmeneli Televizyonu’nda çalışanlar Terör ve işgal güçlerinin kurşunlarına kurban gitmişlerdir.

SONUÇ

Uluslaşma sürecinde Batının hegemonik yayılcılığı karşısında dünyadaki çok yönlü, çok boyutlu gelişmeleri zamanında ve etkili takip edemeyen Osmanlı devletinin dağılması ile Irak'ın da içinde olduğu geniş Ortadoğu coğrafyasında; bölge barışının bozulması, etkileri günümüze kadar süren sancılı çalkantılar ve çatışmalar yaşanmıştır. Kimi zaman bölgenin farklı köken ve inançlara dayalı heterojen yapısı, başta İngilizler olmak üzere çeşitli dış güçlerin stratejik siyasi hesaplarına açık ve uygun hale gelirken, kimileyin de bu güçler tarafından sıcak ve soğuk savaşın gerilim unsuruna dönüştürülmüştür. Gelişmelerden olumsuz yönde doğrudan etkilenen toplumsal yapının ekonomik, kültürel, sosyal, siyasal sarsıntısının yanı sıra başta yazılı ve görsel basın olmak üzere tüm iletişim alanı da nasibini almıştır.

Birinci Dünya Savaşı sonrasında Osmanlı'dan koparılarak İngilizler tarafından kurulan Irak'ın günümüze kadar gerçek ve kesintisiz bir istikrara sahip olduğu söylenemez. Osmanlı yönetiminde uzun asırlar ifade düşünce ve fikir özgürlüğü adeta yaşama biçimine dönmüşken, sonradan hayatın her alanında görülen bunalım, İngilizlerin Ortadoğu'daki politikalarına mahkûm olmakla başlamıştır. Sıkıntılar daha Kraliyet öncesinde başlayan ve yaklaşık dört yıl süren İngiliz yönetiminde başlamış, bu süreçte özellikle farklı kimlik ve aidiyetleri sebebiyle Türkmenler, ayrı bir araştırmaya konu edilecek ölçüde yoğun acılar çekmiştir. 1920 Devriminin asimilasyona ve sindirmeye dayalı sert etkileri Irak'ın kuzeyinde Türkmen Şehri olan Telafer'den başlayarak güneyde Rümeyse'ye kadar uzanmış, 1921'de başlayan Kraliyet döneminde de hissedilir bir iyileşme/iyileştirme gözlenmemiştir. Tam bir dikta rejiminin uygulandığı Cumhuriyet ve Baas partisi dönemlerinde Irak'ta işlerin daha da kötüye gittiği, neredeyse aktüel niteliği yitmemiş olaylarıyla hemen herkesin hafızasında feci izleriyle canlılığını sürdürmektedir.

Bu dönemde iletişim ve basın özgürlüğü bütünüyle yok edilmiş, sansür sonuna kadar, tavizsiz uygulanmıştır. Irak İletişimi sadece parasal kaynak ve teknolojik imkân olarak değil ideolojik olarak da iktidarın tekelinde kalmıştır.

Temeli Osmanlı döneminde Türkler tarafından atılan Irak iletişim faaliyetleri, dönemden döneme değişen farklı siyasal ve ideolojik hassasiyetlere göre bazen akamete uğramış, bazen de önemsenebilmiştir. Ancak özgür ve bağımsız bir sektörel faaliyet olarak düşünüldüğünde bu alanın devletin belirleyici etkisi karşısında dar ve cılız kaldığı açık bir realitedir. Kısa aralıklarla basın özgürlüğüne nisbi imkânlar tanınır gibi olmuşsa da hiçbir zaman yasal düzenlemelerle ne kurumsal ne de kuramsal mahiyet kazanamamıştır. Özgür, özerk bir olgu olarak basın, toplumda özlenen içerik ve düzeyde olgunlaşmış anlayıştan, yasal statüden yoksun olması sebebiyle “demokratik basın hakları” eksenli bilinç, gelenek ve tecrübe oluşamamış, gazetecilik en sorunlu meslek olarak kalmıştır.

Geçen süreçte ne hak, ne kültür olarak basın özgürlüğü kavramı yerleşik bir yaşantıya dönüşmediği gibi, Irak’ı cayır cayır yakan büyük bunalım da, elde edilen kazanımları fiili olarak tamamen ortadan kaldırmıştır. Fiilen ortadan kalkmasını özellikle vurgulamamız, savaş ortamının her türlü düzeni ve düzenlemeyi imkânsız kılan tahrip etkisi sebebiyledir. İşgal sonrası birkaç ay içinde Irak halkı adeta yalancı bir bahar yaşamış, o kısmi rahatlayışta bile bir iletişim patlaması yaşanmış, adeta bir basın devrimi gerçekleşmiştir. İlk bakışta bu tablo; baskı altında içine sinmiş, kapanmış bir halkın kendini ifade için özgürce dışa açılma çabalarına ilaveten işgal güçlerinin gereksiz tepki çekmemek maksadıyla kendiliğinden sağladıkları, ilk aşamada sağlamak zorunda oldukları serbestlikle de açıklanabilir. Ama bu açık hava fazla sürmeyecek toplum zalim bir savaşın kahredici anaforunda bu kez ölümün başka bir yüzüne ve başka bir yüzü ile içine, kara bahtına kapanacaktır.

Sansürün uygulanmadığı ve basın özgürlüğünün sonuna kadar kullanıldığı bir ortamda 2003–2007 yılları arasında yaklaşık 250 civarında basın mensubunun öldürülmesi, “gizli sansür”, “basın özgürlüğü” gibi kavramları tartışılmayacak ölçüde ve ötesinde yakıcı, vahim bir tabloyu gözümüzün içine sokmaktadır. Şiddetli altüst oluşlarla hayatın çöktüğü yerde önemli gördüğümüz kimi şeyler bile anlamsız ayrıntılara dönüşebilmektedir. Ama diğer yandan basın ve haberleşme kanalları en onulmaz koşullarda bile insanların yaşamla, var oluşla irtibatlarını sağlayan can damarı gibi olmakta ve öyle algılanabilmektedir. Irak bu açıdan değerlendirme için de ilginç bir örnek olmaktadır.

Yukarıda ifade ettiğimiz sebeplerden dolayı Irak İletişiminin, genel anlamda merkezinde mesaj problemi olan bir yayın politikası meselesi vardır. İletişim organlarında İleti veya verilecek mesaj genelde belirsizdir. Bizim de yakinen izlediğimiz Türkmen yayın organlarının siyasi anlamda verilecek mesajlarının ve ince düşünülerek önceden oluşturulmuş belli bir yayın politikalarının olmadığı söylenebilir.

Dünyadaki gelişmelere paralel olarak doğallıkla Irak'ta da basın ilerleme kaydetmektedir. Yaşadığımız çağ teknolojik gelişmeyi en çok iletişim imkân ve kabiliyetlerini artırıcı yönde yapmaktadır. Elbette Türkmen basını da bu ilerlemeden payına düşeni almaktadır, almalıdır. Türkmenlerin Irak toplumu içerisinde saygın bir yeri vardır. Hoşgörülü, uzlaşıcı; insani, milli ve vatanperver vasıfları ile de bilinirler. Evrensel Beyannamenin temel insan haklarına sahip olmak dışında Türk ve Iraklı kimliklerinin korunmasını istemektedirler.

ABD işgali sonrası Irak'ta bir İletişim patlamasının yaşandığını söylemiştik. Eskiden bir etnik gruba ait üç gazete varken şimdi bu sayı 300'e çıkabilmiştir. Geçmişte bir iki televizyon kanalı ve üç beş radyo vericisi olan Irak şimdi 100 civarında televizyon ve 200 den fazla radyo ve 1000'in üzerinde Internet yayını yapan web sitelerine sahiptir. Ancak bu iletişim

araçlarının kapasitesi, kalitesi, içerik, şekil ve konusu bakımından kaçının toplumu ciddi bir şekilde yönlendiğini araştırdığınızda, karşılaşacağınız; bu yayınların birçoğunun; siyasi partilerin organları niteliğinde oldukları ve haliyle parti faaliyetlerini kapsayan haberler içermeleri gerçeğidir. Konuya mesleki bakımdan baktığımızda ise ne patlamanın ne devrimin yaşanmış olduğunu ne de basın önünü açacak sağlıklı girişimlerin olduğunu maalesef söylemek imkânı yoktur. Irak'ta istikrarsız yapı, hiçbir zaman düzenli güvenilir sağlıklı bir iletişim ortamı sağlayamamıştır. Televizyon kanalları çok izlenebilir, çok gazete okunabilir, her geçen gün daha çok televizyon yayına başlayabilir. Çünkü savaşın olağanüstü koşullarında bir haber, bir bilgi; umudu, bekleyişi hayata bağlayan en önemli unsurdur. Fakat bu ilgi, iletişim alanının öncelikle kurumsal yapı olarak sağlıklı gelişmesi için yeterli olmayabiliyor.

Irak bir normalleşebilse, sahip olduğu potansiyeli en ileri ve en verimli düzeyde kullanacak önemli tecrübeye ve iletişimcilere sahiptir. Fakat alta maddeler halinde özetlediğimiz temel sorunlardan anlaşılacağı gibi, bugünkü yapıdan kaynaklanan sıkıntılar bir süre daha devam edecek görünmektedir.

- Irak'ta kitle iletişiminin idari, mesleki ve teknik açıdan yönetiminde istikrar sağlanamamıştır.
- Kurumsal gelişmenin sağlandığı da söylenemez. İlişkiler karşılıklı menfaat ve yakınlık esasına göre kurulmakta, yürütülmektedir.
- İletişimcilerin fikir, düşünce ve basın özgürlükleri kısıtlanmıştır. Çalışmalarda, dini, siyasi kaygılardan bağımsız sürdürme gayreti gözlenmeye başlanmıştır.
- İletişimcilerin gelirleri giderlerini karşılamamaktadır. Bu durum istismar konusu edilebilmekte, bazı iletişimciler meslek ahlakından taviz vermeye teşvik edilmekte veya zorlanmaktadır.
- Başkent dışında görev yapan basın mensupları, genelde dini müesseseler ve siyasi partilerde iş imkânı bulabildiklerinden, iş ve aş

kaygısıyla çalıştıkları teşkilat güvenini zedeleyecek davranışlardan sakınmaktadırlar.

- Devletin resmi kurumlarında dini ve mezhebe dayalı atamlar gerçekleşmektedir. Atamalarda siyasi öncelikler milli duyarlığın ve ülke menfaatinin önüne geçmektedir.
- Partiler aralarındaki çıkar odaklı çoğu siyasi hesaplaşmalarını gazeteciler üzerinden de yapmaktadır. Yüzlerce gazeteci yaptıkları haberler yüzünden parti militanları tarafından öldürülmek dâhil çeşitli şekillerde cezalandırılmakta, bazıları da teröre kurban gitmektedir.
- Irak'ta iletişimcilerin sıkıntıları ile ilgili ciddi araştırmalar yapıldıysa da; birçok olayın perde arkası korku, terör ve siyasi emellerin gizleyici etkisi sebebiyle açığa çıkarılamamıştır.

İletişim, 2003–2007 yıllarında Irak'ta en tehlikeli meslek olarak saptanmıştır. Bugüne kadar dünyada vuku bulan bütün savaş ve afet durumlarında zarar gören gazeteciler, 2003 tahiniden sonra Irak'taki İletişimcilere karşı yapılan vahşi ve acımasız infazlar çokluğunda olmamıştır. Bu olumsuz durum Irak'ta fikir, ifade ve basın özgürlüğünü ciddi boyutta etkilemiştir. Sonuç olarak İletişim faaliyetleri felç olmuş durumdadır. İşgal sonrası basın ve iletişim alanını düzenleyen herhangi bir kanunun olmaması, ülkede görev yapan yabancı basın mensuplarını da ciddi manada kaygılandırmıştır, kaygılandırmaktadır. Bu yönde esaslı bir yasal düzenleme yapılarak yeni iletişim kanunun çıkarılması, toplumsal normalleşmeye hayati katkı sağlayacak bir adım da olabilir. Değilse, hayati tehlikeler altında görevlerini yaparken canlarından olan veya geride kalan hayatlarını ölümlerden arta kalan yaşamların bedenlerine armağan ettiği silinmez iz ve eksiklikle sürdürmek kaderine savrulan basın mensupları, dünya iletişim tarihinin acı, kara sayfalarında yerlerini almaya devam edeceklerdir.

Irak iletişim sisteminde gelecek projeksiyonu için yeni ve uluslararası gelişmelere uyum gösterecek bir yapı oluşturmak amacı ile alınması gereken önlemler bağlamında aşağıdaki hususları öneriyoruz.

1. Irak Ulusal Meclisi (Parlamento) iletişim alanında yasal düzenleme yapmalıdır. Bu düzenleme iletişim alanında, düşünce ve ifade hürriyetinin yanı sıra haber alma ve yayma özgürlüklerini genişletmeli; alanda çalışanların haklarını gözeten kapsamlı bir yapı oluşturmalıdır.

2. Devlet kurumlarının basın mensuplarına bilgi sunmakta açık, şeffaf, adil ve herkese eşit olmaları sağlanmalıdır.

3.Yasal düzenlemenin hayata geçirilmesine kadar, basın mensuplarının hak ve hürriyetlerini savunan, imkânlarını kolaylaştıran, güvenliklerini sağlayan, kısaca çalışanları ile birlikte basının tüm sorunlarıyla ilgilenecek bir özel büronun devlet tarafından tesisi edilmesini öneriyoruz.

Irak'ta dikta rejiminin negatif etkilerini de bünyesinde barındıran basının demokratik, özgürlükçü bir anlayışla kendini yenilemesi, bütünüyle siyasal yapının ve buna bağlı olarak toplumsal düzenin iyileşmesiyle mümkün olacaktır. Ama paradoksal bir doğru olarak bu iyileşmenin sağlanmasında basın da hayati önemde görev üstlenmek durumundadır. Özetle Irak iyileştikçe basın, basın iyileştikçe Irak iyileşecektir. Sadece bu ülkede değil bütün bir yeryüzünde bu birbirini besleyen ilişkinin dönüştürücü tesiri inkâr edilemez. Unutmamalı ki tüm insanlığı çepeçevre kuşatmış olan iletişim çağında insanlar basını yaşamaktadır, basınla yaşamaktadır. Keyfi, bürokrasi, resmi kurumlara sinmiş heyecansızlık ve inisiyatif yoksunluğu, ümitsizlik, yılgınlık, hale hakim olmuş durumdadır. Buna son verilmeli ve yerine gerçekten koruyucu bir sistem getirilmelidir. Yeni dönem, devrimci iletişim sisteminin gerçek doğumuna, bu yolla Irak ruhunun yeni bir silkinişine yol açabilir. Devrimle, sadece Irak değil, tüm Arap dünyası özlenen bir iletişim modeline kavuşmuş olabilir, bunun zamanı gelmiştir. Unutmamalı ki, çoğu sağlam yapılar bir yıkıntının ardından kurulur.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- ABDURRAHMAN, Huda. *El-Sahafa El-Nüsviyye Fillrak Kablelarbainyyat*. (1940'lardan Önce Irak'ta Kadın Basını), Disarasat Filsahafa El-Iraqiyye (Irak basını hakkında Araştırmalar), Enformasyon Bakanlığı Yayınları, 1975 Bağdat, s.74
- AKŞİN, Sina. "1864 Matbuat Nizamnamesi Basın Özgürlüğünü Kısıtladı mı, Geliştirdi mi?", 13. Türk Tarih Kongresi, 3. Cilt, 2. Kısım, Ankara, 4–8 Ekim 1999, Ankara 2002, s. 979
- BAYAT, Fazıl Mehdi. *Irak'ta Türkmen Edebiyatı Tarihi*, 1958–1968, Bağdat 1984, s. 326
- BATTİ, Faik. *Sahafatullrak Tarihuha ve Kifah Acyaluha*(Irak Basının Tarihi ve Mücadelesi), Edip Matbaası, Bağdat 1968
- BATTİ, Rafael. *El-Sahafe El-Irakiyye* (Irak Basını), Kahire 1955, s.12.
- BENDEROĞLU, Abdullatif. *Irak Türkmen Edebiyatına Bir Bakış*, C.1, Bağdat 1989, s. 196
- BORDERS, Writers Without. "the panorama of culture & media in iraq after april 9, 2003" 10 Nisan 2006, s. 2
- CEBBARİ, Cebbar. *Tarih El-Sahafa El-Kurdiyye Fillrak*(Irak'ta Kürt Basın Tarihi) Enformasyon Bakanlığı Yayınları, Bağdat 1975
- DAKUKİ, İbrahim. *Irak Anayasalarında Kütle Haberleşme Özgürlüğü*, Önder Önder Matbaası, 1975 Ankara, s, 162
- DELİL El-Devriyat El-Haliciyye (Arap Süreli Yayınlar Rehberi), Körfez Ülkeleri İletişim Merkezi Yayınları, Birinci Baskı, Kuveyt 1988, s. 93
- DEMİRCİ, Nefi. *Dünden Bugüne Kerkük*, İstanbul 1990
- DEVİRİMCİ, *Irak*. Irak Büyükelçiliği Yayınları, Bağdat, Ocak 1974 Matbaası, Ankara 1975, s. 162
- DÖNMEZER, Sulhi. *Basın Hukuku*, İstanbul 1968, s. 57
- EL-HASSANİ, Abdurrazzak. *Tarihül Sahada El-Irakiyye*(Irak Basın Tarihi) Bağdat 1936

- EL-KENANİ, Numan Mahir. *Methal Fil İlam* (İletişime Giriş), Kültür ve İrşat Bakanlığı Yayınları, Bağdat 1968, s. 20
- HİLMİ, İbrahim. *Lugat-ül Arap* (Arap Dilleri), S. 7, Bağdat, Ocak 1913, s. 304, İSKİT, Server. *Türkiye’de Matbuat Rejimleri*, İstanbul 1939; Giriş, S. XI
- KAHAZNAZADAR, Jamal. *Kurdish Journalism Guide* (Kürt Basın Rehberi), Kültür Bakanlığı Yayınları, Bağdat 1973, s. 139
- KETENE, Sait. *El-Turk Velarap*(Türkler ve Araplar), *Devletul Irak av Bilad El-Rafideyin* (Irak Devleti Veya İki Nehir Ülkesi), Ankara 2000, s. 326–338
- KÜZECİ, Şemsettin. *Kerkük Şairleri*, C. 2, DGTYB Yayınları, Ankara 2007, s. 258–263
- KÜZECİ, Şemsettin. *Türkmeneli Edebiyatı*, DGTYB Yayınları, Ankara 2005, s. 25–32
- MARUFOĞLU, Sinan. *Osmanlı Döneminde K. Irak (1831–1914)*, Eren Yayınları, İstanbul 1998
- MİSAK-İ Milli ve Türk Dış Politikasında Musul, Atatürk Araştırmaları Merkezi Yayını, Ankara 1998
- MUSUL ve Kerkük ile Arşiv Belgeleri(1525–1919), Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, Yayın nu: 11, Ankara 1993
- NAKİP, Mahir. *Kerkük’ün Kimliği*, Bilgi Yayınları, Ankara Ocak 2007, s. 334–345.
- SAATÇİ, Suphi. *Tarihi Gelişim İçinde Irak’ta Türk Varlığı*, Tarihi Araştırmalar ve Dokümantasyon Merkezleri Kurma ve Geliştirme Vakfı, İstanbul 1996
- SAİT, Sinan. *Dirasat Filsahafa El-Iraqiyye* (Irak Basını Hakkında Araştırmalar)1917 Yılına kadar Irak’ta Basın Özgürlüğü, Irak Kültür ve Enformasyon Bakanlığı Yayınları, No. 30, Bağdat 1972, s. 23
- TERZİBAŞI, Ata. *Kerkük Şairleri*, C. 4, Kerkük 2000, s. 3–27
- TERZİBAŞI, Ata. *Kerkük’te Matbuat Tarihi*, Kerkük 2001, Cilt:1, s. 25
- TERZİBAŞI, Ata. *Kerkük’te Matbuat Tarihi*, Ankara 2005 Türkçe baskısı, s. 75
- TOKGÖZ, Oya. *Türkiye ve Ortadoğu Ülkelerinde Radyo-Televizyon Sistemleri*, Ankara 1972, s.189

- VELİ, Salahattin Sakı ve M. DAKUKLU. *Irak'ta Basın Tarihi*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Bağdat 1981
- VERRIER, Micahel. A Trump Card for Turkey's Kurdish Guerillas, *Le Monde Diplomatique*, Aralık 1997
- ZABİT, Şakır Sabır. *Kerkük'te İçtimai Hayat*, Zaman Basımevi, Bağdat 1964, s. 141–146

Makaleler

- Basın Günü. "Haber", www.aktueldergi.org 3 Mayıs 2007
- BENDEROĞLU, Abdüllatif. "Kin Kusturan Zamanı" *Yurt Dergisi*, S, 8, Şubat 2007, Kerkük-Irak, s. 2–3
- DAKUKİ, İbrahim. "Tarihul Sahafa Fillrak" (Irak'ta Basın Tarihi) www.kerkukgazetesi.com 20.10.2007
- EL-SALİH, Mustafa. "El-Sahafa Fil Irak" (Irak'ta Basın tarihi), 2007, www.iraqpress.info
- HALİFE, Ümit. "Türkmen Basını 92 Yaşında" *Barış Dergisi*, S.11, Ocak 2003, Erbil-Irak, iç kapak
- HASAN, Nasır. Belgesel "Irak'ta Radyo Tarihi", www.babagurgur.net 2007
- HÜRMÜZLÜ, Habib. "Tarih El-Sahafa Fil Irak" (Irak'ta Basın Tarihi), *Kardaşlık Dergisi*, S.11 Temmuz-Eylül 2001, İstanbul s. 56
- İLHANLI, Mehmet. "Türkmen Sanat ve Kültürüne Özet Bir Bakış" *Barış Dergisi*, S. 29, Temmuz 2006, Erbil-Irak, s. 6–7,
- İSMAIL, Mehmet. "Ahmet Medeni Kutsizade Türkmen Basının Öncüsü", *Barış Dergisi*, S.11, Ocak 2003
- KERKÜK, İzzettin. "Gazetecilik Tarihi" *Beşir Gazetesi*, S. 24, Mart 1959 Salı, Kerkük Matbaası, s. 3
- KERKÜKLÜ, Metin Abdullah. "Kitaplar Arasında Kitap" *Barış Dergisi*, S. 29, Temmuz 2006, s. 2–3

- KÜZECİ, Şemsettin. “ABD’nin Irak’ta Medya Terörü” 21.05.2007, www.avrasyagundemi.com
- KÜZECİ, Şemsettin. “İbrahim Dakuklu’nun Ardından”, www.iraqiyoona.com, köşe yazısı. 21.01.2008
- KÜZECİ, Şemsettin. “Irak’ta Basın Özgürlüğü”, www.avrasyagundemi.com 30.09.2007
- KÜZECİ, Şemsettin. “Irak’ta İletişim Tarihinden Yapraklar” 14.10.2007, www.kerkukgazetesi.com
- KÜZECİ, Şemsettin. “Irak’ta Kitle İletişimi:2003–2007” *İletişim kuram ve araştırma dergisi*, S. 25, 2007, Ankara, s.135–148
- MASTORA, Cotshero. “Irak’ta Basın Özgürlüğünün Önemi”, www.nahrainnet.net 6th May 2007
- MED-TV Press Release, Londra,1998
- “Türkmen Radyosu’nun Açılışı”, *Beşir Gazetesi*, S. 20, 03 Şubat 1959 Kerkük, s. 10
- Sabah Gazetesi*. Bağdat 16 Mayıs 2005
- Sınır Tanımayan Gazeteciler Cemiyeti*, Irak Şubesi, 26.03.2006- Arapça
- YAZAROĞLU, Felah. “Beşir Gazetesi”, www.alturkmani.com 2007

Web Siteleri

- www.9neesan.com
- www.alforattv.net
- www.alsharqiya.com
- www.ashtartv.com
- www.alsumaria.tv
- www.ankawa.com
- www.avrasyagundmei.com
- www.babagurgur.net
- www.baghdadch.tv
- www.betnahrain.org
- www.bizturkmeniz.com

www.kerkukgazetesi.com

www.kitabat.com

www.kurdistantv.net

www.iraqws.com

www.rizgari.com

www.nahrain.com

www.pdfactory.com

www.po.metu.edu.tr

www.puk.org.tr

www.turkmenelitv.com

www.zagrostv.com

www.zowaa.org

Mülakatlar

AĞA, Sanan Ahmet Kasap. Eski ITC Başkanı, 11 Mayıs 2008, Erbil
 ARSLAN, Muzaffer. Irak Cumhurbaşkanı Müsteşarı, 14 Şubat 2008, Ankara
 BAYATİ, Abbas Ahmet. Gazeteci-Yazar, 2 Mayıs 2008, Kerkük
 BAYATİ, Cahit. Gazeteci-Yazar, 22 Kasım 2007, Ankara
 DAKUKİ, İbrahim. İletişim Uzmanı, İletişim Araştırmaları ve Kùltürler Uzantısı
 İlim Merkezi” Başkanı Mùlakat, 14 Kasım 2007,
 EL-ADİLİ, Hafız. Irak Radyo ve TV’ciler Sendikası Başkanı, 15 Kasım 2007
 EL-ASSAFİ, Cevdet. Bağdadiye TV Ortadoğı Muhabiri, 3.4.2008, Ankara
 EL-HAFACİ, İmat. Gazeteci, 15 Mart 2008, İstanbul
 EL-TİMİMİ, Şahap. Irak Gazeteciler Cemiyeti Başkanı, 24 Ekim 2007
 EL-ZAMİLİ, Eyat. Gazeteci, 15 Mart 2008, İstanbul
 HACEROĞLU, Yalman. Türkmeneli Uydu TV Müdür, 5 Mayıs 2008, Kerkük
 HASAN, Nasır. Kerkük TV Müdürü, 8 Mayıs 2008, Kerkük
 KAZANCI, Mehmet Ömer. TKO Genel Başkanı, 16 Aralık 2007, İstanbul
 KERKÜK, Aydın. Kerkük Dergisi, 10 Mayıs 2008, Kerkük
 KEVSEROĞLU, Necat. Türkmeneli Gaz. Yazı İşleri Müdürü, 10 Mayıs 2008,
 Kerkük

MAJEED, Amer Naki. AFP Irak Muhabiri, 25 Mayıs 2008, Ankara
MUHTAROĞLU, Türkeş. TERT TV Müdürü, 6 Mayıs 2008, Kerkük
ÖZMEN, Hasan. ITC Enformasyon Dairesi E. Başkanı, 7 Nisan 2008, Ankara
SALİHİ, Mehmet Haşim. Şafak Gazetesi, 3 Mayıs 2008, Kerkük
SARIKAHYA, Kasım. Gazeteci, 10 Mart 2008, İstanbul
TERZİBAŞI, Ata. Yazar ve Düşünür, 9 Mayıs 2008, Kerkük
TERZİOĞLU Fevzi Ekrem. Irak Milletvekili, 18 Kasım 2007, Azerbaycan
TÜTÜNCÜ, Sami Yusuf. Işık Dergisi, 4 Mayıs 2008, Kerkük
YAZAROĞLU, Felah. Gazeteci, 7 Mayıs 2008 Kerkük
ZİYA, Mustafa. TERT E. Müdürü, 2 Kasım 2007, Ankara

EKLER

Osmanlı Döneminde Irak'ta Yayınlanan Gazete Ve Dergiler (1869–1917)

1. Zevra gazetesi, Türkçe –Arapça, Bağdat, 15 Haziran 1869
2. Musul gazetesi, Türkçe-Arapça, Musul, 25 Haziran 1885
3. Basra gazetesi, Türkçe-Arapça, Basra, 31 Aralık 1889
4. Bağdat gazetesi, Türkçe-Arapça, Bağdat, 6 Ağustos 1908. Şahsi Teşebbüsle Irak'ta çıkarılan ilk gazetedir. Zevra'dan sonra Bağdat'ta ikinci gazete sayılır. Haftalık.
5. Notlar gazetesi, Türkçe, 1908 'de ilan edilen Meşrutiyet sonrası Kerkük'te yayınlanmıştır.
6. Irak gazetesi, Türkçe-Arapça, Bağdat, Ocak 1909
7. İrşat gazetesi, Türkçe-Arapça, Bağdat, 12 Şubat 1909 Haftada 2 defa
8. İnkılap gazetesi, Türkçe-Arapça, Bağdat, 21 Mart 1909
9. Teavun gazetesi, Arapça-Türkçe, Bağdat, 25 Nisan 1909
10. İkaz gazetesi, Türkçe-Arapça, Basra, 2 Mayıs 1909.
11. İzharulhak gazetesi, Türkçe-Arapça, Basra, 1 Haziran 1909. 10 devam etti. İmtiyaz sahibi Öldürüldükten sonra gazete kapatıldı.
12. Tehzip gazetesi, Arapça-Türkçe, Basra, 1 Haziran 1909
13. Ravza gazetesi, Türkçe-Arapça, Bağdat, 22 Haziran 1909
14. El-Hakika gazetesi, Türkçe-Arapça, Bağdat, 9 Temmuz 1909
15. Neynava gazetesi, Türkçe-Arapça, Musul, 15 Temmuz 1909
16. Saip gazetesi, Türkçe-Arapça, Bağdat, 3 Ağustos 1909
17. Zuhur gazetesi, Türkçe-Arapça, Bağdat, 4 Kasım 1909
18. Bark gazetesi, Türkçe-Arapça, Bağdat, 3 Aralık 1909. haftalık
19. Beynelnahreyin gazetesi, Türkçe-Arapça, Bağdat, 6 Aralık 1909
20. Kılıç gazetesi, Türkçe-Arapça, Bağdat, 31 Aralık 1909
21. Yıldırım gazetesi, Türkçe-Arapça, Bağdat, 9 Ocak 1910
22. Zaraif gazetesi, Türkçe-Arapça, Bağdat, 17 Ocak 1910
23. Sebil El-Reşad gazetesi, Türkçe-Arapça, Bağdat, 28 Eylül 1910

24. El-Necah gazetesi, Türkçe-Arapça, Musul, 12 Kasım 1910
25. Attı gazetesi, Türkçe-Arapça, Basra, 23 Kasım 1910.
26. Vicdan gazetesi, Türkçe-Arapça, Bağdat, 21 Aralık 1910
27. Hukuk gazetesi, Arapça-Türkçe, Bağdat, 18 Ocak 1912
28. Destur gazetesi, Türkçe-Arapça, Basara, 22 Ocak 1912
29. Kıstas gazetesi, Türkçe-Arapça, Bağdat, 5 Şubat 1912
30. Tefekkür gazetesi, Arapça-Türkçe, Bağdat, 21 Şubat 1912
31. Havadis Gazetesi, Türkçe-Arapça, Kerkük, 24 Şubat 1911.
32. Afkari Umumiye, Türkçe-Arapça, Bağdat, 18 Nisan 1911.
33. Muktesebat dergisi, Türkçe, Bağdat 1 Mayıs 1914. yetim sayı
34. Çenebaz gazetesi, Arapça-Türkçe, Musul, 27 Haziran 1911
35. Taç gazetesi, Arapça-Türkçe, Basra, 22 Temmuz 1911.
36. Muarif gazetesi, Türkçe-Arapça, Bağdat, 1 Ağustos 1912
37. Osmanlı Ajansı, Türkçe, Musul, 30 Ekim 1918
38. Teceddüd gazetesi, Arapça-Türkçe, Kerkük, 20 Kasım 1920
39. Gonca'ı İttihad gazetesi, Türkçe-Arapça, Bağdat, 3 Aralık 1913
40. Mektep dergisi, Türkçe- Arapça-Fransızca, Bağdat, 13 Aralık 1913
41. Necme gazetesi, Türkçe, Kerkük, 15 Aralık 1918
42. Bankkürt dergisi, Türkçe-Kürtçe. Bağdat, 26 Aralık 1913. 15 günde bir
43. Cihat dergisi, En iyi dergilerden biridir. Bağdat, Türkçe, 1915
44. Basratulfeyha gazetesi, Türkçe-Arapça, Basra, 4 Şaban 1328 H.
45. Seda El-Destur gazetesi, Türkçe-Arapça, Basra, 15 Şavval 1331 H.
46. Murkaat El-Hindi gazetesi, Türkçe-Arapça. Basra. 7 Zülkiade 1327H.
47. Muarif dergisi, Türkçe, Kerkük 11 Nisan 1329 rumi
48. Yeni Fayız gazetesi, Türkçe, Arapça, Basra. 23 Nisan 1327 rumi.
49. Kevkep El-Maaruf dergisi. Türkçe-Arapça, Kerkük, 27 R. evvel 1334 H

**Kraliyet Döneminde Irak'ta Yayınlanan Gazete Ve Dergiler
(1920–1958)**

1. El-Hakika gazetesi, Türkçe, Arapça, 1920
2. Cumhuriyet gazetesi, Arapça, Günlük, Bağdat 3 Aralık 1921
3. El-Vakai El-Iraqiye gazetesi, Arapça-İngilizce, Haftalık Resmi Gazete, Bağdat 1922
4. Bank Kürdistan gazetesi, Türkçe-Kürtçe, Süleymaniye, 2 Ağustos 1922
5. Rûj Kürdistan gazetesi. Kürtçe-Türkçe, Süleymaniye, 15 Kasım 1922
6. Ümit İstiklal gazetesi, Süleymaniye, Türkçe-Arapça-Kürtçe, 20 Eylül 1923
7. Diyari Kürdistan gazetesi, Arapça-Kürtçe, Bağdat, 11 Mart 1925
8. Kerkük gazetesi, Türkçe-Arapça, Kerkük, 12 Ekim 1926
9. Yeni Irak gazetesi, Türkçe, Musul, 25 Haziran 1933
10. İleri gazetesi, Türkçe, Haftada 2 defa, Kerkük, 2 Mart 1935,
11. Jin gazetesi, Kürtçe-Arapça, Süleymaniye 26 Ocak 1939
12. Sümer dergisi, Arapça-İngilizce, Yıllık, Bağdat 1945
13. Vehde Gazetesi, Arapça, Kerkük, 20 Mart 1948
14. Nezar Dergisi, Arapça-Kürtçe, Haftalık, Bağdat 30 Mart 1948
15. Sada Şimal gazetesi, Arapça, Kerkük 6 Şubat 1951
16. Sahafatul Hadise dergi, Arapça, Aylık Kerkük 1 Mayıs 1954
17. Afak gazetesi, Kerkük, Türkçe-Arapça, 8 Mayıs 1954
18. Şafak Dergisi, Arapça-Kürtçe, Kerkük 15 Ocak 1958

**Cumhuriyet Döneminde Irak'ta Yayınlanan Gazete Ve Dergiler
(1958–2003)**

1. Beşir gazetesi, Türkçe, Arapça, Kerkük 1958
2. Şafak Dergisi, Arapça-Türkçe 15 Aralık 1958
3. Gavurbağı gazetesi. Arapça-Türkçe, Kürtçe, Kerkük, 29 Haziran 1959
4. Kardeşlik dergisi. Türkçe-Arapça, Bağdat, Mayıs, 1961
5. Yeni Irak dergisi, Arapça- Türkçe, Bağdat 1 Temmuz 1961
6. Irak dergisi, Türkçe, Bağdat, 1 Mayıs 1963
7. El-Turas El-Şaibi dergisi. Türkçe-Arapça, Bağdat, Mayıs 1963
8. Fünun dergisi, Arapça Haftalık, Bağdat 17 Temmuz 1963
9. Elturas El-Şabi dergisi, 7 dilde Arapça, Türkçe, Farsça, İngilizce, Fansızca, Almanca ve İtalyanca, Bağdat. 1 Eylül 1963.
10. El-Aklam dergisi, Arapça, Aylık, Bağdat 1964
11. El-Fıkrı El-Mesihi dergisi, Arapça-Süryanice, Musul 1964
12. Irak gazetesi, Türkçe-Arapça, Bağdat, 21 Mayıs 1966
13. Küçük Kardeşlik gazetesi, Bağdat Ekim 1967
14. Bağdat Obis Erver Gazetesi, İngilizce, Günlük, Bağdat 6 Aralık 1967
15. Elif-Ba dergisi, Arapça, Haftalık, Bağdat 22 Mayıs 1968
16. El-Sevra Gazetesi, Arapça, Günlük, Bağdat 17 Ağustos 1968
17. Mücelleti Çocuk dergisi, Arapça, Haftalık, Bağdat 25 Aralık 1969
18. El-İgdam gazetesi, Arapça, Bağdat Aralık 1969
19. El-Mara Kadın dergisi, Arapça, 15 Günlük, Bağdat 3 Ocak 1970
20. Yurt gazetesi, Türkçe, Bağdat, 18 Haziran 1970
21. Eş-Şebap dergisi, Arapça, Bağdat 1970
22. Havkari Gazetesi, Kürtçe, Haftalık, Bağdat 9 Ocak 1971
23. El-Riyazi gazete, Arapça, günlük, Bağdat 11 Eylül 1971
24. Birlik Sesi dergisi, Türkçe-Arapça, Bağdat 1971
25. Edip-Muasır dergisi, Arapça, Bağdat Aralık 1971
26. El, Muharip Gazetesi, Arapça, Haftalık, Bağdat 1971
27. El-Mürebbi dergisi, Arapça-Türkçe, Kerkük 27 Aralık 1972
28. Beynel-Nahreyn dergisi, Arapça, 3 Aylık, Bağdat 1 Ocak 1973

29. El-Kitare dergisi, Arapça, Aylık, Bağdat 1973
30. Kala Suryaye dergisi, Arapça-Süryanice, 3 Aylık, Bağdat Ekim 1974
31. Afak Arabiye dergisi, İngilizce-Arapça, Bağdat 1 Eylül 1975
32. Bağdat dergisi, Fransızca, 15 Günlük, Bağdat 5 Mayıs 1976
33. Beyan dergisi, Arapça-İngilizce Aylık, Bağdat 9 Kasım 1977
34. El-Irak gazetesi, Arapça, Günlük, Bağdat 17 Şubat 1976
35. Hadba gazetesi, Arapça, Haftalık, Musul 10 Haziran 1979
36. El-Sakafa El-Riyaziye dergisi, Arapça, 15 günlük, Bağdat 1979
37. El-Hukum El-Zati dergisi, Arapça, 3 Aylık, Erbil, 1976,
38. El-Kadisiye Gazetesi, Arapça, Günlük, Bağdat 1980
39. Irak Dergisi, İngilizce, 2 Aylık, Bağdat, 1980
40. Iraq Review dergisi, İngilizce, 15 Günlük, Bağdat 1980
41. El-Sakafa El-Ecnebiye dergisi Arapça, 3 Aylık, Bağdat Kasım 1980
42. Zanko Dergisi, Arapça-İngilizce, 3 Aylık, Erbil 1983
43. İttihat gazetesi, Arapça, Bağdat 28 Nisan 1985
44. El-Merbit gazetesi, Arapça, günlük, Bağdat 25 Kasım 1985

Irak Gazeteciler Cemiyetine Kayıtlı Yayın Organlarının Listesi

(2003–2007)

Adı, Yayın Organı, Süresi, Yazı İşleri Müdürü

2004

Zevra, G, H, Cebbar El-Şemmeri

El-Feza, D, H

2005

14 Temmuz, G,H

Alem Funun El-Kital, D, 3 A, İmat Adnan

Alusul Fırat, G, H, Müseyyep (Hille)

Babil El-Yevm, G, G

Bağdadiye, D, 15 G

Bağdadiye, T, G, Faris Tuıma

Bedir, G, G, Kerim El-Nuri, Bedir Örgütü

Behra, G, H

Dava, G, G

El Aha, G, H

El Hakika, G, H, Fuat El-Nasır

El Kabıs El Yevm, G, H, Mahmut El-Cuburi

El Müşaraka, G,H

El-Adale, G, G

El-Adva, G, H

El-Ahdül Cedid, G,G

El-Akademi, G,H

El-Arzu Tayyibe, G,H

El-Avkaf, G, H

El-Behlül, G, H

El-Beşara, G, H, Necim Abdullah

El-Beşir, G, H

El-Beyan, G, G

El-Bie El-Cedide, G, H, Settar Cabbar

El-Bie, G,G, İsa Seyit Cafer

El-Borsa, G, H, Fadik Abbas

El-Bug El-Ragıb, G,H

El-Cihan, G, G

El-Cil, D, H, Heysem Nime

El-Darıl İraqiye, G, H, Kerim El-Ziyadi
 El-Destur, G, G, Basım El-Şeyh
 El-Difeg El-Medeni, D, A, Kerim Kazım Ali
 El-Divan, G,H
 El-Diyar, G,H
 El-Fazile, G, H, Dr. Nedim Cabiri
 El-Felluce, G, 15 G
 El-Fethun Mubil, G,H,
 El-Fetih, G, G, Heysem El-Atvani
 El-Feyha, G,H
 El-Futua, G, H
 El-Hades, G, H, Esir Sadun
 El-Hayyeci, G, G, Muhammet Zübeydi
 El-Hendese El-İraqiye, D, A, Sıttar El-Samr
 El-Heyme, D, H, Visap Şakir
 El-Hivar, G, H
 El-Hivar, G, H, Siham El-Kaut
 El-Hüda, G, H, Adnan El-Şemahi
 El-Hürriye, G, G, Şamil Ganım El-Ressam
 El-İrak, G, H, Avaz Annan
 El-İgmar Vel İstismar, D, A,
 El-İltika, D, A
 El-İstikama, G, G
 El-İtisam, D, A, Sünni Ehlibeyt,
 El-İtticahıl Ahır, G, H, Meşan El-Cuburi
 El-Kaim, G, H, Ahmet Fair
 El-Karar, G, H
 El-Kimma Sport, G,H, Ali Riyah
 El-Kufa, G, H, Bakır El-İbrahim
 El-Mara El-Asır, G, G, Ali El-Kureyşi
 El-Medar, G, H
 El-Melegap, G, H
 El-Meneir El-Yavm, G,G, Nazım Gedan
 El-Merifa, D, A
 El-Mesa, G, G, Fevzi El-Cabbarı- Halk Part.
 El-Mesih, G, H, Ahmet Fakır Sayhut
 El-Mesire El-Siyyihe, G, H, Sağlık Bakanlığı Yayınları
 El-Mihvar, G, H, Muhammet Casim El-Şemmeri

El-Muhtar, G, H
 El-Muşaraka, G, H, Hafız Ali El-Beşara
 El-Mühendisin, D, A, Settara El-Samir
 El-Müstakille, G, H, Abdülsettar Şaalan
 El-Müştemag, G, 15g
 El-Nafit Vell İktisad, D,H
 El-Perlemen, G,G
 El-Rasit, D, H
 El-Rayyıl İraqi, G,H
 El-Riyaza Vel Keman, D, H, Ali El-Hafaci
 El-Sadaka, G,G, Basra
 El-Sahafa, G, H, Fevzi El-Cabbarı
 El-Sinaat El-Hendesiye, G,A, Settara El-Samir
 El-Sinagaveligmar, G, H, Esir Sadun Muhammet
 El-Sırat, G,H, İsmail El-Vaili
 El-Sindan, G, G, Enmar El-Cerrah
 El-Şahit, G, G, Saat El-Avsi
 El-Şarkıl Avsat El-Demokrati, D, 3 A, Muhammet Abullah Goran
 El-Şegap, G, H
 El-Tail, G, G, Abdullah El-Lami
 El-Talaba, D, H
 El-Taliba, D, A
 El-Teherri, G, H, Tarık El-Hasan
 El-Terbiyet El-Yevm, D,H
 El-Tıbbiye, D, A, Settara El-Samir
 El-Tıbbiye El-İraqiye, D,A, Settara El-Sam
 El-Ufuk, G, G
 El-Ummur El-İraqiye, G,H, Menel El-Alusi
 El-Umum, G, G, Abdulbasit Mekkaş
 El-Uruba, G, H
 El-Vasat, G, H
 El-Vatan, G, G
 El-Vekil, G, H, İmadettin El-Azzavi
 El-Vela, G, H, Bedir Örgütü
 El-Vufak El-Demokrati, G, G
 El-Yekza El-İtisadi, D, A, Ali Aziz
 El-Yevmil Ahar, G, H
 El-Zaman, G, G, Saat El-Bezzaz

Havadis, G, H
 Havaüne, D, A, Müslüman Kadınlar Birliği
 Hela Şebab, D, A, Dr. Hüseyin Yunus
 Iraqilyevm, D, H, Sabah Salih Mehdi
 Iraqiyoon, G, H
 Işrakat El-Sadr, G, 15 G
 Kelvazi, G, H, Züherl El-Amır
 Kul Cedid, G, H
 Kullu Dünya, D, A, Abdülvahabıl Kaysı
 Külliyyet İmam Azam, D, H, Abdül Menzuk
 Maddad, G, 15 G, Basra Üniversitesi İletişim Yayınları
 Mesar, D, 3 A, Abdülhüseyin Abdulhasan Kazım
 Metnel Iraq, G, H, Ahmet Sami El-Çelebi
 Mucammeg Ahmal El-Iraqi, G, H, Ragıp Rıza
 Mulaz El-Cemahir, G, H
 Nida El-Fellahin, G, 15 G, Sabit El-Hesnavi
 Nucumul Müstakbel, D, H
 Pirasat Iraqiya, D, 3 A, Sadun El-Dileymi
 Rahale El-Diveliye, D, H, Ziyat Tarık El-Haşimi
 Runaki, G, H, Abdullah Abbas-Kürtçe
 Sada Camiat Bağdat, D, A, Dr. Raat Casım
 Sada El Cemahir, G, H, Nime El-İgeyli
 Sada El-Abba, G, 15 G, Hızayyir Abulcabbar El-Abdi
 Sava, G,H, Mutenne İlinde Yayınlanır.
 Savt Bağdat, G, G, Adil Arravi- Yayınlanıyor.
 Savt El-Ahrar, G, H
 Savt El-Fellah, G, H
 Savt El-Müşemal El-Medeni, D,A, Abbas El-Suvidi
 Savtul Arap, G, G
 Savtul Eclal, G, H, Dr. Hamit Mecit Haddo
 Savtul Hak, G, H
 Savtul-Mukatiil, G, H, Safail Ani
 Seva, D, H
 Sportlight, G, G
 Sual, D,A, Dr. Raat Casım El-Saidi
 Şattul Arap, G, H, Abdulmun Ullusa-Basra
 Şurukul Cedid, G, 15 G
 Usa Today, G, H

Vekalat Ahbar El-İraqiye, G, G, Kerim El-Ziyadi

Yasrup, G, G

Yenabig, D, H, Hikme Müessesesi

Zagros, G, A, Abdülcebbar El-Çadırcı

2006

Afak, T, G, Muhammet El-Bigani

Alem El-Film, D, A, Dr.Tahir Abid Müslim

Ansar El-Hicce, D, A, Bessam Süleyman Hasan

Asvad, G, G, Fazıl Reşat

Babil, G, G, Cevat El-Tevin

Bağdat, D, A, Abdülmecit Muhammedavil

Bedriyun, G, 15 G, Kutay Be Talip El-Hatip

Biladil, D, H

Biladil Nahreyn, G, H, Muhammet Salih

Cefir El-Kıldan, G, H, Basil İlya Habil

Cesur, G, H, Adil Cuma

Ebnaül Iraq, G, G, Cemal El-Talfani

El Tayyar, G, H, Hasan El-Mephuşi

El-Ahali, G, G, Heval Zahoi

El-Amar El-İslami, G, H, Hüseyin El-Cuburi

El-Amasi, G, H, Esmail Hassan

El-Amel Müştamal, D, A,

El-An, G, H, Kamil El-Delfi

El-Arabia, G, H, Abdülürza El-Cuburi

El-Ayn El-Uhra, G, A, Ali Talip

El-Ayn, A, G, Muhammet Nezar

El-Bia El-Hayat, D, A, Kerim Abid Kazım

El-Bilad, R, G, Leys El-Feyad

El-Cezire, G, H, Ahmet El-Raşıit

El-Divan, D, A, Cafer Derviş

El-Ecyal, D, A, Abdulaziz Salih

El-Edip, G, A, Abbas Abid Casim

El-Futua, D, 3 A, Hatem El-Araci

El-Gat, G, H, Ali Salih

El-Hakayık, D, A, İslami Rabitasi Yayınlarıdır.

El-Hattul Sahı, G, H, Sadık Naim

El-Havza, G, G, Abbas El-Rubeyni

El-Heyl El-İglamiye Vekale İhbariye, A, G, Abdülbaki Gani
 El-Hidayet, G, H, Ferhan Casım Muhammet
 El-Hivar, G, H, Mesur El-İmarig
 El-Iraq El-İhbariye, G, G, Heysem Farih Hasan
 El-Iraqil Yevm, G, G, Esra Şakir
 El-İglam El-Tekeri, G, 15 G, Dr. Mahrus El-Şemmeri
 El-İgmar Vel İstismar, D,A, Raat Sabri El-Temimi
 El-İraqiye, G, H, Ganım El-Müderis
 El-İsala, G, 15 G, Haydar Hamit
 El-İtticahat, G, H, Nimet Abdülkerim
 El-Kadir, G, G, Abdülsettar El-Behadili
 El-Kala, G, H, Nermin Müftü
 El-Kalem El-Kuraniye, D, A, Musa El-Hafır
 El-Kitara, D, A,.
 El-Medeni, G, H, Dr. Nuri Muhammet Zahir
 El-Menara, G, G,
 El-Mesar, G, H, Heyfair Mesar
 El-Mizan, G, H, Ala El-Macit
 El-Muallime El- Alim, D, 15 G, Ahmet Fahir
 El-Muallime İhtisadil, G, H, Sabit El-Beldavi
 El-Muatın, G, G, Bekir Cafer El-Haydari
 El-Muatın, G, G, Selam El-Haydari
 El-Mülteka, D, 3 A, Muhammet Eşşek Hadi
 El-Mülteka, D, A, Kazım Seyit Ali
 El-Müstakbel El-Cedid, G,H, Necim El-Reis
 El-Nahar, G, G, El-Karar'dan El-Nahar'a Değiştirildi.
 El-Nasiriye, G, H, Haydar Razi
 El-Nur, G, H
 El-Parlemnül Cedid, G, 15 G, Hafız Abdülaziz
 El-Rafideyn, T, G, Muhammet Ahmet Muhammet
 El-Raid, D, A, İbrahim Şahap
 El-Rail El-Âm, G, H, Sait Yahya El-Merah
 El-Ravza, D, A, Salahıl Iraq
 El-Risafa, G, G, Tarık El-Azzavi
 El-Riyadi El-Cedid, G, G, Halit Casım
 El-Sabah, G, G, Muhammet Abdülcebbar Şabbut
 El-Sadika, D, H, Kadınlarla İlgilidir.
 El-Sait, G, H, Hani El-İkabi

El-Sakrar El-Arabia, G, H, Abdurrahman Mahmut El-Hasani
 El-Selam, G, H, Ammar Adil Emir Ellami
 El-Sena, T, G, Sait Negma El-Cuburi
 El-Siyade, G, G
 El-Sümbüle, D, A, Muhammet El-Halidi
 El-Şerara, D, A, Ahmet Mehmet El-Musevi-Necef
 El-Şiyahal İslamiye, D, A, Dr. Abdülrahim Hasan
 El-Turat El-Necefi, D, A, Reşit El-Kassam
 El-Ukul, D,A, Hana İbrahim
 El-Umma El-Iraqiye, G, H, Abdülal Memun
 El-Vakık, G, H, Adnan El-Sudani
 El-Vasat, G, H, Halit Abultakan
 El-Vasiti, G, 15 G, Hamit Hareki
 El-Vefa El-Iraq, G, H, Haysem Mezban
 El-Vehde El-Iraqiye, D, A, Ekrem Tahir Hasan
 El-Visale, G, H, Dr. Fadıl El-Şüveyli
 El-Zehra, A, G, Dr. Cabır El-Musevi
 Enver El-Arabia, G,H, Hüseyin Muhammet El-Şerif
 Esrar Vekadeye, G, H, Ali Mahmut El-Sabara
 Evrak Hüseyniye, D, A, Hâkim El-Emir
 Fecit El Medidi, G, H, Hâkim El-Tabatabai - El-Ekrat
 Hela, D, A, Hasan Kerim
 Hilal Bağdat, G, H, Cemal Nasır
 Hukukil İnsan, D, A, Hişam Abdülmelek
 Ikra, G, H, Dr. Abdülfelah El Sudani-
 Iraqıl Müsekbek, G,H, Muhammet Sait El-Temimi
 Islah, G, H, İsam Ait Şit
 İhmar Kerbela, G, H, Tefik Galip
 Kerbela El-Yevm, G, G, Tefik Galip
 Kifahıl Şegap, G, H, Ahmet Abdulkadir-Kominist Prt.
 Kutuf, G, H, Adil El-Kettani
 Magne Nehfel Huriye, G, H, Sait Magne
 Medarig, D, 3 A, Medarik Araştırmaları Yayınları
 Meraye El-Agmar, G, H, Raat Sabri El-Temimi
 Miratul Müştemak, D, H, Muhammet Abbas El-Rubeynu
 Nevruz El-Iraq, D, A, Yusuf El-Dilevi
 Nur El-Fikreyn, G, A, Nacih Muhammet El-Temam
 Ravafit El-Heyır, D, A, Mahmut Ferhan Havadi

Ravafit, D, A, Kefan Havvas
 Rotana El-Iraq, G, H, Liva El Yasiri
 Sabahıl Yevm, G, G, Hüseyin Lefte
 Sada Bağdat, G, H, Fatıma El-Garibavi
 Sada El-Cunup, G, H, Haydar El-Munsuri
 Sada El-Iraq, G, H, Cevat Kazım
 Sada El-Kerrada, D, A, Dr. Muhammet Casım El-Ubeydü
 Sahaf, D, 3 A, Tarık El-Neccar
 Savtul Aşair, G, A, Abdülhasan Cessum
 Savtul Camia, D, A, Adnan Abdülkerim İdnad
 Savtul Hak, G, H, Musa El-Hüseyin-Milli Cephe
 Savtul Muallim, G, 15 G, Hasan Cuma Nasır-
 Sümer, D, A, Nusret Merdan
 Şemsül Rafideyn, G, H, Uday El-Rubeygi
 Şuk El-Mal, G, H, Taha Ahmet Abdülislam
 Şuratlı İraqıl Cedid, D, A, Yasin Tahir
 Türkmen Dili, D, A, Salah Pehlül
 Türkmen Karar, G, H, Münevver Molla Hassun
 Türkmeneli, G, H, Necat Kevser
 Uvun, D, A, Casım Hattat
 Vekâlet El-Vataniye El-Iraqiye El-Ammag, A, G,
 Vesal, Ş, G, Şarkıl Muhammet El-Felakı
 Yurt, D, A, Abdüllatif Benderoğlu

2007

Afak Secekiye, D, A, Kamil Selman
 Ahdas, G, H, Ammar Munim
 Akal El-Havar, G, H, Adnan El-Aziz
 Bağdadüne, G, H, Salah Abdülrezak
 Cedel, D, A, Numan El-Nakaş
 Dimozi, R, G, Salim Musa
 El-Ahbar, G, H, Halit Sultan
 El-Azva, G, H, Muhammet Cevat
 El-Bab, Ş, G, Abdülkerim Muhittin El-Safar
 El-Basra, G, H, Nadım El-Cabiri
 El-Beled El-Emin, G, H, Ali Abdül Tahir
 El-Bilad El-Yevm, G, G, Tarık Coda
 El-Camia, G, A, Vesan Abdülemir
 El-Cumhuriye, G, H, Ali El-Şemmari

El-Delil El-Iglami, G,H, Ala Kazım
 El-Divaniye El-Yevm, G, G, Casım Hafıl
 El-Divaniye, G, G, Casım Hafıl
 El-Eyem, G, H, Ammar Salıh
 El-Garzedef, Ş, H, Hammüdi Haşım El-Muhammedavi
 El-Hayat El-Yevmiye, G, G, Adil Mehdi Hasan
 El-Hilal El-Ahmar, D, A, Mazın Abdullah
 El-Hurriye, G, H, Selam El-Şemmak
 El-Hürriye, D, A, Hamir Latfe
 El-Iraq El-İktisadi, G, H, Talal El-Azzavi
 El-Iraqi, G, H, Cafer Derviş
 El-İdare, D, A, Ruşvar Muzaffer Ali
 El-İlmiye El-Terbeviye, G,A, Kazım Kerim
 El-İnsan, G, A, Abid El-Tai
 El-İnsan, D,A, Abdülsettar Muhammet
 El-İttisalat El-Iraqiye, D, A, Ali Sabır Muhammet
 El-Karuk, G, H, Dr. Kazım El-Mikdadi
 El-Kerruba El-Cemil, D, A, Adnan El-Rahme
 El-Madayıf, G, H, Sadun El-Maliki
 El-Medine, G,H, Hadi Ali
 El-Melef Press, A, G, Mazın Sahip
 El-Menara, G, G, Halaf Muhammet
 El-Menhal, D, 15 G, Mansur El-Eseri
 El-Mevkıf, G, H, Sadettin Reşit
 El-Mevkıf El-Rabık, G, G, Ali Muhammet İbrahim
 El-Mizan El-Adil, G, H, Muhammet Hurşit
 El-Mutamar, G, G, Lüey El-Yeldavi
 El-Mühendis, D, 3 A
 El-Mülteka, D, H, Faik El-Haccac
 El-Müstansiye, D, A, Reca Al-Behiş
 El-Müstekbel, G, H, Mehdi Abdülırzak
 El-Müstesmir, G, H, Meytem
 El-Nahid, D, 15 G, Muhammet Kasım Elvan
 El-Nahreyn, T, G, Selam Abdülcebbar
 El-Rabıta, G, H, Tahır El-Haşımi
 El-Rai El-Gam, G, H, Hatem El-Nifak
 El-Sabahül Cedid, G, G, İsmail Zaid
 El-Sadaka, D, A, Talip Fileyyih

El-Sahafa El-Iraqiye, A, G, Hani İbrahim Aşu
 El-Savt, G,H, Müeyyed Abdulkadir
 El-Seraç, D, A, Salah Gazi İsmail
 El-Sinema El-Mesreh, D, A, Riya El-Mersumi
 El-Siyaha El-Vesar, D, A, Abdülzehra El-Talkani
 El-Siyaset El Yevm, G, H, Ganım El-Fetlavi
 El-Şarqiye, G, 15 G, Salah El-Sadi
 El-Tercüman, G, H, Abdülvahap Hasan
 El-Vasad, G, H, Samir Hadi
 El-Vasat, D, A, Ammar El-İbrahim
 El-Vila El-İslami, G, H, Hamit Abbud
 El-Yekda El-Iraqiye, D, H, Hüseyin Kasım Selman
 Eser, D, A, Cafer Derviş
 Esvatil Iraq, A, G, Züheyr El-Cezayiri
 Fen, D, A, Mehdil Hındavi
 Iraqıl Gad, D, A, Kays Abdulrıza
 İbda, G, G, Abdülcebbar Şakır
 İnsan, D, 15 G, Hamit Ali Ahmet
 Kazaniye, D, A, İman Radi
 Kürdistan El-Riyadi, G, H
 Larse, G, H, Hamit El-Şatari
 Linebde, D, H, Kasım El-Bedeve
 Liva Taf, D, A, Muhammet Rıza El-Hüseyin
 Maap, D, 3 A, Basım El-Abidi
 Meclis El-Muhafaza, G, 15 G, Hamit Musa Ahmet
 Mehdil İmam, G, H, Ahmet Selman El-Kabi
 Nabız El-Ambar, G, H, Reşit Abdülhamit El-Hamdani
 Neyneva, G, H, Ali Mahmut El-Sabara
 Sakafatuna, D, H, Akil El-Mendalavi
 Savt Talaba, G, H, Abbas Esat El-Temimi
 Savtul Ahali, D, H
 Sebil, D, A, Fatıma El-Kabi
 Sevbune, G, H, Rasim El Meradiş
 Tevhid El-Cuhud El-Vatani El-Iraqi, G, G, Nuri Necim Abdullah
 Türk Haber, A, G, Muhammet Salih Semir

- G: Gazete, D: Dergi, T: TV, A: Ajansı, Ş: Şirket, R: Radyo
- G. Günlük, H. Haftalık, 15G: 15 Günde bir, A: Aylık, 3A: 3 Aylık

ÖZET

Hıdır, Şemsettin, Irak'ta Kitle İletişimi ve Basın Özgürlüğü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2008

Irak, dünyanın en eski medeniyetlerine ev sahipliği yapmış olan aşağı Mezopotamya bölgesinde kurulmuş bir devlettir. Bugün Irak, Ortadoğu'da yer alan stratejik mevkisi yanında sahip olduğu petrol rezervleri ile Körfez'in önemli ülkelerinden biridir. Soğuk Savaş sonrası Ortadoğu'da etkisini artıran ABD'nin Irak'a özel bir politik ilgisi vardır. Irak'ta iletişim sistemi Osmanlı döneminde kuruldu. 1869 yılında Osmanlının Bağdat Valisi Mithat Paşa tarafından Irak'a ilk matbaa getirilmiş ve Zevra adında ilk gazete Türkçe ve Arapça olarak çıkarılmıştır. O dönemde Irak'ta yazılı basın çok sesli bir dönem yaşadı. Özellikle de basın özgürlüğü konusunda iktidarı uyarıp ülkenin birçok problemlerine çözüm buldu. Halkın ufkunu genişletti. Kraliyet döneminin başlangıcında Kral ve yandaşları tarafından çok yayınlar kapatılmıştır. Kimi gazeteciler sürgün edilmiş, kimisi tutuklanmış, öldürülmüştür. Cumhuriyet döneminde etkin olan Baas rejimi basın iletişim sistemini devletin tekeliyle idare etmiş, Baas partisi rejiminin fikir ve ideallerini halka zorla dayatılmıştır. 1991 yılında Irak'ın Kuzeyinde oluşan "Güvenlik Bölgesi"nde iletişim sisteminde bir patlama yaşanmış, dört dilde çeşitli yayınlar serbestçe yayınlanmıştır.

ABD işgali sonrası Irak'ta bir iletişim devrimi yaşandı. Sansür yok edildi. Basın özgürlüğü arkasına kadar serbest bırakıldı. 2000 civarında yazılı basın, 100'e yakın TV kanalı, 200 civarında radyo yayını ve 1000 civarında web siteleri aktif olarak yayına başlamıştır. Ancak, bu devrime rağmen iletişim konusu etnik ve mezhebi faktörlere ayrılmıştır. Gizli sansür devreye girmiş, beş yıl içerisinde başta IGC Başkanı olmak üzere, yaklaşık 300 yerli ve yabancı basın mensubu öldürülmüştür. Bu nedenle de Irak'ta iletişimcilik en tehlikeli meslek olarak saptanmıştır. Irak'ta basın kanunun çıkarılması elzemdir ve bunun sayesinde iletişim sistemi de istikrara kavuşacaktır.

Anahtar Sözcükler:

- 1.Kitle iletişimi
- 2.Irak
- 3.Basın özgürlüğü
- 4.Irak savaşı.

ABSTRACT

Hidir, Şemsettin, Mass Communication in Iraq and Freedom of Press, Master, Ankara, 2008

Iraq is located on the plains of Mesopotamia, known as the cradle of many civilizations. Today, Iraq is considered among the most significant Gulf States for its strategically location rich oil sources. USA, that increased its influence in the Middle East after the cold war era, has a special political interest for Iraq. Communications systems in Iraq were first established during the Ottoman Era. First printing machine in Iraq was brought in 1869 by Mithat Pasha, the Ottoman Governor of Baghdad of the time. The first newspaper “Zevra” began to be published immediately, both in Arabic and Turkish. It was a busy era for the Iraqi printed media. The press admonished the government, especially regarding the freedom of the press, contributed to the solution of several national issues and broadened the horizons of the people. Many publications have been abolished by the King and his followers during the early years of the monarchy. Many journalists have been detained, exiled or executed. During the Republican Era and the Baath regime, press activities have been maintained by the state monopoly and the ideas of the Baath party have been forcibly imposed to the people. In 1991, after the establishment of the “safe haven” in the north of Iraq, communication activities have reached peak levels and printed materials have been freely published in four languages. Iraq experienced a communication revolution after the US invasion. Censorship was removed and the press began to enjoy unlimited freedom. About 2000 publications, 100 radio and TV channels and 1000 web sites became active. Despite the communication revolution, ethnic and sectarian diversity soon influenced the media and communication sectors. Hidden censorship stepped in and 300 domestic and foreign journalists, including the ICG chairman, have been murdered within five years. Therefore, the communication and media sector is defined as the most dangerous profession in Iraq. A press law is a vital imperative to stabilize the communication system in Iraq.

Key Words:

1. Masscommunication,
2. Iraq
3. Freedom of Press
4. Iraq war.